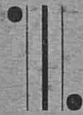

VASILE DIAMANDI-AMINCEANU
PROFESOR ȘI MEMBRU AL SOCIETĂȚII
GEOGRAFICE ROMÂNE

ROMÂNII
DIN
PENINSULA BALCANICĂ

1 9 3 8

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE „TIPARUL UNIVERSITAR”. STR. ELIE RADU 6
BUCUREȘTI

ROMÂNII DIN PENINSULA BALCANICĂ

VASILE DIAMANDI-AMINCEANUL
PROFESOR ȘI MEMBRU AL SOCIETĂȚII
GEOGRAFICE ROMÂNE

ROMÂNII
DIN
PENINSULA BALCANICĂ

1 9 3 8

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE „TIPARUL UNIVERSITAR”, STR. ELIE RADU, 6
BUCUREȘTI

Inchin această lucrare memoriei eroilor
Aromâni căzuți jertfă pe altarul Idealului Na-
țional.

V. Diamandi-Aminceanul

P R E F A Ț Ă

De ani de zile mă muncea un gând. Când și cum ne-am văzut noi Români, stabiliți în Peninsula Balcanică, de unde ni se trage originea noastră, prin ce anume împrejurări ne-am văzut așezați în Epir, Macedonia, Thessalia, Albania și chiar în vechea Grece.

După un studiu amănunțit asupra istoricului Peninsulei Balcanice, după o răsfoire a cronicarilor bizantini, a scriitorilor timpurilor medievale și moderne, care s'au ocupat în special cu întâmplările petrecute în Imperiul Roman de Răsărit, zis și Imperiul Bizantin, m'am hotărât să dau la lumină, Istoria Românilor din Peninsula Balcanică — zis și Vlahi — dela origine și până astăzi, dovedindu-se rolul ce l'au jucat ei în trecut, precum și împotrivirea pusă de ei, ca să scape de desnaționalizare în mijlocul atâtor seminții cu care au conviețuit.

V. Diamandi-Aminceanul

București, Ianuarie 1938.

CAPITOLUL I-*iu*

E p o c a R o m a n ă

În toată Peninsula Balcanică, dela Dunăre și până la Marea Mediterană, dela Marea Neagră și până la Marea Adriatică se află o populațiune, care după origine, limbă, obiceiuri, datine și credință, recheamă: „Vechea Romă“. Gîntea latină este reprezentată prin Români, sau după propriul lor idiom, Aromâni sau Armâni. Deosebitele neamuri, care mai curînd, sau mai târziu, au venit în contact cu ei, i-au dat numiri și porecle deosebite, ca: Vlahi, Cuțovlahi, Bruzovlahi, Arvanitovlahi, Olahi, Caraguni, Țințari, Bovieni ziși și Boii, după însăși mărturia lui Aravandinos în Hronografia tis Ipiru t. II p. 113.

Asupra originii și însemnătății susziselor porecle, voi trata în altă parte a acestei istorii.

Elementul romanic din Peninsula Balcanică, foarte numeros și foarte puternic altă dată, astăzi cată să recunoaștem că, atât din cauza pozițiunii geografice ce ocupă și ocupă fiind cu desăvârșire izolat de celelalte elemente consângene lui, cât și din cauza deselor și numeroaselor năvăliri străine, care s'au abătut asupra lui și copleșindu-l l'au constrâns din toate părțile, desnaționalizându-l în parte, așa că numărul ¹⁾ și puterea lui de odinioară s'a micșorat și s'a slăbit în mod considerabil. Numai în ținutul Zagor din Epir s'au grecizat patruzeci de comune aromânești în timpul propagandei de desnaționalizare întreprinsă de Patriarhia din Constantinopol, prin agentul ei, un oarecare Cosma, fapt pentru care a și fost sfințit.

1) V, Diamandi: Renseignements Statistiques sur la population roumaine dela Peninsule des Balkans, Paris 1906 Ed. Edouard Cornély & C-cie.

La fel s'a procedat și cu multe alte localități din Macedonia ca: Şiaciște, Cojani, Lăpşiște, Selța, Pipeliște, întreaga regiune a Hăşilor, precum și Copăciari din ținutul Grebenei¹⁾.

În privința propapandei călugărului Cosma, iată ce ne istorisește Perraeos în însemnata lui lucrare²⁾ sub titlul: Ἀρχαιοτέραι ἀπόπειραι περὶ βελτίωσως τοῦ ἔθνους.

„Μανθάνω δὲ παρὰ τοῦ φίλου μου Κ. Ἀσωπίου ὅτι καὶ ἄλλο „καλὸν χρεωστεῖται εἰς τὸν ἄγιον „τοῦτον ἄνδρα οὐκ ὀλίγα δηλ. „τοῦ Ζαγορίου χωρὶα τούτου προ- „τροπῆ καὶ διδασκαλία ἀφύσχαντα „τὴν μέχρι τότε ληλουμένην βλα- „χικὴν γλῶσσαν ἔλαβον κατὰ μι- „κρὸν τὴν Ἑλληνικὴν, τὴν ὁποίαν „μέχρι τῆς σήμερον ἔχουσι. „Τοῦτο εἶναι γενικὴ ἔν Ἠπειρῷ „παράδοσις“.

Aflu dela prietenul meu K. Asopiu, că și un alt bun se datorește acestui sfânt bărbat, că nu puține comune ale Zagorului, din îndemnul și învățătura lui au părăsit limba vlahă pe care o vorbeau până atunci, acceptând puțin câte puțin limba greacă pe care o au până azi.

Aceasta este unanima tradiție în Epir.

Tot din suszisa lucrare a lui Perraeos. aflăm că, călugărul Cosma (Κωσμάς ὁ Αἰτωλός), se născuse în comuna Megalo-Dendro din Naupact (Etolia) în anul 1714, fiind ucis la Berat în Albania, de căt. e Kurt-Paşa în 24 August 1779.

Cred, că, și fostul grup turcesc numit Vlahazi, care locuia pe lângă Grebena, era altă dată aromânesc, căci altfel nu s'ar explica denumirea de Vlahazi.

Faptul că, Aromânii au rezistat în contra încercării de desnaționalizare și grecizare este atribuit de, scriitorul englez James Baker femeii aromâne, exprimându-se astfel în lucrarea lui³⁾.

„Les femmes sont plus co- „servatrices que les hommes „et tiennent fermement à leur „langue mère, elles sont indig- „nées quand on les confond „avec les grecques ou les bul- „gares.

Femeile sunt mai conservatoare decât bărbații și țin cu tărie la limba lor de mamă (maternă), considerându-se nedemne când cineva le confundă cu grecoaicele sau bulgăroaicele.

1) Aravandinos P. Hronografia tis Ipiru t. II, p. 333, 343—345, Atena 1856.

2) Perraeos: Sintomos Viografia tu Aidimu Riga Fereos tu Thetalu p. 55, Atena 1860.

3) Baker Jame: La Tarquie trad. de J. de Caters p. 147, Paris.

Elementul romanic, cu toată lungimea secolelor care s'au scurs dela formarea sa, cu toate năvălirile și primejdiile necurmate de care veșnic a fost amenințat ca să fie absorbit și stins, totuși a dăinuit păstrându-și individualitatea sa etnică până în zilele noastre, ceea ce înseamnă tăria sa de vitalitate și cerbicie, cu care a fost înzestrat încă dela formațiunea sa.

Intr'adevăr oricare alt element în condițiunile de traiu ale elementului romanic n'ar fi putut rezista torentului de năvăliri și nu s'ar fi putut păstra, ci s'ar fi contopit, ar fi dispărut de pe suprafața pământului, după cum au dispărut prin asimilare celelalte vechi neamuri care populau altdădată întreaga Peninsulă Balcanică.

Dăinuirea elementului romanic în Peninsula Balcanică este încă o dovadă de puternica origine latină a străbunilor noștri¹⁾, acelor legiuini de oțel, care cu cât se întrebunțau, cu atât mai mult se oțeleau și se întăreau; ceea ce constituie o dovadă de menirea și rolul acelor bravi ostași romani, care înfruntaseră toate schimbăciunile timpurilor, sdrobiseră tot ce le eșise în cale, întinzând dominațiunea romană, nu numai în ținuturile balcanice, dar peste tot globul cunoscut pe atunci.

Pentru lămurirea vechimei existenței elementului romanic în Peninsula Balcanică pe baza isvoarelor istorice, voiu istorisi pe scurt așezarea Romanilor acolo unde azi trăiesc Aromânii urmașii lor.

Aparițiia Romanilor în Peninsulă se face în timpul celui de al doilea războiu punic; timp de două secole și jumătate, au luptat Romanii cu gințile indigene din Peninsula Balcanică, până au isbutit să supue pe Iliri și pe Traci. Luptele au fost crâncene, mult sânge s'a vărsat până când Romanii puseră stăpânire pe țara Ilirilor și Tracilor.

Marele istoric al Greciei, aromânul Spiru Lambru,²⁾ ne spune că, un oarecare Metelos, intitulat Macedoneanul, învinse pe pseudo Filip, reducând Macedonia în provincie romană la anul 148 în d. Chr. după S. Lambru; iar după marele istoric francez V. Durwy,³⁾ la anul 146 în d. Chr.

După învingerea lui Perseu, ultimul rege al Macedoniei, la Py-

1) René Pinon: L'Europe et l'Empire Ottoman cap. III, p. 132—133, Paris 1913

2) S. Lambru: Istoria tis Ellados t. II cap. XIX p. 714, Atena 1886.

3) Duruy V. Histcire des Grecs t. III cap. XXXVIII p. 547, Paris 1889.

dna ¹⁾ de către Consulul Paul Emiliu ²⁾ în 22 Iunie 168 ³⁾ în d. Chr. atât Epirul, unde s'au distrus 70 de orașe ⁴⁾ și dislocați 150.000 de Epirazi ⁵⁾ care au fost transplantați în Italia din considerente politice, cât și Macedonia au fost transformate în provincii romane, înființându-se și stabilindu-se o mulțime de colonii, care se înmulțiră din zi în zi, devenind cu timpul însemnate centre romane.

Consulul Paul Emiliu împărți Macedonia în patru părți⁶⁾ având fiecare câte o capitală și un Concilium ⁶⁾.

Ca colonii distingem: Dyrachium, Buthrotum, Actium, Dyme, Patrae, Corinthus, pe coastele Ilirei, Epirului și Greciei; Byllis, Dium, Cassandra, Pella, Thesalonica, Stobi, Berrhoe, Philippi în Macedonia.

Asupra susziselor colonii au scris cei mai de seamă scriitori vechi și moderni ⁷⁾. Din citatele lor reese limpede că, Romanii erau destul de bine organizați în Peninsula Balcanică, ceea ce ne mai dovedește și formarea Legiunei a noua compusă din Veterani licențiați din armată și stabiliți în acele colonii. Faptul acesta reese și din Testamentul Impăratului August, care

1) Pydna corespunde azi cu Kitros de pe lângă Caterina la eșirea din golful Salonic.

2) Polybiu: *Histoire Générale* tr. franceză, cap. XXIX și XXX.

Diodore de Sicilia, tr. franceză, cartea XXX și XXXI.

Dion Cassius: cap. CCXXXII și cap. CCCXXXIII.

Tite Liviu. Cartea XXXVI, XXXVII, XLIV și XLV.

Justin: Cartea XXXIII, cap. II.

Florus: *Histoire Roumaine*, cap. XII.

Zonara I.: *Analiu* Cartea X, p. 271, 272, 273, 275.

Eusebiu Pamphili: cap. XXVIII din *Patrologia Migne* t. XIX.

3) Duruy V.: *Op. Cit.*, t. III, cap. XXXVIII, p. 532, 533, 533, 534.

S. Lambru: *Op. Cit.*, t. II, Cap. IXX, p. 706.

César Cantù *Histoire Universelle*, t. III, p. 161, 162.

4) Dominici Mari Negri Veneti: *Geographiae cart.* XI p. 282—295 Veneția 1557.

5) Duruy: *Op. Cit.* t. III p. 541,

6) Marquard: *Organisation de l'Empire Romain.* t. I. p. 204 Paris 1889.

7) Pliniu, Strabon, Ptolomeu, Pausania, Tacit, Pomponiu Mela, Dion Cassius, Plutarc, Avem apoi: Kubitschek în *Imperium Romanum*; Hertzberg în *Istoria Greciei sub dominațiunea romană*; Zumpt în *Commentationum Epigraphicarum Corpus. Insc. Latinorum* t. I—III; Halgan în *De l'Administration des Provinces Senatoriales*; Heuzey et Daumet în *Mission Archéologique en Macédoine*; Mommsen în *Histoire Romaine* t. IX și t. X; Bursian în *Geogr. von Griechenland* t. I și II. Eckel în *Doctrina. Num. Veterum* t. II; Curtius în *Histoire Romaine* t. I și t. II; Marquard în *Organisation de l'Empire Romain* t. I.

sună astfel: „Am stabilit în Macedonia și în Achaia, precum și în celelalte provincii colonii militare¹⁾).

În privința susziselor colonii, iată cum se exprimă istoricul italian Cesar Cantù²⁾).

„Când Romanii voiau să trimită în afară o colonie, poporul adunat alegea familiile ce trebuiau să facă parte dintr-însa. Li se împărția fiecareia o porțiune din pământul cucerit și toate împreună formau colonii organizate militărește sub conducerea a trei capi numiți Triumviri. Senatul avea grija ca, nimica în colonie să nu fie în aparență deosebit de ceace se petrecea la Roma. Aceste colonii nu deveneau independente ca cetățile coloniilor grecești, cu cât dobândeau putere, ele n'au constituit în realitate decât o extindere a Metropolei. Se vedeau formându-se alături cu ele alte stabilimente alcătuite de noi străini, care adoptate sub numele de Municipii, aveau mai puțină vază și mai multă independență. Dar și unele și celelalte se țineau strâns unite cu Roma singura suverană, care părea ca un Patriarh în mijlocul familiei. Consulul roman era un ales, un om de încredere, o sentinelă, care datora postul de onoare bunei sale reputațiuni. Orice colonie romană neorganizată militărește la nevoie era pepinieră de soldați. Duumviri țineau locul Consulilor, Quinquenalii în locul Centorilor, Decemvirii în locul Pretorilor.

„Colonia era guvernată ca o republică, sau comună plebeiană furnizând Romei soldați“.

Intâia grijă a Romei spre a-și întări stăpânirea fu de a lua din mâna învinșilor puterea publică și libertatea constituțională, dizolvând confederațiile și introducând în Țară o populațiune romană prin mijlocirea coloniilor obținând dreptul de cetățean.

În privința legiunei a nouă, iată ce ne zice Iuliu Cesar în *Commentarii di Bella Civile* cartea III cap. IV³⁾.

„Legiones effecerat civium romanorum IX, unam ex Creta et Macedonia ex veteranis militibus qui dimessia superioribus imperatoribus in iis provinciis considerant.

El (Pompeiu) formase nouă legiuni, una din Creta și din Macedonia compusă din Veterani, care licențiați de generalii precedenți se stabiliseră în aceste provincii.

1) Duruy; *Histoire Romaine* t. III paragr. XXVIII.

2) Cesar Cantù; *Histoire Universelle*, t. II p. 508 Paris 1893.

3) Colecția: *Auteurs Latins de Nisard* p. 393.

Mai departe zice :

„Praeterea magnum nune-
rum ex Thesalia. Beotia, A-
chaia, Epiroque suplimente
nomme in legiones distribu-
erat.

Mai mult, numeroși recruți
luați din Thessalia, din Beotia
din Achaia și din Epir, fuse-
seră încorporați sub numele
de adaus în legiuni.

Aproape la fel se exprimă și Duruy care zice ¹⁾ „Pompeiu
avea nouă legiuni, din care una din Macedonia și Creta, com-
pusă din Veterani licențiați de generalii precedenți și care se
stabiliseră în aceste provincii”.

Faptul că, coloniștii romani s'au menținut în Peninsula
Balcanică s'a transmis prin tradițiune că, urmașii lor sunt Vlahii
din timpurile bizantinilor

Iată ce ne spune cronicarul bizantin I. Cinami ²⁾.

„Λέοντα δὲ τινὰ Βατάτζιν ἐπίκ-
λησιν, ἐτέρωθεν στρατεύμα ἐπαγό-
μενον ἄλλοτε συχνὸν καὶ δὴ καὶ
Βλάχων πολλὸν ἕμιλον, οἱ τῶν
ἔξ Ἰταλίας ἀπικρον πάσαι εἶναι
λέγονται.

Un oarecare Leonta supra-
numit Vatașes, aducând din
altă parte o armată numeroasă,
deci și mulțimea Vlahilor,
care se zice, că sunt, vechi
coloniști din Italia.

Neadmisibil faptul că, acei coloniști de care pomenește
Cinami dispăruseră, deoarece tot din istorie știm că, popoarele
din Iliria, Epir, Macedonia și Tracia venind în contact cu acei
coloniști s'au romanizat mărind numărul lor, figurând cu numele
de roman.

Iată ce ne spune învățatul istoric B. P. Hasdeu ³⁾.

„Peste cea mai mare parte din stratul tracic, devenind la
rîndul său substrat, se așează Latinii, dând naștere naționalității
tracă-latine a Romanilor” ⁴⁾.

La fel se exprimă și Kiepert ⁵⁾.

1) Duruy : Op. Cit. t. III. cap. LVI. p. 312.

Person : Essai sur l'Administration des Provinces Romaines sous
la République p. 128.

2) Ioannis Cinnami : Historiarum. Ed. Niebuhr Bonn Cart. VI. paragr.
III p. 260.

3) B. P. Hasdeu : Strat și Substrat. Genealogia Popoarelor Balcanice
pag. 3; iar din Analele Academiei Române seria II-a t. XIV p. 227 București.

4) Am întrebuițat actuala ortografie în locul celei din text.

5) Kiepert : Manuel de Géographie Ancienne p. 184. Paris 1881.

Dacă am admite faptul că, Coloniștii dispăruseră cu totul, n'ar fi lăsat numiri toponomice ca ; Imperitoare, Calea lui Cesar, Fagu Scriptu, Ghia Piuă și altele din ținutul Mețovei (Aminciu); nici că s'ar fi păstrat tradiția că, Vlahii pomeniți de cronicarii bizantini sunt coloniști veniți din Italia, după cum am văzut că pomeneste Cinami.

Se știe rolul pe care îl are tradiția în originea unui popor, definită astfel de istoricul Onciul ¹⁾.

„Totuș tradiția istorică, fântâna fundamentală a toată istoriografia, e singura care până la probe contrare convingătoare, poate să formeze baza reală pentru punctul de plecare al istoriei noastre“.

În timp ce popoarele din Peninsula Balcanică se romanizau, un nou eveniment avu loc dincolo de Dunăre, având o mare înrăurire asupra procesului de romanizare a Tracilor și a celorlalte popoare. Acel eveniment fu năvălirea Goților, care sili pe împăratul Aurelian în anul 271 d. Chr. să transporte pe malul drept al Dunării (Istru pe atunci) pe legionarii și pe acei coloniști care nu se retrăseseră în munți ²⁾.

Cronicarul bizantin Syncelli scrie astfel ³⁾.

„Τὴν Τραιανοῦ δὲ Δακίαν ἔχρ-
„ἔχρους ἀφελὲς ἀνδρας καὶ γυναί-
„κας εἰς τὸ μεσαιώτατον τῆς Μο-
„σίας στήσας ἐκατέρωθεν Δακίαν
„δὲ μέσῃν νομίξασθαι.

Lăsând Barbarilor Dacia Traiană, așeză pe barbați și pe femei în Mezia (Moesia) de ambele părți; Se zice Dacia de Mijloc.

Iată ce ne spune cronicarul bizantin Ioannis Malalae ⁴⁾.

1) D. Onciul: Tradiția istorică în chestiunea originii Române p. 1-2 în Analele Academiei Române t. XXIX.

2) Ioannis Malalae: Chronografia Ed. Niebuhr Bonn cap. XII și XIII p. 74 și 301.

Mommsen; Op. Cit. t. IX p. 317.

Coëffetau: Histoire Romaine, Cartea XVIII p. 741.

Lavissè et Rombaud: Histoire Générale t. II p. 831.

Jiricek: Geschichte der Bulgaren cap. III p. 74. Praga 1876.

Gibbon: Histoire de la décadence et de la chute de l'Empire Romain Cap. IX p. 235, 294, 295. tr. de Leclerc. Paris 1789,

Onciul: Din Istoria României pag. 9. București 1914.

Xenopol. Istoria Românilor. t. I. p. 291, 292.

3) Syncelle: Ed. Niebuhr-Bonn p. 721, 722.

4) Ioannis Malalae. Chronografia Ed. Niebuhr-Bonn cap. XII p. 301.

„Ὅδὲ αὐτὸς Ἀὐρηλιανὸς καὶ
„Ἀακίαν ἐποίησεν ἐπαρχίαν τὴν
„παραποταμίαν, πλησίον οὖσαν τοῦ
„Δανουβίου ποταμοῦ“.

Și Aurelian înfăptui Dacia,
provincie rivezană fiind în
apropiere de riul Dunărea.

Gibbon,¹⁾ ne istorisește astfel acest fapt istoric :

„Aurelien retira les troupes romaines de la Dacie et abandonna tacitement cette grande province aux Gothes et aux Vandales“. Mai departe zice : „Les sujets de la Dacie quittèrent les possessions éloignées, qu'ils ne pouvaient ni cultiver ni défendre, et s'établirent en deça du Danube. Bientôt le pays situé au midi de ce fleuve fut plus peuplé et plus florissant. Des terres que les irruptions fréquentes des barbares avaient changées en déserts, reprirèrent leur fertilité entre les mains d'un peuple industriel et une nouvelle province de Dacie conserva toujours le souvenir de conquêtes de Trajan L'ancienne contrée de ce nom retint cependant un nombre considerable de ses anciens habitants, qui redoutaient plus l'exil que la domination des Goths“.

Mommsen ne descrie astfel acest fapt istoric²⁾.

„Aurélien retira de ce pays (Dacie) les postes qui s'y trouvaient encore et permit aux habitans chassés et à ceux qui s'exilaient volontariement de s'établir sur la rive mésienne du Danube“.

Asupra acestui insemnat fapt istoric au scris istoricii latini : Vopiscu, Eutrop și Rufu³⁾

Vopiscu în cartea XXXIX scrie astfel : „Aurelian văzând Iliria devastată, Mezia cu totul despopulată și desperând ca să mai poată păstra Dacia, din care Traian făcuse o provincie romană de dincolo de Dunăre, el retrase armata și locuitorii. (Exercitu et provincialibus reliquit), apoi trecu aceste popoare în Mezia (Moesia) pe care o numi Dacia Aureliană“.

Eutrope în cartea XV par. IX se exprimă astfel : „Desperând după devastările făcute în Iliria și în Mezia, să mai poată păstra Dacia din care Traian făcuse o provincie romană dincolo de

1) Gibbon: Histoire de la Décadence et de la Chute de l'Empire Romain cap. XI pag. 237 trad. de Leclerc. Paris 1777 și în cea revăzută de Bury t. I. cap. XI pag. 294, 295 Londra 1898.

2) Mommsen : Histoire Romaine tr. Alexander t. IX p. 317 Paris 1863.

3) Colecția autorilor Latini: Ed. Nisard. p. 584, 865, 881 „ 1863.

Dunăre, Aurelian luă hotărîrea de a o părăsi. Atunci scoase pe „Romani din orașe și din sate (ex urbibus et agris Daciae in „Media Moesia collocavit.) din această țară stabilindu-i în centrul „Mezei, căreia îi dade numele de Dacia ¹⁾”.

La fel se exprimă și Rufu la cartea VIII.

Vopiscu la cartea III zice că, după unii Aurelian se născuse în Mezia; iar Eutrope la cartea XIII par. IX zice că, Aurelian era originar din Dacia Riverană, colonii în Mezia.

Coloniștii lui Aurelian ²⁾ stabilindu-se în Mezia Superioară ³⁾ care astăzi nu este decât Serbia și o parte a Panoniei au format un Stat foarte compact contribuind la romanizarea Mezienilor, ⁴⁾ ceea ce ne dovedește și tradiția prin ajutorul căreia a ajuns așa ceva la urechile cronicarului bizantin din secolul al XI-lea, Niceta Choniatu, care se exprimă astfel ⁵⁾.

„Αἱ κατ' Ἀγγιᾶλου συνωκίζοντο
„εαυτῶ δὲ μάλιστα καὶ Ῥωμαίους
„ἐκπολεμώσας τοὺς κατὰ τὸν Αἰ-
„μον τὸ ὄρος θαρβάρους οἱ Μῦσοι
„πρότερον ὠνομάζοντο νυνὶ δὲ
„Βλάχοι κεκλήσκονται“.

Cei care conlocuiau lângă Anhiale, învrăjbindu-se mai cu seamă Romanii în contra barbarilor de pe lângă muntele Hemu ⁶⁾ care înainte se numeau Mezieni, iar acum se numesc Vlahi.

Mezienii romanizându-se procurară Imperiului Roman de răsărit, noi forțe, contribuind și mai mult la împuternicirea lui, producându-i chiar capete încoronate ca: Constantin cel Mare, Justinian ⁷⁾ și alții.

O altă dovadă și mai puternică de romanizarea Mezienilor sunt neperitoarele cuvinte: „Torna, „Torna,“ pronunțate de soldații din armata bizantină în timpul unei lupte ce a avut loc în anul 579 d. Chr. între Bizantini și Avari. Acele cuvinte hotărîră soarta războiului, ceea ce denotă că, elementul romanic era foarte numeros și foarte răspândit în întreaga Peninsulă Balcanică ⁸⁾.

1) Muratori: Rerum Italicarum Scriptores t. I cartea X. p. 68.

2) Ephraemius: Ed. Niebuhr-Bonn t. I p. 227 versul 5764

3) Busbek: Legationis Turcicae Epistolae in prima epistola Paris 1589.

4) Sathas: Bibliotheca graeca Medii Aevi t. VII pag. 370. „ 1894.

5) Niceta Chroniatu: Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae. Ediția Niebuhr-Bonn cartea I cap. IV pag. 482.

6) Hemu din vehime, sunt Balcanii de azi.

7) A. A. Vasiliev: Histoire de l'Empire Byzantin vol. I p. 170 Paris 1932.

8) Buruy: Histor. of the Later Roman Empire partea II cap. IV p. 123. cap. VII pg. 478. Nota I-a Londra 1889.

Asupra cuvintelor, „Torna“, „Torna“, se exprimă astfel cronicarul bizantin Theophanes ¹⁾).

„Ὁδὲ Χάγανος διὰ τῆς μεσημ-
„βρίας ὁδεύσας κατὰ πῆς Θράκης
„χωρεῖ καὶ τὰ μακρὰ τείχη κατέ-
„λαβεν. Ὁδὲ Κομεντιόλος ἐν ταῖς
„βλαῖς τοῦ Αἴμου κρυπτόμενος
„ἔξῃλθεν σὺν τῷ Μαρτίνῳ καὶ κα-
„ταλαβὼν τὸν Χάγανον ἀνετοιμώ-
„τατον διὰ τὸ τὴν πληθὺν τῶν
„βαρβάρων περικεχύσθαι τῇ Θράκῃ
„πρώτη φυλακὴ κατ'αὐτοῦ χωρεῖ
„καὶ ἦν αὐτῷ μέγα τῶν ἐπιχειρῶν
„τὸ κατόρθωμα εἰμὴ τύχῃ τινί
„παρῆσφάλη τοῦ ἐπιχειρήματος
„ἑνός γάρζῳ τὸν φόρτον διαστρέ-
„ξαντος, ἐτάρως τοῦ δεσπότου τοῦ
„ζῳου προσφονεῖ, τὸν φόρτον ἀνορ-
„θῳσας τῇ πατρίᾳ φωνῆ :

„Τόρνα, Τόρνα, Φράτρε καὶ ὁμὲν
„Κόριος τοῦ ἡμίονου τὴν φωνὴν
„οὐκ ἤσθετο Οἱ δέλαοι ἀκούσαντες
„καὶ τοὺς πολεμίους ἐπιστῆναι αὐ-
„τοῖς ὑπονοήσαντες, εἰς φυγὴν ἐτρέ-
„πησαν: Τόρνα, Τόρνα μεγίσταῖς
„φωναῖς ἀνακράζοντες. Ὁδὲ, Χάγα-
„νος τῶν Ἀβάρων μεγάλην δελίξιν
„περιβαλλόμενος ἀκρατῶς ἔφυγεν, καὶ
„ἦν ἰδεῖν Ἀβάρους τε καὶ Ρωμα-
„ίους ἀλλήλους διαδιδράσκοντας
„μηδενὸς δὶάκοντος.“

Iar Haganul pătrunde în Tracia prin drumul ce ducea spre miazăzi ocupând zidurile cele mari (fortărețele), iar Comentiolos ascuns în pădurile Hemului eși împreună cu Martin ²⁾ și apucând pe Hagan nepregătit din cauza năvălirii mulțimei barbare în Tracia, avangarda înaintează către el și era să fie și mai mare izbânda întreprinderii, dacă din nenorocire nu se făcea o greșală tocmai în privința acestei întreprinderi, căci răsturnându-se sarcina unei vite, un tovarăs al stăpânului vitei îl strigă să ridice sarcina în limba părintească:

Torna, Torna, Fratre, iar stăpânul catărului n'a auzit vocea, însă mulțimea auzind și crezând că dușmanii i-au priceput au luat-o la fugă strigând în gura mare: Torna, Torna. Iar Haganul Avarilor cuprins de mare frică a fugit neputându-se abține. Vedeai că și Avarii și Romanii fugeau și unii și alții fără să fie goniți de cineva.

La fel se exprimă și cronicarul bizantin Theophilacte Simocata ³⁾, numai că, în loc de Torna, Torna, Fratre, zice. „Re-

1) Theophanes; Chronografia. Ed. Niebuhr-Bonn t. I cartea X. p. 397

2) Doi generali bizantini din timpul Imparatului Mauriciu.

3) Theophilacte Simocata: t. II c. XIV p. 49. Ed. Niebuhr Bonn.

torna Fratre"; iar Jacob Goar la nota însemnată pe volumul al II-lea din Theophanes traduce cuvintele: Torna, Torna, Fratre prin expresiunea următoare: Voces italicæ: „Verte, Verte, Frater”.

Învăţatul istoric B. P. Hasdeu, vorbind de acest însemnat eveniment încheie astfel: 1) „Începând dela Thunmann şi până la Cipariu, începând dela Cipariu şi până la mine, toţi pe rînd suntem nevoiţi a încăleca pe acel năsdraşan catâr, fără care n'am fi în stare astăzi a dovedi printr'un text neînduios vechea latinizare a Tracilor cuprinşi între Balcani şi Dunăre”.

Unii istorici şi filologi moderni bazaţi pe o altă cronică de pe acelea vremuri intitulată: „Mauricii Strategicum”, susţin că, cuvintele „Torna”, „Torna”, nu dovedesc că soldaţii erau Vlahi şi ca se începuse formarea limbei aromâneşti, ci că pur şi simplu erau nişte termeni militari latineşti rămaşi în arta militară bizantină, încă de pe vremea când limba latină era limbă oficială.

Înainte de a limpezi suszisa ipoteză redau felul coprinsului citaţiunei din „Stratighicon”, al lui Mauriciu²⁾.

„Ἐπὶ τοὺς δὴφένσωρας κράζει
„πάλιν: Τορνα, Μίνα καὶ ἀνδρῶπο-
„στρέφουσιν ὡσανεὶ κατὰ τῶν ἐναν-
„τίων. Καὶ τούτου ποιεῖν πολλὰ-
„κις μὴ μόνον ἐπὶ τὰ πρόσωπα,
„ἀλλὰ καὶ δεξιὰ καὶ ἀριστερά,

Se strigă defensorilor din nou: Torna, Mina şi se reîntorc deodată în contra adversarilor. Făcând aceasta nu numai în faţă ci şi la dreapta şi la stînga.

Suszisa ipoteză că, Torna, Torna, erau numai nişte termeni militari, nu poate sta în picioare, deoarece şi azi Aromânii strigă: „Toarnă, Toarnă”, când se răstoarnă sarcina — în dialect furtia — unei vite, după cum reese din prima parte a relatăref cronicarului Theophanes şi de restul dela sfârşit, când mulţimea auzind cuvintele: „Torna”, „Torna”, şi neînţelegând de ce e vorba, a luat-o la fugă, crezând că, e comandă, producând astfel învălmăşeala de care ne pomeneşte Theophanes.

Nu încap deci nici o îndoială că soldaţii din armata lui Martin şi Comentiolos, care pronunţaseră acele neperitoare cuvinte erau Mezieni şi Thraci romanizaţi, iar limba ce vorbeau era limba rustică latină limba strămoşilor a aromânilor de azi.

1) B. P. Hasdeu: Op. Cit. pag. 6 şi din Analele Academiei pag. 230.

2) Arianni: *Tactica et Mauriciu Artis Militaris* cartea III cap. V. pg. 83 din Ediţia Schefferus. Upsala 1664.

Elementul romanic provenit din amalgamarea coloniștilor Aurelianiști cu Mezienii romanizați, fu cu timpul împins spre Sud de către invaziunea slavo-bulgară, care avu loc în secolul al VII-lea, adăpostindu-se mai întâiu în Balcani, de unde încetul cu încetul se întinse și mai spre Sud, ocupând Macedonia, Epirul și Thessalia, ajungând chiar până în Tayget în Peloponez¹⁾.

De unde până atunci Romanii îi numeau Mezieni, deodată apar cu numele de Vlahi.

Iată ce ne spune un cronicar Anonim²⁾.

„Και Ρωμαίοις μάλιστα δὲ τοῦς
„κατὰ τὸν Αἰμον βαρβάρους Μυ-
„σοὶ μὲν ὠνομάζοντο πρότερον Βλά-
„χοι δὲ νῦν.“

||| Și de Romani se numeau
barbarii dealungul Emului
mai întâiu Mezieni și azi
Vlahi.

In această privință iată ce ne spune Petre Possini în volumul al II-lea din Glossarium Annaeum Comnenae³⁾ p. 395.

„Et tamen Blachi populorum nomen est Moesiam superio-
rem incolentium, qui hodie Valachi vocantur“.

1) Meletiu : Gheografiã Paleã ke Nãa c. III p. 309. Veneția 1724 în tipografia Ianiotului Nicolau Glikî. Retiparită de Antim Gazi ediția 2-a tot la Veneția în anul 1807 pag. 258.

Erbiceanu : Cronicarii Greci p. X.

2) Anonyme : Collection des Chroniques in Bibliotheca Graeca Medit Aevi de Sathas pag. 370. Paris 1894.

3) Annae Comnenae : Vol. 2-lea Edit. Reifferchid.

CAPITOLUL AL II-lea

Εποχή Βλαχά

Ca document pentru coborârea Vlahilor spre Sud, avem manuscrisul referitor la viața Sfântului Dumitru. Manuscrisul a fost descoperit de bizantologul rus Uspensky la monăstirea Castamunitu dela Muntelos Athos și reprodus de Tomaschek în Revista Sitzungsberichte der Phil-Hist. Classe der Kaiserlichen Akad. d. Wissenschaften din 2 Noemvrie 1881 sub titlul: Zur Kunde der Hömus Halbinsel p. 474-476 (S. 311 Nota 16).

Iată cum sună acel manuscris.

„Κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν εἰκο-
νομάχων βασιλέων (726-780)
τὰ ἔθνη ἀπὸ τὰ παραδουάβια
μῆρη, εὐρόντα καιρὸν ἀναρχίας
διότι οἱ βασιλεῖς τῶν Ρωμαίων
εἶχον πόλεμον κατὰ τῶν ἁγίων
εἰκόνων, οἱ ἄσεβεῖς τότε δὴ τότε
οἰλεγόμενοι Ρηχῖνοι καὶ ἀπλο-
ύστερον Βλαχορηχῖνοι καὶ Σα-
γουδάτει ἐξουσιάσαντες τὴν
Βουλγαρίαν καὶ ἀπλώσαντες ἀπὸ
ὀλίγον κατ'ὀλίγονεῖς διάφοραμέρη
ἐκυρίευσαν καὶ τὴν Μακεδονίαν,
τέλος ἦλθον εἰς τὸ Ἁγιον Ὄρος
μὲ ὄλα τοὺς τὰ γυναϊκόπαιδα,
διότι δὲν ἦτο τινὰς νὰ τοὺς ἀντι-
στάθῃ καὶ νὰ τοὺς πολεμήσῃ οἷ-
τινες μὲ τὸν καιρὸν ἐπειδὴ ἔκα-

In timpul domniei împăra-
ților iconoclaști (726-780) d.
Chr.) națiile de prin părțile
Dunărei găsind un timp de
anarhie deoarece împărații Ro-
manilor luptau în contra sfin-
telor icoane. Nelegiuții care
atunci se numeau Richini și
mai simplu Vlahorichini și Sa-
gudați având în stăpânire Bul-
garia și întinzându-se puțin
câte puțin în diferitele părți
(șinuturi) cuceriră deasemenea
și Macedonia, în urmă veniră
la Sfântul Munte cu copii cu
tot; că nu era nimenea ca să
se opue și să se lupte cu ei'

„τηγήθησαν ἀπὸ τοὺς Ἁγίους Πα-
„τέρας, ἐπίστευαν καὶ ἐγιναν τέ-
„λειοὶ χριστιανοί“.

care cu timpul fiind convertiți
de Sfinții Părinți crezură de-
venind buni creștini.

Pe lângă acest pasaj mai găsim și citațiunea cronicarului
Cedrenu, în care vorbind de patru frați bulgari, David, Moise,
Aron și Samuel, pe la anul 976 d. Chr. se exprimă în termenii
următori¹⁾.

„Τούτων δὲ τῶν τεσσάρων ἁ-
„δελφῶν, Δαβὶδ μὲν εὐθὺς ἀπεβίω
„ἀναίρεθείς μέσων Καστορίας καὶ
„Πρέσπας καὶ τὰς λεγομένας Κα-
„λᾶς Δρῶς, παρὰ τινῶν Βλάχων
„ὀδιτῶν“.

Dintre acești patru frați
David muri îndată ucis fiind
de niște drumeți Vlahi între
Castoria și Prespa la locul
numit „Frumoșii Stejari“.

Atât din manuscrisul referitor la Sf. Dumitru, cât și din
citațiunea cronicarului Cedrenu, reese clar, că Vlahii s'au întins
în Macedonia mult mai înainte de secolul al IX-lea, deși învă-
țatul B. P. Hasdeu susține contrariu în lucrarea sa²⁾ în care se
exprimă astfel: „Din amalgamarea a doua-slavizarea latinilor-
„s'au sustras numai românii din Dacia, căci așa numiții Mace-
„doromâni și Istriano-Români, Armânii din Pind și Rumenii din
„Dalmația, după cum ne vom încredința mai la vale nu se
„pogoară din Latinii de acolo din epoca cea ante-slavică, ci se
„trag din numeroase cete de Daco-Români din Carpați, trecute
„peste Dunăre abia în secolul al X-lea“.

Poate că învățatul istoric B. P. Hașdeu s'a luat după cro-
nicarul bizantin Chalcocondylae care în cartea lui³⁾ zice:

„ὦρδῆ καὶ ἀπὸ Δακίας ἐπὶ Πίν-
„δον τὸ ἐν Θεσσαλίαν καθῆκον
„ἐνοικῆσαν ἔθνος Βλάχων δὲ ἀμ-
„φότεροι ὀναμάζονται.“

Și pentru aceasta, nația care
descalcând din Dacia spre
Pind s'a așezat în Thessalia
se numeau Vlahi și unii și alții.

Tot Chalcocondylae la cartea VI p. 319 zice:

„Καὶ τότε Πίνδον ὄρος Βλά-
„κοὶ δ' ἐνοικοῦσιν αὐτὸ τῶν Δακῶν
„ὀμόγλωττοι τοὶς παρὰ Ἴστρον
„Δαξίν ὀμοίωντο“.

Și muntele Pindu este locuit
de Vlahi, având aceeași limbă ca
și Dacii, care seamănă cu Dacii
de dincolo de Istru (Dunăre).

1) Cedrenu: Compendium Historiarum Ed. Niebuhr-Bonn t. II p. 432.

2) B. P. Hasdeu; Op. Cit. p. 4 și Analele Acad. t. XIV seria II p. 228.

3) Chalcocondylae; Ed. Niebuhr-Bonn C. I pag. 34, 35.

La nota *a* a croniciei lui Chalcocondylae găsim și în latinește traducerea care sună astfel: „Pindum quoque (quem hodie „Mezzono appellat) occupavit. Hic montem Blaci incolunt quibus „eadem cum Daces est lingua, nec quicquam ab Daces, qui Istrum accolunt defferre cognosciuntur“.

Prin stabilirea Slavilor în Peninsula Balcanică, s'a pus o stavilă între Slavii din dreapta și cei din stânga Dunării. Această întrepunere a slavilor a făcut să se strice limba, care la început era una și aceeași, limba română, formată din limba rustică latină.

În afară de Românii care înaintaseră spre Sud în secolul al VII-lea și în acela al VIII-lea, au mai venit și alții între secolul al XI-lea și al XV-lea, ceea ce a contribuit la mărirea numărului aromânilor din Macedonia, Epir, Thessalia și Grecia propriu zisă.

Dela Cedrenu încoaci se înmulțesc documentele referitoare la Vlahi. Astfel în anul 1018 dăm de Bula Impăratului Vasile al II-lea. Bulgarohtonul, prin care dispunea ca toți Vlahii din Bulgaria și împrejurimi să atirne eclesiasticește de Arhiepiscopul din Oprida.¹⁾

Iată cum sună acea Bulă, care azi se află la muntele Sinai.

„Θεσπίζομεν ταῦτα πάντα κατέ-
„χειν τὸν ἀπὸ τὸν ἀγιώτατον Ἄρ-
„χιεπίσκοπον καὶ λαμβάνειν τὸ
„κανονικὸν αὐτῶν πάντων καὶ τῶν
„ἀνὰ πᾶσαν Βουλγαρίαν Βλάχων
„καὶ τῶν περὶ τὸν Βαρδάρειον
„Τοῦρκων ὅσοι ἐν τῷ Βουλγαρικῶν
„ἔθρῳ εἰσὶ“.

Ordonăm ca toate acestea să fie posedate de acelaș preasf. Arhiepiscop, și să ia canonicul de toate acestea și dela Vlahii din toată Bulgaria și dela Turcii de prin împrejurimele Vardarului care sunt cuprinși în hotarele Bulgariei.

Către anul 1170 d. Chr. porni din Spania, marele Rabin Benjamin de Tudela, făcând o lungă călătorie în Orient²⁾ pentru cercetarea comunităților evreești. Cu acea ocazie vizită și o parte a Mării Valahii azi numită Thessalia,³⁾ care începea dela Zeintuncare acuma e Lamia, unde el întâlni și pe Vlahi.

Iată cum sună manuscrisul.

1) Jung: Römer und Romanen in den Donauländern pag. 325.

2) Hoph Carol: Geschichte Griechenlands pag. 165.

3) Vortzela Ioanu G.: Φθιώτις pag. 267 νοτα 3 Atena 1907.

„,cu Rebi Eleazar și Rebi Isac. De acolo la o zi de dis-
„tanță am sosit la riul Sinon unde se aflau vre-o cinci zeci de
„evrei. In capul lor erau Rebi Chelomo și Rebi Jacob. De acolo
„începe Valahia, ai cărei locuitori locuiesc în munți. Este nația
„cunoscută sub numele de Valahi, care sunt ușori ca cerbii. Ei
„se scoboară din munți ca să pradă țara grecilor și nimenea nu
„se poate război cu ei. Nici un rege nu poate domni asupra lor.
„Când se cred în largul lor ca să jefuiască alte ginți, ei nuucid
pe evrei, cum ucid pe greci“.

Ascher în lucrarea lui asupra lui Benjamin de Tudela zice ¹⁾:

„Sinon Potma sau Potamo, nu e decât Zeitun, azi Lamia“.

Tafel ²⁾ în de Tressalonica, denumește suszsisul riu „Robe-
nica sau Κοροποταμὸς“, exprimându-se astfel:

„Hoc est Valachiae initium
„cujus incolae montes incolunt
„gens ipsa Valachorum nomen
„gerit“.

|| Aceasta este inceputul Va-
|| lahiei, ai cărei locuitori lo-
|| cuiesc munții, neamul însuși
|| poartă numele de Vlahi.

Manuscrisul lui Benjamin de Tudela se află în British
Museum din Londra fiind reprodus de următorii scriitori: J-
Baratier în Voyage de Benjamin de Tudela p. 40 Amsterdam
1735; A. Ascher în The Itinerary of Rabbi Benjamin of Tudela
p. 49 Londra 1840; Ziarul grecesc din Triest „Nea Imera“, din
27/9 Dec. 1899 sub No. 1304 și sub iscălitura redactorului ei,
Lazaros Vilalis, care vizitând în luna lui Mai 1899, muzeul bri-
tanic din Londra pomenește și reproduce ceea ce Benjamin de
Tudela scrisese de Vlahi.

Spre a fi mai bine edificat de veracitatea suszsisului manu-
scris, m'am adresat Onor. Direcțiunii a Muzeului din Londra dela
care primii răspunsul convenit pe care îl reproduc ad-literam
spre clarificarea nedumeririi unora care contestă existența acelu
manuscris.

Copie: Department of Oriental Printed Books' E. Mss.

No. 523/33

Semnul Emblemei
NATIONAL SCHEME
For Disabled Mon.

British Museum
London: W. 1.
23. VI. 33

1) Ascher: The Itinerary of Rabbi Benjamin of Tudela, pag. 17, 18.
Londra 1840.

2) Journal du Ministère de l'Instruction Publique de Russie pag. 130
din luna lui Iulie 1881. Petersburg.

MONSIEUR,

J'ai l'honneur de constater la réception de Votre lettre du 17 Juin.

L'authenticité de notre manuscrit de Benjamin de Tudela, qui a été publié et traduit par M. M. N. Adler (Londre 1907) est incontestable.

Agréez, Monseur, l'assurance de ma plus haute considération.

(s) L. D. BOMEND
Keeper.

În secolul al X-lea, dăm de cronica lui Kekavmenos, rețipărită de bizantologul rus Vassilievsky în Buletinul Ministerului Instrucțiunii Publice din Petersburg din luna lui Iulie 1881, care la cartea CCXVI p. 149 zice:

„Οὔτοι γάρ οἱ Βλάχοι εἰσὶν οἱ
„λεγόμενοι Δάκοι καὶ Βέσσοι ἦκουον
„δέ πρότερον πλησίον τοῦ Δανου-
„βίου ποταμόν καὶ τοῦ Σάου, ὅν
„νῦν ποταμοῦ Σάβαν καλοῦμεν,
„ἐνθα Σέρβοι ἀρτίως οἰκοῦσιν, ἐν
„ὄχυροῖς καὶ δυσβάτοις τόποις.
„Τούτοις θαρροῦντες ὑπεκρίνοντο
„ἀγάπην καὶ δούλωσιν πρὸς τοὺς
„ἀρχαιοτέρους βασιλεῖς καὶ ἐξερ-
„χόμενοι τῶν ὄχυρωμάτων ἐλη-
„ζοντο τὰς χώρας τῶν Ρωμαίων,
„ὅθεν ἀγανακτήσαντας κατ'αὐτῶν
„ὡς εἴρηται, διέφθηραν αὐτούς.
„Οἱ καὶ ἐξελθόντας τῶν ἐκεῖσε
„διεσπάρησαν ἐν πάσῃ τῇ Ἠπειρῷ
„καὶ Μακεδονία, οἱ δὲ πλειόνες
„αὐτῶν ὤκησαν τὴν Ελλάδα.”

Aceștia — Vlahii — sunt
așa ziși Daci și Bessi, locuiau
mai întâiu în apropiere de
riul Dunărea și Sau numit
acum riul Sava, uude de curând
locuiesc Sârbii, în locuri întărite
și greu de străbătut. Aceștia
îndrăsnind simulau dragoste
și supunere către cei mai
vechi împărați și eșind din in-
tăriturile lor pustiau provin-
ciile Romanilor, încât aceștia
pierzând răbdarea în contra
lor cum am spus-o îi atacă
și atunci eșind de acolo se
împrăștiară în tot Epirul și
Macedonia, cei mai mulți din
ei se așezară în Grecia.

Cu tot hiatusul ce domnește în istorie dela sfârșitul secolului al IV-lea și până târziu, totuși bazați pe istoricii latini și pe cronicarii bizantini, ne putem pronunța că, elementul romanic din Peninsula Balcanică — azi Aromânii — nu este decât rezultatul amestecului (unirei-mélange) al coloniștilor și legionarilor romani din timpurile Senatului și Imperiului (August și

Aurelian) cu populațiunile indigene (autohtone) din Balcani și din Iliria, care se romanizaseră treptat, treptat. Unele neamuri ca: Mezienii și Tracii se romanizaseră prin influența coloniștilor lui Aurelian, altele ca cele din Iliria se romanizaseră prin influența coloniștilor romani de pe coastele Mării Adriatice și din Dalmația, provincia cea mai romanizată și limitrofă cu Peninsula Balcanică.¹⁾ după cum ne spun și morii istorici francezi Lavissee et Rambaud în lucrarea lor²⁾ care sună astfel: „Acești Vlahi din Peninsula Balcanică, nu se scoboară toți din coloniștii lui Traian. Coasta Dalmației a fost și ea alădată colonizată cu orașele romane: Apollonia, Dyrrachium etc. Românii de lângă Adriatică, când văd loc învaziunile imitară pe aceia din regiunea danubiană, adaptoându-se în munt. între aceștia și aceia există deosebire dialectală, după cum au suferit diferite influențe“.

Părerile scriitorilor moderni asupra originii Aromânilor din Peninsula balcanică sunt diferite.

Unii³⁾ susțin, că Aromânii sunt resturile coloniștilor romani de pe teritoriile Senatului și ale Imperiului.

Alții⁴⁾ zic, că Aromânii se scoboară din coloniștii din Dacia.

Alții⁵⁾ iarăși susțin, că Aromânii sunt un amestec de Mezieni, Tracii, Bessi și Ilirieni romanizați.

Alții⁶⁾ scriu, că Aromânii sunt un amestec al coloniștilor romani din Dacia Traiană cu mezienii romanizați.

1) Cons. La Province Romaine de Dalmatie Paris 1832.

2) Lavissee et Rambaud: Histoire Générale t II cap XV p. 833 Paris 1893.

3) Le Beau in Hist. du Bas Empire; Hammer in Hist. de l'Empire Ottoman; Jirceek in Geschichte der Bulgaren și in Die Romanen in den Städten Dalmatien; Cousinery in Voyage dans la Macédoine.

4) Ami Boué in La Turquie d'Europe; Poujade in Chetiens et Turcs; Juls Blancard in Épire et Thessalie; Ubicini in Les Origines de l'histoire roumaine; El. Reclus in Géographie Universelle; Joncquière in Hist. de l'Empire Ottoman; Leake in Researches in Greece; Encyclopædia Britannica; Sulzer in Geschichte des Transalpinischen Dacien; Engel in Geschichte der Moldau und Valachien; Weigand in Die Aromunen; Miklosich in Slavische Elemente in Rumunischen.

5) Heuzey in Le Mont Olympe; Thunmann in Untersuchungen über die Geschichte der östlichen Europäischen Völker; Falmerayer in Fragmente aus dem Orient; Hahn in Reise von Belgrad nach Salonik; Kiepert in Ethnographie von Epirus; Hertzberg in Geschichte der Byzantiner und des Osmanischen Reiches; Jung in Römer und Romanen in den Donauländern; Tomasko in Zeitschrift für die Oest. Gymn. din 1877; Buruy in History of the Later Roman Empire; Finlay in History of Greece; Lamouche in La Péninsule Balkanique.

6) Rössler in Rumänische Studien; Schafarik in Slavische Alterthümer.

Numai unul singur ¹⁾ susține, că Vlahii sunt Liguri și Celți romanizați.

Părerile scriitorilor greci moderni și aromâni asupra acestei chestiuni sunt diferite.

Spiru Lambru ²⁾ zice ³⁾ că: „Vlahii romanizați scoborătorii „vechilor Daci supuși de către Traian care locuira mai întâiu pe „lângă Istru și Sau, ducând o viață nomadă, descălecau în timpul „ernei în Thessalia și în Epir, urcând din Aprilie până în Septembrie cu vitele lor pe munții cei mai înalți și mai păduroși ai Macedoniei și ai Bulgariei“.

Sathas în lucrarea lui ⁴⁾ zice: „Numele de Munteni și Vlahi „era altă dată principalul al acestui amestec de Latino-Traci „transformat în Români“.

Aravandinos ⁵⁾ în monumentală sa lucrare ⁶⁾ zice: „În „secolul al X-lea o parte din Dacia din Mezia merseră să se „stabilească spre Pind, în părțile Epirului și Tessaliei, iar înainte „de această epocă, nu se face de loc mențiune de această rasă în aceste părți“.

Ioan Lambridu ⁷⁾ în scrisorile sale ⁸⁾ zice: „Pentru că principalul element al limbei Vlahilor, dincole de Istru, este latina, „nu încapă nici o îndoială că aceștia sunt o încrucișare de „indigeni și coloniști romani, pe care i-a stabilit Traian la începutul „secolului al II-lea d. Chr. Fiindcă acele popoare se stabiliseră „în Balcani înrolați de Bulgari, cuceritorii țării lor, dar de acolo „descălecară în Epir, Tessalia și Macedonia, așa că nu există „nici o îndoială de înrudirea acestora cu cei din România“.

Rigu Rangabe ⁹⁾ scrie astfel: „Românii din Elada, Epir și Tessalia, sunt coloniști veniți din România propriu zisă. Aceasta

1) Bidermann în *Die Romanen in ihrer Verbreitung in Oesterreich*.

2) Spiru Lambru era aromân din comuna aromânească Calariti din Aspropotami (Thessalia). El s'a născut în Corfu la 8 Aprilie 1851 și muri în Atena la 23 Iulie 1919. El a fost un mare și învățat istoric cu reputație mondială. A jucat și rol politic, fiind Prin-Ministru al Greciei dela 27 Septembrie 1916 până la 21 Aprilie 1917.

3) Spiru Lambru: *Istoria tis Ellados t. V. cap. XXV p. 434 Atena 1898.*

4) Sathas: *Bibliotheca Graeca Medii Aevi t. VII pag. 127, 1872-1894*

5) Aravandinos era Epirot din faimosul orașel Përğa vârdută de Englezii lui Ali Pașa Tepelenciu.

6) Aravandinos P.: *Hronografia tis Ipiru t. II p. 33. Atena 1856.*

7) Doctor I. Lambridu era și el Epirot din Zagor.

8) I. Lambridu: *Epirotica Meletimato, partea II-a, Meșovo și Seracu, p. 8 Atena 1888.*

9) Rizu Rangabé în *Revista Pandora* din 1856, Atena.

„se vede nu numai din denumirea lor comună și din limb lor, „dar încă prin numele lor de MegaloVlahi, nume dat Românilor „din Pind. Comparând figura, statura și caracterul, se vede că „ei sunt de rasă latină“.

Iorghiadî, ¹⁾ în epuisabila sa lucrare de valoare ²⁾ zice : „Către secolul al X-lea începu să apară în Thessalia un alt trib, „acela al Vlahilor, care scoborând din munții Hemului (Balcani), „înaintară până în Olimp și Pind, unde se stabiliră și din această „cauză, acest ținut fu intitulat de Bizantini, Megali Vlahia“.

Paparigopulos în renumita sa lucrare ³⁾ zice : „Cei din urmă „străini amestecați cu Eleni înainte de cucerirea muzulmană „sunt Vlahii. Acești Vlahi au apărut în țara grecească, în special „în Tessalia înainte de invaziunea francă. Vlahii au venit de „peste Dunăre, trecând acest rîu ca și Bulgarii, s'au stabilit „peste Balcani ; deacolo descălecară până în Epir și Tessalia. O „parte urmă soarta coloniștilor și cuceririlor buigare, alții con- „tinuară să ducă o viață pastorală, alții primeau concesiuni de „pămînt pe ambele plaiuri ale Pindului după ce serviseră în „armată ; de aci numele de Vlahie, sau Megali-Vlahia, dat în „evul mediu acestei porțiuni a Thessaliei. O mulțime de oameni „însemnați în istoria grecească modernă ca : Coletti, ⁴⁾ Sina, ⁵⁾ „Tușița, ⁶⁾ Hagî Petru, ⁷⁾ ca să nu cităm decât pe cei mai cunoscuți, „erau de origine vlahă“.

Unchiul meu, Triandafil Barta, originar din Aminciu (Me- țova), în însemnata lui lucrare ⁸⁾ se exprimă astfel : „Limba „actualilor români din Grecia numiți Vlahi, este aceeași ca și a „Daco-Românilor, și nu e deloc curios că, ca copii ai aceeași „mame, au păstrat rădăcina maternă, și în timp ce Români din „Grecia au amestecat cuvinte grecești, cei din Dacia au amestecat cuvinte slavonești“.

1) Iorghiadî era originar din Volo-Thessalia.

2) Iorghiadî : I. Thessalia, p. 118, 119, Atena 1880.

3) Paparigopulos : Histoire de la Civilisation greque, Paris 1878.

4) Coletti Aromân din Seracu. Biografia lui publicată de mine în „Uni- versul Literar“ din 21 Ianuarie 1923 și din 11 Fevruarie 1923.

5) Baron Sina era din comuna aromânească Vlaho-Clisura.

6) Tușița, mare aromân filantaop din Aminciu, primul fondator al școalei politehnice din Atena.

7) Hagî-Petru aromân din comuna aromânească Veternicu din ținutul Aspropotamului (Thessalia).

8) Triandafil Barta : Peri Epicon Romeon en Elladî, București 1878 în tipografia K. N. Rădulescu.

Distinsul filolog român Ovidiu Densusănu în remarcabila sa lucrare,¹⁾ se exprimă astfel: „Este deci sigur că, Macedo-Românii, se găseau altă dată aiurea și mai ales mult mai spre „Miază-Noapte, aproape de Balcani și Dunăre“. La pagina 324 a lucrării sale zice: „Năvălirea Slavilor și Bulgarilor trebuie să „fi fost cauza principală a perturbațiilor care avură loc în „evul-mediu la Sudul Dunărei și care siliră pe Macedo-Românii „să părăsească vechile lor locuințe. Deci cu începerea secolului „al VI-lea și al VII-lea, au început probabil Macedo-Românii să „se scoboare către Sud, stabilindu-se în mici grupuri pe teritoriul Epirului și Tessaliei, unde apar în mare număr în secolul „al XI-lea“.

Înainte de a continua cu șirul evenimentelor istorice, să cercetăm când și cum Aromânii au primit numele de Vlahi.

Pe baza isvoarelor istorice și a fazelor prin care au trecut faptele cronologice ale așezării și ale vieții sociale ale Aromânii, reese că numele de vlah apare odată cu venirea Slavilor în Orient, deci cuvântul Vlah nu este decât de origine slavă,

Prin cuvântul Vlah, Slavii indicau poporul de origine romană, după cum Germanii prin Welch și Wallon înțelegeau popoarele din părțile lor, care ca și Vlahii erau de obârșie romană

Numele de Vlah a rămas intact până azi, găsim-l în toate limbile. Sârbii zic Vlah; Bulgarii Vlah; Polonezii Woloh; Cehii Valah; Rușii Woloh; Turcii Vlah; Maghiarii Oloh; Italienii Vlacho; Francezii Valaque; Englezii Wlach; Germanii Walach; și Grecii zic Vlahos.

Cuvântul Vlahos figurează atât în poeziile poezilor greci moderni, cât și în cântecele populare grecești și mai ales în cele haiducești.

Asupra cuvântului Vlah au scris pe lângă scriitorii citați până acum și cei ce urmează.

Petru Maior în Istoria pentru începutul Românilor din Dacia t. I. c. VIII p. 6. Lucii în De Regno Dalmatiae et Croatiae cartea VI cap. V p. 283; Dazon în Manuel dela Langue Schipe ou Albanaise p. 161; B. de Saint Vincent în Expédition Scientifique de Morée t. I. cap. VII p. 275; Sterie Hagidi în

1) Ovidiu Densusănu : Histoire dela Langue Roumaine, p. 322. Paris 1901.

Cercetări despre Românii de dincolo de Dunăre; Lenormant în Les Pâtres Valaques de la Grèce t. IX-lea al Revistei Orientale et Americaine; Gaston Paris în Revue Romania t. I. p. 1. 10.11; Leake în Traveli in Northern Greece t. I c. VI p. 280.

Nici scriitorii greci mai sus citați nu s'au atins de acest nume care ni s'a transmis ca un ce sacru din tată în fiu din secolul al VI-lea și până azi, o trecere de peste 14 secole.

Vlahii ajunseseră grație mulțimei să dea numele lor mai multor provincii din Peninsula Balcanică. Așa Thessalia de azi în secolele al XI-lea, XII-lea, XIII-lea, XIV-lea și chiar al XV-lea se intitula „Μεγάλη Βλαχία” (Marea Valahie); Aspropotantul, o parte din Acarmania, Agrafa și Epirul se intitulau „Ανω Βλαχία,” (Valahia de sus); iar Etolia și restul din Acarmania, Dorida, Esperia și Locrida se intitulau „Μικρά Βλαχία” (Mica Valahie) ¹⁾.

Toate numirile de mai sus le întâlnim în Bulele Impăraților Bizantini ²⁾ Andronic (1336) și Cantacuzino. Bulele erau trimise notabililor din Marea Valahie. Judecata Sinodală dela monastirea Zavlania de lângă Triccala este reprodusă astfel de renumitul scriitor și arheolog Léon Heuzey în lucrarea lui intitulată „Exursion dans la Thessalie. Turquie en 1858 la pag. 97 c. XII. Le „document le plus précieux pour l'histoire politique et religieuse „de la contrée n'est pas d'ailleurs un chrysobulle mais un Jugement synodal (synodikon Kritikôn gramma), c'est-à-dire un „arrêt rendu à la suite d'un synode au concile provincial, en „l'année 1382, pour la restitution ou la confirmation des biens „du monastere. Jugementsynodal. En faveur du Monastère de „Porta-Panaghia ³⁾ 1382 après J. C. (en papier).

„L'assemblée reunie au cuvent de Zavlantia ⁴⁾, près de „Triccala, a été convoquée par l'autorité superieure de la région „Cette autorité était alors représentée, suivant les termes mêmes „du Jugement, par „le très divin couple des Césars, Alexis „l'Ange et son auguste épouse Marie, appelés, par la providence „de Dieu et par la grâce de nos puissants, saints et pieux „seigneurs et rois, à tenirmagistralement le gouvernail de la „Barque de Vlahie“.

1) Vortela Ioanu: Ftiotis (Φθιώτις), p. 7.267.294. Atena 1907.

2) Spiru Lambru: Monnaies et Bulles inédites de Neapatras et de Carytaene în Revue Numismatique, t. IV, p. 184—191.

3) Porta-Panaghia în dialectul aromânesc se zice la Poartă lângă Triccala.

4) Se pronunța Zavlania, fosta moșie a bunicului meu Vasile Bira.

„La présidence du Synode paraît avoir appartenu au „métropolitain, dont les titres nous ramènent à la géographie „antique: „Nilos par la miséricorde de Dieu, archevêque de „Larissa, plus qu'homorable, exarque de la deuxième Thessalie „et de toute la Hellade“

Deasemenea în viața lui St. Atanase, cel ce se retrăsese și fondase o bisericuță cu hramul „Maicii Domnului“ pe o piatră denumită de el Meteora (Μετέωρον)¹⁾ se pomenește de Marea Valahie, fiind chiar el originar din acel ținut și este reprodusă de Arheologii francezi Heuzeyet Daumet în științifică lor lucrare intitulată „Mission Archéologique en Macedoine“ p. X. 45. 49. 146. 194. 243.

Asupra Marei Valahii au scris următorii cronicari bizantini: Cantacuzene cartea III cap. LIII p. 527; Acropolitu c. XXV; Phrantzes cart. IV cap. XV p. 414; Chalcocondylae c. I. p. 34. 35; Pachymeri c. I p. 30. 83; Niceta Chomiatsu p. 814; De Rebus Epiri Fragmentum t. II p. 210-212; Kekawmenos p. 128-131; Ana Commène c. V par. III p. 245.

Tot asupra Marei Valahii s'a scris de către: Heuzey în Les Couvents des Météores en Thessalie dans la Revue Archéologique t. XVII din 1864 p. 154 și 163; La Revue de l'Orient V p. 130 din 1897; Iireček în Geschichte der Bulgaren cap. XIII p. 218; Al. Rizu Rangabé în Die Franken în Peleponnez p. 18; Romanos în Biographie sur Georges Gratiou; Mustoxidi în Ellinomnimon t. I, p. 228; Miliarakis în Istoria tu Vasiliu tis Nikeas ketu Despotatu tis Ipiru p. 253-330; Sathas în Ellinica Anecdota t. I; Erotocritoo de Vincenzo Cornaro; Marinus Sanuti Torseli în Bongars Gesto Dei per Francos t. II p. 68 293. 294; Mavro Orbini Rauseo în Regno degli Slavi p. 270. 271; Buchon în toate operele lui; Anonyme în Chronique d'Achaie p. 23. 36. 84. 92; Don Fray Johan Fernandez de Heredia în Libro de los Fechos et Conquesta del Principado de la Morea c. I. p. 14. 54 și 55 Ramon Muntaner în Chronique p. 470 Baron Gulden-crone în L'Achaie Féodale p. 81 și p. 347; Buruy în Chronique of Morée p. 71 și p. 586 precum și Hist. of. Greece p. 339; Tafel und Tomas în Thessalonica p. 490-493 și în Urkunden zur alten Handels und Staats-Geschichte der Republik Venedig p. 266;

1) Vortela, op. cit. p. 367.

Hoph in Chroniques Greco-Romaine p. 107; Muralt in Essai de Chronographie Byzantine p. 508; Libri Commemorativi din 14 Mai 1317 Venetia cart. II No. 41. 42. 175. 177; G. Schlumberger in Numismatique de l'Orient Latin p. 376-383 și in Sigilographie de l'Empire Byzantin p. 428. 429, iar în Les Principautés Franques du Levant p. 61 zice: „Thessalia era atunci mai bine „cunoscută sub numele de „Vlaquie“, „Vlachie“, „Terre des Vlaques“ ou „Mégalovlaque“.

Tafrali în erudita și documentată sa lucrare: Thessalonique des Origines au XIV Siècle d. 241 zice: „Aceste trupe veniră „să întărească Salonicul, comandate de Mihail al II-lea, printre „care se găseau deasemenea mulți Vlahi din Marea Valahie „(Μεγαλοβλαχία), sub conducerea lui Ioan. bastardul lui Mihail al II-lea“.

În lucrarea ce pregătesc despre Despotatul Mării Valahii — Thessalia de azi — acolo tratez pe larg despre Megali Vlahia, Micra Vlahia și Ano Vlahia.

CAPITOLUL AL III-lea

Impărțirea Imperiului Roman de Răsărit în Provinciile, Diocese, și Teme

Imperiul Roman cucerind și punând stăpânire pe Orient îl împărți în două provincii: Achaia și Macedonia, care mai întâiu fură puse sub controlul Senatului de către Impăratul August până în anul 15 d. Chr., când sub Tiberiu trecură sub jurisdicțiunea Imperiului, guvernate fiind de un Delegat Imperial¹⁾.

Suetone în lucrarea sa²⁾ zice: că Octavius, tatăl lui August obținu după Pretura sa, guvernământul Macedoniei. El guvernă provincia cu dreptate și curaj. El câștigă o bătălie în contra Bessilor și Tracilor.

Tacite³⁾ ne spune ca, pe timpul când Poppeus Sabinus guvernă Mezia, ii se adăugă Achaia și Macedonia, timp de 24 de ani⁴⁾

Sub Claudiu I-iu (41-54 d. Chr.) atât Achaia cât și Macedonia fură restituite Senatului și puse sub autoritatea unui Proprætor cu titlu de Proconsul, având ca reședință Thessalonnicul, pentru care primi și titulatura de Metropola Macedoniei „Πρώτη Μακεδόνων Μητρόπολις“⁵⁾.

Florus,⁶⁾ ne zice că, Claudiu aduse alegerea guvernatorului Achaiei și Macedoniei la vechea sa formă întreruptă de Tiberiu,

1) Marquard: op. cit. p. 207.

Halgan: op. cit. p. 21.

2) Suetone: Cei doisprezece Cezari c. V.

Dion Cassius: c. LX p. 24.

3) Tacite: Ed. Nisard c. I, par. XXVI și LXXX.

4) Duruy op. cit. t. IV, p. 364.

5) Marquard: op. cit. p. 207.

6) Florus: Abregé de l'Histoire Romaine c. I, p. 381, Paris.

trimitând acolo nu pe aceia care cădeau la sorți, dar pe aceia care se bucurau de favoare pe lângă el.

Dion Cassius în lucrarea sa Istoria Romanilor cartea X par. XXIV zice că, „Achaia și Macedonia care din timpul împă-
„răției lui Tiberiu erau încredințate guvernatorilor aleși de prinț,
„fură remise prin sorț de Claudiu, care distribuind pe pretorii
„însărcinați cu administrația tezaurului, o încredință, după vechiul
„obicei, Questorilor”.

În anul 180 d. Chr. Imperiul Roman împărțise astfel Ori-
entul: 1) Achaia, Epirul, Thessalia, Macedonia, Tracia, Mezia
Inferioară, Mezia Superioară, Dalmația, Panonia Inferioară și
Panonia Superioară.

Suszisa împărțire rămase intactă până în timpurile lui
Dioclețian și Maximian (285 d. Chr.). În acest interval de timp
Orientul fu teatrul mai multor năvăliri barbare, iar printre cele
mai de seamă deosebim: Năvălirea Goților, care sub Galus, în
251 și în 253 d. Chr. pustiiră Macedonia, Thessalia, Epirul, și
Tracia dar fură respinși de Emilian, Procuratorul Panoniei 2).
Goții fură bătuti și de Dexipe, după care apoi trecură în Italia,
dar veniră din nou în anul 269. d. Ch. când și atunci fură bătuti
de Împăratul Claudiu al II-lea, meritând supranumele de Goticul 3).

Dioclețian și Maximian împărțiră în două părți Orientul.
Una sub stăpânirea lui Dioclețian și cealaltă sub a lui Maximian
din care făcea parte și Epirul sub numele generic de Regiunile
Iliriei 4).

În anul 292 d. Chr. suszisele provincii fură date de Diocle-
țian lui Galerio 5)

Pe baza organizării lui Dioclețian (284-305) d. Chr. Diocesia
Traciei cuprindea șase provincii și anume: Europa cu orașele
Perrulhos și Apri; Rodop cu orașele Maximianopolis, Maronea
și Aenus; Tracia strictes senso cu orașele Philipopoli, Beroes
(Stara-Zagora); Haemimontus cu orașele Hadrinopolis și Anchialos;
Schythia cu orașele Dunysopole, Tomi și Calatis; Moesia Infe-
rioară cu orașele Marianopolis.

1) Buruy: op. cit. Harta.

2) Meindre: Histoire Romaine p. 218.

3) " " p. 232.

4) Duruy: op. cit. t. VI, c. XCIX p. 545.

5) Meindre: op. cit. p. 255.

Din punctul de vedere administrativ, Dioclețian împărți Imperiul în patru Prefecturi, confirmate apoi și de Împăratul Constantin. Acele patru Prefecturi erau : Galia, Italia, Iliria și Orientul. Fiecare prefectură coprindea un număr oarecare de Diocese sau Vicariate. Diocesia se împărțea în provincii. Provincia se împărția în orașe municipale. Prefecturile erau administrate de Prefecții Pretorului. Diocesele erau puse sub Vicari sau Vice-Prefecți. Provinciile erau puse sub Președinți sau Consuli.

Orașele aveau un Senat municipal cu cei de ai locului ziși Duumviri sau Defensori. Comandamentul militar era pretutindenea separat de autoritatea civilă care, sub Împăratul Constantin erau ; Duci, Conți, Prefecți și Tribuni Militari. Guvernatorii erau împuterniciți cu supravegherea domeniilor publice, a poștelor imperiale stabilite de August, cu perceperea impozitelor, a recrutării armatei, reprezentând cu un cuvânt pe Împărat în toate raporturile ce puteau să aibă cu supușii săi, având deasemenea și justiția și procedura criminală și cea civilă, putând condamna și la munca silnică și la moarte. Pentru pedeapsa deportării și exilării, care atrăgeau după sine moartea civilă, era necesar un înscris din partea Prințului.

Sub Împăratul Constantin¹⁾ (306-337 d. Chr.), Diocesia Macedoniei fu subordonată Prefecturei Pretorului Iliric, coprinzând provinciile : Macedonia, Vechiul și Noul Epir, Thessalia, Creta și Dacia. Înainte de Împăratul Constantin provinciile : Tracia, Macedonia, Achaia și Epirul depindeau de autoritatea lui Galeriu (306-311 d. Chr.) și a lui Licinius (307-324 d. Chr.),

După pacea încheiată între Constantin și Licinius, Constantin luă în stăpânirea lui provinciile : Panonia, Dalmația, Dacia, Macedonia și Grecia²⁾ 323 d. Chr.).

Împăratul Constantin remise fiecărui fiu precum și nepotului său, un sfert din Imperiu, așa că : Tracia, Macedonia și Achaia, coprinzând și Epirul fură atribuite nepotului său Dalmatius.

În anul 377 d. Chr. Goții pustiiră din nou Epirul și Thessalia sub domnia marelui Theodosie³⁾.

1) Gibbon : op. cit. t. IV. C. VII p. 77.

2. Meindre : Op. Cit. p. 277.

3. Chateaubriand : Itineraire de Paris à Jerusalem t. II, p. 73.

În anul 378 d. Chr. Goții năvăliră din nou în Macedonia, de unde trecură în Epir și Thessalia.

În anul 379 d. Chr. Macedonia și Dacia fură supuse sub guvernarea lui Theodosie.

După moartea lui Theodosie, întâmplată la 17 Ianuarie 395 d. Chr. cei doi prinți Arcadiu și Honorius, împărțiră între ei vasta și răsboinică Prefectură a Iliriei. Provinciile: Norica, Panonia și Dalmatia trecură la Imperiul de Occident sub Honorius (395-423 d. Chr.), iar marele Diocese: Dacia și Macedonia fură reunite Imperiului de Orient sub Arcadius¹⁾ (395-498 d. Chr.).

În anul 395 d. Chr. Prefectura Pretorului Iliriei coprindea 12 provincii și anume²⁾: Achaia administrată de un Proconsul; celelalte 11 provincii erau împărțite între Diocesele Dacia și Macedonia.

Diocesia Dacia situată la Sudul Dunărei — nume dat unei părți din Mezia (Moesia) — coprinzând cinci provincii și anume: Prima Mezie, care corespundea aproape cu Serbia propriu zisă, având ca orașe principale: Singidunum (Belgrad) Viminacium (Branicevo).

Dardania spre Sudul precedentei, lângă izvoarele riurilor Morava, Drin și Vardar cu orașele: Priștina, Ulpiana (Lipleani) Scupi (Uskub zis și Scopia).

Prevalitana, care se întindea la Vestul Dardaniei până la Marea Adriatică, cu orașul Scodra (Scutari).

Dacia Mediteraniană, care se întindea spre Sud-Vest de Bulgaria de azi cu cetățile Naissus (Niș) și Sardica (Sofia).

Dacia Riverană spre Nordul precedentei dealungul Dunărei cu orașul Ratiaria (Arter-Palanca).

Suszisele împărțiri erau astfel administrate: Ultima din suszisele provincii avea în capul ei un Duce, penultima un Consul celelalte un Președinte.

Diocesia Macedoniei era compusă din șase provincii și anume:

-
1. Gibbon: Op. Cit. t. VII, cap. XXIX, p. 75-76.
Lavisse e Rambaud: Op. Cit. t. I, c. IV, p. 161.
 2. Duruy op. Cit. t. III, p. 312; t. V p. 457.
Le Beau: op. Cit. t. IV, p. 474.
Zosimi: Ed. Niebukr-Bonn: cartea III cap. XXXIII p. 98.99.
Lavisse et Rambaud: op. Cit. t. I, cap. I. p. 42.

1) Macedonia propriu zisă, coprinzând jumătatea meridională din vechiul regat al lui Alexandru cel Mare cu orașele: Thessalonic (Salonic) și Philippi.

2) Macedonia Salutară, care se întindea spre Nord.

3) Thessalia cu orașele: Larissa și Triccala.

4) Noul Epir, zis și cel de Nord, cu orașul Dyrrachium (Durazo).

5) Vechiul Epir, zis și Meridional cu orașul Nicopolis (Preveza).

6) Creta.

Macedonia și Creta, erau administrate de un Consul, celelalte de un Președinte.

Prefectura Orientului era cea mai mare și cea mai bogată a Imperiului, fiind împărțită în cinci Diocese, printre care se distingea și Tracia, care ne interesează.

Diocesia Tracia coprindea șase provincii și anume:

1. Adoua Mezie (Moesie) între Dunăre și Balcani (Bulgaria Orientală) cu orașele: Nicopolis și Marcianopolis (Pereislaș).

2. Scythia reprezentată prin Dobrogea.

3. Tracia conținând basinul superior al Mariței cu orașul Philippopolis.

4. Haemimont se întindea spre est către Marea Neagră cu capitala Hadrianopolis.

5. Rhodope se întindea până la Marea Egee dela muntele cu același nume.

6. Europa coprinzând împrejurimile Constantinopolului și țărmul european al Hellispontului (Marea de Marmara).

Tracia și Europa erau supuse unui Consul, iar celelalte unui Președinte.

În secolul al V-lea, pe timpul Împăratului Justinian cel Mare, Imperiul era împărțit în două mari Prefecturi ale Pretorului: Orientul și Iliria¹⁾

Prefectura Orientului cu capitala Bizanțul (Constantinopol), administra cinci provincii, printre care era și Tracia.

Diocesia Tracia sub Justinian (527 d. Chr.) coprindea șase provincii și anume:²⁾ Europa, Rhodop, Tracia propriu zisă,

1. Lavisse et Rambaud: op. Cit. t. I. c. IV, p. 166.

La Notitia Dignitatum Utriusque Imperii.

2. Charles Diehl: Justinien et la Civilisation Byzantine, p. 128.

Haemimont, Mezia (Moesia) și Scyihia cu capitala Constantinopol.

Prefectura Illyricum cu capitala Thessalonic, coprindea treisprezece provincii și anume: 1) Macedonia I-a; 2) Macedonia II-a; 3) Thessalia; 4) Ellada zisă și Achaia; 5) Creta; 6) Epirul cel Nou; 8) Dacia Inferioară; 9) Dacia Superioară; 10) Dardanea; 11) Prevalitana; 12) Mezia (Moesia) și 13) Panonia.

Tot în timpul lui Justinian, s'au reparat multe cetăți și fortărețe ale căror numiri dovedesc începutul formațiunei limbei aromânești.

Astfel după Procopiu ¹⁾ găsim următoarele numiri topice de fortărețe:

In Epir: Μουρικάρα, Στάνες, Σκάρα.

In Regiunea Remesianessio găsim: Στρόγγες, Τζερετζενώζες, Στένες, Σπελουγγα, λουπουφαντάγα.

In Regiunea Aquienensis întâlnim: Βινδιμιόλα, Καστελλονόβο Σέπτε κάσας.

In Rhodop găsim: Κασιέρα, Καπιστύρια.

In Regiunea Mediteraniană găsim: Κοπουστόρου, Ιτζης, Καστελλονόβο, Παδισκάρα, Παλιομάνδρα și altele.

Spre Istru (Dunăre) găsim: Γεμελλομοῦντες, Μοντερεγινε.

In anul 687 d. Chr. s'a creat Guvernământul Traciei, iar în anul 695 d. Chr., acela al Elladei, coprinzând nu numai Peloponezul, Grecia Centrală și Thessalia, dar și resturile vechiului Illyricum de pe coastele Mărei Ionice ²⁾).

Mai târziu Tema Elladei coprindea următoarele regiuni ³⁾. Athica, Beoția, Focida, Locrida, Etolia, Acarmania și în genere teritoriile cunoscute sub denumirea comună de Grecia Continentală, în plus Thessalia care câte odată atârna și de Thema Salonic, precum și insulele Eubea și Egina. Nu este cunoscută bine capitala Themei. Era sau Larissa, sau Chalcis ⁴⁾ sau Teba sau Levadia, sau chiar Atena. Probabilitățile sunt pentru Teba. Un funcționar special își avea reședința la Chalcis.

Numele de Themă (Θέμα), în locul numelui de provincie s'a dat de pe timpul Impăratului Mauriciu (582 d. Chr.), când

1) Procopius: De Aedificiis. Ed. Niebuhr-Bonn. Cartea IV, cap. IV p. 279, 282, 284, 285, 305, 307, 308.

2) Charles Diehl: L'Origine des Thèmes dans l'Empire Byzantin, p. 9.

3) G. Schlumberger: Sigillographie de l'Empire Byzantin, p. 165.

4) Chalcis azi se chiamă Chalchida în Eubea.

legile, ordonanțele și celelalte acte erau redactate în grecește ¹⁾.

Sub Constantin Pogonatul (668 d. Chr.) numele de Themă fu dat și corpurilor de armată din fiecare provincie.

Constantin Parfirogenitul ne spune, ²⁾ că: Macedonia a fost transformată întâiu în provincie și acum în Themă, atât din punctul de vedere politic, cât și din punctul de vedere militar. A doua Themă era Macedonia împărțită în: Macedonia Inferioară, Macedonia Superioară, Thessalia, Iliria cunoscută sub numele de „Thema IX-a. Dyrrachium“ : apoi provinciile Dacia Nouă și Dacia Veche, Dardania, Panonia, Epirul Nou și Epirul Vechiu. Tot Constantin Porfirogenitul arată și felul guvernământului dacă era Concilium sau Ducat, precum și orașele mai principale.

Astfel erau împărțite provinciile Imperiului Roman de Răsărit, zis greșit Imperiul Bizantin. În documentele de pe acele vremuri și în Hrisoavele împărătești și în Cronicele de atunci, Imperiul nu se intitulează Bizantin ci Roman. În grecește figura astfel: „Ἡ Βασιλεία τῶν Ῥωμαίων“ după cum învățatul istoriograf englez Buruy îl intitulează astfel: „Roman Empire“ și nici de cum Imperiul Bizantin sau „Bas Émpire“ cum îl denumește Le Beau, în lucrarea lui déjà citată.

1. Paparigopulos: Istoria tu Elliniku Ethnos t. III și t. IV.

2. Constantin Porfirogenitul: Ed. Niebuhr-Bonn tom. III, cartea II paragr. XXII și XXVI, p. 48. 49 și 56.

CAPITOLUL AL IV-lea

Timpurile Medievale.

Înainte de năvălirea slavo-bulgară, Vlahii locuiau lângă Dunăre și Balcani în „Mezia Aureliană”, din care cauză se numeau după cum am văzut Mezieni. Odată cu năvălirea slavilor întâmplată în secolul al VII-lea Vlahii au fost nevoiți să părăsească Mezia, pornind spre Sud și după ce au trecut Balcanii, s'au așezat în Macedonia, Epir, Thessalia și Ellada.

Se știe că nu toți Vlahii au trecut Balcanii. Cei din Mezia Inferioară (Bulgaria de azi) s'au retras în munții Balcanului unde au format Valahia albă (Valachie Blanche), cum îi zice Victor Bérard,¹⁾ jucând un mare rol în secolele al XII-lea și al XIII-lea. Aceia din Mezia Superioară (Serbia propriuzisă), s'au împrăștiat în Macedonia, Epir, Thessalia și Ellada, după cum reese din manuscrisul vieții Sfântului Dumitru și din Cronica lui Kekavmenos (Cecaumeni), deși citate.

La fel s'a întâmplat și cu elementul romanic din Dalmația, care a pornit spre Sud, stabilindu-se pe coastele Mării Adriatice, în Albania de azi, dând naștere elementului fărșerotes zis de Greci „Ἀρβανιτόβλαχοι“.

Bulgarii năvălind în Imperiul Bizantin au format primul Imperiu Bulgar al Ohridei, în care Vlahii au jucat un mare rol, încât Impărații (Țarii) se intitulau : „Impărații Vlahilor și Bulgarilor”, sau Mezienilor, cum îi denumeau Bizantinii, iar țara lor se chema „Vlahia și Bulgaria“.

1) V. Bérard : La Turquie et L'Hellénisme Contemporain cap. V, Paris 1893.

Pe vremea aceea Vlahii formau grupuri, grupuri, conduși fiind de cei mai bătrâni și mai pricepuți. Ei se ocupau cu păstoritul, așa că, iarna se scoborau în Thessalia și Epir, iar vara urcau creasta munților Balcani, Pind și Olimp¹⁾.

Prin creșterea oilor și comerțul ce îl făceau ajunseseră oameni bogați și de temut, ei preferau moartea decât să ajungă sclavii altor popoare, de aceea îi întâlnim pretutindenea liberi independenți, ba chiar respectați de Impărații bizantini, necutezând să se atingă de ei, cum ne vorbește și evreul Benjamin de Tudela.

Marele bizantolog francez, G. Schlumberger²⁾, ne spune că, pela anul 980 d. Chr. Impăratul bizantin Vasile al II-lea, Bulgaroctonul, numi pe un oarecare Nicolîța, ca șef al Vlahilor din Thema Eladei. Vorbind de Thema Eladei, zice la pag. 636: „Pentru această singură Themă a Elladei, în afară de milițiile „provinciale, se vorbește de două corpuri speciale de o importanță așa de mare, ca să fie puse fiecare sub comanda unui „Domestic, Exubitori Themei, precum și Vlahii. Aceștia din urmă trebuie să fie speciali ai acestei Theme a Elladiei în care „populațiunea Vlahă era așa de numeroasă. Aceia dintre acești „barbari care trebuie să facă serviciul militar în Imperiu, formau „pe semne un corp special sub comanda unui șef desemnat de „Impărat, câteodată numit pe viață, cum a fost Nicolîța“.

Tot pe timpul domniei Impăratului Vasile al II-lea, Bulgaroctonul, (976-1025 d. Chr.), Vlahii din întreaga Bulgarie trecură sub dependența Arhiepiscopului din Oprida³⁾ în anul 1018 d. Chr. după cum sună și Hrisovulul Impăratului de care am menționat la capitolul al II-lea.

Pe timpul Impăratului Constantin al XI-lea Duca⁴⁾, în anul 1067 d. Chr. Vlahii făcură o revoluție tot sub comanda lui Nicolîța.

Acest Nicolîța a jucat un mare rol atât în timpul Impăratului Vasile al II-lea Bulgaroctonul cât și mai târziu.

La ocuparea orașului Larissa de către Țarul Samuil, numai familia lui Nicolîța fu cruțată, ceilalți fură duși în robie⁵⁾.

1) Sptu Lambru: Istoría tis Ellados. t. V. cap. XXX p. 434 Atena 1898.

2) G. Schlumberger: L'Épopée Byzantine, t. I. p. 635.

3) V. Bérard op. Cit. cap. V.

4) Chalandon: Essai sur la règne d'Alexis I-er Comnène cap. II p. 61
Nota I Paris 1900.

5) G. Schlumberger: Op. Cit. t. I pag. 637.

Bizantologul Schlumberger după ce spune că Nicolîța a fost numit de Țarul Samuil ca comandant al orașului Servie (azi Serfîge) zice ¹⁾ „Repet că acest Nicolîța, era fiul aceuia care „fusesse Ducele Themei Elladei. El este tatăl celui de al treilea „Nicolîță, șeful răscoalei Vlahilor și Bulgarilor în anul 1067 d. „Chr. autorul celei de a doua parte a manuscrisului din Mos- „cova, dedicat Impăratului Mihail al VII-lea“.

Impăratul Vasile al II-lea Bulgaroctonul, ca să atragă de partea sa pe Nicolîța îi acordă titlul de Patrice ²⁾, dar Nicolîța înșelă pe Impărat și trecu de partea Țarului Samuil, care împreună încercară să ocupe Servie (Serfîge), dar fură respinși de Impăratul Vasile al II-lea Bulgaroctonul. Nu mult după această respingere, Nicolîța căzu în cursa întinsă de Bizantini, fu condus în lanțuri la Impărat, care îl trimise sub o escortă la Salonic ³⁾ și apoi la Constantinopol unde a și fost aruncat în temniță.

Fiul acestui Nicolîța s'a reîntors mai târziu la Larissa, unde a jucat un mare rol cu ocazia unei răscoale din Thessalia pe timpul domniei Impăraților Constantin Duca și Roman Diogenu. Autorul anonim al manuscrisului din Moscova, ni-l arată sub titlul de Protospator, sau Nicolîța Delphinias de Larissa.

Iată ce ne spune Kekavmenos ⁴⁾.

„Ἐκεῖνοι δὲ εἶχον τὸ συναγώ-
„γιον αὐτῶν εἰς τὴν οἰκίαν Βερι-
„θου τοῦ Βλάχου. Ἐπεὶ δὲ ἐμίγ-
„ουσαν οὗτοι πρὸς τοὺς Βλάχους,
„ὅτι καὶ ὁ Προτοσπαθᾶριος Νικο-
„λιτζᾶς ὁ Δελφινᾶς, συνῆλθε τῆ
„βουλῆ ἡμῶν Προτοσπαθᾶριος γὰρ
„ἦν τὸ τότε ἐχάρηκαν μεγάλως
„καὶ ἡβουλήθησαν ἐλθεῖν πάντες
„πρὸς αὐτόν.

Ei aveau adunarea lor în casa Vlahului Verivu și pentru acest scop au anunțat pe Vlahi, că și Protospatarul Nicolîța Delphinias a participat la convocarea noastră, căci atunci era Protospatar, s'au bucurat foarte mult, voind cu toți să vie la el.

După nimicirea primului imperiu Bulgar de către Impăratul Vasile al II-lea Bulgaroctonul și după moartea acestui Impărat,

1) G. Schlumberger : Op. Cit. t. I pag. 638.

2) G. Schlumberger : Op. Cit. t. II cap. IV. pag. 222.

3) Didon Mavro Orbinî Rauseo : Il Regno degli Slavi p. 440. Pesara DMCI (1601),

4) Kekavmenos (Cecaumeni) după Vassilievsky Op. Cit. cartea CCXVI pag. 131.

Vlahii s'au răscolat în repetate rânduri, nevoind să asculte de ordinele Impăraților Bizantini, folosindu-se și de anarhia ce domnea în Imperiu. Cu timpul însă s'au înrolat în armatele bizantine, participând la multe expediții ce se făcea în țările streine. Așa pe timpul Impăratului Constantin al III-lea, Vlahii au participat la expediția întreprinsă de Bizantini în contra Siciliei, în anul 1027, după cum ne istorisește cronicarul Barenis, ¹⁾ care zice :

„Hoc anno descendit Ispo Cheloniti (Cubicularius) in Italian cum exercitu magno id est Russorum, Guandalorum, Turcoarum, Burgarorum, Vlahorum, Macedonum, aliarumque ut caperet Siciliam“.

În acest an s'a scoborât Ispo Cheloniti (Cubicularul), în Italia cu mare armată și anume din Ruși, Vandali, Turci, Bulgari, Vlași, Macedoneni și alții pentru a cuceri Sicilia.

După Lupi Protospatac se face mențiune de suszisa expedițiune ²⁾, însă fără participarea Vlahilor.

„Despotus Nicus in Italiam descendit cumingentibus copiis : Russorum, Wandalarum, Turcorum, Bulgarorum, Bruncorum, Polonorum, Macedonum, aliarumque nationum ad Siciliam capuendam.“

Despotul Nicu coborâse în Italia cu mare mulțime de Ruși, Wandali, Turci, Bulgari, Bruncari, Polonezi, Macedoneni și alte neamuri ca să cucerească Sicilia.

În anii 1090-1091 d. Chr. pe timpul domniei Impăratului Alexe, generalul Nicefor Melissen adună pe Vlași și pe Bulgari și cu însuși Impăratul Alexe, care primi ca ajutor și 500 cavaleri franci trimiși de Conte de Flandra porni în contra Pečenegilor ³⁾. Armata Impăratului Alexe se afla pe râul Marița.

Tot sub Impăratul Alexe în anul 1094 d. Chr. când Cumanii se pregăteau să treacă Dunărea, un oarecare Vlah, cu numele de Pudil ce servea în armata Cumană, veni la Impărat în timpul nopții, înștiințându-l că, Cumanii trecură Dunărea ⁴⁾

1) Pertz : Monumenta Germanae Historica. Annales Barenis t. V, p. 53.

2) Muratori : Rerum Italicarum Scriptores t. V pag. 42.

I. Arginteanu : Istoria Românilor Macedoneni p. 89 București 1904.

3) Muralt : Essai de Chronographie Byzantine t. I p. 66.

Lavisse et Rambaud : Op. Cit. t. II cap. XV pag. 833.

4) Le Beau : Op. Cit. cartea LXXXIII p. 168.

Cu toate încercările Bizantinilor de a desnaționaliza pe Vlași, atât prin împărțirea Imperiului în Theme, cât și prin înrolarea lor în armată, totuși fu cu neputință, căci Vlașii știură să reziste, nimicind planurile Bizantinilor. În această privință iată ce ne spune bizantologul francez Chalandon în renumita lui lucrare ¹⁾.

„S'a pretins că, cu toate aceste împărțiri, Bizanțul posedă „întotdeauna o mare putere de asimilare. Nu cred că s'ar putea „admite această teorie. Vlașii din muntele Athos și din Thessalia își păstrează individualitatea lor“.

În anul 1066 d. Chr. tot după Chalandon avu loc o expediție a Normanzilor, la care au participat și Vlașii, revoltându-se în contra Imperiului ²⁾.

Iată cum se exprimă Chalandon în această privință: ³⁾
„Plecarea lui Robert Guiscard pare să fi modificat planul campaniei armatei normande. Vedem într'adevăr pe Bohemond întrerupând mersul înainte. Pare probabil că a urmat ordinele tatălui său, care trebuie să îi fi prescris, să profite de absența lui, ca să ocupe și să supue provinciile occidentale ale Imperiului, așteptând întoarcerea sa, ca să meargă asupra Constantinopolului. Din Castoria Bohemond merse să impresoare Ianina. Găsim tocmai în această regiune, menționat fiind și de autorul lui Strathighicon, preparativele unei mișcări ale Vlașilor în împrejurimile Mețovei, la știrea expediției lui Guiscard în 1066 d. Chr. Noi știm întotdeauna după aceleași isvoare că acești Vlași erau departe ca să fie supuși, arătându-se puțin credincioși Imperiului. Cred că se poate bănuși, că există o înțelegere între Normanzi și Vlași, căci almintrelea cu greu s'ar explica marșul lui Bohemond dela Castoria la Ianina, străbătând munții Gramos, lăsând îndărătul lui întreaga serie de locuri întărite încă în mâinele Grecilor. Este probabil că, știind că poate conta pe sprijinul Vlașilor, el se îndreptă înspre această parte, ca să aibă spre Sud o bază de operațiune solidă, întocmai cum „Durazzo, îi făcea spre Nord“.

Bohemond ocupă apoi Triccala, cu ajutorul Vlașilor.

1) Chalandon : Op. Cii. Cap. I pag. 19, 20.

2) Chalandon : Op. Cit. pag. 61. Nota I la cap. II.

3) Chalandon : Op. Cit. cap. III p. 85.

După cum se vede Chalandon pune expediția Normanzilor și răscoala Vlahilor în anul 1066 d. Chr., pe când Tafel în de Thessalonica (p. 490-492) ne spune, că s'a întâmplat în anul 1082 d. Chr. pe timpul Impăratului Alexe I după cum nespune și Ana Comnen¹⁾.

„Και τοῖς μέρεσι τῆς Λαρίσης
„ἐγγίσας καὶ διελθὼν διὰ τοῦ
„βουνοῦ τῶν Κελλίων καὶ τῆν
„δημοσίαν λεωφόρον δεξιόθεν κα-
„ταλιπὼν καὶ τὸν βουνὸν τὸν
„οὐτωσί ἐγχωρίως καλούμενον Κι-
„σσαβον, κατῆλθον εἰς Ἐξεβάν
„χωρίον δε τοῦτον Βλαχικόν τῆς
„Ἀνδρωνεῖς ἐγγιστα διακείμενον.

Și apropiindu-se de părțile Larisei și trecând prin muntele Keliilor²⁾, și lăsând de partea dreaptă șoseaua, precum și muntele pe care ai locului îl numesc Kíssavo, s'au coborât în Ezevan, fiind un sat de Vlahi, situat lângă Andronia.

Aromânii luptară când alătura, când contra Bizantinilor, după cum le dictau împrejurările. Astfel în timpul Impăratului Constantin Duca al VIII-lea, Vlahii luptară alătura de armatele bizantine în contra Sarazinilor³⁾ (1025-1028 d. Chr.).

Intre anii 1082-1091 d. Chr. Vlahii luptară cu armatele Impăratului Alexe Comnenul în contra Normanzilor și Cumanilor⁴⁾. Tot pe vremea Impăratului Alexe I Comnenul avu loc în anul 1114 năvălirea Polușilor, când un oare care Vlah înștiință pe Impărat că. Polușii trecură Dunărea, cu ținta să atace orașul Adrianopol⁵⁾

Tot Chalandon ne spune, că barbarii conduși de Vlahi, trecuă Balcanul fără să întâmpine oastele bizantine apărând deodată în fața localității Goloe.

Pe vremea Impăratului Manuel, pela anul 1166 d. Chr. Vlahii participară într'o expediție a Bizantinilor în contra Ungurilor, fiind sub comanda unui oarecare Vatates,⁶⁾ despre care am pomenit în capitolul I-ii.

1) Annae Comnenae: Ed. Chopenus et Reiferschid t. I, cartea V par. V, pag. 245.

I. Vortzela: Op. Cit. p. 267 Nota 4.

Finlay: Op. Cit. t. III pag. 80-81.

Rambaud: L'Empire Grec au X-e Siècle pag. 261.

2) Baluz Archiepiscopus Larissenni in Innocentius III Epist. 13, p. 42.

3) Rambaud: L'Empire Grec au X-e Siècle pag. 261.

4) Rambaud: Op. Cit. pag. 261.

5) Chalandon: Op. Cit. cap. IV p. 157.

6) Cizami: Op. Cit. cartea VI par. III pag. 260.

După cum vedem Vlahii încetul cu încetul devin mai bine cunoscuți în Istorie, înmulțindu-se și documentele. Se face pretutindenea vorbă de ei. În Carpați, în Rhodop, în Balcani, în Tracia, în Macedonia, în Pind, în Thessalia, în Grecia, în Albania, în Bulgaria, în Bosnia, în Istria, și aiurea, ocupând întotdeauna partea muntoasă, unde erau mai bine la adăpost de orice năvălire străină, trăind independenți și neatacați de niminea; la din contra, ei atacau pe Bizantini și nici un rege nu îndrăsnea să îi atace.

CAPITOLUL AL V-lea

Imperiul Româno-Bulgar 1186—1280.

Aromânii fiind puternici știură să se impue și să se opue cu forța chiar, când împărații bizantini încercară să le ia avutul și independența, fapt întâmplat în timpul domniei Impăratului Isaac Angel, în anul 1185.

Impăratul Isaac Angel încercând să despoaie pe Vlahi de avutul lor prin impunere de taxe grele, provoacă răscoala Vlahilor, care zguduiră din temelie Imperiul Bizantin, dând naștere Imperiului Româno-Bulgar.

Faptele s'au petrecut în modul următor.

În anul 1185, Impăratul bizantin Isaac Angel, hotări să supue la taxe grele pe Vlahi, ceea ce îi determină să trimeată la Impărat o deputație alcătuită din frații Asan și Petru. Impăratul nu ascultă de povețele celor doi frați, nici de dreptele plângeri ale Vlahilor, care erau foarte modeste.

Printre dezideratele Vlahilor deosebim următoarele: Să nu fie deosebire în armată între Vlahi și Bizantini. Să li se dea Vlahilor o porțiune de teren în Balcani, unde numai ei să fie stăpâni.

Impăratul Isaac Angel, nu voi să dea nici o ascultare dezideratelor Vlahilor, iar Asan supărându-se tare de desconsiderația ce le-o făcu Impăratul, ținu Impăratului un limbaj neobișnuit curții împărătești, încât Sebastocratorul Ioan, ruda Impăratului, porunci unui soldat ca să pălmuiască pe îndrăsnețul Aromân. Atât a trebuit ca, Vlahii să se revolte și mai mult, arătând apoi Bizantinilor, cum se pălmuesc Aromânii.

Zis și făcut.

Vlahii se adunară cu toții la Târnova¹⁾ unde frații Asan și Petru, arătară poporului rezultatul demersurilor de pe lângă curtea bizantină, îndemuând poporul să se ridice cu mic și mare, ca să scuture jugul bizantinilor. Adunarea avu loc în curtea bisericii sfântului Dumitru, din care cauză cronicarul Niceta Choniatu zice că Petru și Asan invocară puterea sfântului Dumitru,²⁾ față de încrederea oarbă ce poporul avea în minunile acestui sfânt. Tot cronicarul Niceta Choniatu ne mai spune, că Petru își pusese pe cap coroană de aur, iar în picioare cisme roșii. Atunci Asan fu proclamat Impărat.

La fel ne istorisește și Don Mavro Orbini Rauseo,³⁾ denuind cismele roșii „Scarpe digrana,” come era costume diquei Rè.

La 1186 Vlahii sub comanda fraților Asan și Petru luară armele și porniră în contra Bizantinilor proclamând pe Asan Impărat al Vlahilor. Incăerările au fost crâncene, iar Bizantinii au fost cu totul decimați, încât Impăratul lor Isaac Angel a trebuit să fugă fără rușine dinaintea bravurei Aromânilor.

Niceta Choniatu, cronicarul acelor vremuri și în acelaș timp secretarul Impăratului, martor ocular al acelor lupte, ne istorisește astfel: ⁴⁾ „Vlahii mândrindu-se, fiindcă pururea învingeau „pe Bizantini și se îmbogățeau cu averi mari și armament de „tot felul din prăzile bizantinilor, au devenit deaci înainte ne- „învinși prin atacuri. Nu jăfuiiau năvălind numai satele ci și „agrele, înarmându-se și asupra orașelor bine întărite. „În altă „parte a croniceii la p. 570, zice: Așa dar îl îngroziră pe el „(pe Impăratul) Vlahii răsvrățiți, în cât nu se speriară nici de „însuși Impăratul, când s'a arătat“.

Cronicarul G. Acropolitu⁵⁾ scrie astfel:

„Ὁμὲν οὖν βασιλεὺς Ἰσαάκιος „εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὄλον „φυγὰς ᾤχετο.		Iar Impăratul Isaac a ple- cat ca fugar la Constantino- pol.
---	--	--

În urma acestor victorii, Vlahii ocupară orașele Filipopole, Adrianopol, și altele⁶⁾; iar în anul 1193, armatele bizantine

1) N. Iorga: Istoria Românilor din Penins. Balcan. p. 21 București 1919. M. Pernot: Balkans Nouveaux pag. 116, 117.

2) Patrologia Migne. Dia Supplimentum S. Demetrii Martyres Acta tom. CXVI. Cap. 139 pag. 1163 Paris 1891, și Niceta Choniatu pag. 567.

3) Didon Mavro Orbini Rauseo: Il Regno degli Slavi pag. 444.

4) Niceta Choniatu: Ed. Niebuhr-Bonn pag. 568.

5) G. Acropolitu: Ed. Niebuhr-Bonn cap. 11,

6) Chopin et Ubicini: L'Univers Pittoresque t. II pag. 26.

comandate de generalul Gido Alexis și Vasile Vatațeș fură crunt bătute de Vlahi sub comanda lui Asan, încât pieri și unul din suszișii generali, iar celalt scăpă prin fugă¹⁾.

Impăratul Isaac Angel mai încercă încă odată să bată pe Vlahi, dar și atunci fu învins, iar la întoarcerea lui la Constantinopol, fu detronat în anul 1195 d. Chr. de către Alexe Comnenul, scoțându-i chiar ochii.

Noul Impărat încercă să se împrietenească cu Vlahii, trimițând soli la curtea lui Asan și Petru chiar pe gînerile său, pe Sebastocratorul Isaac, fără însă să isbutească în tratativele de pace și de prietenie. După cronicarul Niceta Choniatu²⁾, nereușita tratativelor se datorește grelelor răspunsuri date de Asan și Petru și a unor cereri ce le erau cu neputință Bizantinilor ca să le îndeplinească. Rupându-se tratativele, Vlahii atacară Sereșul, bătură armata bizantină care își avea acolo tabăra, ucigînd foarte multă oștire, prinseră de viu și pe Aspiete Alexe, comandantul acestei oștiri ocupînd foarte multe fortărețe, întorcându-se acasă cu nenumărată pradă³⁾.

Impăratul Alexe ca să pue stavilă năvălirii Vlahilor, hotări să trimeată în contra lor pe gînerile său Isaac, care cu toată șiretenia lui fu bătut și făcut prizonier. Printre prizonierii bizantini căzuți în mâinele lui Asan, era și un Popă despre care glăsuște astfel cronicarul bizantin Niceta Choniatu⁴⁾: „Unul dintre „preoți prins în războiu. fiind dus ca rob în Balcani, se rugă de „Asan ca să fie lăsat liber, invocînd mila ca unul care cu „noaște „limba Vlahilor“. Asan ridicînd capul zice: „Că nici-„odată nu se gîndește să lase pe Bizantini, ci să îi piarză, căci „acest lucru il voește și Dumnezeu“.

După bătălia de mai sus, Asan se întoarse în țara lui, dar acolo o mână ucigașă îl străpunse cu sabia și astfel peri primul întemeitor al Imperiului Vlaho-Bulgar.

După asasinarea lui Asan⁵⁾, succedă la tron în anul 1196, fratele său Petru, care își avea reședința la Presthav. Petru so-

1) Chopin et Ubcini: Op. Cit. t. III.

Niceta Choniatu: Ed. Niebuhr-Bonn pag. 587.

2) Niceta Choniatu: " " " pag. 612.

3) Echard: Histoire Romaine, tom. IX, cartea XII, cap. I, pag. 315. Amsterdam 1754.

4) Niceta Choniatu: Ed. Niebuhr-Bonn pag. 616.

5) Lavissee et Rambaud: Op. Cit. t. II cap. XV pag. 836.

sind la Târnova, care era în mâinele unui oarecare Ivanciu, asasinul fratelui său Asan, a trebuit să o împresoare și cu toate sforțările lui Ivanciu, totuș căzu în mâinele lui Petru, în timp ce lașul asasin Ivanciu fugi la Constantinopol, focarul intrișilor bizantinești ¹⁾).

În timpul lui Asan și al lui Petru, Bizantinii se încercară să învingă pe Vlăhi pe calea armelor, dar văzând că le este cu neputință așa ceva,recurseră la obișnuita lor doselnicie și machiavelism. Astfel conrupperă pe un soldat din oastea lui Petru, care îl asasină și cu modul acesta pieriră cei doi frați care în toată viața lor și-au făcut datoria către Neam, pentru care s'au și jertfit. Di Don Mavro Orbinî Rauseo la pagina 454 a lucrării sale, ne spune, că ucigașul lui Petru era un trădător bulgar.

După asasinarea lui Petru, se sui pe tronul Imperiului Româno-Bulgar, fratele lor cel mai mic Ioanițiu, zis de ai lui Caloiani. El fusese mai întâiu ostatic la Constantinopol, de unde furișându-se veni la Târnova unde în 1197 fu proclamat de Impărat.

Ioanițiu ură de moarte pe Bizantini din care cauză fusese poreclit Skiloyani de unii și Romeoctonos²⁾ de alții. El avea pentru clêrul bizantin o ură nemaipomenită. El spunea sus și tare că uciderea lor e plăcută lui Dumnezeu.

Bizantinii porniră în războiu în contra lui Ioanițiu, iar Impăratul Alexe al III-lea recurse la șiretlicul bizantinesc, conrupând pe un boiêr din ceata lui Ioanițiu anume Dobromir Strez, căruia îi dădù în căsătorie pe o nepoată a lui ³⁾. Impăratul Alexe constatând că nu poate învinge pe Ioanițiu, încheie alianță cu el, ⁴⁾ mai mult chiar, îi dădù în căsătorie pe o nepoata a lui, deși Ioanițiu era căsătorit cu o cumană. Ioanițiu mai bătu pe Sârbi și pe Unguri, iar cuceririle lui se întinseseră până la Belgrad.

Faima numelui său ajunsese până la Roma, așa că Papa Inocențiu al III-lea, i-a scris mai multe scrisori și în termeni foarte măgulitori, sondându-l dacă ar avea intenția să înbrăți-

1) Di Don Mavro Orbinî Rauseo : Op. Cit. pag. 453—454.

2) Rambaud : Hellènes et Bulgares. La Guerre des races au X-a Siècle dans la Revue des Deux Mondes din 15 Sept. 1900 p. 451 și în Études sur l'Histoire Byzantine cap. V par. VIII pag. 311 Paris 1922.

3) Lavisse et Rambaud : Op. Cit. pag. 837.

4) Vortzela : Op. Cit. pag. 270.

șeze catolicismul. Toate acele scrisori s'au publicat de Augustino Theiner în opera sa, ¹⁾ precum și alte scrisori. ²⁾

Cardinalul A. Nicola Aragonae, ³⁾ zice astfel de trimiterea unui Arhiepiscop papal; „Archipresbyterum Brundusinum ad „Iohannitium dominum Blacorum et Bulgarorum qui a Graecorum domino se subduxerat per quemtales ei literas destinavit“.

Tot la cronica Cardinalului Aragonae par. LXVIII p. 514 întâmpinăm următorul răspuns al lui Ioanițiu către Papa: „Ego Calojohannes Imperator Blacorum et Bulgarorum“,

La par. LXIX tot la p. 514, găsim răspunsul Papei către Ioanițiu care sună astfel: „Qui tamte qui exnobili Romanorum prosapia dezeris descendisse“.

După mai multe negocieri, Papa Inocențiu al III-lea, isbuti în planurile lui și în anul 1204 d. Chr. consacră pe Episcopul Vasile (Blasius), ca Metropolit al Vlahilor și Bulgarilor ⁴⁾. Consacrarea a avut loc pe ziua de 7 Noemvrie 1204 ⁵⁾; tot atunci s'au consacrat încă doi Metropoliți, acela de Belbuzd și acela de Prestlav, precum și Episcopii din Vidin, Branitchevo, Nis și Scopia.

În ziua de 8 Noemvrie 1204, Nunțiul Papal Leon, Cardinalul de Santa-Croce, punând pe capul lui Ioanițiu coroana împărătească, îi dădu titlu de „Dominus Blacorum et Bulgarorum“, oferindu-i Diadema regală, Sceptrul și Steagul Sfântului Petru ⁶⁾.

În ziua încoronării Ioanițiu dispuse ca, Religia Statului Său, să fie cea catolică și ca toate bisericile Imperiului să depindă de Roma.

Intr'una din scrisorile pe care Papa i-a trimis lui Ioanițiu scria, că predecesorii lui Ioanițiu se trăgeau din ilustra familie romană.

1) Augustino Theiner: Vetera Monumenta Slavorum Meridionalum Roma 1863.

2) Muratorii Op. Cit. t. III pag. 514, 515 în Cronica Cardinali Nicola Aragoniae Luci: Op. Cit 248. Amsterdam 1668,

Baluzius: Epistolarum Inocentii III, t. I, pag. 30—40. Paris 1682.

3) Muratori: Op. Cit. t. III pag. 514.

4) Michaelis Le Quien: Oriens Christianus p. 1232. Paris 1740.

5) Hoph Carol: Geschichte Griechenlands pag. 173.

6) Ducange: Historia Bizantina cartea XXXII.

Hertzberg: Op. Cit. pag. 345.

Krumbacher: Op. Cit. pag. 1035.

Lavis et Rambaud: Op. Cit. pag. 837.

Allgemeine Encyklopädie: t. LXXXV cap. IV pag. 172.

Iată cum sună un pasaj dintr'o scrisoare ¹⁾

„Nos autem audito quod
„de nobili Urbs Romae pro-
„sapia progenitores tui origi-
„nem traxerint“.

Căci și noi am auzit cum
că strămoșii tăi și-au tras
originea din nobila viță a ce-
tăței Roma.

În altă scrisoare ²⁾ din anul 1202, se exprimă astfel:

„Et reduxit nos admemo-
„riam sanguinis et patriae
„nostrae a qua descendimus“.

Și ne readuce la memoria
sângelui și a patriei noastre
din care ne scoborâm.

Nenorocirea a fost pentru noi Aromânii ireparabila greșală a Cruciaților, care abătându-se dela mărețul scop al liberării Sfântului Mormânt de sub stăpânirea muzulmană, s'au năpustit ca niște fiare rapace asupra Imperiului Româno-Bulgar, numai și numai pentru lacoma poftă de cucerire, încăerîndu-se cu Ioanițiu, având ca consecință fatală revenirea lui la Ortodoxism, dându-ne nouă Aromânilor de azi, lovitura mortală prin aruncarea străbunilor noștri în brațele Patriarhiei din Fanarul Constantinopolului, cel mai aprig dușman al Aromânismului, ale ale cărui plăgi le resimțim zi și noapte.

• La început Ioanițiu oferi Cruciaților un ajutor de una mie de soldați ca să se lupte în contra Bizantinilor, dar cruciații nu numai că refuzară ajutorul oferit de Ioanițiu, dar se încercară chiar, să supue și Imperiul Româno-Bulgar. Nu numai că nu isbutiră în planurile lor, dar fură decimați de brava oștire a lui Ioanițiu, după cum ni le descrie contemporanii acelor lupte ca: Ville Hardouin, Valencienne și alții Insuși Impăratul Francezilor Balduin, căzu prizonier în ziua de 14 Aprilie 1205.

Iată cum descrie L'Echard, ³⁾ acea luptă.

„În luna lui Martie 1205, Impăratul, Dogele Veneției și „Contele de Blois, se puseră în campanie, mergând zi și noapte „spre Adrianopol unde sosiră Marți din săptămâna mare ⁴⁾. Deși

1) A. Theiner: Op. Cit. t. I, pag. 2 scrisoarea sub No. XVIII.
René Pinon: Op. Cit. pag. pag. 133.

2) A. Theiner: Op. Cit. t. I, p. 15 scrisoarea sub No. XVI.

3) L'Echard: Histoire Romanine t. XI, cartea XII, cap. II, alin. XVIII, pag. 16, 17, 18, Amsterdam 1754.

4) Ville Hardouin: Conquête de Constantinople Ed. Natalis de Wailly pag. 207 Paris 1874.

„nu aveau nici nutriment, nici bani, iar dușmanii erau stăpâni
„lagărului, totuși ei, începură cu ardoare împresurarea. Mai întâiu
„întăriri lagărul lor cu un larg șanț, săpând și zidurile orașului
„în tot timpul sfintei săptămâni. Regele Vlahilor ale cărui stea-
„guri erau deja arborate pe turnuri și pe ziduri, sosi după câteva
„zile, când detașă pe Sciți ca să atace lagărul Francezilor. Ca-
„valeria eși din tranșee, urmărind pe barbari pe un spațiu de
„doua leghe. Fie că Sciții nu luară la fugă decât ca o stratagemă,
„cum se știe că aveau obiceiul să o facă, fie că găsiseră un
„teren prielnic, se opriră într'o clipă, atacară pe Francezi la
„rândul lor și îi respinseră, făcând un mare măcel până în
„meterezele lor.

„Împăratul dojeni cu asprime pornirea indiscretă a ofițerilor
„care făcuseră această ieșire fără ordinele lui. Se hotări în
„consiliu, ca să se menție asupra defensivei până la sosirea
„tuturor trupelor, deoarece așteptau o parte din acelea ce fuseseră
„trimise în Asia în contra lui Lascaris. Dar această înțeleaptă
„rezoluție nu fu câtuși de puțin înfăptuită. A doua zi 15 Aprilie
„1205, fiind Joi de Paști, Șciții încurajați de succesele lor, rea-
„părură în fața lagărului, nimicind pe Francezi în luptă. Latinii
„nu putură să sufere mult timp această insultă. În sgomotul con-
„fuz ce se ridică din toate părțile, Conte de Blois, fu cel
„dintâiu care luă armele cu aceia cu care comanda. El se ciocni
„vitejește cu dușmanii, anunțând și pe Împărat să înainteze.
„Balduin văzând că lupta este angajată, plecă îndată cu restul
„trupelor urmat de Venețieni și respinse pe Șciți mereu luptând
„până când aceștia îl atraseră în locul unde Vlahii, Bulgarii și
„Bizantinii stăteau la pândă. Aceștia apărură deodată împresu-
„rând pe latini. Cu tot numărul cel mare al barbarilor, Francezii
„opuseră o mare rezistență, dar înfârșit au trebuit să cedeze.
Aproape întreaga lor armată fu tăiată în bucăți. Conte de
„Blois rămase pe câmpul de luptă, expirând din cauza celor
„două răni, iar Împăratul Balduin căzu prizonier¹⁾.

1) Ephraemius : Op. Cit. versurile 7380-7400 Ed. Niebuhr-Bonn.
Muratori : Op. Cit. t. VI, pag. 390 ; t. VII pag. 622 ; t. IX, pag. 619.
Cronica Andrea Morosini : Pag. 60—63.

Di Don Mavro Orbini Rauseo : Op. Cit. pag. 458-459.

Don Fray Johan Fernandez de Heredia : Op. Cit. pag. 61.

Pertz : Op. Cit. t. VI, pag. 438 ; t. IX, pag. 330 ; t. XXIV, pag. 730 ;
tom. XXVI, pag. 705.

„Printre ei cei morți în luptă se găseau: Ludovic Conte „de Blois, Ștefan Conte de Perche, Renaud de Montmirail, Matheu de Valaincour, Petre Episcop de Bethleem și încă 300 „Cavaleri. Balduin fu aruncat în temniță unde și muri în anul „1206, cu toate insistările Papei Inocențiu al III-lea, ca să-l „libereze.¹⁾ Ca răspuns la scrisoarea Papei, Ioanițiu îi scrisese: „Debitum carius exsolverat dum carcece teneretur“.

Impăratul Balduin muri²⁾ în temniță de foame după trei zile.³⁾

Iată ce ne istorisește Andrea Morosini în opera lui:⁴⁾ În Libro secondo p. 165 zice, că Ioanițiu, Impăratul Valachiei și al Bulgariei, împinse granițele până la Bosfor și Tracia.

Tot Morosini în Libro Terzo p. 239, vorbind de luptele lui Renato di Utrech cu Ioanițiu în vecinătatea Adrianopolului zice că, Ioanițiu era „Inimico acerime de Greci“.

Tot în Libro terzo p. 251, vorbește de luptele lui Ioanițiu la Didimotica și de întoarcerea la Constantinopol a mai multor șefi de armată.

La p. 258 descrie luptele cu cavaleria tătărească și cu înfrângerea latinilor și recomandarea de a nu mai repeta latini așa lupte.

La p. 259, descrie luptele din Joia Mare a săptămânei Paștelui și cum Ioanițiu prefăcu retragerea în locuri înguste și greoaie, în dosul unor coline unde staționau tătarii cum le zice Morosini și sub comanda lui Coza făcură irupție, iar Latini sub comanda Contelui de Blois (II Conte de Bles) și fiind atrași în cursă, înaintară până când tătarii ajutați și de alte trupe împresurară pe Latini care cu toată arta lor militară fură bătuți cu tot curajul Contelui de Blois, care fiind rănit mortal, căzu la pământ, apoi continuă iarăși lupta când căzu prizonier chiar

Hoph : Op. Cit. pag. 214—215.

Le Beau : Op. Cit. pag. 74.

Cesar Cantù : Op. Cit. pag. 101.

Finlay : Op. Cit. t. IV, cap. IV pag. 99.

1) Le Beau : Op. Cit. pag. 115.

G. Acropolitu : Ed. Niebuhr-Bonn cap. XII.

2) Maurice Pernot : Balkans Nouveaux pag. 116, 117 Paris 1929.

3) Da Vettor Sandi : Principii di Storia Civile dela Republica Venezia t. III, cartea IV, art. III, pag. 589. Veneția 1755.

4) Andreo Morosini : L'Acquisto che la Republica di Venezia confederato con Principi Francesi fece dell'Imperio di Constantinopol-Venezia MDCXXVII (1627).

Impăratul. Mulți fură uciși, alții scăpară prin fugă, adăpostindu-se la Adrianopol. Cu tot ajutorul Mareșalului secondat de Manasse din Isolo, nu s'a putut urmări dușmanul din cauza fricei ce intrase în sufletul soldaților! „Cosi grande lo spavento nell'animo „de soldati che non era possibile di retenerli si che anco da „suoi medesimi fugivano“. Incetul cu incetul armata își reveni în fire, iar dușmanii apropiindu-se seara se retraseră.

Andrea Danduli în Cronicon¹⁾ cartea X cap. III par. XLIII intitulează pe Ioanițiu „Rex Blacorum e Rex. Bulgarorum“, și apoi descrie luptele lui Ioanițiu cu Latini în anul 1205.

Caffari Annuali Gennem²⁾ libro IV, descrie luptele lui Ioanițiu cu Latini, pomenind numai numele Vlahilor și nu al Bulgarilor. „Sed tandem Blachi“.

Sicardi Episcopi în Cronicon³⁾, numește pe Vlahi cu denumirea de „Blatis“, în colaborare cu Cumanii.

Francisco Pipini⁴⁾ în cap. XXXV zice, că Venețienii trimiseră un Nunțiu la Vlahi: „Nuntios suos ad Regem Blacorum miserunt“. Descrie apoi luptele cu Impăratul Balduin și cum a fost făcut prizonier. Iată însăși expresia cronicarului. „Qui cum Imperatore Balduino advenerant fuerunt glaudiis hostium interenit“.

Pauli Rhamnusi în De Bello Constantinopolitano et Imp. Comnenis⁵⁾ cart. II p. 97 zice: „Ioanissa Rex Mysorum“ (is inferiorem Myisiam tenebat quae Valachian et Bulgariae provincias complectitur), iar la p. 100 zice, că Ioanițiu succedă lui Petru fiind un „Vir ingenio militari“.

Da'Vettor Sandi: Principi di Storia Civile della Republica di Venezia⁶⁾ t. II cartea IV art. III p. 589 zice: „Si oppose a „questi progressi, l'Imperador Balduino I ma conesito miserando „poichè fato prigioniere di guerra del Principe Valacoe Missio „Giovani, col nome di Gionisa, dopo essergli state tagliate e manî „e piedi fu gettato in una cloaca, ove dopo tre giorni di lagrime- „vole vita perî“.

În urma atâtor lupte, Ioanițiu își asigură independența și siguranța Statului său, știind să se impue tuturor, încât nimeni

1) Muratori: Op. Cit. t. XII, pag. 332.

2) Muratori: Op. Cit. t. VI, pag. 390, 391.

3) Muratori: Op. Cit. t. VII, pag. 622.

4) Muratori: Op. Cit. t. IX, pag. 610, 620.

5) La Venezia în anul MDCIX (1609).

6) La Venezia în anul 1755.

nu mai îndrăsnea să pornească războiul în contra lui, dar o mână lașă îi curmă zilele întocmai cum se curmaseră și celor doi frați ai lui.

Ioanițiu întreprinsese de două ori cucerirea Thesalonicului, dar nu reuși, deoarece prima oară Marchizul de Montferrat chemat în grabă de soția lui, pomenindu-i în scrisoare că, dacă nu grăbește venirea în Salonic, va fi legată în lanțuri, devenind sclava Reginei Vlahilor. Faptul acesta determină pe Marchiz să părăsească Morea și împresurarea orașului Nauplia, ca să scape Salonicul, ceea ce și făcu

A doua oară încercă în 1207, ca să ocupe Thesalonicul și când era gata să-l cucerească, mâna lașului său general Manastra, îi curmă zilele¹⁾ în luna lui Octomvrie 1207²⁾. Generalul Manastra³⁾, pătrunse noaptea în cortul Împăratului Ioanițiu și îl străpunse pe la spate cu sabia, provocându-i moartea.

Scriitorul Du Cange spune în lucrarea sa⁴⁾, că acel asasinat e datorit martirului Sf. Dumitru, patronul orașului, după cum se știe atunci⁵⁾.

Moartea acestui Împărat produse mare gol în populațiunea vlahă și bucuria în rândurile dușmanilor,

După asasinarea Împăratului Ioanițiu, se ridică împresurarea Thesalonicului, retrăgându-se armata în hotarele împărăției sale

Ca succesor al lui Ioanițiu îi urmă la tron un nepot al lui Borilă sau Florilă,⁶⁾ având și el de susținut mai multe lupte cu Cruciații⁷⁾

Borilă fu bătut și făcut prizonier de către Asan al II-lea, fiul lui Asan I-ii, care trăia în Rusia și care reîntorcându-se în

1) Le Beau : Op. Cit. pag. 180.

Hertzberg : Op. Cit. pag. 387.

L'Echard : Op. Cit. cap. II, pag. 40.

2) Tafali : Thessalonique des Origines au XIV-e Siècle p. 202 Paris 1919

3) Generalul Manastra era după unii cumnatul lui Ioanițiu, iar după alții amantul țarinei, era de origine Cumană.

4) Du Cange : Op. Cit. cartea XXXII, pag. 320.

Gibbon : Op. Cit. t. IV, cap. LXI, pag. 428.

5) A. Adamantiu : I. Vizantini Thessaloniki pag. 73. Atena 1914.

6) Pertz : Op. Cit. t. XXII pag. 886.

Acropolis : Ed. Niebuhr-Bonn cap. XII.

Hertzberg : Op. Cit. pag. 387.

Du Cange : Op. Cit. pag. 320.

7) L'Echard : Op. Cit. t. XI, cartea XII, cap. II, pag. 43.

Valencienne : Histoire de l'Empereur Henri pag. 505-506, Paris 1872.

Pertz pag. 886 în Cronica Albrici-Monachi.

Orient impresură cetatea Târnova, luând-o după ce Borilă fu învins.

Asan al II-lea, se căsătorii cu Maria, fiica regelui Andrei al II-lea al Ungariei, care era nepoata Impăratului Robert de Namur. El bătutu pe Impăratul bizantin Theodor, apoi ocupă toată Macedonia, Alabania, o parte din Epir și Thessalia, așa că Impărăția lui ocupă mai toată Peninsula Balcanică, locuită de Aromâni.

Miliarachi în lucrarea sa ¹⁾, zice că „Impăratul Asan al II-lea, cuceri Didimotica, toată Tracia, Seresul, Pelagonia ²⁾, „Prilep. Apoi făcu iureș în Marea Valahie, astfel numită Thessalia. „Înaintă apoi în Epir, cuceri Elbasan, înaintă spre Nord în Iliria, „apoi se întoarse în ținuturile locuite de el, punând generali, „prefecți și perceptori pentru impozite ³⁾).

Tot Miliarachi la p. 254 pomenește de robia Despotului din Epir, Theodor Angel și de conspirația acestuia contra lui Asan, din care cauză a și fost orbit și trimis fratelui său Manuil la Salonic.

Asan după moartea soției sale Maria luă în căsătorie în anul 1237 pe Irini, fiica lui Theodor Angel ⁴⁾. După căsătorie scoase din pușcărie pe socrul său Theodor, care profitând de dragostea ce avea Asan pentru Irini, fiica lui, ceru deși orb să-și redobândească regatul său din Salonic, la care consimți și Asan ⁵⁾.

Niciodată Imperiul Vlaho-Bulgar nu ajunsese așa de mare și așa de tare ca sub Asan al II-lea. Sub el, Patriarhii din Ierusalim, din Antiochia, și din Alexandria, acordară Episcopului din Târnova titlu de Patriarh ⁶⁾.

În timpul lui Asan al II-lea, Ragusani încheiară între anii 1218-1241, tratate de prietenie și de comerț cu puternicii Impărați Vlaho-Bulgari ⁷⁾.

1) Antoniu Miliarachi Istoria tu Vasiliu tis Nikeas ke tu Despotatu tis Ipiru (1204—1261) pag. 253.

Krumbacher: Op. Cit. pag. 1044.

Hertzberg: Op. Cit. pag. 347.

2) Pelagonia azi e Bitolia zisă și Monastir.

3) Acropolitu: Ed. Niebuhr-Bonn cap. 25.

4) Pachymeri: De Mihaele Paleologo. Ediția Niebuhr-Bonn cartea VI, par. VI, pag. 440.

5) Miliarachi: Op. Cit. pag. 329, 330.

6) Acropolitu: Ed. Niebuhr-Bonn cap. XXXIII.

Ublcini: Op. Cit. pag. 164.

7) I. Gion: Istoria Bucurescilor, pag. 440. București 1899.

Asan al II-lea, înfrumuseță foarte mult capitala Imperiului său, orașul Târnova. Acolo zidi mai multe biserici, spitaluri, școli. Ridică o mulțime de așezăminte mari și frumoase. Pentru toate acestea poporul îl denumise: Marele și Piosul Impărat Alexandru. El muri în anul 1241, după care urmă la tron fiul său Caliman I-iu, din prima sa căsătorie cu Maria. ¹⁾

Caliman I-iu, nu domni decât puțini ani, până în anul 1245 d. Chr. când murind lăsă tronul fratelui său Mihai, fiul lui Asan al II-lea, din căsătoria sa cu Irini. Impăratul Mihail luă de soție pe fiica rusului Utru, gînerule regelui Ungariei Bela ²⁾.

Mihail domni până în anul 1258, când fu omorât de un văr al lui, Caliman al II-lea, care luă în căsătorie pe văduva lui Mihai; dar rusul Utru, socrul lui Mihai veni și luă pe fiică-sa ³⁾ din mâinile lui Caliman.

Caliman al II-lea nu domni decât un an, căci fu alungat de pe tron de către cumnatul său Mircea, care și el la rândul lui fu detronat de boerii țării, care văzând că se stinsese familia Asaniștilor, se adunară în consiliu, alegând ca împărat pe un sârb cu numele de Constantin, fiul unui oarcare Tecu și astfel luă sfârșit glorioasa și renumita Impărăție Vlaho-Bulgară, care ajunsese atotputernică în Orient, punând groază atât în Bizantini cât și în Cruciati.

În zadar fu încercarea aromânului păstor Curcubeta ⁴⁾, ca să dea Imperiului vechiul său renume. Di Don Mavro Orbini Rauseo în citata sa lucrare la pagina 463, îl numește Lahane sau Corducuba.

Tot Di Don Mavro Orbini Rauseo la p. 455, vorbește de un oarecare Chrisus Prosacu, care isbutise să formeze un regat la Strumnita.

Profesorul Universitar din Sofia, J. Ivanoff în lucrarea sa ⁵⁾ vorbind de Impărații Ioanițiu și Asan al II-lea, îi intitulează numai ca Țari Bulgari, iar Imperiul îl denumește Stat Bulgar.

Mă miră faptul, cum un Profesor Universitar, fie el chiar bulgar, să ignoreze cu desăvârșire originea Vlahă a Dinastiei

1) Miliarachi : Op. Cit. pag. 30.

2) Lavisse et Rambaud : Op. Cit. pag. 909, zice că soția lui Mihail era fiica lui Uroș, regele Serbiei.

3) Miliarachi : Op. Cit. pag. 31 și pag. 477.

4) Lavisse et Rambaud : Op. Cit. pag. 909.

Nicefor Grigoraș : Ed. Niebuhr-Bonn cartea V, cap. V.

5) I. Ivanoff : La Question Macédonienne, pg. 19, 46, 66, 67. Paris 1920.

Asaniștilor, origină recunoscută oficial de Papa Inocențiu al III-lea, de Imperiul Bizantin și de cel Latin din Orient.

La fel se întâmplă și cu bizantinistul rus A. A. Vasiliev, care în lucrarea sa intitulată: „Histoire de l'Empire Byzantin“ (Paris 1932), înlătură denumirea de Imperiu Româno-Bulgar și de originea vlahă a Dinastiei Asaniștilor, de care pomenesc atât cronicarii bizantini de pe acele vremuri, cât și istoricii care au participat și au scris de expediția Cruciașilor în Orientul Balcanic; de luptele lui Ioanișiu cu Latinii care formaseră Imperiul Latin de Orient, după cum reese din citatele menționate mai sus¹

Iată cum se exprimă Vasiliev¹) în lucrarea lui vol. II, p. 89, despre Ioanișiu după asasinarea lui Asan și Petru: „Leur „frère cadet Jean devint empereur de Bulgarie“. mai departe continuă astfel: „Byzance ne put venir à bout du nouvel empereur bulgare, qui, entré en relations avec le pape Innocent III, „reçut de celui-ci le titre de roi. Les Bulgares reconnurent le „pape comme leur chef spirituel et l'archevêque de Tîrnovo fut „élevé à la dignité de Primat“.

Tot în vol. 2, p. 176 scrie astfel: „Les deux Empires voisins, le deuxième Empire bulgare, avec ses souverains Kalojean et Jean Asen II, et le sultanat de Roum ou d'Iconium en „Asie Mineure prirent au XIII-e siècle une part active surtout „la Bulgarie, à la vie internationale complexe qui se déroula „après 1204 sur les ruines de l'Empire byzantin“.

La p. 178 se exprimă astfel: „On sait que depuis 1196 le „trône bulgare était occupé par Jean (Iohannitsa), dit Kalojean, „qui avait été, à l'époque des Anges un ennemi redoutable pour „Byzance“.

La p. 181 scrie astfel: „Ainsi la tzar bulgare (adică Ioanișiu) ne put profiter des circonstances extrêmement favorables „qui se présentèrent à lui après la victoire n'Andrinople“. P. 182 continuă astfel:

„En la personne de Kalojean „disparaissait de la scène „historique l'un de plus grands diplomates que la Bulgarie ait „jamais produits“; astfel se exprimă P. Nikov în lucrarea lui intitulată: La Diplomatie bulgare au début du XIII-e siècle p.

1) A. A. Vasiliev: Histoire de l'Empire Byzantin trad. du russe par P. Brodin et A. Bourguina. Préface de M. Ch. Diehl, de l'Institut en 2 volumes (324—1453) Librairie A. Picard. Paris 1932.

108 în bulgărește tipărită la Sofia în 1928. Nota I din Vasiliev p. 182.

La p. 197 zice: „Jean Asen II (1219-1241) le plus grand „des Asen, était le fils de Jean Asen I-er și continuă astfel: „Jean Asen joua dans l'histoire de Byzance un rôle très important: il incarne l'idée du Grand Empire Bulgare, qui devait, „s'embler-t-il, unifier toute la population orthodoxe de la Péninsule balkanique et avoir pour capitale Tzargrad (Constantinople), „Naturellement de pareils projets se heurtaient aux intérêts „vitaux des deux Empires grecs et allaient entraîner des conflits. „Mais les circonstances semblaient faciliter au tzar bulgare la réalisation de ses projets“.

La p. 208 continuă astfel: „La mort de Jean Asen II-ea „1241, marqua la fin de l'apogée du Second Empire bulgare „sès faibles succès ne purent conserver ses conquêtes. La „mort d'Asen amena l'échec de la seconde tentative des Bulgares pour fonder dans la Péninsule balkanique un Empire greco-bulgare, avec Constantinople pour capitale. Ni Simeon au X-e „siècle, ni les Asen Kalojean et Jean II au XIII-e siècle ne „purent atteindre ce but“.

P. 212 zice: „A la nouvelle de la mort de Vatatzès le „tzar bulgare Michel Asen, saisissant l'occasion, s'était jeté sur les provinces perdues sous Vatatzès“. Suszitul scop nereușind s'a încheat un tratat de pace între Impăratul Vlaho-bulgar Mihail Asan și Impăratul bizantin Theodor, prin mijlocirea prințului rus Rostislav, socrul lui Mihail Asan.

Faptele istorice nu pot fi denaturate, nici mistificate pentru chestie de propagandă și în interesul unei națiuni. E regretabil, când așa ceva provine tocmai din partea unui învățat, care nu trebuie să ascundă, sau să mistifice adevărul istoric.

După Krumbacher ¹⁾, s'au succedat cum urmează Impărații la tronul Imperiului Vlaho-Bulgar.

Asan și Petru	1186—1196
Ioanițiu	1197—1207
Borilă sau Florilă	1207—1218
Ioan Asan al II-lea	1218—1241
Callman I-ău	1241—1246

1) Krumbacher, Op. Cit. pag. 1148.

Mihail I-iu Asau	1246—1257
Caliman al II-lea	1257—1258
Meciu sau Metztes	1258— ?
Constantin Asan Tecu sau Tesch	1258—1277
Mihail al II-lea	1277—1279
Lakanas sau Curcubeta	1277—1279
Ioan Asan al III-lea	1279—1280

Iată și în grecește citația croizicarului Niceta Choniatu dela pagina 49, referitoare la declarația adresată Împăratului Asan în limba vlahă de către un preot căzut prizonier:

Καὶ τῆδε μὲν ἀπέβη ταῦτα τότε δὲ καὶ τῶν δορυαλώτων τις ἱερ-
έων, εἰς τὸν Αἴμον ἀχιμῶτως ἀπαγόμενος δεῖται τοῦ Ἀσάν ἀφεθῆναι
δι' ὁμοφωνίας ὡς Ἰδρις τῆς τῶν Βλάχων φωνῆς εἰς ἕχθος αὐτὸν ἐκκαλού-
μενος ὁ δ' ἀνανεύσας ἔφατο μηδέ ποτέ προθέσθαι Ρωμαίου ἀπολύειν
ἀλλ' ἀπολύειν τοῦτο γάρ καὶ Θεὸν βούλεσθαι.

CAPITOLUL AL VI-lea

Timpurile Moderne

În timp ce Imperiul Vlaho-Bulgar, care se întindea mai mult spre Macedonia Orientală, Tracia și Bulgaria de azi, se stingea încetul cu încetul după stingerea Dinastiei Asaniștilor, celelalte Despotate aromânești ca: Megali Vlahia, ¹⁾ Ano Vlahia, Micra Vlahia și Muzachea, își continuă viața lor independentă și autonomă până la venirea Turcilor în Europa.

Relațiunile Despotatelor aromânești erau în mare dezvoltare cu orașele italiene și dalmatene, mai ales cu Veneția. Putem cita ca document următoarea scrisoare cu data de 14 Mai 1317. ²⁾

„Alo grando et alto Signore, mis Jân Sovranzo, duce de „Venezia e de Dalmatia (neînțeles) Signore dela quarta „parte et de lamitade, di tuto l'Imperio di Romaña e suo caro „e amabile amico e fratre Jean Comnino Angelo, duca e signor „dele terre da Atenes e Patras, e duca dela Gran Blachia e „dela Castoria.“

Relațiunile de care vorbește suszisa scrisoare n'au încetat nici după venirea Turcilor în Europa, ci au continuat sub forma de Contuare și Intrepozite de care ne pomenește Pouqueulle în opera sa monumentală „Voyage de la Grèce“.

După ocupațiunea Peninsulei Balcanice de armatele turcești, toți creștinii ca: Aromâni, Greci, Sârbi, Bulgari și Albanezi, fură înglobați sub denumirea generică de „Rum Meletî“, ceeace

1) Marea Valahie este tratată de mine, nesfârșită însă, în Revista Convorbiri Literare, din lunile Ianuarie — Februarie și Iulie — August 1926
2) Commemoriali Registru No. 2, pag. 11, scrisoarea No. 23 Veneția.

însemna Națiunea Romanilor, dela care Grecii formaseră „Ρωμηός” (Romeôs). Se poate zice, că Sultanii adoptând denumirea de „Rum Meleti”, este, că s’au crezut succesorii Impăraților Romani și nu ai Bizantinilor,

În timpurile moderne, Aromânii au jucat un mare rol atât prin valoarea armelor lor, cât și prin dibăcia lor în comerț și industrie,¹⁾ prin spiritul lor întreprinzător și pătrunzitor.

Printre creștinii din Imperiul turcesc singurii Aromânii au avut cele mai multe privilegii și un fel de independență locală, sau mai bine zis „Self-Guvernământ²⁾.”

Sub scutul acelor privilegii s’au ridicat și ilustrat orașele aromânești: Moscopole, Aminciu (Mețova), Calariți, Seracu și altele³⁾.

Aromânii din districtul Malacași din Thessalia propriu zisă, își avea administrația lor aparte, plătind numai un tribut Mamei Sultanului (Sultanei Validé), căreia se închinaseră. Nici un funcționar turc nu avea dreptul să se amestece în afacerile comunelor care aparțineau districtului Malacași, fiind în mâinele unui Consiliu numit „Demogherontia”, ales de popor, sub scutul căruia făceau progrese. Sultana Validé își avea un reprezentant cu reședința în târgulețul thessalist „Voivoda”, situat între Triccala și Calabaca.

La începutul secolului al XX-lea, Aromânii au contribuit la formarea multor State Balcanice și mai ales la acela al Greciei Moderne și cu brațul și cu mintea și cu punga.

În privința rolului jucat de Aromâni în Grecia, au scris cei mai principali scriitori greci și străini ca: Sathas, Gudas, Paparigopulos, Filimon, Tricupi, Phranti, Kandiloru, Filadelfios, Perraevos, Pouqueville, Gordon, Fauriel și atâția ații pe care i-am mai menționat și îi vom menționa.

Cu privire la Armatolazi, care cu sute de ani înainte de izbucnirea Revoluției grecești dela 1821, pregătiseră terenul pentru reușita țintei de a elibera pe creștini de sub jugul turcesc, putem cita mai întâiu pe mândrii Căpitani; Theodor Bua Griva,

1) Hahn: Reise von Belgrad nach Salonik pag. 180. Viena 1868.

2) René Pinoni: L'Europe et l'Empire Ottoman, cap. III, pag. 133. Paris 1913.

3) Poujade: Chretiens et Turcs cartea II, cap. II, Paris 1859.

Aravandinos: Op. Cit. t. II, pag. 35, 105, 106, 107, 108, 109, 69, 70.

Malamu și Puliu Dracu¹⁾, care luptară cu vitejie în contra hoardelor barbare turcești și albanezești în anul 1585 d. Chr.

Între anii 1685—1689 d. Chr. putem menționa pe renumiți Căpitani de Armatolazi: Angheli Șumila (I Vlahu ex Ioanina), Paul Meitani din Cătuna (Acarmania), Micul Hormopulu,²⁾ Spatho Ghiani³⁾, Mosho și Hristu Valaori⁴⁾ din Moscopole, din care își trăgea obârșia atât poetul Aristoteli Valaoriti, bardul poeziei moderne srecești, cât și răposatul Subsecretar de Stat Iuliu Valaori. Iată cum sună primele strofe din cântecul popular asupra susziselor Armatolazi⁵⁾.

„S'anti megali catahnià 's'ta Sivista 'sti Rahi

„O Vlaho anghelos polemà ke o Hristos Valaoras⁶⁾”.

Isbucnind războiul Turco-Venețian între anii 1685—1689, suszișii Armatolazi atacau și pe Turci și pe Venețieni care voiau să le cucerească țara, dar fură prinși de Venețieni și duși într'o galere spre Veneția. Pe drum însă galera venețiană fu atacată de o corvetă algeriană, iar Venețienii erau gata de predare, dar Armatolozii Angheli Șumila Vlahu, Micul Hormopol și Panu Meitani, cerură ei comanda galerei venețiene și opunându-se cu strășnicie, invinseră pe Algerieni. Venețienii drept recunoștință îi puseră în libertate și cinstiți cu bogății se duseră cu Morosini în Peloponez.⁷⁾

Acela care hotări pe Ruși în 1765, ca să trimită pe Amiralul Orlof în Grecia pentru o revoluție în contra Turcilor a fost aromânul George Papazoglu, care poate fi considerat ca precursorul evenimentelor dela 1821. Iată cum se exprimă Sa-

1) Legrand: Recueil de Chansons populaires grecques pag. XXIX, iar la pag. 80 reproduce cântecul lui Malamu. Paris 1873.

Tr. Barta: Anamnis Filopatridos: partea IV-a Dimotica Asmata reproduce sub No. 24 cântecul lui Malamu, și la Nota 4 spune că era din Olimp. Paris

Enchiclopedicon Lexicon Eleftherodachi t. I, 587 Atena.

2) I. Vortela: I Ftiotis (Φθιώτις) pag. 467 și 369. Atena 1907.

Enchiclopedicon Lexicon Eleftherodachi t. I, pag. 167 și pag. 588

3) I. Vortela: Op. Cit. pag. 369.

4) Revista Bucheto No 313 din 3 Aprilie 1930 Atena.

5) Iată cum e în grecește.

„Σάν τι μεγέλη καταχιά στά Σιβιστα, στή Ράχη

„Ο Βλαχαγγέλης πολεμά κή ό Χρήστος Βαλαώρας.

6) Aristoteli Valaoriti compusese o poezie în amintirea lui Hormovitu-zis și micul Hormopulu- intitulată „Φτωχό Χορμοβιτη”. dar pieri în valurile Mării, din cauza unei furtuni care îi răpi manuscrisul și dupa spusa poetului era una din operele sale cele mai frumoase. (Revista Bucheto No. 313 din 3 Aprilie 1930 Atena.)

7) Enchiclopedicon Lexicon Eleftherodachi t. I, pag. 167.

thas în lucrarea lui intitulată: Turco Cratumeni Ellas pag. 452-454, „Papazoglu era de origine Aromân din Siatîştea, era şam-„belanul împărătesei Ecaterina a II-a, hotărând pe Orlof să răs-„coale pe Greci în contra Turcilor.” La pag. 463 zice, că Papa-zoglu sosind în Triest dintr'o călătorie făcută în Grecia, înaintă un raport Rusiei.

Între anii 1745—1770, s'au distins următorii Armatolazi: Stathi Yerodimu¹⁾, care la izbucnirea războiului Ruso-Turc în Octomvrie 1768, arboră la Valtu drapelul revoluţionar.

Tot atunci Gheorghe Gulemi din Lahur²⁾, arboră la Anghelo-Castro drapelul revoluţionar; avem apoi pe Iani alu Statha³⁾ (1807).

Iani Statha era ginere de soră al lui Bucovala, imortalizat prin strofele următoare⁴⁾:

Μή με θάρρειται νιόνυμφη
Νύμφη νά προσκυνήσω
Ἐγώ εἰμ' ὁ Γιάννης τοῦ Σταθά.
Γαμπρός τοῦ Μπουκουβάλα.

Menţionăm pe Griva şi pe fratele său Ceghiu Griva⁵⁾, care au fost ucişi într'o luptă cu Albanezii lui Suleiman Bey şi Achmed Bey, iar locul unde au căzut ucişi s'a numit: Ton Griveon ta cocala (Oasele Griveilor). Ei arboraseră drapelul revoluţionar la Vuniţa şi Xiromeru în 1768. La fel şi Floru Griva⁶⁾, care a jucat rol în 1750 precum şi Dracu Griva. Iani Bucovala⁷⁾ era din Sacareţi, eparhia Valtu şi muri la Ierusalim; iar poporul l'a imortalizat în cântec⁸⁾ pentru lupta dela Kerasovo contra

-
- 1) Sathas: Op. Cit. pag. 492.
Vorţela: Op. Cit. pag. 374 şi pag. 379.
Enchiclopedicon Lexicon Eleftherodachi t. I. pag. 167 şi pg. 588.
 - 2) Vorţela: Op. Cit. pag. 374.
 - 3) Vorţela: Op. Cit. pag. 374.
Fauriel: Op. Cit. pag. 9, 10, 11.
Sathas: Op. Cit. pag. 586.
 - 4) Vorţela: Op. Cit. pag. 374.
 - 5) Vortela: Op. Cit. pag. 374.
Sathas: Op. Cit. pag. 492.
Enchiclopedicon Lexicon Eleftherodachi t. I, pag. 588.
 - 6) S. Tricupî: Op. Cit. cap. XIII.
Legrand: Op. Cit. pag. 86.
 - 7) Tricupî: Op. Cit. cap. VIII, pag. 112. Ediţia II-a.
Fauriel: Op. Cit. pag. 9, 10, 11.
 - 8) Vorţela: Op. Cit. pg. 374.

1500 de Turci. Dimu Bucovala¹⁾, care era primul palicar al lui Statha Yerodimu în 1745. El ocupă Valtu după moartea lui Tribuchi. Pomeneste de el Ambasadorul rus Tamara în raportul său către Prințul Galişin. Tot atunci (1770) s'a remarcat căpitanul de Armatolazi Iani Contoyani²⁾, născut la Valtu.

Armatolazii — purtători de arme — se recrutau numai din Aromâni. Sulioşii şi Grecii, formând o grupare aparte a Armatolazilor, care nu era un fapt izolat, ci o formaţiune legală prin Statute şi Legea sângelui, constituind o federaţiune înarmată, alcătuită din 12 federale armatoliceşti intitulate: „Ta Dodeca Protata”, un fel de Amfiction, sau mai bine zis „Tribunal”³⁾, care avea însărcinarea să tranşeze certurile şi neînţelegerile ivite între ei. Hotărârea lor era considerată sacră şi fără apel, care cu prudenţă şi fără prihană obligau pe cei cu pricina să se împace, jurând în faţa lor că pe viitor vor fi iubiţi, şi că nici unul nu va atinge drepturile celuilalt. Când Turcii s'ar fi încercat să atace pe vreun Căpitan, vecinii lui erau îndatoraţi să-i trimită în ascuns ajutoare, iar făţiş să se arate neutri. Dacă murea vreun Căpitan şi lăsă copilul minor atunci Căpitanatul era condus de cel dintâiu ostaş, sau cum ziceau ei „Primul Palicar”. Protopalicari până la majoratul băiatului. Dacă cineva s'ar fi încercat să nedreptăţească pe minor, Căpitanii vecini erau obligaţi să-l protejeze, apoi să nu lase pe fraţii lor creştini la discreţia şi jaful Turcilor şi Albanezilor muzulmani; să protejeze Religia şi Bisericele. La Eălcieri făcute în periferia fiecărui Căpitan să se afle el însuşi de faţă ca protector şi supraveghetor al ordinii şi obiceiurilor locale şi dacă se întâmplă să fie bolnav, sau să lipsească din alt motiv, trebuia să lase ca reprezentant pe Primul Palicar. La Bălcu se făcea mai întâiu slujba bisericească apoi făcea hora, diferite jocuri localnice ca: aruncarea discurilor, a bolovanilor de piatră, tragerea la şintă, sărituri, care în dialect se zice:

1) Sathas: Op. Cit. 492.

Enchiclopedicon Lexicon Eleftherodachi t. I. pag. 167 şi pag. 588.

2) Fauriel: Chants Populaires de la Grèce Moderne t. I, pag. 87, 88. t. II, Paris 1829.

3) Tr. Barta: Anamnesis Filopatridos pag. 169, 170 sub titlul însemnări. Paris 1861.

Aristotelii Valaorit a compus în cinstea falangei armatoliceşti strălucita poezie „*Ἀστραπὸρῆαννο*.”

„Arsare s'tă na treilea“, alergări pe jos la distanțe mari etc. La Bâlcuiri toți veneau cu cele mai noi și frumoase țoale — în dialect stranie — și încălțăminte.

Satrapul Ali Pașa Tepelenliu, cel îngrozitor, răsbunător și vindicativ, a fost acela care se încercase să nimicească cu desăvârșire pe Armatolazi, ba ucigându-i prin trădare, neputând la lupta dreaptă; ba înșelându-i prin fel de fel de promisiuni, numai și numai ca să distrugă acel celebru Căpitanat al Creștinilor din Epir, Aspropotam, Thessalia, și Grecia Continentală, dar nu reuși în totul spre fericirea Creștinilor, care respirau liberi sub scutul apărător al bravilor și cavalerilor de Armatolazi. Numai acela care cunoaște istoricul acelor vremuri poate să prețuiască activitatea patriotică a Armatolazilor, eroii timpurilor de atunci care așteaptă un Carlyle să-i imortalizeze.

Sufletul mișcării grecești dela 1821, precursorul lui Coletti și trompeta redeșteptării celor setoși de libertate și independență în contra tiraniei turcești și a despotismului fanariotic încuibat în Fănarul dela Constantinopol, a fost marele și patriotul aromân Riga Fereu sau Riga Veleștenliu Thetalu¹⁾, cum se iscălea el sugrumat și aruncat de Turci în Dunăre la Belgrad în noaptea de 12/24 Iunie 1798, după relatările scriitorilor mai jos notați²⁾.

Citind pe Armatolazi vor fi și unii de altă origine decât cea aromânească, neomițându-i pentru faptul că aparțineau „Fa-

-
- 1) Nicolopoulos: Notices sur la Vie et les Ecrits de Riga, Paris 1824.
 S. Lambru: Apocalipsis peri tu Martirui tu Riga. Atena 1891—1894.
 „ Mice Selides Atena 1904.
 „ Riga, Vilara, Hristopulu „ 1915.
 „ Neon Ellinomniona t. 21. „ 1927.
 Perraeos: Apomnimoneomata Polemica „ 1836.
 „ Sintomos Viografia tu Aedimo Riga Fereu tu Thetalu 1860.
 Legrand: Documents Inédits concernant Riga, Paris 1891.
 Tr. Barta: Anamnis Filopatirios No. 1 din Insemn. No. 4 „ 1861.
 Ubicini: La Grande Carte de la Grèce par Rhigas „ „
 Ionescu Gion: Istoria Bucureștilor pag. 608—632 București 1899.
 S. M. Theotokis: I. Teleftei Heretismi tu Riga Atena 1931.
 I. Kordatu: O Rigas Fereos ke Ipohitu „ 1931.
 Ziarul Proia No. 1445 din 24 Decembrie 1929 „ 1929.
 V. Diamandi: Biografia lui Riga Fereu în Adevărul Literar
 din 22 Aprilie 1923.
 2) C. Amantos: Practica tis Academias t. 2 Atena 1927.
 „ „ Anecdota Engrafa peri Riga Veleștenli „ 1930.
 „ „ Riga Veleștenli în Revista Ellinica t V p. 39-60 „ 1932.
 Douschian Pantelici: Poghivinia Righe ne Feret pag. 48 cap. V în-
 titulat: Datym Righine Smrti Belgrad 1931.

langei Armatolicești“, creațiunea elementului aromânesc setos de Libertate și Independență.

Incepem cu călugărul Athanase Diacu ¹⁾, care ca un erou din povești fu pus în frigare de Turci și Albanezi în ziua de 23 Aprilie 1821, când vazând natura în splendoarea ei primaverească exclamă :

„Για ιδὲ καιρὸς ποῦ διάλεξεν, ὀχάρος να μὲ πάρη
„Τώρα π'ἀνθίζουν τὰ κλαδιά και βγάν ἡγή χορτάρι“.

Diacu s'a născut în comuna Mușonița în anul 1786 după unii, iar după alții în 1788. În 23 Aprilie 1903 i-s'a inaugurat la Lamia statuia lui făcută în marmoră de Pentelic.

Andruțu ²⁾, tatăl lui Odyssea se născuse în 1740 în comuna Livanates din Locrida, fiind predat de Vertețieni Turcilor, dus apoi la Constantinopol unde fu aruncat în temniță dela Arsenal murind în cele mai groaznice torturi. T. Barta în lucrarea lui sub No. 30 reproduce cântecul intitulat : „I. Mitir tu Andruțu“, iar în Insemnările sub No. 14 vorbește de viața lui.

Odyssea Andruțu s'a născut în Insula Ithaca în anul 1790. El se căsătorise cu Eleni Careli din Calariti și a fost ucis la Acropole în luna Iunie 1825 de către Ioan Mamuriș, Papa Costea și Mitru dușmanul lui de moarte. Se zice că erau puși de Gura ca să-l omoare. ³⁾ Faptul s'a întâmplat sub guvernul lui Condurioty, care închizând ochii se prefăcuse că nu știe nimica. Fauriel ⁴⁾ ne descrie astfel uciderea lui : „Là (Mont Olympe) attaque par les Grecs qui le soupçonnaient de trahison en 1825, il fut pris et enfermé dans la citadelle d'Athènes. Il avait pour recouvrer sa liberté sauté du haut de sa prison, et qu'il n'a pas survécu à ceîte chute“. Tot Fauriel la pag. 184 că Vilita era patria lui Odyssea de pe lângă Seracu, ⁵⁾ unde era și târgulețul

1) Vorțela : Op. Cit. pag. 497.

S. Tricupi : Istoria tis Ellinikis Epanastaseos t. I, cap. XIV.

Fauriel : Op. Cit. t. II, pag. 31—33.

Pouqueville : Hist. de la Régénération de la Grèce t. II, cap. IVp. 552.

2) Enchiclopedia Lexicon Eleftherodachi t. I.

Vorțela : Op. Cit. pag. 383.

3) Enchiclopedia Lexicon Eleftherodachi t. I.

Vorțela : Op. Cit. 462.

Tr. Barta : Op. Cit. Insemnările No. 4.

4) Fauriel : Op. Cit. pag. 182.

5) Seracu comună aromânească din Aspropotam, patria marelui bărbat de Stat I. Coletti.

Matzuchi¹⁾. Numele lui Odysea este legat de strașnica luptă dusă din Hanul²⁾ din Gravia, descrisă de Pouqueville,³⁾ Fauriel⁴⁾, Marcellus și Tricupi. Vorțela⁵⁾ ne istorisește că în anul 1880 s'a împrejmuit hanul, ridicându-se în memoria eroismului lui Odysea o statuie în marmoră. O ironie a soartei! Bine zice Anatole France: „On offre les épines aux vivants et les roses aux morts”.

Avem apoi pe George Griva⁶⁾, Theodor Griva,⁷⁾ Iscos⁸⁾, fiul lui George Griva, Andrea Isco⁹⁾ din Valtu, Nicolo Giuvara¹⁰⁾ (1672) în al cărui cântec se află următoarele strofe:

„Εἶχε φλάμπουρο κόκκινω, κόκκινο καὶ γαλάζη
„Εἶχε Σταυρὸ, εἶχε χριστὸ, εἶχε καὶ Παναγιά.”

T. Barta¹¹⁾, care reproduce suszisul cântec, ne mai spune, că era originar din Agrafe.

Avem pe Căpitanul Macedonsky despre care scrie astfel istoricianul grec S. Tricupi¹²⁾: „Καὶ τὸν Μακεδόνσκην Βλάχον φέροντα τὸ ὄνομα τῆς Μακεδονοσκῆς καταγωγῆς του.” Pe Gheorghe Olimpiotul¹³⁾ originar din comuna aromânească Vlaho-Livadi, mort la monăstirea Secu din Moldova unde pieri în dărâmturile clopotniței dela monăstire pe care el însuși o aruncase în aer; dar ironia soartei, că la votarea primei Constituții grecești se respinsese încetățenirea aceluia care luptaseră pentru Independența Greciei și ale căror comune rămaseseră iarăși în Imperiul

1) Matzuchi în dialect Maciuchi, sat aromânesc lângă Seracu. Legenda ne spune că: Maciuchi sat, Calariti mahala, Seracu cinci case. Asta bine înțeles la întemeerea lor. În aceasta privință iată ce ne spune ziarul grecesc Eléfteria din Ianina cu data de 17 Iulie 1930: Ματσούκα χωριό, Καλαρρύτες μαχαλάς, Συρράκου πέντε σπίτια.

2) Poetul Zalocosta a făcut poezia intitulată: „χάνι τῆς Γραβιάς.”

3) Pouqueville: Op. Cit. pag. 553.

4) Fauriel: Op. Cit. pag. 101—109.

5) Vorțela: Op. Cit. pag. 409.

6) S. Trucupi: op. cit. Cap. XVI.

7) Gervinus: op. cit. p. 292.

8) Fauriel: op. cit. t. II, p. 21.

9) S. Tricupi: op. cit. Cap. XVI.

10) Legrand: op. cit. XXIX și p. 80 unde e cuprins și cântecul său.

11) Tr. Barta: op. cit. p. IV Dîmotica Asmata. Cântecul sub No 21 și Insemnările No. 5.

12) S. Trucupi: Istoria tis Ellini Kis Epanastaseos. Ed. II-a, p. 20. Londra 1860.

13) S. Tricupi: op. cit., Cap. II, p. 24, Ediția II-a.

Fauriel, op. t. II, p. 39—43.

Tr. Barta: op. cit. No. 3. Insemnările No. 4.

Enchiclopedicon. Lexicon. Eleftherodachi t. X, p. 60.

N. Iorga: Iordache Olimpiotul. București 1916.

turcesc, fiind considerați ca Eterohtoni, fapt pentru care marele om de Stat al Greciei, aromânul I. Coletti, ținu atunci în Camera grecească cel mai strălucit și fulgerător discurs parlamentar ¹⁾, pronunțând următoarele cuvinte :

„Ἐκλαυσα πρὸ ὀλίγου ἰδὼν τὴν σύζυγον καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Βεωρ-
„γίου Ὀλυμπιώτου τοῦ θύματος τοῦτου τῆς Ἑλληνικῆς Παλιγε-
„νίσιας, ὅστις μεθ' ἄλλων τῶν ὑπὸ τὰς ὀδηγίας τοῦ ἀνδρείων πολε-
„μιστῶν ἔπεσε μαχόμενος. Καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦτο τὰ παλιτικά δικαιώ-
„ματα θέλουσιν ἀμφισβητηθῆ.“

La scoborârea lui dela Tribuna parlamentară, a fost îmbrățișat și sărutat de faimosul Papa Flessa iar marele poet aromân Gheorghe Zalocosta ²⁾ tot din Seracu ca și Coletti, compuse plângătoarea și jeloasa poezie intitulată : „Τὰς Σκιάς τοῦ Φαλήρου ³⁾“ în amintirea loviturii dată Eterohtonilor de Parlamentul grecesc cu votarea Constituției din luna Ianuarie 1844. Bine exclamă marele dramaturg Shakespeare ⁴⁾ în următoarele strofe :

„Sufală, suflă vânt de iarnă, tot nu vei fi așa de rece ca îngratitudinea omenească.“

Menționăm pe bravul Căpitan Ioan Contoiani ⁵⁾ despre care Pouqueville ⁶⁾ ne istorisește, că pe spada lui erau scrise următoarele versuri :

„Ὅποιος τυράνους δὲν ψηφεί
„Κ' ἐλεύθερος ὁ τὸν κόσμον ζῆ
„Δόξα, τιμὴ, ζωὴ του
„Εἶναι τό σπαθί του

Tot Pouqueville ne mai spune, că acea spadă reveni lui Caciandoni, nu ca rudă, ci ca cinste a demnității sale. Iani Contogani avu doi copii pe Constantin și pe Micu, iar asupra uciderii lui Iani avem următorul cântec ⁷⁾ :

„Κοιμάτ' ἡ Καπετάννυσα, νόμφη τοῦ Κοντογγιάννη
„Νά τὴν ξυπνήσω σκιάζουμαι, νά τῆς τό εἰπῶ φοβοῦμαι
„Τὸν Νικολάκη πιάσανε, τὸν Κωνσταντῆ βάρεσαν.“

1) Epaminonda Kyriachidu : Istoria tu Sinhronu Ellinismu. Atena 1892. C. C. Lesur : Annuaire Historique din 1845, p. 342—345. Paris 1845. Revista Ipirotica Hronica din Ianina. Supliment. Anul V, p. 27-29.

2) Am reprodus în întregime biografia lui în Revista Dimândarea, Nr. 6 și 7.

3) Spiru Lambru : Gheorghios Zalocostas, p. 46—54. Atena 1868.

4) Xenî C. : Tache Ionescu, p. 243, București.

5) Vorțela : op. cit. p. 375.

6) Pouqueville : op. cit. t. I, p. 149.

7) Vorțela : Op. Cit. pag. 375.

Revine rândul neîntrecutului viteaz printre vitejii Armatolazi, Caciandoni. El era fiul unui bogătaş cilnic aromân, ¹⁾ având ca bulucgides (ofițeri) pe : Caraiscaki și pe Cionga. El avu doi frați pe Costa Lipinioti și Gheorghe Hasioti. Iată ce zice Fauriel ²⁾ cu ocazia adunării dela S-ta Maura ³⁾ — azi Leucada — a tuturor șefilor de Armatolazi: „Il se contenta (dit le chef de l'entre-prise Capodistria) d'exhortes Caciandoni a reserver cet act de „bravoure pour le moment opportun et a traiter' en attendant, les „Grecs d'une manière plus fraternelle, qu'il ne l'avait fait jus-que-la.“ Caciandoni îmbolnăvindu-se de vărsat se ascunsese spre vindecare într'o peșteră ascunsă împreună cu fratele său Hașioti și cu încă patru tovaroși (palicari), dar din nenorocire, ca și Riga Fereu, fu trădat nu de un păstor cum zice Aristotel Valaoritî, ci de călugărul unei chilii de lângă peșteră care le aducea hrana așa că potera a lui Ali Pașa împresură peștera și cu toata bravura a lui Hașioti și a celorlalți patru tovaroși fură prinși și duși la Ianina, unde muriră ca niște martiri, sdrobindu-li-se oasele dela picioare și mâni cu maiul de călăii lui Ali Pașa turbatul. Aceeași soartă avu și al doilea frate al lui Caciandoni, Costa Lepenioti, ⁴⁾ care fu ucis în satul Furnă în ziua de Paști pe când eșea din Biserică, de către un oarecare Nicothenis pus de Ali Pașa Tepenliu.

Menționăm pe Cionga, ⁵⁾ vărul lui Caciandoni, pe Nicola Sturnara ⁶⁾ (1710) cu tovaroșii lui : Hristu și Gușu Haği Petru, Nașiu Mantalu, frații lui, Sterghiu, Costa, Gheorghe și Mitriu precum și ginerele lor Grigore Liacatan din Clinova ; pe teribi-

1) Tr. Barta : Op. Cit. No. 17 și p. IV. Dimotica Asmata se află cântecul sub No. 13.

Fauriel : Op. Cit. pag. 162, 163, 171.

Legrand : Op. Cit. 114.

Enchicopedicon Lexicon Eleftherodachi t. I, pag. 167.

2) Fauriel : Op. Cit. pag. 168 zice că la S-ta Maura, Caciandoni fu proclamat „Πολέμαρχον“.

3) Vorțela : Op. Cit. pag. 376.

4) Vorțela : Op. Cit. 376 și 378.

5) S. Tricupi : Op. Cit. cap. XVI.

Gervinus : Op. Cit. pag. 293.

Vorțela : Op. Cit. pag. 376.

6) S. Tricupi : Op. Cit. cap. XVI.

Finlay : History of Greece pag. 199.

Gervinus : Op. Cit. pag. 295.

Legrand : Op. Cit. p. XXX și pag. 82.

Vorțela : Op. Cit. pag. 374.

Barta : Op. Cit. p. IV, Dimotica Asmata cântecul sub No. 3.

bilul Panurghia¹⁾ din Vlahohorile din Amfisis, pe vărul lui Iani Gura²⁾ care devenise în 1825 Guvernatorul Atenei,³⁾ pe gine-rele lui Thanase Manica.⁴⁾

Pomenind pe faimosul Armatol al Olimpului, pe celebrul Căpitan Nicu Cecra⁵⁾ cum îl denumește Marcelus și cum a fost cântat de popor pentru vitejia faptelor sale eroice⁶⁾. El era din satul Ghianota⁷⁾ din Olimp. Ali Pașa supărându-se în contra lui, numi pe Vlahul Theodor din Vlaho-Livadi ca Armatol la Ela-soma⁸⁾ în locul lui Nicu Ceara.

Avem apoi pe Eftimie Blahava⁹⁾ zis și Papa Eftimie care fu prins de potera lui Ali Pașa și ucis după grele și grozave torturi. Avem apoi pe Eugeniu Blahava,¹⁰⁾ Dumitru și Theodor Blahava. Cităm deasemenea pe Zidru din Olimp trecut la ne-murire prin faimosul cântec.¹¹⁾ Ozidros camnitinbara.

Printre cei de frunte putem cita pe: Kiciu¹²⁾ din Olimp și fiu-său Kuțohristu¹³⁾.

1) Ioan Filimon: Dokimion Istoricon peri tis Ellinikis Epanastaseos t. III, pag. 420. Nota pag. 68.

Pouqueville: Op. Cit. pg. 556. t. II.

Fauriel: Op. Cit. vol. II.

Vorțela: Op. Cit. pag. 405, pomenește de Hanul din Gravia unde sosise Odysea Andrușu și Duvonioti. Lupta s'a dat la 8 Mai 1821.

2) S. Tricupi: Op. Cit. t. I, cap. XVI.

3) Marcelus: Op. Cit. pag. 184.

4) S. Tricupi: Op. Cit. t. I, cap. XII.

5) Sathas: I. Turco Cratumeni Ellas pag. 580—582.

Gervinus: Op. Cit. p. 89.

Fauriel: Op. Cit. pag. 29, 181, 191.

Legrand: Op. Cit. pag. 92.

6) Marcelus: Op. Cit. pag. 248 și 252.

Barta: Op. Cit. p. IV, Dimotica Asmata cântecul sub No. 8.

Vorțela: Op. Cit. pag. 378.

7) Vorțela: Op. Cit. pag. 388.

8) Gervinus: Op. Cit. pag. 89—90.

Fauriel: Op. Cit. pag. 200—203.

Vorțela: Op. Cit. pag. 376, 378, și 391.

9) Sathas: Op. Cit. pag. 588 și 590—592.

10) Sathas: Op. Cit. pag. 589, 595, 596, iar la pag. 604, 798, 799 are 2 poezii referitoare la Blahava.

11) Fauriel: Op. Cit. pag. 656, 667.

Marcelus: Op. Cit. pag. 308 are cântecul lui și pag. 310 comentarii despre el.

12) Fauriel: Op. Cit. pg. 96—97.

Barta: Op. Cit. p. IV, Dimotica Asmata sub No. 12 e cântecul „Tu Kiciu i Mana”.

13) Marcelus: Op. Cit. pag. 234 reproduce cântecul lui Kuțohristu și pag. 236 comentarii.

Avem apoi pe Lazei, ¹⁾ pe Ianachi Rangu din Seracu ²⁾, pe Ioti și fratele său Gheorgachi Varnachioti, ³⁾ Papa Thimiu al lui Liacu din Olimp, ⁴⁾ al cărui cântec se termină astfel:

„Ἐγὼ βεζίρη δὲν ψηφῶ, πασᾶ δὲν προσκυνᾶω.
„Πασᾶ ἔχω τὸ τουφέκη μου βεζίρη τὸ σπαθί μου.

Cităm pe următorii Armatolazi: Diamandi Nicola, ⁵⁾ Diamandi Nicolau, Gula și Toliu; Alexachi Vlahopol; ⁶⁾ Șadima; ⁷⁾ Ghiuldașa; ⁸⁾ Flessa; ⁹⁾ Lambru Cacioni ¹⁰⁾ din Vlaho-Livadi; Papa Dimitrie ¹¹⁾ din Samarina; Gogu Mișu din Perivole; Dimitrie Paleopol; G. Lahuri Palama; Luri; C. Sușmani; Costa Vlahopol; Iani Calpuzi; Mitro Mara; Schilo Dima; Vlaho Tudor; Trahulu zis și Giahilu; Bizioti; Siru; Macrinoru; Caratasu și fiul său Ciami din Veria; Stamuli Gaciu din Vodenia; Aristide Papa Thessaliotul; Emanuil Papa; Dimitrie Adam Thessaliotul; Hristu Adam Aspropotamitul; Pleasca; Dimu, Dipla unchiul lui Caciandoni; Dela Căpitanul ¹²⁾ (1725), Țolca ¹³⁾ 1760; Notara din Triccala; Alexe Caracâciu; Papa Andrea Tracaș, Calpuzi; Cei trei căpitani și anume: Costa cel mic, Alexe cel mare și micul Vlahopol; ¹⁴⁾ Bușu; Tosca ¹⁵⁾ Floru ¹⁶⁾ din Vlaho-Livadi, Dimitriu; ¹⁷⁾ Anastase Maros; Angheli Nicolau; S. Butumi; Tragu; Costa

1) Fauriel: Op. Cit. pag. 29.

Marcelus: Op. Cit. pag. 300 are cântecul lor iar la pag. 306 are comentarii As. lor,

Barta: Op. Cit. p. IV-a Dimotica Asmata sub No. 6 are cântecul intitulat „Mama Lazeilor”, iar la Inseamnări cu No. 7 zice că erau din Cate-rina pela anul 1816.

2) Enchiclopedia Lexicon Eleftherodachi t. I, pag. 167.

3) S. Tricupi: Op. Cit. cap. VI.

Fauriel: Op. Cit. pag. 59, 60 și t. II.

Barta: Op. Cit. p. IV-a Dimotica Asmata are cântecul sub No. 10.

4) S. Tricupi: Op. Cit. cap. XXIX.

Pouqueville: Op. Cit. pag. 549.

5) S. Tricupi: Op. Cit. p. XXIX zice că Diamandi se adăpostise în renumita pădure din Ameru numită: Τὸ Ρουμάνι τοῦ Παλατιοῦ,

6) S. Tricupi: Op. Cit. la cap. XVI pomenește de locul numit: „Βρα-χῶρι” sau „Ἐβραιοχῶρι” și „Βλαχοχῶρι”.

Gervinus: Op. Cit. pag. 292.

7) S. Tricupi: Op. Cit. cap. XVI.

8) S. Tricupi: Op. Cit. cap. XVI.

Gervinus: Op. Cit. pag. 292—293.

9) Legrand: Op. Cit. pag. 154.

10) Vorțela: Op. Cit. pg. 378.

11) Sathas: Op. Cit. pag. 592—593

12) Tr. Barta: Op. Cit. part. IV Dimotica Asmata, cântecul sub No. 2.

13) " " " " " " " " " " " " 5.

14) " " " " " " " " " " " " 1.

Veli; Zotu; Iani Braşca; Gogu Bacola; Zongu; Fotu; Belcu; Zaharachi; Const. Caliva; Macri; Bairactari; Bajdechi; Palasca; şi atâţia alţii.

Ca Armatalozi Aminceni distingem pe: Veru (1760); Morgani (1738); I. Belu ¹⁾ (1796; Ioan Delyani ²⁾ (1800—1827); Apostol Țapu ³⁾; Guşu Priha; Anastase Manachi ⁴⁾ care devenise apoi omul de încredere al lui Coletti; Dimitrie Ipatros ⁵⁾.

Citând pe bravul Armatol Dimachi, floarea — în dialect Gugucea — Aspropotamului reproduc câteva strofe din cântecul lui care începe astfel:

„Γυρῆθου τον Διμάκη ἀπ' τ' Ἀσπροπόταμο
„Αὐτὸς τρέχει καὶ τιάνει τὰ ψηλά ρουὰ
„Σ' τοῦ Κρίκη τὰ σαράγια μέσ' σ' τὸ Μέτσοβο.

Termină astfel:

„Τὰ σπῆττα κηὶ ἄν μᾶς κάψουν ἄλλα φιάνουμαι
„Τὰ πρόβατ' ἄν μᾶς πάρουν ἄλλα πέρνουμαι
„Ἄς εἶν' καλὰ οἱ Βλάχοι σ' τὸ Ἀσπροπόταμο.

După Dimachi urmează Macri; ⁶⁾ apoi fii lui Delyani: Nicola Dumitru și Tolica (1835); Copiii lui Țapu: Dumitru, Gheorghe și Mihali. Atât tatăl Țapu cât și fiul său Mihali fură ucisi chiar în casa lor de către albanezul Arif Bey Farmachi în ziua de Paşti 1837, iar poporul i-a făurit un cântec, reproducând numai partea I-a.

„Ἦτον ἡμέρα Πασχαλιά, ἀρχὴ τῆς ἑβδομάδος
„Ἀλῆ Ἀγὰς βουλήθηκε μαζὴ με τὸν Τσιανάκα
„Πιάνουν τὸν Τσάπω κόφτουνε, τὸν Μηγάλη λαβώνουν.

Ceialţii doi fii ai lui Țapu Gheorghe și Dumitru aflându-se în Cuşufliani, ⁷⁾ se refugiară în Morea luând apoi parte la antarsia lui Griva din 1854.

1) Tr. Barta: Op. Cit. partea I.

2) " " " " " " " " " " " "
Sathas: Turcö Crätumeni Ellas pag. 580.
I. M. Gafèzezit: Histori e Ali Pasché pag. 91.

3) Tr. Barta: Op. Cit. partea I.

4) S. Tricupi: Op. Cit. cap. IX, pag. 122.

Tr. Barta: Op. Cit. partea I-a.

Enchiclopedia Lexicon Eleftherodachi t. IX, pag. 100.

5) S. Tricupi: Op. Cit. t. I, pag. 25. Ediţia II-a.

15) Tr. Barta: Op. Cit. part. IV Dimotica Asmata cântecul sub No. 4.

16) " " " " " " " " " " " " 6.

17) " " " " " " " " " " " " 13.

Voiu trata acum despre vitejii Sulioți.

Asupra Sulioților, care au jucat un mare rol atât în timpul lui Ali Pașa, cât și în timpul Revoluției grecești dela 1821, las să vorbească unii scriitori greci și francezi care i-au cunoscut deaproape.

Aravandinos în renumita lui lucrare Hronografia tis Ipiru t. II la pag. 155—157 vorbește pe larg și de ei, zicând că erau împărțiți în 47 „Πατρίας“ și „Φάρας“, formând patru comunități: 1. Κακοσούλιον; 2. Κιάφφαν; 3. Ἀβαρικόν; 4. Σαμονόθαν

Ioan K. Kordatu în lucrarea sa intitulată: „O Rigas Fereos ke i Iphitu“ la pag. 43 Nota I se exprimă astfel: „Ἐξάλλου οἱ „Σουλιῶτες δὲν εἴταν καὶ Ἕλληνας“.

Marele filoelin Fauriel în lucrarea lui intitulată: Chants populaires de la Grèce Moderne (Paris 1824) t. I pag. 229 scrie astfel: „Les Souliotes disaient: Quand aux Grecs et aux autres „Chrétiens qui labourent pour les Turks, qu'ils prennent les „armes avec nous pour reconquérir la terre commune, ou qu'ils „se résignent à être traités par nous, comme ceux qui nous „l'ont ravie.“

La pag. 228 se exprimă astfel: „Les vrais Souliotes d'origines ou d'adoption formaient seuls la première classe (celle „de souveraine ou gouvernante), la seconde (soujette ou gouvernie), consistait en un mélange de Grecs et d'Albanais conquis, désignés collectivement par le nom de Para-Souliotes, ou „Souliotes adjoints.“

Printre Sulioții care s'au ilustrat prin vitejie putem cita pe Bociarei Marco și Costa, pe Geavelei, Drakei, Danglei,¹⁾ Bumbei²⁾, și alții. Chiar femeile Sulioțe s'au immortalizat devenind eroine prin curaj și sacrificiu, preferând moartea pentru libertate și independență decât să devie sclavele Turcilor și Albanezilor muzulmani, sau să umple faimosul harem al satrapului Ali Pașa Tepenlui, sau să devie prada peștilor din lacul Ianinei, cum pățise biata Frosina, aruncată în lac de sbirii ne-

1) Enciclopedicon Lexicon Eleftherodachi t. XI, pag. 600

2) Azi exista în Aminciu (Mețova) marea familie de Celnici numita familia Bumbă, compusă din bărbați frumoși, înalți, vânjoși și leventi.

6) Enciclopedicon Lexicon Eleftherodachi t. I, pag. 167.

Gervinus: Op. Cit. pag. 292.

7) Cuțufliani este o comună aromânească dependinte de Mețova (Aminciu), la o mică distanța de Ameru.

legiuitului Ali Paşa, imortalizată apoi de bardul poeziei greceşti Aristoteli Valaoriti prin poezia intitulată: „Κύρα Φροσύνη και τὸ Σημαν τρον“. Era nepoata Mitropolitului Gavril. Eroismul Sulioatelor a fost imortalizat de marele pictor francez Scheffer, care le-a trecut posterităţii în minunatul său tablou: „Les Femmes Souliotes à Zalongo“ şi în care reprezintă năpustirea Sulioatelor în faimoasa prăpăstie dela Zalongo, în fundul căreia şerpueşte râul Acheromus¹⁾

Sulioatele în număr de 60 încinseseră hora funestă jucată în jurul acelei prăpăstii, când detaşându-se din capul horei Sulioata care conducea hora, se năpustea cântând în golul prăpăstiei, sfărâmându-se în mii de bucăţi. Aşa s'a procedat până la ultima Sulioată; iar Preotul Samuil care le dăduse ultima binecuvântare, aruncă în aer capela şi turnul de pe vârful prăpăstiei care se chema „Turnul Ştefan“, dând foc butoiului cu praf de puşcă care era aşezat în el, înmormântându-se atât el cât şi acei Albanezi care ajunseseră acolo în ruinele turnului, întocmai ca Gheorgachi Olimpiotul la Secui, în ciuda straşnicului satrap Ali Paşa Tepenliu.

Sulioatesele înainte ca să facă gestul eroic mai sus pomenit, aruncară în prăpăstie miclele lor odrasle ca nu cumva pruncii să cază în ghiarele rapace şi salbatece ale Sbirilor lui Ali Paşa cel căinos.

Vorţela în lucrarea sa²⁾ la pag. 429 descrie lupta eroică dela Carpeniş în seara zilei de 8 August 1823, când Marcu Bociari deşi lovit la braţ se pregătea să ucidă pe generalismul turc Geleledin Bey ridicând capul deasupra zidului ca să observe, dar fu isbit de un glonte pe frunte la ochiul drept şi căzu mort; iar trupul lui fu înmormântat la Missolonghi în ziua de 10 August 1823. După moartea lui Marcu Bociari, Sulioţii se puseră sub comanda fratelui său Costa.

Marcelus în „Chants du Peuple en Grèce“ pag. 114 comentează asupra morţii lui Marcu Bociari, iar la pag. 110—112 reproduce cântecul intitulat: „Ὁ Θάνατος τοῦ Μάρκου Βότζαρη.“

Tot Marcelus la pag. 126 vorbeşte despre Costa Bociari, zicând că, cu 800 de palicari se năpusti asupra oastei lui Mustoï Paşa, dar nu putu să ajungă la timp în ajutorul fratelui său

1) Enchiclopedicon Lexicon Eleftherodachi t. VI, pag. 161.

2) Vorţela: Ftiotis.

Marcu plângând lângă trupul lui dus la Cărpiniș. La pagina 118 reproduce cântecul lui Costa Bociari.

Și Legrand în lucrarea sa: „Recueil de Chansons populaires grecques” la pag. 136 vorbește de Marcu Bociari și la pag. 120 de Geavela.

Suliu citadela Sulioților rezistase multă vreme ambițiilor de cucerire ale nesetosului satrap Ali Pașa, dar la urma urmei căzu prin trădarea¹⁾ a doi Sulioți Pilio Guși și Caranica care conduseră prin poteci necunoscute 500 de Albanezi care cuceriră faimosul Suliu.

Asupra lui Marcu Bociari, marele poet francez Lamartine a reprodus în lucrarea sa²⁾, după Pouqueville, portretul lui Marcu Bociari, pe care îl reproduc în parte.

„Marco Botzaris. Melpomène lui avait départi le don de „la voix et de la citare pour chanter le temps où gardant les „troupeaux du polémarque son père aux bords du Selleïs, il „abandonna sa Patrie, conquise par Ali Pacha, pour se réfugier „sous les drapeaux français, à l'omhre desquels, il erût en sa- „gesse et en valeur. De la taille ordinaire des Souliotes, qui „est de cinq pièds environ, sa 'légèreté etait telle qu'on le com- „paraît au Zéphyr. Nul ne l'égalait à la lutte, au jeu du disque, „et quand ses yeux bleus s'animaient, que sa longue chevelure „flottait sur ses épaules, et que son front rasé suivant l'usage „antique reflétait les rayons du Soleil, il avait quelque chose „de si extraordinaire qu'on l'aurait pris pour un descendant de „ces Pelasges, enfant de Phaeton qui civilisèrent l'Épire. Il „avait laissé sa femme et deux enfants sur la terre étrangère „pour se livrer avec plus d'audace aux chances des combats. „Poète et guerrier, dans les moments de reposil prenait sa lyre „et redisait aux enfants de la Selleïde les noms des héros, leurs „aïeux, leurs exploits, leur gloire, et l'obligation où ils étaient „de mourir comme eux pour les saintes Lois du Christ et de „la Patrie.

„Sa femme Chrisé vint le rejoindre après l'insurrection de „la Grèce et voulut combattre à ses côtés”.

Iată cum continua Lamartine (pag. 307) tot după Pouqueville, scena plecării soții lui Marcu Bociari din Missolonghi.

1) Enciclopedicon Lexicon Eleftherodachi t. XI, pag. 644.

2) Lamartine: Nouvelles Méditations Poétiques pag. 306 Paris 1883.

„Elle tombé à ses piéds avec les timides créatures qui le „nommaient leur Seigneur et leur père. Marc Botzaris les bénit „au nom du Dieu des batailles. Illes accompagne ensuite au port : „il suit des yeux le vaisseau ; il tend les bras à sa femme. Hè- „las ! il la quittaît pour la dernière fois. Il périt peu de temps „après, dans une bataille nocturne contre les Turcs, et sa mort „fut aussi glorieuse, aussi sainte que sa vie“.

Pot fi mândri resturile Sulioşilor de atunci azi în viaţă, de așa eroi și patrioți neînvingători, mândri de numele de Sulioși.

O ramură a Bociareilor Sulioși se așezase în patria mea Aminciu, din care unul din ei, Sterie Bociari stabilit în Brăila își lasă averea lui patriei sale natale Aminciu¹⁾ pentru binefaceri. Ei erau trei frați: Sterie, Ioan și Anastase, din care numai Ioan (Iani) e în viață, locuind la Brăila în imobilul lor propriu, unde este foarte bine cunoscut și apreciat de Brăileni.

În timpul războiului Ruso-Turc dela 1854, din nou Armatolazi aromâni luară armele în contra Turcilor distingându-se: Aspropotamitul Haği-Petru²⁾ din Veternicu, pentru care poporul i-a făcut cântecul: „Isis Vunatu Grevenu ke PeŃca tu Meşovu“; reprodus și în franțuzește de L. Heuzey în pomenita lui lucrare, apoi avem pe frații Hristu și Theodor Griva.³⁾

Printre aceia care s'au ilustrat în Grecia prin inteligență și activitate politică distingem pe marele bărbat de Stat Ioan Coletti,⁴⁾ pe Vlahul care în anul 1854 deveni Ministrul Instrucțiunii Publice.⁵⁾

1) În Monografia Meşovei (Aminciuului) pe care o voiu tipări în curând, la capitolul Eforie și Donațiuni tratez pe larg chestia Donațiunii Bociari, cu toate peripețiile ei.

2) L. Heuzey; Excursion dans la Thessalie Turque en 1858 Paris 1927.

3) Epaminonda Kyriachidu: Istoriatu sincronu Ellinismu pag. 646—647 Atena.

Lambridu: Op. Cit. pag. 9.

Sathas: Ellinica Anecdota.

Revista Ipirotica Hronica t. IV, partea I—II, pg. 50 și Anul VIII. Ianina 1932.

4) V. Diamandi: Biografia lui Coletti în ziarul Universul Literar No. 2, din 21 Ianuarie 1923, și No. 5 din 11 Februarie 1923. București.

Paceli Nicola: Despre Coletti în Revista Ipirotica Hronica Ianina 1931.

Pouqueville: Voyage dans la Grèce și Histoire de la Régénération de la Grèce.

Gredas: Vii Paraleli t. VII, pag. 243—288. Atena 1870.

Buchon: La Grèce Continentale et la Morée pag. 333.

Finlay: Op. Cit. t. VII, pag. 190—196.

Tricupi: Op. Cit. t. IV, pag. 632, Ediția II-a Londra 1860

Printre Amincenii distinși în Țară, patrioți și binefăcătorii Patriei lor putem cita pe: marele învățat Nicola Zorzuli¹⁾ profesor la Academia Mihăileană din Iași; Peltechi fost profesor la școala Vasile Lupu din Iași; marele patriot Dimitrie Cazacovici²⁾; renumitul jurist Danielopol; poetul Triandafil Barta și fratele său Doctorul Leondari Barta; Stamu; Pociu; Gadelu; Mustu; Bira; Triandafil și Constantin Paciurea; Leonida³⁾ și Costache Paciurea fii lui Triandafil Paciurea; Costică Paciurea, fiul lui Leonida Paciurea și sora lui Maria, Marchiza di Montagliari; Frații Uică din care se trage și Generalul Nicolae Uică, fost Ministru de Războiu; Blațudima, socrul fostului Ministru Cipăianu; Zaman; Caciachi; Ceanaca; Frații Bociari; Diamandî Bura; Mihalache Nicolau Pișca și atâția alți intelectuali, ofițeri, avocați, dentiști, negustori și meseriași.

În Țară s'au distins: marele om de Stat Tache Ionescu; savantul său frate Doctorul Toma Ionescu; neobositul ziarist Victor Ionescu. Avem apoi pe: nemuritorul Mitropolit Dosiftei Filitti din Podorghiani lângă Zița din Epir; iscusitul financiar Ghermani din Blața, renumitul poet Dimitrie Bolintineanu; nemuritorul naționalist Ștefan Mihăileanu din Ohrida; Vasile Dan din Nevesca; Nae Guși din Vlaho-Clisura; Dinu Mihail din Magorova; eminentul chirurg Doctor Leonte din Lânca; renumitul jurist C. Dissescu din Clinovo (Thessalia); talentatul artist Carretti, savantul profesor I. Caragiani și fratele său doctorul Alexe Caragiani toți trei din Abela; Vornicul Burada Theodor; profesorul Theodor Burada; politicianul Ferechiade din Ferica (Fieri în Muzachea din Albania); cunoscutul psiholog și om de știință N. Vaschide,⁴⁾ iscusitul diplomat Triandafil Giuvăra (Djuvăra); renumitul orthoped doctorul D. I. Ghiulamila din Gopeși; eminentul profesor Universitar Cezar Papacostea din Veria; și acum în urmă dispăru ca într'o clipă, răpit de cruda moarte, inimosul

1) Erbiceanu: Discursul ținut la Iași cu ocazia comemorării Academiei Mihăileane în anul 1885 și Cronicarii Greci pag. 226.

G. Ionescu: Influența cult. grecești în Muntenia și Moldovei p. 181.

N. Iorga: Istoria Român. din Peninsula Balcanică p. 53, Buc. 1919.

2) C. I. Cosmescu: Dimitrie Cosacovici și Aromânismul în Analele Academiei Române secția Literară t. XXV, București 1903 și Broșura separată tot în 1903.

3) Ginerile marelui numismatolog și Academician Mihail Șițu.

4) La Anexe se va vedea din însăși scrisorile sale, originea lui Aromânească.

patriot Iuliu Valaori Moscopoleanul, profesor Universitar de valoare, fost Președintele Societății de Cultură Macedo-Română, fost Deputat, fost ani de zile Secretarul General al Ministerului de Culte și Instrucție Publică și acum în urmă Subsecretar de Stat la Ministerul de Educație Națională, plâns de toată lumea care îl cunoștea, om cinstit și de muncă fără preget căreia se sacrificase cu trup și suflet.

Azi în Țară ne fălim cu o pleiadă de profesori, de poeți, de literați, de magistrați, de ofițeri inferiori și superiori, de doctori, de farmaciști, de avocați, de ingineri, de arhitecți, de dentiști, de artiști, de ziariști, de pictori, de institutori, de învățători etc.; cum și însemnați comercianți, industriași și meseriași renumiți prin situațiunile lor frumoase și dibăcia lor în arta profesată.

Aromânii pretutindenea unde au trăit, au fost umanitari și filantropi, încurajând artele și științele cum au fost: Baron Andrei de Șaguna, Gojdu și Mocioni în Ardeal; Amincenii: George Averof în Egipt, Zamanpaharnicul Sultanilor; Maior Sarachiot Bey, medicul Sultanului Abdul Hamid, Mihail Tușița și nepotul său N. Sturnara în Grecia, Mistachi fondatorul Bibliotecii din Kazan în Rusia, filantropii Ciunaga, Stamerof și Furniga în Rusia; Serachiotul Adamu ¹⁾ ajunsese bancherul Regelui Spaniei în secolul al XVII-lea. Am avut o mulțime de oameni de seamă în Bulgaria, în Serbia, în Austria și aiurea, unde prin dibăcia lor și prin inteligența lor în științe, în arte, în politică, în comerț și în industrie, căpătaseră un renume strălucit, devenind folositori Patriei și Neamului prin luminile și binefacerile lor.

Cel mai mare fabricant de instrumente muzicale din fosta Monarhie Austro-Ungară, era Crușoveanul Șunda stabilit la Budapesta. La jubileul de 50 de ani s'a publicat o carte comemorativă în limbele germană și maghiară, în care pe lângă elogiile celor mai mari muzicanți ai Epocii de atunci s'au reproduș și scrisorile de recunoștință ale compozitorilor Schubert, Schumann și altora ²⁾.

Referitor la originea moscopoleană a familiei Gojdu, care a jucat mare rol în Ardeal, și de care pomenesc mai sus, prie-

1) D-rul G. Dima din Seracu în articolul-discurs publicat în ziarul Elefteria din Ianina din 17 Iulie 1930, cu ocazia centenarului Independenței Grecei.

2) Deși sus zisa relație delă prietenul meu profesor C. Nedelcu, naționalist și mare îndrumător al cercetașilor.

tenul meu, profesorul Nicuța Balamaci, mi-a procurat aci alăturata inscripție aflată în Biserica Sfântu Nicolae din Moscopole.

„Ὁ παρῶν θρόνος μαζί καί μέ τόν ἀμβωνα ἐκαλλωπίσθη ἐν ἔτει „1758, ἐπιστατοῦντος τοῦ Πανιερωτάτου Ἁγίου Δυρραχίου Κυρίου Νεο- „φύτου καί ἐπιτροπευόντος τοῦ Κυρίου Ἀργυρίου Ἀθανασίου Γκώστου, „δαπάνη μέν τῆς αὐτοῦ Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Νικολάου χειρός δέ ἐμοῦ „τοῦ Ἀντωνίου Κερκυραίου εἰς ἐνθύμησιν ἀζώνιον“.

Prin fostul meu elev Onciu Șunda, azi profesor la Liceul din Bazargic, fratele răposatului doctor A. Șunda, fost profesor și director al școlii superioare de comerț a României din Salonic, bun patriot, medic de seamă, fondator al Revistei Albano-Română, membru în Delegația dela Congresul Albanez dela Triest din luna Februarie 1913, alături de răposații: preotul Foti Balamaci și chimistul Șadima; de viețuitorii: Epaminonda Balamaci, Patajo și V. Diamandi, autorul acestei lucrări; am extras din Ghidul Oficial al Ministerului de Industrie și Comerț dela pagina 7, în care se face mențiune de Băile Herculane următorul pasaj,

„Sub dominațiunea ungară stațiunea a fost în două rânduri „dată în arendă, Prima oară la 1875, antreprenorului Carol¹ „Patarzi, de origine macedo-român, căruia îi se datorește des- „voltarea, înfrumusețarea și ridicarea acestor băi la nivelul si- „milarelor sale din străinătate. El a clădit Otelul Traian și Vila „Elisabeta unde a locuit Impărăteasa Elisabeta a Austriei, când „venea să-și facă cura obișnuită și care după moartea sa a trecut „în proprietatea Statului Ungar.

„Tot lui i se datorește regularea și canalizarea râului Cerna“.

CAPITOLUL AL VII-lea.

Moravuri, Obiceiuri, Datine și Ocupațiuni ¹⁾.

Moravurile, obiceiurile și datinile moștenite din moși, strămoși, sunt păstrate cu sfințenie de toți Aromânii din Peninsula Balcanică, deosebindu-se de acelea ale Grecilor și ale Slavilor, apropiindu-se foarte mult de ale Românilor din Țară.

Cinstea familiei și respectul către bătrâni, fie în familie, fie în public, este exemplară. Când bătrânul sau tatăl poruncește ceva într'o familie, porunca lui trebuie îndeplinită pe deplin. Tatăl este ca la Romani „Pater familias”.

În toate împrejurările se recurge la sfatul bătrânilor dela care a decurs și sfatul comunei „Dimogherontia”.

Ca dovadă de autoritatea pe care o exercită bătrânii este căsătoria. Când un tânăr sau o tânără sunt pentru căsătorie, grijea alegerei miresei sau mirelui, o are bunicul sau bunica când trăesc, sau părinții în lipsa lor.

Sunt cazuri când tinerii nici că s'au cunoscut, deoarece fata dela 12—13 ani nici că se mai arată străinilor. Se întâmplă ca ginerile să fie în străinătate, iar logodna se face chiar în lipsa lui de către bunici sau părinți, fiind înștiințat numai ca să se pregătească de venire. De multe ori ginerele sosea în ajunul cununiei, când toate pregătirile și invitațiile erau făcute de părinții lui.

În familiile unde sunt mai mulți frați, toți trăesc împreună nedespărțiți cu soțiile și copiii lor, nu e permis nici unuia dintre

1) D. Cosmules, Datini, Credințe și Superstiții aromânești. București 1909 Buchon Op. Cit. pag. 340

frați să părăsească casa părintească locuind într'altă casă până când trăesc bătrânii lor părinți, care conduc și supraveghează întreaga familie; numai după moartea bătrânilor, frații se pot despărți și trăi separat.

Serviciul casei (gospodăria) este făcut întotdeauna de soțiile fiilor, orânduite a servi câte una pe săptămână pentru gătit scuturat, curățit, frământat pâinea, căratul apei de la fântână etc. Intre nurori se caută întotdeauna să fie armonie și bună înțelegere, lucru ce e supravegheat de soacră, iar în lipsa soacrei, de nora cea mare. În așa chip, nu se turbură nici odată armonia perfectă și buna înțelegere a întregii familii, care numără peste 30 de membri.

Familiile cele mai bogate au și câte o servitoare care ajută în menajul casei stând până la măritiş, când patronul o înzestrează cu tot necesarul.

Cerșetoria nu există în nici un chip la Aromâni fiind desprețuită și considerată ca înjosoare pentru demnitatea de om harnic.

Cu privire la datine voiu aminti câteva din cele privitoare la nuntă, naștere și moarte.

Nunta este cea mai însemnată zi, cea mai mare sărbătoare la Aromâni. Nunta ține o săptămână începând de Joia înaintea cununiei, care se face Duminică și sfârșește Miercuria după cununie. Toate pregătirile se fac cu ceremonie. Joia de înainte de căsătorie ia denumirea de „Joia acățării aluatului“, atunci începe Nunta la mire cu lăutari. Sâmbătă se fac invitațiile, fie în scris, fie prin viu graiu cu lăutari și cu plosca de vin.

Sâmbătă seară este masă la mire și la mireasă. La mire se cântă cântecul mirelui pentru bărbierit, iar la mireasă pentru găteala ei, adunându-se în jurul ei prietenele, rudele și vecinele, cântându-i diferite cântece destinate acelei zile. Se ia deasemenea un măr în care se pun piese de argint, care apoi se împart nuntașilor. Obiceiul acesta era și la Români după cum ne spune Heuzey în renumita sa lucrare „Le Mont Ollympe et l'Acrnanie“, pag. 277.

Nașul care îndeplinește cel mai principal rol, este invitat cu deosebită ceremonie Sâmbăta seara, când el, și toți ceilalți meseni aduc darurile convenite ca: colaci, miel și plosca cu vin. Duminică dimineață pornesc cu toții dela mire și cu nașul în

frunte precum și cu toți nuntașii, mergând să ia mireasa. Pe drum cântă diferite cântece. Ajungând la mireasă sunt primiți în pragul ușii de nuntașii miresei,

După urările obișnuite pornesc cu mireasa, dar înainte ca mireasa să treacă pragul ușii, mirele o apucă de mâini ca să o atragă spre el, dar cei dela mireasă se prefac că o țin, ca să nu fie răpită, întocmai ca Raptul dela Romani¹⁾. La întoarcere cu mireasa se ia altă direcție ca să nu meargă pe acelaș drum pe unde a venit. Mireasa este însoțită și de mici copii ca și la Romani²⁾. Iată ce ne spune marele istoric francez V. Duruy³⁾ „Des enfants d'origine patricienne et qui ont encore leurs parents „l'escortent dans la maison la tenant par la main“.

Ajunși la casa mirelui înainte de a intra în casă se aruncă cu orez și cu bomboane, apoi se dă fiecăruia să bea vin dintr'un ibric special, iar când mireasa trece pragul ușei, ea îl unge cu unt și miere întocmai ca și Unxor dela Romani⁴⁾, ceeace însemnează că, mireasa aduce în casa mirelui duhul blândeței și al bucuriei.

Când intră Mireasa în casa mirelui se frâng colaci, care se aruncă peste capetele mirelui, miresei și nuntașilor întocmai ca Confarreatio dela Romani⁵⁾.

Cununia se face fie la biserică, fie în casa mirelui după cum decid părinții mirelui, după cum doresc și decide asemenea în comun acord nașul și nașa. După cununie se întorc la casa mirelui unde petrec până Luni dimineața. Tot după cununie se joacă „Hora Miresei“, fie în casă, fie în curte, cântându-se anumite cântece. În capul horei stă nașul, apoi socrul și pe urmă ceilalți nuntași.

Mireasa până Luni după prânz când îi se aduce zestrea este sub paza unor rude numite „boggiazi“, tot Luni la prânz mireasa se duce cu unul sau doi boggiazi în pivniță scoțând vin dela bute, La prânz iau cu toți masa și apoi pleacă boggiazi, iar mireasa rămâne cu mirele și rudele lui.⁶⁾

1) Daremberg et Saglis, Dictionnaire des antiquités grecques et romaines, fasc. 32 pag. 1650; Duruy; Hist. Romaine, t. V. cap. XXXII. pag. 268.

2) Daremberg et Saglio; Op. Cit. fasc. 32 pag. 1656.

3) Duruy; Op. Cit. t. V. cap. XXXII pag. 268.

4) Heuzey. Op. Cit. pag. 277; Daremberg et Saglio Op. Cit. fasc. 32 pag. 1656.

5) Heuzey, Op. Cit. pag. 277; Daremberg et Saglio Op. Cit. fasc. 32 pag. 1658.

6) După obiceiul din Aminciu (Mețova).

La Fârșeroți există obiceiul ca, mirele să dea bani ca dar socrului întocmai ca Coemptio la Romani ¹⁾.

În unele localități cum e la Meșova, Marția după nuntă se chefuește cu ocazia aducerii de cadouri dela mireasa, iar după prânz se duc la nașu cu friptură și băutură numită „Plătarea Nașului”.

Prima Duminică după nuntă, mireasă se duce la biserică, apoi întorcându-se acasă se servește femeilor care au condus-o dulceața, „Tigănila Nveastei”. Tot în aceeași Duminică după prânz are loc „Prighicea”, adică chef la casa părinților miresei, participând toți aceia care fuseseră și la nuntă. Cheful durează până Luni dimineață.

La naștere se observă multe obiceiuri. Femea însărcinată este bine menajată, nefiind pusă în servicii grele. Cei ce merg la dânsa evită de a vorbi ceva de ale mănărei pe care nu îi le pot oferi, considerându-se ca ceva periculos sănătății însărcinatei, cu alte cuvinte înlăturarea avortului, considerat ca cel mai mare păcat. Apropiindu-se ziua nașterii se ține în mare secret de teamă ca, să nu sufere la naștere. Se chiamă cu mari precauțiuni moașa și numai în caz de forță majoră se recurge la Doctor. După naștere aleargă copiii ca să vestească nașterea pe la rude și prieteni pentru care primesc bacșișuri. Rudele, vecinele și prietenile vin cu daruri la lehoză. Darurile consistă în clătite numite „tigăni”, și alte dulcetuuri. Prima Duminică după naștere se duc bărbații în vizită, dând ca dar o piesă numită „Naștere”. Piesa e o monetă de aur numită „Florile” adică galbeni imperiali.

Botezul are loc după opt zile dela naștere, preferindu-se Duminica, fie la biserică, fie acasă. Nașul este invitat cu mare ceremonie. La botez nașul aduce darurile cuvenite. Numele ce se dă născutului nu este știut de nimenea în afară de naș. Cum se pronunță numele pruncului, copiii care se află acolo aleargă să dea de știre părinților pruncului dela care primesc bacșișuri. După botez pruncul este dus în brațe de naș, până acasă.

Nașul nu se schimbă cu nici un chip, el este ținut să cunune finul și numai cu consimțământul lui s’ar putea pune un alt naș și acesta în cazul când n’ar trăi cei botezați de el. În

1) Heuzey, Op. Cit. pag. 277; Daremberg et Saglio Op. Cit. fasc. 32 pag. 1657.

ziua botezului se obișnuiește să se facă chef, invitându-se rudele de mai aproape vecinii și bunii prieteni. În unele localități masa aceea are loc a treia zi după botez, când se face și ursita pruncului numita „Pugunie“. Se crede că, în seara pugunicului vin „Mirele“ (Ursitele) în camera lehuzei hotărând despre viitorul pruncului. În noaptea aceea se pune sub perna pruncului diferite obiecte de fer ca: foarfeci, monete de argint și cărți de citit și acestea cu înțelesul ca: să fie tare ca ferul, bogat ca argintul, deștept și învățat ca cartea. Mirele (Ursitele) se introduc în casă și în camera pruncului fără să fie văzute, fiindcă ele sunt invizibile, de auzit se pot auzi ceea ce ele hotărâsc. Mirele sunt trei și hotărârea celei mari este definitivă. Sunt o mulțime de basme și anecdote în jurul mirelor, formând obiectul principal al conversațiunii între meseni din seara aceea.

Timp de 40 de zile, lehuza trebuie să stea în casă nu este lăsată nici odată singură în cameră, ci însoțită de cineva de al casei, chiar un copilăș, iar în lipsa oricărei persoane se pune în colțul camerei o mătură, nu se dă nimica afară din casă. Camera lehuzei se tămâiază mereu ca să iasă necuratul. Preotul citește în fiecare seară rugăciuni. Îndată ce se înserează nimeni nu ese sau intră în casa lehuzei, odată închisă ușa din camera lehuzei, abia a doua zi se deschide. Nu se lasă în timpul nopții nici o rufărie la aer liber.

După 40 de zile, lehuza cu pruncul și cu moașa se duc la biserică ca să-și ia eihie (binecuvântare). În acea zi, lehuza se duce la mama ei, fie la vreo rudă unde rămâne până la înseratele, înainte de apusul soarelui, când se întoarce acasă. Numai în cazuri excepționale lehuza poate eși din casă și la 20 de zile, dar nu poate pași pragul ușii până la binecuvântarea preotului.

Alăptarea pruncului se face de către mama lui, rareori de doică.

Cu privire la moarte, se ia grija ca să vegheze cineva la patul bolnavului sau bolnavei, spre a îi închide ochi și a îi lega fălcile, ca nu cumva să rămâie mortul cu ochii deschiși și cu gura deschisă.

Când muribundul își dă sufletul se face mare tăcere în casă, ca să nu se sperie mortul, se aprinde candila și când nu poate ușor să-și dea sufletul, se crede că sunt blestemurile pă-

rinților sau altora, și atunci e obiceiul să-l întoarcă cu fața către soare, dându-se și de pomană: pâine sau orice lucru din casă ca să fie iertat.

După ce moare încep bocetele, chemându-se o vecină ca să-l primenească, punându-i hainele cele mai noi și ȝhetele cele mai noi. Dacă e sărac o stambă neagră, iar în picioare pantofi galbeni, negri sau roșii. Ii se spală mâna și fața, făcându-i-se toaleta cu îngrijire, iar apa cu care a fost spălat se aruncă în zid ca să nu fie călcată în picioare. Când e pe punctul de a-și da sufletul nu deschide nimeni ușa; după aceea oricine e liber să intre în camera mortuară.

Copilul care se naște mort noaptea, îl pun după masă și dimineața se duc două femei și îl îngroapă aparte la mormânt punându-i în gură un ban de argint.

Când capul mortului înclină mai mult spre o parte se crede, că o să moară și altul din acea casă sau din rudenie.

După spălat și îmbrăcat pun mortul în mijlocul camerei celei mari pe o saltea mai ridicată cu capul către soare, punându-i câte o lumânare aprinsă la cap și la picioare într'un ȝas cu făină și oricare întră în camera mortuară aprinde câte o ceară. Pe buric îi pun un săculeț umplut cu lână albă și cusut cu ață roșie, iar la mormânt se golește lâna punându-i-se țărână, iar lâna o ia călugărița dela cimitir. Peste săculeț se pune o icoană. Când mortul este încă cald îi se închid pleoapele, legându-i-se bărbia cu o basma neagră. În mâna dreaptă îi pun un inel, iar până la biserică îi leagă mâinile și picioarele. Când se ridică mortul din casă se sfărâmă sau un vas sau o farfurie, sau un pahar, sau o cească.

Seara mortul este supraveghiat de cineva ca să nu treacă peste el vreo pisică, acoperindu-l să nu fie umbrît.

Femeile care vin la mort aduc cu ele flori, ceri, ouă roșii, portocale este ca un fel de rugăminte ca, mortul să transmită complimente morților lor. Când mama mortului ese din biserică ia două grăunțe din coliva mortului, cu intenția ca să-l viseze.

Până la groapă mortul este dus cum fusese îmbrăcat acasă, iar la groapă i se scot obiectelele cele mai principale care se împart săracilor. Miresele nu se duc după mort.

Doliul durează foarte mult. Bărbații nu se rad până la 40 de zile, unii chiar de un an. Pomenele pentru morți se fac: a

treia zi, a noua zi, după douăzeci de zile după patru zeci de zile, după șase luni, după un an. Apoi vin: lucinul, cârleagele și alte date cunoscute de biserică.

Femeile bătrâne dacă au copii morți, atunci Joia mare fac colaci mici pe care îi împart copiilor, când se împărtășesc. Când mortul nu putrezește, îl scot și îl pun în sărindare, îl aduc aminte 40 de zile, zilnic aduc la biserică prescuri și altele. Când îl scot a două oară și este iarăși neputrezit, atunci îl așează la răscrucii ca să fie văzut de toată lumea și să îi zică: „Dumnezeu să-l ierte, că de răufate și blestemuri nu dă locul de el”. Blestemurile de moarte sunt: „Să nu îți se afle faină în traistă”, „să-ți fiarbă grâul”, „Coliva să-ți facă”, „Să nu-ți iasă sufletul” și câte altele.

Bocetele au de scop să laude viața mortului. Ele sunt lungi și variază după sex și vârstă. Se bocește până la 40 de zile.

Redau în original bocetul (Miriologul) ținut de o Aminceană în vremuri de demult și reprodus de francezul Fauriel în renumita sa lucrare: „Chants populaires de la Grèce Moderne” p. CXXXVI j (Paris 1824 Firmin Didot).

„Une femme de Metzovon, sur le Pinde, âgée de 25 ans „avait perdu son mari, qui la laissait avec deux enfants enbas „âge. C'était une pauvre, paysanne, d'une caractère très simple „et qui ne s'était jamais fait remarquer par son esprit. Menant „ses deux enfants par la main, elle arriva en présence du corps de „son mari et commença son myriologue par le récit d'une rêve „qu'elle avait fait quelques jours auparavant, récit qu'elle adressait „au défunt. Jevis, lui dit-elle, l'autre jour, à la porte de notre „maison, un jeune homme de haute taille, d'un air menaçant „ayant à ses épaules des ailes blanches déployées, il était dé- „bout sur le seuil de la porte, une épée nue à la main. Femme „me demanda-t-il, ton mari est-il à la maison? Il est, lui repon- „dis-je, il est là qui peigne notre petit Nicola, le caressant pour „l'empêcher de pleurer. Mais s'entre pas, terrible jeune homme, „s'entre pas, tu ferais peur à notre enfant. Et le jeune homme „aux ailes blanches persistait à vouloir ontrer. Je voulus le re- „pousser dehors; mais je ne fus pas assez forte. Il s'élança dans „la maison, il se lança sur toi ô mon bien aimé, et te frappa „de son épée; il te frappa malheureux; et voici, voici tonfils „notre petit Nicola. qu'ilvoulait tuer aussi”.

„Après ce debut dont l'accent autant plus que les paroles „avait frissonné les assistants, qui regardaient, les uns vers la „porte, comme pour voir si le Jeune homme aux ailes blanches „yétait encore, et les autres, le petit enfant, collé aux genoux „de sa mère, elle se jeta en sanglottant sur le corps de son „mari. On eut de la peine à l'en arracher et à peine en fut-elle „enlevée, qu'elle reprit dans un nouveau transport d'émotion le „cours de son dialogue. Elle demanda à son mari, comment elle „pourrait désormais faire vivre ses enfants et vivre elle-même; „elle rappela les jours de son mariage, combien elle avait aimée „son époux, avec quelle tendresse elle avait élevé ses enfants et „ne s'arrêta qu'épuisée, défaillante, pâle et semblable à celui à qui elle venait d'adresser de si deouleureuse paroles“.

Aşa se sfârşeste jelosul și sfâșietorul bocet (miriolog) al sârmanei necunoscute Amincene, imortalizată de inimosul francez Fauriel, prin cuvinte așa de mișcătoare, că ți s'ar părea, că vezi înaintea ochilor tăi acest intristător tablou din biserica dela Mețova (Amincio).

Despre ocupațiune¹⁾.

Felul ocupațiilor la Aromânii din Peninsula Balcanică depinde după pozițiunea locului în care trăesc. Cei dela munte se ocupă în deosebi cu creșterea și îngrijirea turmelor de oi și a hergheliilor de cai și catări (mule), cei din orașe cu industria și cu comerțul.

În unele centre dela munte se află unii care și-au părăsit viața de păstori, indeletnicindu-se cu comerțul prin țări străine. Astfel sunt cei din Mețova care făceau negoț prin Rusia, Egipt, România și Austria, adunând bogății grație cărora s'au ilustrat prin actele lor mărețe de binefaceri cum au fost: Tușița, Sturnara și Averof²⁾ care ridicară la Atena: Mețovion Politehnion, Sholi ton Evelpidon, Stadion, Averofion Filaki și altele. Deasemenea Baronii Dumba și Sina.

V. Berard în lucrarea sa³⁾ zice: „Devenind bogat acest „popor, câștigă o mare dibăcie și renume în bijuterie, mai ales

1) Revista Lumina, anul I No. 7—8 Iulie-August; Anul II No. 6 Iunie 1909.

2) Paparigopol, Op. Cit. pag. 397.

3) V. Berard; Op. Cit. La Turquie et l' Hellénisme Contemporain pg. 262.

„în marele lor bazar din Mețova și Larissa; ei cizelau pentru „întreaga Albanie ornamentele în argintărie, care strălucesc pe „cîngătoarele (ploci) femeilor, pe paturile puștilor și pistoalelor, „pe mânerile pumnalelor, pe cartușeri și icoane“.

Cei din Clisura,¹⁾ Crușova, Blața, Magarova, Târnova etc. trec ca mari negustori prin Serbia, Bulgaria, România, Ungaria, Italia și Asia-Mică.

Orășenii, toți fără excepție se dedau la Industrie și comerț. Agricultură nu se exercitează decât pe o scară foarte mică și numai de grupul Meglenit, situat pe malul drept al Vardarului, prin regiunea Salonicului și de unele comune din Zagor și de grupul Muzacheresc de pe lângă țărmul Adriaticei.

Îngrijirea turmelor a fost și este ocupațiunea de căpetenie a Aromânilor munteni. Altădată numărul turmelor era foarte mare, dar azi s'a micșorat precum și al catârilor (mule), supra-numiți catâri românești.

Cauzele regresului creșterii turmelor și a hergheliilor au fost multe și variate, printre care nesiguranța și desele năvăliri ale briganzilor. A scăzut foarte mult însemnătatea și numărul caravelor de altă dată, de care ne pomenește cu elogii Pouqueville în Voyage dans la Grèce, Commemoriali, Marino Sanudo și Guda în Paraleli VII.

Caravanele cele mari care transportau mărfurile și cerealele în Turcia înainte de construirea drumurilor de fer, se făceau numai de Aromâni-Muntenii, care sunt cei mai credincioși și cei mai viteji spre a apăra avutul încredințat lor pentru orice eventualitate neplăcută.

Iată cum se exprimă Pouqueville²⁾: „Incurajați de debitul „ce făcură pe piețele din Arta și Ianina, negustorii francezi în „secolul al XVI, proiectară să formeze un depozit la Mețova în „Pind. Așezați astfel în mijlocul Valahilor acestei regiuni, nu „întârziară să le inspire o atare încredere că, aceștia nu mai „voiră să trateze decât cu ei, ca să transporte în străinătate „stofele lor. Fu, că dela o astfel de cunoștință făcută cu Megalo- „Vlahi și cu Ianioți, pavilionul nostru (francez) stăpânii mărfurile „ce se expediau la Mesina, Ancona, Ragusa, Triest și Sardinia, „unde fundaseră factorii înaintea cuceririi Epirului de Baiazet

1) Ancel: La Macédoine pag. 9. 22. 29. 91. 164. 166 Paris 1930.

2) Pouqueville, Op. Cit. t. 2 pag. 417.

„al II-lea. Posedând prietenia Megalo-Vlahilor, negustorii noștri „începuseră să frecventeze târgurile din Moscoluri¹⁾ și Alasona²⁾. „Ei plăteau un fel de arendă Căpitanilor de Armatolazi spre a „proteja comerțul lor“.

Faptul că turmelor nu le priește muntele în timpul ernei când este acoperit de zăpadă, a făcut, ca Aromânii-Munteni împreună cu turmele lor să ierneze în climatele mai dulci, să se scoboare de la munte la șes unde temperatura este mai caldă. Din sus zisa cauză a venit împărțirea Muntenilor în trei categorii: Nomazi, Semi-Nomazi și Stabili.

Nomazii sunt aceia cunoscuți sub denumirea de „Fârșeroți“, cărora grecii le zic: „Arvanitovlahi“, iar cei din jurul Aminciului le zic „Doteani“, fârșeroților Ei sunt răspândiți în toată Peninsula Balcanică până la Dunăre, Adriatică și Arhipelag; prin munții Balcani, Rodop, în toată Grecia, Albania, Bulgaria, Serbia, cât și prin insulele Ionice și Corfu.

Despre felul, viața, ospitalitatea și caracterul lor iată ce ne spune scriitorul francez Buchon³⁾.

„Traversant Carpenischi et le fleuve Vistritza dit: Apeu „de distance des rives du fleuve, nous rencontrâmes un campement „de Grands-Vlaques, au nombre d'une ciquantaine d'hommes „et defemmes reunis sous l'ombre d'un grand frêne. J'envoyais „un de mes jandarmes leur demander s'ils avaient du lait frais „à me vendre. A l'instant même arriva près de moi un homme „à cheveux blancs mais plein de vigueur. Il apportait une „immense jatte de lait et était suivi d'un berger plus jeune „portant une autre jatte non mons énorme de yaourt récemmeni „fait. Je bus avec le plus grand plaisir, sans descendre de cheval, „une large quantité de lait et fit distribuer le yaourt et une „autre jatte de lait à mes jandarmes, pallicares et agoiates. „Quand toutes les jattes furent vides je voulus donner quelques „drachmes au Valaque si complaisant; mais il me répondit sans „affectations defierté: que le lait était une chose que l'on donnait „avec plaisir à l'étranger, mais qu'on ne lui vendait pas sans „que cela ne portat malheur; que si moi ou les miens nous „désirions encore lait et yaourt, il yen avait dans leurs tentes

1) Moscoluri târguleț în Thessalia aproape de Triecala.

2) Alasona se mai zice Elasona și Lasun, târguleț în regiunea Hășilor.

3) Buchon: La Grèce Continentale et la Morée pag. 340. Paris 1843.

„à notre disposition, mais qu'il me priait de ne pas les blesser „en leur offrant de l'argent. Tout cela fut dit fort modestement, „fort poliment, mais fort nettement. Les Grands Valaques sont „presque toujours de bons gens, et malgré leur existence nomade, „ils ne se mêlent guère à la vie klephtique et vivent tout à fait „de la vie de famille. Je m'approchais alors de tentes près „desquelles ils étaient réunis, les priai d'accepter mes re- „merciments de leur gracieuse hospitalité si honorable pour „le caractère du berger valaque, leur serrait les mains avec „amitié, leur fis faire une large distribution de tabac et de papier „à cigarettes, et charmé de ce petit épisode de journée je me „rémis en route pour Palleo-Vracha, où j'arrivai vers trois heures „de l'après midi“.

Aromânii semi-nomazi sunt aceia care își recunosc o patrie natală, își au locuințele stabile în timpul verei, precum și pentru iarnă, stând din Mai până în Octombrie la munte și restul la șes¹⁾. Acemenea comune sunt: Avdela zisă și Abela, Perivole, Smixi zis și Brazi, Samarina în Pind, Călivele Badralexi, Selia de Sus, Selia de Jos, Xirolivadi spre Veria lângă Salonic.

Altădată mai toate comunele din Epirul muntos erau populate de Aromâni semi-nomazi, dar astăzi fiindcă nu toți lucitorii posedă turme de oi, ci numai o parte dintre ei, de aceia nu emigrează decât pastorii, fără femei și fără copii cari rămân iarna în comună. Nu toți semi-nomazii posedă turme de oi și herghelii de cai sau de catâri, mare parte din ei sunt: măcelari, croitori, cismari, armurieri, fabricanți de covoare (chelimuri) cum sunt cei din Samarina, din Perivole, Abela, Aminciu, care se duc Ianina, Triccala, Veleștinu, Zarcu, Dămași și aiurea.

Altădată Mețova numără baci (cilnici) bogați și cu numeroase turme de oi al cărui număr trecea peste 25000 de oi, acum abia au rămas 10—15.000.

Cea mai mare parte din elementul aromânesc din Peninsula Balcanică, se ocupă azi cu comerțul și cu industria. Muncitori harnici, întreprinzători și destepti, ei stăpânesc producțiunea și conduc comerțul pe apă și pe uscat. Nu există port pe coastele Adriaticei, Ionicei și Arhipelagului (Egeei) în care să lipsească Aromânii. Din cauză că locul lui natal era prea mic spre a-și

1) Ancei: La Macedoine pag. 91 Paris 1930.

desvolta aplicațiunea sa naturală în comerț și industrie s'a văzut silit să-și părăsească căminul părintesc, patria natală, aruncându-se în lumea mare, în țări străine, unde exersându-și meseria și comerțul său, a adunat averi considerabile. În afară de cunoscutul talent cel au la lucrarea de filigrane în argint ¹⁾, la fabricarea de arme, încrustarea armelor etc. el mai este și arhitect din fire fără să fi urmat vreo școală de arhitectură. Astfel multele zidiri mărețe, ²⁾ punțile cele mai îndrăznețe boltele și cupolele cele mai grandioase din Peninsula Balcanică sunt opera Aromânilor.

Kanitz ³⁾ în lucrarea lui se exprimă astfel:

„Deosebit că, au aproape monopolul construcțiunilor în „Constantinopol, Atena și Belgrad, Țințarii (Aromânii) sunt singurii arhitecți ai Turciei și Greciei. Țințarul execută cu mare „ușurință, grație inteligenței lui naturale, lucrurile cele mai grele, „punți cu mai multe arcuri, cupole și bolte. Lucrările sale de arhitectură întrec cu mult pe acelea ale Arhitecților eșiți din școli; „căci dacă am compara numai biserica din Semendria ⁴⁾ cu cele „mai multe dinire monumentele sârbești și germane, n'am putea „decât să admirăm abilitatea Țințarului. Adeseaori Țințarul este „in acelaș timp Arhitect, zidar, ferar, lăcătuș și lemnar”.

În croitorie sunt cei mai vestiți, plini de imaginațiune pentru împodobirea hainelor turcești cu gaitane sau cu fir de aur.

1) Kanitz, F.: La Bulgarie Danubienne et le Balkan, pag. 63. Paris 1882

2) Kanitz, F.: La Bulgarie Danubienne et le Balkan, pag. 108 și 116 Paris 1882.

3) Kanitz, Rumänische Studien in Serbien.

4) Semendria în sârbește Smederevo este un port la Dunare.

CAPITOLUL AL VIII-lea

Administrația comunală aromânească Self. Governement

Reviu asupra comunelor dela munte cu averile lor și cu administrația românească proprie, fără amestecul nimănuî. Fie care comună dela munte posedă o avere a sa proprie de care dispune după placul locuitorilor.

Dreptul de posesiune a fost recunoscut Aromânilor și de Statul Otoman, confirmat prin Decrete (Îradele) și Firmanuri împărătești, care denotă că, Aromânii sunt de baștină cei mai vechi locuitori ai fostului Imperiu Otoman. Ei au ținut aceste pozițiuni din vechime încă, de unde nu i-a putut mișca nimeni, cu toată năvălirea hordelor barbare peste Peninsula Balcanică. Fostul guvern Otoman a recunoscut și sancționat posesiunile Aromânilor munteni, lăsându-i în pace spre a se conduce și administra singuri după datinele și obiceiurile lor proprii în schimbul unui tribut anual pe care Românii se obligau să-l plătească către Cassa Statului.

Averea comunei se poate împărți în două categorii.

1) Averea pe care comuna o posedă ca moștenire din moși strămoși, recunoscută și confirmată prin firmele și care constă din: munți, păduri și livezi de pășunat (suhaturî). De aceste bunuri nu se putea atinge nimenea, ele nu se pot înstrăina și comuna nu plătește pentru ele nici un impozit decât taxa prevăzută dela început. Comuna se poate folosi de veniturile acestor bunuri oricum va voi. Unele care au îndestulător loc de pășunat arendează altora livezile și munții; altele exploatează sau arendează pădurile pentru exploatare, iar banii din arendă intră

în casa comunală. Cu acele sume preîntâmpină multe nevoi generale de ale locuitorilor. Astfel se plăteau dările către Stat, se întrețineau și se întrețin încă școalele comunale, plătindu-se profesorii, institutorii, diaconii și cântăreții dela biserică. Preoții fiind plătiți a parte de fie care familie, nu fac parte din fondul comunal. Se înzestrează fete orfane și lipsite de mijloace, se îmbracă săracii, se împart săracilor lemne și cărbuni, câte odată și făină, se repară drumurile și podurile, se aduce apa făcându-se apeducte (ghîrizuri) se fac fântâni zise cișmele etc.

2) Averele comunale provine fie din donațiuni benevole ca: case, prăvălii, grădini, livezi, vii, etc.; fie din bani în numerar. Acestea se donează de obicei prin testamente. Când cineva simte că îi se apropie sfârșitul vieții, cu viu graiu sau prin scris lasă o parte oarecare din averea sa bisericii sau casei comunale.

Pe lângă cele de mai sus mai sunt și altele care provin în urma unor taxe impuse de comună la naștere, cununie, etc.

Cu administrațiunea bunurilor comunale sunt însărcinați doi dintre locuitorii cei mai notabili, care iau denumirea onorifică de Epitropi. Ei sunt aleși de toți locuitorii comunei. Epitropii îngrijesc și de afacerile bisericilor, iar pentru bunul mers al școalelor se mai aleg încă doi cu denumirea de Efori. Epitropii și Eforii în comun acord administrează toate veniturile comunale, ei dispun de ele după cum cred că este mai bine; ei arendează, plătesc, numesc pe institutori și pe profesori. Intr'un cuvânt tot ceea ce fac ei este bine făcut, asumând întreaga răspundere. Ei sunt obligați să adune poporul depunând socotelele de întrebuințarea veniturilor comunale, iar după luarea socotelor se procedează la nouă alegere prin aclamațiune. Pot fi realeși aceiași în diferite rânduri. De multe ori Epitropatul și Eforatul se impune din partea locuitorilor unora care nu voesc să-și ia asemenea sarcini. Epitropii și Eforii aleși și confirmați numai de locuitori se ocupă numai de afacerile interne ale Comunei.

Referitor la raporturile ce existau între Comună și Autoritățile turcești, însărcinarea era încredințată unei Aromân, ca reprezentant al comunei, ales de locuitori și confirmat de guvern. El avea titlul de Cogea-Baş (Primul-Șef) lui îi se încredința și sigiliul civil al comunei. Pe lângă Cogea-Baş se alegea și un muktar (perceptor) și doi sau patru azazi (consilieri). Aceș-

tia împreună cu notabilii comunei orânduiau impozitele locuitorilor proporțional cu averea fiecăruia. În comunele mari se alegeau doi sau mai mulți muktari, dar numai un singur Co-gea-Baş.

În localitățile unde sunt mai multe biserici se aleg câte doi epitropi de fiecare biserică și toți împreună în deplină înțelegere administrează afacerile comunei.

Nici preoții, nici episcopii, nici chiar autoritățile n'aveau voie să se amestece în treburile interne ale comunei, nici să dispue de averea comunală. În unele cazuri Episcopul numai de formă confirmă dispozițiunile și hotărârile luate de Epitropi și Efori.

Toate veniturile comunale românești din Peninsula Balcanică se întrebuințau în vederea culturii și a dezvoltării instrucțiunii printre Aromâni.

Fârșeroții neavând locuințele stabile, Celnicul sau Căpitanul lor regulează raporturile dintre oamenii săi și autoritățile respective.

Cu privire la diferendele iscate între locuitorii comunelor munteni, mai ales cele mai mari ca: Mețova, Clisura, Nevesca, Samarina etc. era orânduit un fel de Senat numit Dimogheranția (Sfat de Batrâni), care judecă, achită sau condamnă la amenzi care intrau în casa comunală câteodată condamnău și la închisoare. Sentința era „Sacra deliquentul”, trebuind să se supue cu toți altfel era blestemat și exclus din biserică și de sub protecțiunea comunei.

Astfel Aromânii își au cetățuele lor proprii cu pozițiunile lor cele mai importante, cu administrația lor curat națională, bucurându-se fiecare din aceste citadele de privilegiu mai largi, sau mai restrânse, câștigate sau confirmate prin Firmane, având și legile lor proprii după obiceiul și spiritul locuitorilor din comună. În Crușova de ex. există un fel de lege respectată de toți cu cea mai mare sfințenie numită „legea pentru Căsătorie”. La fel și la Călaru (Calariti).¹⁾

Așa dar după cum se poate vedea, comunele aromânești erau aproape independente, un fel de cetăți libere, obligate nu-

1) În lucrarea ce pregătesc asupra Despotatului Mării Valahii, va figura și Legea comunei Calaru (Calariti).

mai la plata unei dări către Stat, fiind lăsate libere să se administreze și să se conducă după cum înțelegeau și voiau.

Aromânii singuri se apărau în contra răilor factori. Dacă tâlharii îndrăsneau să atace vreo comună, atunci locuitorii singuri cu armele în mână se ridicau apărând avutul, punând în goană pe tâlhari. Rareori s'a întâmplat ca, tâlharii să atace pe Aromâni, iar când au îndrăsnit să îi atace, au plătit scump îndrăsneala lor.

În privința culturii, este de remarcat că, elementul aromânesc înstrăinat și îndepărtat de tulpina din care se formase fiind și în apropiere de elementul grecesc și aparținând bisericii ortodoxe a Fanarului, a îmbrățișat și cultivat cultura grecească până la redeșteptarea Conștiinței Naționale.

Deși bărbații, în afară de Fărșeroți, sunt cărturari, adică știu a citi, a scri și a vorbi grecește, totuși însă s'a păstrat individualitatea etnică aromânească.

La început mai mult nevoia pentru serviciul bisericesc a silit pe locuitorii din comunele aromânești să învețe carte grecească. În nici o comună nu se admiteau preoți străini și trebuia să fie din comună, adică să fie aromâni.

Așa dar pentru oficierea serviciului divin trebuia neapărat ca, preotul și cântărețul să cunoască puțină carte ca să poată citi cel puțin. Numai această nevoie i-a silit să înființeze în curtea bisericii câte o școală în care nu se învăța decât psaltirea, octoihul, apostolul și alte cărți bisericești. Din această cauză a rămas în popor o zicătoare atribuită acelor care frecventează școala în timp mai îndelungat: „Înveți canda vă-te faci preftu”. Așa s'a urmat multă vreme până la începutul redeșteptării naționale.

Biserica era frecventată cu cea mai mare evlavie de toți Aromânii care au respectat și prețuit foarte mult sfintele locașuri.

Religiunea pentru aromâni a fost cea mai scumpă comoară. Se vede că, în timpul năvălirilor neconținute ale barbarilor, când zi și noapte trebuia să vegheze și să lupte împotriva cataclismelor năvălitoare, retrăgându-se tot mai mult în creerii munților unde se întăreau, singura mângâiere a suferințelor nu o găseau decât în locașurile sfinte. Marea afecțiune către biserică care se observă până azi la aromâni, pare că a rămas din acele tim-

puri grele întocmai cum cei dintâi adepți ai Cristianismului, care urmăriți și înconjuțați din toate părțile de dușmanii păgâni, formau acelea asociațiuni de Agape și retrași prin ascunzișuri, pe lângă slujba divină, își comunicau unul altuia păsurile și nevoile, alinându-și durerile provenite din cauza suferințelor ce îndurau și numai credința în Dumnezeu îi mai întărea și îi oțelea mai mult, făcându-i ca, pentru dragostea divină să nu se mai teamă nici de cel mai crud supliciu. Exemplu ni-l dă Diaconul Athanase Diacu, fript în sulă de Turci la Termopile în 1821. ¹⁾ Aromânii retrași în munți oarecum în siguranță, trebuia zilnic să aducă mulțumiri Creatorului care îi apăra de toate. Astfel se explică și mulțimea locașurilor sfinte ridicate de Aromâni prin toate cărările munților, astfel se văd tot felul de icoane zugrăvite pe diferite stânci de pe la trecători, isvoare miraculoase patronate de câte o sfântă cu darul tămăduirii ca: „Apa de S-ta Vinere“, de Mercuri etc. la care aleargă bolnavii ca să-și găsească leacul. Deasemena și obiceiul ca tineri și bătrâni să meargă în pelerinagiu acolo unde se sfințește o biserică sau se prăsnuește hramul vre-unei Mânăstiri, ducând cu ei ofrande pentru sfântul locaș. Mai toate bisericile și mânăstirile din Peninsula Balcanică sunt ridicate prin sudoarea și contribuțiunea credincioșilor Aromâni.

1) Se cântă în tot Orientul cântecul lui Diacu, pus în frigare. vezi Barla op. cit. „Tria pulakia canthonte sto Diaco to tabori. Tô'na tirai tin „Livadiâ, Ketôalo to Zeitum. Totrito to calithero; mirologaike Leghi:

CAPITOLUL AL IX-lea

Redeșteptarea Națională — I-a Chestiunea școlară

Aromânii vreme îndelungată s'au adăpat la cultura grecească, ceea ce a contribuit la înveninarea sângelui făcându-i renegați și dușmani limbei lor strămoșești.

Primele semințe ale redeșteptării naționale au început să se incolțească pe la începutul secolului al XX-lea. Până atunci în afară de câțiva scriitori străini cari s'au interesat de soarta Aromânilor, pot fi menționați și câțiva Aromâni învățați din renumita Mòscopóle. Astfel avem :

Theodor Anastase Cavalioti, care în anul 1760 tipări chiar în Moscopolé o gramatică cu următorul titlu : ¹⁾

Εἰσαγωγή Γραμματικῆς παρά τοῦ Αἰδουσιμωτάτου καὶ Ἑλλογιμωτάτου Διδασκάλου τῆς ἐν Μοσχοπόλει νεωστὶ ἰδρυθείσης Ἀκαδημίας καὶ Μεγάλου Πρωτοπαπᾶ καὶ Ἱεροκλήρυκος τοῦ Ἀγιωτάτου Θρόνου τῆς Πρώτης Ἰουστιανῆς Ἀχρειδῶν καὶ τῆς Θεοσώστου Πολιτείας Μοσχοπολεως Κυρίου Θεοδώρου Ἀναστασίου Καβαλλιώτου Μοσχοπολίτου συναρμολοθεῖσα εἰς εὐχέρειαν τῶν Πρωτοπειρῶν, Νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα δαπάνῃ τοῦ ἐντιμοτάτου καὶ χρησιμωτάτου Κυρίου Ἀντωνίου Χατζή-Γεωργίου Μποῦε ἐκπατρίδου Μοσχοπόλεως. Ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τοῦ ὀσίου καὶ Θεοφόρου Πατρὸς ἡμῶν Ναοῦμ τοῦ Θαυματουργοῦ, Ἐν Μοσχοπόλει α ψ ξ (1760).

Theodor Anastase Cavalioti a mai tipărit în anul 1770 și o altă carte intitulată : Πρωποπειρία παρά τοῦ σοφολογιωτάτου καὶ αἰδουσιμωτάτου διδάσκαλου, Ἱεροκλήρυκος καὶ πρωτοπαπᾶ κυρίου Θεοδώρου, ἈναστασίουΚαβαλλιώτου τοῦ Μοσχοπολίτου συντεθεισα ἐκ νῦν πρῶτον

1) Emile Legrand : Bibliographie Hellenique t. 1. Paris 1918.

τύποις ἐκδοθεῖσα δαπάνῃ τοῦ ἐντιμοτάτου καὶ χρησιμωτάτου Κυρίου Γεωργίου Τρικυόπα τοῦ καὶ Κοσμήνας ἐπιλογομένου ἐκ πατρίδος Μόσχο-πόλεως, Ἐνετῆσιν παρὰ Ἀντονίφ τοῦ Βορτολίαψο,

Suszisa carte a fost reproducă de Thunmann. 1)

Un alt scriitor aromân Mihail Adam Hagî Daniil, tot din Moscopole a tipărit în 1802, chiar în oraşul său natal Moscopole o carte intitulată: Εἰσαγωγικὴ Διδασκαλία περιέχουσα λεξικόν τετραγλωσσον τῶν τεσσάρων κοινῶν διαλέκτων ἢ τοι τῆς ἀπλῆς ρωμαϊκῆς, τῆς ἐν Μοισία Βλαχικῆς, τῆς Βουλγαρικῆς καὶ Ἀλβανικῆς συντεθεισα παρὰ τοῦ αἰδεσιμοτάτου καὶ λογιωτάτου διδασκάλου οἰκονόμου καὶ ἱεροκήρυκος Κυρίου Δανιήλ Μιχάλη Ἀδάμ Χατζῆ, τοῦ ἐκ Μασχοπόλει ἐν 4^ο pagini 92, reproducă în parte de scriitorul englez Leake 2),

Grație prietenului meu profesor Nicuța Balamaci dela Cořița, am căpătat titlurile josmenționatele cărți, tipărite la Moscopole pe vremea înflorirei aceluἰ centru cultural, spiritual și comercial.

Ἀκολουθία τοῦ Ἀγίου Ἱερομάρτυρος καὶ θαυματουργοῦ Χαραλάμπους, νῶν τῆ πρώτῃ Τύποις ἐκδοθεῖσα διορθώσει τοῦ ἐν Ἱερομονάχοις Γρηγορίου Μοσχοπολίτου, Ἐν Μοσχοπόλει 1736 παρὰ Γρηγορίου Ἱερομονάχου τοῦ Κωνσταντίνου,

Ἀκολουθία τοῦ ἐν ἁγίοις πατρός ἡμῶν Κλήμεντος Ἀρχιεπισκόπου Ἀχριδῶν, Νεωσί καινῶ ἐκδεδομένη συλλεχθεῖσα ἐκ των συγραμμάτων τοῦτε Δημητρίου τοῦ χωβλατινοῦ καὶ τοῦ Καβάσιλα, Ἀρχιεπισκόπων τοῦ αὐτοῦ θρόνου χρηματισάντων, Δαπάνῃ μὲν τῆς σεβασμίας μονῆς τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρός ἡμῶν Νάσομ τοῦ θαυματουργοῦ καὶ τοῦ τυπογράφου, Διορθώσει δέ τοῦ λογιωτάτου ἐν Ἱερομονάχοις Κυρίου Γρηγορίου Καὶ πάρ αὐτοῦ ἀφιερωθεῖσα τῆ Μακαριωτάτῃ Ἀρχιεπισκόπου τῆς πρώτης Ἰουστιανῆς Ἀχρειδῶν Κυρίφ Κυρίφ Ἰωάσαφ.

Ἐν Μοσχοπόλει 1742, Παρὰ Γρηγορίῳ Ἱερομονάχῳ τῆ Κωνσταντινίδῃ,

Ἀκολουθία τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρός ἡμῶν Βησσαρίωνος Ἀρχιεπισκόπου Λαρίσσης Κυρίου, Κυρίου Ἰακώβου, τυπωθεῖσα ἀναλώμασι μὲν τοῦ Πανιερωτάτου καὶ Θεοπροβλήτου Μητροπολίτου Λαρίσσης Κύριου, Κυρίου Ἰακώβου καὶ τοῦ Πανσιωτάτου Ἠγουμένου τοῦ Ἱεροῦ Μοναστηρίου

1) Thunmann: Untersuchungen über die Geschichte Oestlichen Europäischen Völker. Leipzig 1774.

2) Leake: Researches in Greece p. 383—402.

Picot: Les Roumains de la Macédoine p. 43, 44.

Δουσίλου Κυρίου 'Ιεροθέου' επιμελεία δέ καί ἐπιδιορθώσει του λογιωτάτου ἐν 'Ιερομονάχοις Κυρίου Γρηγορίου Μοσχοπολίτου

'Εν Μοσχοπόλει 1744 Παρά Γρηγορίου 'Ιερομονάχου τοῦ Κωνσταντινίδου.

Acum câțiva ani s'a dat de urmele unei alte cărți scrisă tot de un aromân din Moscopole numit Ucuta cu următorul titlu:

Νέα Παιδαγωγία ἤτοι: Ἀλφαβητάριον εὐκολον τοῦ μαθεῖν τὰ νέα παιδία τὰ Ρωμανο-Βλάχικα γράμματα εἰς κοινήν χρῆσιν τῶν Ρωμανο-Βλάχων νῶν πρώτον συνετέθη καί ἐδιορθώθη παρά τοῦ αἰδεσιμωτάτου ἐν ἱερευσίᾳ Κυρίου, Κυρίου Κωνσταντίνου του Οὐκούτα Μοσχοπολίτου χαρτοφύλακος καί πρωτοπαπᾶ ἐν τῇ Ποσανία τῆς μεσημβρινῆς Προυσίας. Καί δι' αὐτοῦ χάριν ἐδόθη εἰς τύπον διὰ κάυχημα τοῦ Γένους.

'Εν Βιέννῃ Τύποις τῶν Μαρκίδων Πόόλιον 1797.

Găsirea acestei cărți a adus o nouă lumină asupra curentului ce se începuse printre Aromâni ca să scrie și să se instruiască în graiul lor părintesc. Ivirea acestei cărți a avut un mare răsunet printre scriitori străini care se ocupau cu filologia română.

În acelaș timp dăm de un manuscris cuprinzând faptele din viața sfântului Antonie, scris în aromânește dar cu litere grecești.

Acel manuscris a fost găsit de profesorul Weigand la Ohrida, în casa familiei Dimonie pentru care motiv a și fost intitulat: „Codix Dimonie”.¹⁾ El cuprinde 127 foi 8° cu 17 linii pe fiecare pagină continuând subiecte bisericești. Manuscrisul este foarte important din punctul de vedere lingvistic, deoarece conține forme lexicale de limbă vlahă vorbită în trecut. Datează din anul 1785, fiind scris de un oarecare Dimonie din Ohrida sau din Lânca, cu scopul de a traduce în aromânește lucrurile bisericești, precum a scris viața sfântului Antonie intitulată astfel: „Aistă dihăhie alu ayu Antonie”.

Academia Română din București posedă în arhiva ei mai multe manuscrise ale Aromânilor stabiliți în Buda-Pesta ca: Material pentru un Vocabular Macedo-Român cu textul românesc; o gramatică Macedo-Română cu textul în nemțește; Catechism

1) Th. Capidan: Flexion des Substantivs und Verbums im Codex Dimoine Leipzig.

Paul Dachselt: Erster Jahresbericht des Institutes für Rumänische Sprache Leipzig 1894.

Berkhard Diamand: Zur Rumänischen Moderlehre Denkschriften Phil. Cl. t. 49. pag. 37. Leipzig 1909.

Macedo-Român; Traducțiuni în aromânește din cărțile sfinte referitoare la Mineul, Triodul, Penticostarul etc.

Pepiniera redeșteptării naționale pentru Aromâni a fost Viena și Buda-Pesta. Aceasta pentru motivul că acolo Aromânii se stabiliseră ca mari negustori, unde luaseră contact cu învățații români din Transilvania ca: Maior, Șincai, Micu și alții. Acest contact influență foarte mult asupra Aromânilor stabiliți în Austria, determinând mișcarea națională, infiltrându-le dorința de a cunoaște originea lor latină, lucru pentru care se începu tipărirea mai multor cărți, destinate pentru redeșteptarea conștiinței naționale la Aromâni.

Așa în 1808 apăru la Buda-Pesta o carte intitulată „Cercetări despre Românii numiți Vlahi, care locuiesc dincolo de Dunăre de Gheorghe Roză”. Suszisa carte a fost retipărită în 1867 la Craiova de Sterghiu Hagıadi la tipografia Macinca & Samitca.

La 1813 apăru la Viena în tipografia lui Ioan Snyrer o altă carte românească intitulată ¹⁾ „Γραμματικὴ ῥωμανικὴ ἤτοι μακεδονοβλαχικὴ σχεδισθεῖσα καὶ πρῶτον εἰς φῶς ἀχθεῖσα ὑπὸ Μιχαήλ. Γ. Μποϊάτζη διδασκάλου τῆς ἀπλοελληνικῆς σχολῆς”.

Indată ce opera lui Boragi își văzu lumina deodată Patriarhatul se ridică în picioare și din Fanarul lui aruncă anatema asupra lui Boragi, ordonând peste tot locul ca, cartea lui Boragi să fie distrusă, fiind afurisită.

Iată și termenii circulării Patriarhului.

„Aflu că se răspândește cartea unui rătăcit al bisericeii și „a unui oarecare Boragi. Ținta acestuia este de a combate limba „greacă din auzul credincioasei noastre turme. Comunicați afu- „risenia noastră la toți”.

Din circulara de mai sus și din cele ce vor urma, reese limpede că, Patriarhia în loc să servească creștinătatea, deveni unelta unora și altora. Pentru noi Aromânii, Fanarul ne-a fost cel mai mare dușman, încercând să ne sugrume naționalicește. Cu toate aceste avântul redeșteptării naționale în loc să fie înăbușit prin încăpățânata opunere a Patriarhului, din contra a luat proporții, văzându-se în scurtă vreme roadele ei.

În 1815 se formă la Buda-Pesta, sub inițiativa femeilor române o societate intitulată: „Societatea Culturală a femeilor

1) M. E. Picot: Les Roumains de la Macédoine pag. 43, Paris 1875

române", și aceasta cu scop filantropic spre a fonda o școală pentru fiii Românilor din Macedonia. Printre acelea femei erau: Maria Roza, Elena Grabovski, Caterina Ghica, Pelagia Papacosta, Pelagia Manu, Ana Keplnar, Sofia Martu.

Din fericire pentru Aromâni avu loc în România un însemnat eveniment politic care contribuî mult la cimentarea Cauzei Naționale. Acel eveniment fu marea revoluție națională din 1848, din care cauză fură exilați mai mulți patrioți români, care ducându-se în Turcia și trăind multă vreme printre Aromâni, îi cunoscură deaproape apreciând aspirațiunile lor și dorința ca să revie la conștiința națională.

Acei bărbați întorcându-se în Țară deveniră promotorii Cauzei aromânești. Printre acei distinși bărbați putem cita pe: Ioan Ionescu dela Brad, Ioan Heliade Rădulescu ¹⁾ Cezar Boliac, Dumitru Brătianu, nemuritorul poet Bolintineanu ²⁾ Ioan Ghica și alții.

Susziții bărbați ai Țării Românești întorcându-se la căminurile lor, începură o călduroasă propagandă printre compatrioții lor, ca să vie în ajutorul aromânilor spre a nu pierde individualitatea lor etnică și scumpa limbă românească.

În vremea aceea sosi în Țară un vlăstar al Pindului, Dumitru Casacovici ³⁾ originar din orașelul curat aromânesc Mețova (Aminciu), devenind un înfocat apostol al Idealului Național. Zi și noapte, Cazacovici se gândea la acel Ideal și la mijloacele de a-și realiza planul, ca să aducă la conștiința națională pe frații lui rătăciți, începând în țară o vie propagandă în acest scop.

Prima încercare o făcu în timpul Căimăcăniei lui Alexandru Ghica, dar nu reuși. Cu toate acestea nu se descurajă, așteptând momentul potrivit care nu amână să vie.

Îndată după alegerea Domnitorului Alexandru Ioan Cuza, Casacovici reîncepu din nou mișcarea lui putând atunci să-și realizeze visul lui de aur, care era constituirea unui comitet Macedo-Român care avu loc în 1860 având ca membri fondatori

1) Ioan Heliade Rădulescu; *Souvenirs et Impressions d'un proscrit.*

2) Dimitrie Bolintineanu; *Călătorii la Români din Macedonia și în Muntele Athos, București 1863.*

3) C. I. Cosmescu, Dimitrie Casacovici și aromânismul, *Analele Academiei Române* tomul XXV 1903. *Memoriile Secției Literare.*

Grandeau H. Grigore: *Albina Pindului* No. 3 din 15 Iulie 1868 pag. 37, 58, 59 și No. 13 din 15 Decembrie 1868 pag. 317.

pe : Poetul Bolintineanu, pe Iordache Goga din Vlaho-Clisura, pe poetul Mihail Niculescu din Târnova, pe Zişiu Sideri din Şar, pe Toma Tricopulu din Cruşova şi pe Dumitru Cazacovici din Meşova, creatorul Comitetului.

Primul Comitet Macedo-Român se sili din toate puterile lui ca să îndrumeze pe bărbaţii din Țară, ca să vie în ajutorul Aromânilor; însă şi de astădată împrejurările fură vitrege, amânându-se pentru timpuri mai bune.

În 1863, primul Comitet Macedo-Român se reformă şi în afară de Aromânii citaţi mai sus, intrară şi următorii Români din Țară : Cristian Tell, Cezar Boliac, Ceur Aslan, C. A. Roseti şi alţii.

Comitetul astfel reformat adresă un apel către toţi Aromânii din Epir, Macedonia, Thessalia şi Albania.¹⁾ Ziarele româneşti ca : Românu, Dâmboviţa, Buciumul etc. scriau lungi şi călduroase articole cu privire la Aromânii. Bolintineanu tipări impresiile sale de călătorie în Orient cu titlul de „Călătorii la Românii din Macedonia şi Muntele Athos”.

O polemică straşnică începu din partea adversarilor naţiei Aromâneşti, dar patriotul Cazacovici, spulberă toate aşerţiunile lor mincinoase şi tendenţioase prin articole fulgerătoare în care îşi vărsă tot focul său patriotic.

În 1862 apare cu cheltueala patrioţilor Cazacovici şi Goga : o gramatică macedo-română cu titlul în româneşte şi greceşte „Rapeda Idee de Gramatica Macedono-Rumânească compusă de I. C. Massimu şi cu spesele D. D. G. Goga şi D. Casacovici tipărită tra să se împartă gratuitu Românilor de a dreapta Dunăreli” Bucureşti 1862 tipografia Statului numită Nifon Suszisa carte a fost dedicată Domnului Anastasiu Panu, fost Prim-Ministru în Moldova.

Gramatica este scrisă în româneşte şi greceşte, coprinzând 153 pagini cu bucăţi împrumutate dela Boiagi dela pagina 131—153 şi cu poezii întitulate „Flori de Macedonia” dela pagina 143—153.

În 1863 se retipăreşte gramatica lui Boiagi prin stăruinţa şi spesele marelui bărbat de Stat Costache Negri.

Un alt eveniment care a contribuit la realizarea „Idealului

1) Theodor T. Burada, Cercetări despre Şcoalele Româneşti din Turcia pag. 10—13 Buc. 1890. Gazeta Buciumul, Anul 1863. No. 3 pag. 10 Bucureşti.

Național", a fost secularizarea averilor mănăstirești posedate pe nedrept de către călugării dela Mutele Athos și Ierusalim, așa că în anul 1863, se prevăzu în bugetul Țării Românești suma de lei 14.000, pentru deschiderea de școli în Macedonia, fiind atunci ca Prim-Ministru marele om de Stat Mihail Kogălniceanu, având ca Ministru de Culte pe Aromânul poet Dimitrie Bolintineanu, secondat de secretarul său V. A. Ureche, recunoscut pentru patriotismul și zelul ce avea, ca să progreseze Cauza Culturală Națională Aromânească.

Indată după alocarea în buget a sumei de 14.000 lei se lua hotărârea de a se deschide prima școală românească în Macedonia. Astfel în 1864 se deschide în comuna aromânească Târnova, prima școală românească. Acela care avu marele curaj să deschiză școala a fost venerabilul apostol al românismului, răposatul Dimitrie Athanasescu, fiind originar chiar din Târnova, Indată ce sosi în patria lui, Mitropolitul din Bitolia puse totul în mișcare ca să împiedice deschiderea școlii.

Nemuritorul patriot Athanasescu îndură cele mai groasnice persecuțiuni din partea clerului din Fanar, dar el nu se descuraja și după o acțiune energică pe lângă autoritățile turcești, putu să obție autorizația școlii sale, care avu un mare ecou în toată Țara Românească, iar neîntrecutul patriot Ureche promise cu acea ocazie mai multe telegrame de felicitare din partea lui Kogălniceanu, Brătianu și Prințu Ghica.

În 1865 se luă inițiativa ca să se deschiză în București o școală Macedo-Română destinată pentru Aromâni, cu scopul de a fi preparați în apostolatul sfintei lor misiuni.

În acelaș timp sosi în București cuviosul arhimandrit Averhie, originar din comuna aromânească Abela. Pe atunci Părintele Averhie era în serviciul mănăstirilor grecești dela Sfântul Munte. El veni în Țară pentru o colectă de bani. Ceeace hotări pe Părintele Averhie ca să înbrățișeze Cauza Națională fu contactul ce luă cu patrioții Aromâni din București precum și următorul eveniment. În anul 1862, Marele Domnitor Alexandru Ion Cuza distribuea în plaiul dela Cotroceni drapelurile soldaților și pe când defila armata sub întonarea marșului național, Arhimandritul Averhie, care participase la acea serbare solemnă, se entusiasmează și apropiindu-se de Domnitor grăi aromânește: „Și eu hiu Aromân”. Din acel moment Marele Domnitor Alec-

sandru I. Cuza, se interesă și mai mult de cauza Macedoromână.

În anul 1865, Părintele Averhie fu autorizat să meargă în Turcia ca să aducă de acolo în Țară mai mulți tineri, ca să fie puși în școala Macedo-Română dela Sfinții Apostoli. Averhie îndeplini cu sfințenie acea misiune apostolică, aducând cu el în Țară mai mulți tineri care apoi deveniră Apostolii Românișmului din Pind și din Balcani.

După indicațiile procurate de prietenul meu Nicolae Tacit, fost inspector școlar în Macedonia și în Epir, dau prima serie de tineri aduși în Țară de Părintele Averhie și care erau în număr de zece.

Tuliu Tacit din Abela; Gheorghe Dautti din Abela; Apostol Teodorian din Perivole; Domenico Goma din Perivole; Gușu Papacostea din Veria însă originar din Abela; Dumitru Ioachim din Abela; Bușu Sairili din Abela; Dumitru Papinian din Abela; Dumitru Badralexii din Veria; Nicolae Popilian¹⁾ din Veria, însă originar din Abela.

Ordinea înșirării acestor Apostoli ai neamului aromânesc a fost luată după Almanahul Macedo-Român din 1880, după cum sunt fotografiați în costumul lor național pitoresc, având la mijloc pe Părintele Averhie, considerați dela stânga spre dreapta.

A doua serie de tineri Aromâni aduși în Țară tot de Părintele Averhie din ordinul Statului Român sub Domnitorul Carol I sunt următorii:

Dimitrie Abeleanu din Abela; Constantin Cairetti din Abela Ion Guliotti din Abela; Andrei Bagav din Blața; Simion Simota din Vlaho-Clisura; Dumitru Șumba din Perivole; Frații Nacu și Teodor Teza din Cavala, originari din Vlaho-Clisura; Constantin Chirana din Nevesca; Sterie Dumitrescu din Nevesca; Ștefan Mihăileanu din Ohrida; Mihail Pascal din Ohrida; Frații Dimitrie și Nicola Cosmescu din Gopeși; Șomu Tomescu din Abela; Gheorghe Perdichi din Perivole; Dumitru Niculescu din Târnava; Filip Apostolescu din Ohrida.

Din Prima serie s'au înapoiat în Macedonia la 1867, următorii:

Tuliu Tacit, institutor la Vlaho-Clisura.

Dimitrie Badralexii, institutor la Veria, Selia și Xirolivadi George Dautti, institutor la Abela; apoi profesor la liceul din Bitolia (Monastir).

1) Pomeneste de el și marele poet Eminescu în lucrarea lui D. Murrășu pag. 60.

Este de notat că, suszișii institutori făcuseră cursul primar numai în 2 ani și apoi trei clase gimnaziale, însă căpătaseră o așa de bună cultură, încât cele trei clase gimnaziale echivalau cu acea a unui Liceu complet.

Se știe că George Dautti a predat mai mulți ani în șir Limba Latină în toate clasele Liceului din Bitolia, iar elevii lui exceleau în cunoștințele solide căpătate dela profesorul lor de Limba Latină Fiul său e un distins magistral.

Din seria a doua s'au înapoiat în Epir și în Macedonia următorii:

Dimitrie Abeleanu din Abela s'a întors în anul 1875 luna Mai ca institutor la Crușova, apoi la Mağarova în 1880, la Grebena-Abela în 1881-1882, din nou la Crușova în 1883, 1884 și 1885, la Vlaho-Clisura în 1885, 1886 și 1887, la Ianina în 1887, 1888 și 1889; decedat în București în 1933.

Gușu Papacostea, deși era din prima serie deabea la 1878, s'a întors în Macedonia ca institutor mai întâi la Neaustia, apoi în Moloviște, unde a organizat un adevărat centru de cultură și instrucție românească, decedat în Țară.

Dumitru Șumba, s'a întors în Epir în 1878 și abia în 1880, a putut să deschiză prima școală românească la Baeasa, asasinat de Greci la Ianina în anul 1905.

Cei care au contribuit mai mult la formarea primilor Apostoli ai culturii românești în Balcani (Epir și Macedonia), au fost profesorii școlii Macedoromâne dela Sfinții Apostoli în deosebi Ioan Maxim, profesor de limba latină în cursul superior al Liceului Sf. Sava, și Tănase Tănăsescu — el însuși aromân din Bitolia — profesor de limba franceză la Liceul Sf. Sava.

După desființarea școlii dela Sf. Apostoli, Părintele Averhie s'a retras la Mănăstirea Radu-Vodă unde a stat până în anul 1875, când s'a înapoiat în Abela, patria sa naturală, de unde apoi s'a retras la Mănăstirea dela Grijan în Thessalia, unde a și murit.

În 1871 se suprimă școala Macedo-Română dela Sfinții Apostoli din București, iar elevii fură internați în Liceele Sf-tul Sava și Matei Basarab.

În 1866 se deschide a doua școală românească în comuna Gopeși de către marele luptător Cosmescu, care în scurtă vreme dădu roadele ei, făcând ca numele ei să fie auzit în toată țara

Românească, iar în semn de nețărmurita dragoste de Neam și Limbă, marele patriot Cazacovici îi lăsa prin testament întreaga lui avere cu care să se întreție școala. În anul 1887 s'a mutat la Gopeși ca institutor răposatul Gheorghe Caracotta, tatăl renumitului ortopedist Virgiliu Caracotta, care face fală Liceului Român din Betolia.

În 1868 se deschid următoarele școli: În Abela de către valorosul patriot Șomu Tomescu; în Vlaho-Clisura de marele luptător Apostol Mărgărit, multă vreme sufletul mișcării aromânești din Pind; în Ohrida de patriotul G. Tomara; în Crușova de mult încercatul și infocantul patriot Cionescu.

În 1871 se deschide școala dela Călivele din Veria de veteranul luptător D. Badralexii; iar în Perivole de cunoscutul luptător răposatul G. Perdichi.

În 1875 se deschide școala din Nevesca de venerabilul luptător și patriot pensionarul Chirana încă în viață în 1932, azi decedat.

Toți acești primi apostoli ai Românismului din Pind și din Macedonia azi trecuți la nemurire, au îndurat cele mai grozave persecuțiuni și prigoniri din cauza intrigilor Clerului din Fanar și al diferitelor Comitete pangrecești, în cât generațiunea tânără Aromână trebuie să aibă un Cult pentru acești martiri ai Neamului.

Din fericire pentru neamul aromânesc se ridică la rangul de Mare vizir, neîntrecutul filo-aromân Savfet-Pașa, care spre a asigura bunul mers al școalelor noastre și a ocroti pe primii dascăli de atacurile Fanarului, eliberă în luna lui Septembrie 1878 următorul ordin Vizirial.

„Sublima Poartă fiind informată pe deoparte că, Românii „din Epir, din Thessalia, din Macedonia, din Sangiacul Triccala, „din Vilaetul Ianina și din Vilaetul Șodra, doresc să învețe „carte în propria lor limbă și să fondeze școli și pe dealtă parte „clerul grecesc, îmbulzit de duhurile întunericului, împinge Autoritățile locale să le pună felurite piedici și chiar să persecute „pe profesorii români. Văzând totuși că în Imperiul nostru nu „este îngăduit nimănui să împiedice mersul și deplina executare „a cultului și învățaturii școlare, veți binevoi a face cunoscut „funcționarilor civili ce aveți sub ascultarea Excelenței Voastre, „că ei nu trebuie să apese pe niciunul din locuitori și să nu se

„împotrivescă fără pricină la ori și ce exercițiu al cultului și „al învățaturii; iar când ar cere trebuința să apere chiar și să „ajute pe învățătorii români. Conținutul acestui ordin a fost comu- „nicat printr'o identică scrisoare vizirială Valiului din Ianina“.

(ss) Savfet

Acest ordin vizirial care însemnează o etapă importantă în istoria mișcării naționale aromânești, demonstrează până la evidență greutatea puse de Patriarhie, care se încurcă să înăbușească revenirea la conștiința națională a Aromânilor.

Patriarhatul bazat pe privilegiile acordate de primii Sultani după cucerirea Imperiului Bizantin, nu voi să ție seamă că creștinii uniți prin religiiune și printr'o viață comună de mai multe secole, aparțineau la diferite nații deosebite prin origină, limbă, tradiție, și obiceiuri.

După promulgarea acestui prețios și istoric ordin vizirial, apostolii românismului din Epir și Macedonia se încurajară și mai mult, începând să deschiză școli pretutindena.

Altă cauză care a contribuit la ridicarea nivelului cultural-național din Epir și Macedonia a fost înființarea în București la 1879, a Societății de Cultură Macedo-Română, ca să ție locul Comitetului Aromân, care se desființase din diferite motive.

Iată scopul fundamental al Societății de cultură Macedo-Română.

a) A răspândi prin școli, începând dela cele primare, în limba română, învățătura între locuitorii români de peste Dunăre și de peste Balcani.

b) A stăruî pentru buna stare a bisericilor comunităților românești de-a dreapta Dunării și de peste Balcani.

c) A priveghia mersul școalelor existente în aceeași parte și a lucra la îmbunătățirea lor sporitoare.

d) A le dota cu cărți, biblioteci, aparate. A întreprinde însăși și a îndemna la editarea de cărți pentru românii din acele părți.

La auzul înființării unei asemenea societăți întregul Fanar s'a ridicat în picioare, iar Patriarhul Ioachim al III-lea adresă la 8 Decembrie 1879 cu No. 7898 Mitropolitului Pelagoniei (Pitolia) următoarea enciclică patriarhală.

„Prea Sfinte Mitropolit al Pelagoniei și prea venerabil Exarh
„al Macedoniei superioare, frate în sfântul Spirit și conliturghi-
„sitor cu smerenia mea. din partea Domnului har și pace pentru
„Sfinția Voastră.

„Prin scrisoarea noastră patriarhală și sinodală cu data
„din 30 Octomvrie trecut, v'am înștiințat confidențial că de curând
„s'a format la București o societate cu numele Macedo-Română
„și, în același timp, am atras atențiunea sfinției Voastre asupra
„unor articole ale statutelor sale organice și v'am recomandat
„discrețiune. Asemenea prin scrisoarea noastră patriarhală v'am
„încunoștințat că, decurând am adresat un takrir Înaltei Porți.
„Prin acest takrir am pus afacerea sub ochii guvernului, făcân-
„du-l să întrevadă desordinele și pericolele care amenință Statul
„și Biserica. I-am arătat asemenea necesitatea ce este de a
„atrage atențiunea și îngrijirea guvernatorilor generali și printr'nșii
„acea a subguvernatorilor, astfel ca, cu concursul arhiepiscopilor,
„frații noștri în Isus Christos, direcțiunea școalelor, a bisericilor
„și a altor stabilimente publice să nu fie încredințată în mâini
„străine. În urma acestui takrir, Înalta Poartă a dat instrucțiu-
„nile și ordinele necesare. Astfel fiind, credeam foarte folositor
„de a recomanda sfinției Voastre să lucrați, la trebuința de
„acord cu autoritățile locale și să veghiați așa încât Biserica să
„fie la adăpost de cele mai mici lucrări ale Propagandei Române.
„La trebuința Sfinția Voastră poate cere instrucțiunile și ajutorul
„Marei Biserici. Mărirea lui Dumnezeu și nesfârșita sa bunătate
„să fie cu Sfinția Voastră».

Iată cum ordonă Episcopii laicilor.

„Prea onorați Preoți, onorabili primați și notabili din Gopeși,
„orașel din Diocesa noastră. Sosit de câțva timp din Crușova la
„Bitolia, am aflat nu fără mirare că, de câțva timp cântați ro-
„mânește în biserică și nu știu cine v'a permis asta. La început
„nu ne venea să credem că, ați putut să o faceți fără știrea
„noastră, că știți că, un astfel de act este contra principiilor
„și legilor eclesiastice. Mai în urmă am aflat în mod pozitiv că
„se cântă românește la ambele strane din biserică și că de mai
„multe ori Apostolul a fost, citit în românește în mijlocul certelor.
„Pentru întâia și ultima oară, vă scriu azi în această privință.
„Vă facem cunoscut deci că, sub nici un cuvânt și în nici un
„fel nu trebuie să cântați, nici să citiți Apostolul în românește.

„Afară de aceasta spre a se înlătura orice scandal și ori ce „ceartă, ordonăm preoților să citească ei însăși Apostolul și ho- „tărâm ca să fie răspunzători de aceasta. Dacă cineva după pri- „mirea acesteia, va avea cutezanța a contraveni ordinelor mele „lucru ce nu îndrăsnim a crede, va fi pedepsit cu asprime și „împreună cu dânsul pe turburătorii și în acest scop, vă vom „chema mai întâi la Bitolia, spre a ne face cunoscut pe autorii „acelor nelegiuiri. Cu toate acestea am crezut necesar a Vă „scrie mai înainte și a Vă sfătui părintește să Vă abțineți de a „face lucruri al căror rezultat, nu trebuie să Vă îndoiiți, nu poate „fi decât nenorocit pentru voi. Convins că, veți primi mustrea „ce Vă facem astăzi cu privire la menționata afacere și că „nimeni nu se va împotrivi și dacă vreunul Vă face ceva, ceilalți „il vor denunța Vicarului nostru episcopal și Notabililor Vă „dorim în așteptarea unui grabnic răspuns sănătate bună și „iubire între voi».

„Semnat: Părintele Vostru în Isus Christos, Alexandru „Archiepiscop din Prespa“.

Din suszisa enciclică reese clar dece intenții era animată Patriarhia față de mișcarea culturală-națională aromânească, voinđ cu ori ce chip să o nimiciască.

Societatea de Cultură Macedo-Română fu recunoscută în 1880 prin lege ca persoană morală, capabilă de a primi donațiuni și legate.

Dela 1878 încoace chestiunea școlară ia un avânt și mai mare, cu toate piedicele Patriarhiei-

Iată în mod cronologic data fundării școalelor ¹⁾

În 1864, se deschide școala primară din Târnova.

În 1866, se deschide școala primară din Abela.

În 1868, se deschid școalele primare din Vlaho-Clisura, Gopeși, Dămași.

În 1869, se deschide școala primară din Crușova.

În 1870, se deschid școalele primare din Perivole și Veria.

În 1875, se deschide școala primară din Nevesca.

În 1878, se deschid școalele primare din Bitolia și Perlepe.

În 1879, se deschide școala primară din Samarina.

În 1880, se deschid școalele primare din Băeasa, Grebena, Mağarova, Moloviște și Belcamen.

1) M. V. Cordescu *Istoricul Școalelor Române din Turcia București* 1906

- In 1881, se deschid școalele primare din Hrupiștea și Nijopoie.
- In 1882, se deschide școala primară din Vlaho-Iani.
- In 1883, se deschid școalele primare din Constantinopol și Pleasa.
- In 1884, se deschid școalele primare din Turia și Corița.
- In 1886, se deschide școala primară din Smixi
- In 1887, se deschide școala primară din Floru.
- In 1888, se deschide școala primară din Gramaticova
- In 1889, se deschide a doua școala primară din Crușova.
- In 1890, se deschid școalele primare din Beala de Jos, Caterina, Ceariceani, Huma și Moscopole.
- In 1891, se deschid școalele primare din Berat, Cernești, Elasona, Liumnița, Mețova, Paleo-Seli.
- In 1892, se deschid școalele primare din Șipsca, Pretori, Murihova și Resna.
- In 1893, se deschid școale primare din Veleș, Frașari, Lungunța, și școala primară de fete din Moscopole.
- In 1895, se deschid școalele primare din Scopia (Uesküb) Cociani, Livezi și Sofia.
- In 1896, se deschide școala primară din Giumaia de Sus.
- In 1897, se deschide școala primară din Iancovăț.
- In 1898, se deschid școalele primare din Cumonova și Damașuli.
- In 1899, se deschid școalele primare din Cupa, Doliani și Elbasan.
- In 1900, se deschid școalele primare din Seres, Ghevgheli, Lipopelți, Salonic, Poroj și Păpădia.
- In 1901, se deschide școala primară de fete din Doliani.
- In 1902, se deschide școala primară de fete din Elasona.
- In 1903, se deschide școala primară No 2 din Bitolia.
- In 1904, se deschid școalele primare din Palanca și Selia.
- In 1905, se deschid școalele primare din Vodena, Țárnăreca, Ferizović, No. 3 Bitolia, Bitcuchi și Beala de Sus.
- In 1906, se deschide școala primară din Lipoș.

Ca școli secundare am avut:

- In 1880, se deschide liceul din Bitolia (Monastir).
- In 1887, se deschide gimnaziul din Ianina.

În 1899, se deschide școala comercială superioară din Salonic.

Ideea fondării școlii comerciale superioare din Salonic a fost visul marelui bărbat de Stat, Take Ionescu, supranumit de Olteni, cu drept cuvânt „Gură de Aur”, încă din 1892, pe când era Ministru de Instrucție, dar din diferite motive nu s'a putut deschide decât în toamna anului 1899 tot sub ministeriatul genialului Take Ionescu.

Școala nu se putea deschide fără autorizarea prealabilă a Sublimei Porți, fapt pentru care se începuseră tratativele la Constantinopol încă din 1892, pentru a cărei reușită a contribuit foarte mult și marele filo-aromân Baron von der Goltz Pașa pe atunci organizatorul armatei turcești.

Iată cum descrie dânsul însuși intervenirea sa, în scrisoarea ce mi-a trimis la Mețova - patria mea - unde făcusem cunoștință fiind găzduit în casa unchiului meu Velisarie V. Bira, pe atunci primarul Mețovei,

Constantinople, le 9 Déc. 1895

Cher Monsieur Diamandi,

Veillez bien pardonner que je n'ai pas répondu à votre aimable lettre du 27-9 Sept. J'étais malade à cette époque là et je partis bêtôt aux eaux chaudes de Yalova. Mais je n'ai pas manqué de m'occuper de votre affaire. Au ministère de l'instruction publique on m'a dit, que l'affaire était réglée, que l'Iradé Impérial a été donné et se trouverait sous peu entre les mains du Vali de Salonique. Ceci étant au commencement du mois d'Octobre; donc je suppose que tout est terminé en votre faveur.

Je me rappelle toujours avec une vive satisfaction de mon séjour à Metzovo et je voudrais bien y revenir un jour. Vous me feriez un grand plaisir de me donner de vos nouvelles, qui me seraient d'autant plus intéressantes, que j'aurai probablement sous peu l'occasion d'être reçu en audience par Sa M. Le Roi de Roumanie.

Comme je quitte la Turquie cesjours-ci, je vous prie de m'écrire à Berlin: Kurfuersten-Damen No. 137-a chez Mr. Alexander.

*Soyez sincerement salué
Votre bien devoué
(ss) Baron v. d. Goltz*

Aşa dar în toamna anului 1899 s'a deschis şcoala comercială din Salonic sub direcţiunea profesorului Mihail Dimonie, ¹⁾ având ca profesori pe Domnii: Pericle Papahagi, Vasile Diamandi, Gheorghe Biciola, ²⁾ Sava Saru, Gheorghe Cionga, Mihail Pocletaru, ³⁾ Doctor A. Şunda, ⁴⁾ Nicolae Papahagi ⁵⁾, Pericle Capidan şi Scarlat Negrescu.

Şcoala a continuat regulat până în timpul războiului mondial şi chiar în timpul războiului sub direcţiunea profesorului Theodor Capidan şi datorită fostului Consul General G. C. Ionescu. După războiu s'a redeschis sub direcţiunea profesorului Vasile Diamandi şi cu concursul profesorilor rămaşi în Macedonia şi în Epir. ⁶⁾ Mulţi ani şcoala n'a avut localul ei propriu şi numai în 1900 s'a inaugurat localul graţie fostului Consul General A. Conţescu. Până în 1925 şcoala a produs 150 de Diplomaţi şi Absolvenţi plasati în Ţară şi aiurea unde s'au ridicat prin muncă şi cinste, făcând fală neamului şi şcoalei.

In 1901 s'a deschis gimnazul din Berat în Albania de Mijloc.
In 1905 s'a deschis Internatul Universitar din Constantinopol,
In anul şcolar 1914 1915, au fost următoarele şcoli şi bisercii.

In Serbia ⁷⁾

Circumscripţia Bitolia (Monastir).

21 Şcoli primare de băieţi şi fete cu 53 de institutori şi institutoare şi cu un buget anual de Lei 56.520.

1) Actualmente decedat.

2) " "

3) " "

4) Decedat de mult.

5) Dacedat.

6) Morţi: N. Sdrula, V. Naca, B. Affolter şi Cole Adam fost şi Director.

7) După încheerea păcei dela Versailles, Serbia n'a mai permis redeschiderea susziselor şcoli, considerând căduc Tratatul dela Bucureşti din 1913 şi cu el şi acordară Autonomii Şcoalelor, Bisericilor din Macedonia Sârbească.

Un liceu cu 7 clase și cu 20 profesori, cu un buget anual de Lei 86 643.

Una școală normală și profesională de fete cu 5 clase, 15 profesoare și un buget anual de Lei 50.632.

6 Biserici cu 10 preoți, mai mulți cântăreți și paraclisieri cu un buget anual de Lei 27.180 plus Lei 11.098 pentru chirii și întreținere.

Circumscripția Scopia (Usküb).

8 Școli primare de băieți și fete cu 15 institutori și institutoare și cu un buget anual de Lei 16.200.

4 Biserici cu 4 preoți, mai mulți cântăreți și paraclisieri, cu un buget anual de Lei 6.600 plus Lei 2.560 pentru chirii și întreținere.

In Grecia.

Circumscripția Salonic.

19 Școli primare de băieți și fete cu 46 institutori și institutoare, cu un buget anual de Lei 49.200.

Una Școala Comercială Superioară la Salonic cu 7 clase, 19 profesori și un buget anual de Lei 70.029.

11 Biserici cu 15 preoți mai mulți cântăreți și paraclisieri și cu un buget anual de Lei 21.360.

Circumscripția Meglenia.

7 Școli primare de băieți și fete cu 18 institutori și institutoare și cu un buget anual de Lei 16.680.

6 Biserici cu 14 preoți, mai mulți cântăreți și paraclisieri, cu un buget de Lei 12.120 plus Lei 910 pentru chirii și întrețineri.

Circumscripția Grebena.

11 Școli de băieți și fete cu 15 institutori și institutoare, cu un buget anual de Lei 16.320.

3 Biserici cu 4 preoți, mai mulți cântăreți și paraclisieri, cu un buget anual de Lei 6.360 plus Lei 1.280 pentru chirii și întrețineri.

Circumscripția Ianina.

7 Școli primare de băieți și fete cu institutori și institutoare, cu un buget anual de Lei 13.440.

Una Școala Comercială la Ianina cu 4 clase și 9 profesori cu un buget anual de Lei 39.162 plus Lei 1410 pentru chirii și întrețineri.

In Albania ¹⁾

Circumscripția Corița.

10 Școli primare de băieți și fete cu 21 institutori și institutoare cu un buget de Lei 23.400.

5 Biserici cu 5 preoți, mai mulți cântăreți și paraclisieri cu un buget anual de Lei 7.980 plus Lei 2.110 pentru chirii și întreținere.

Circumscripția Berat.

8 Școli cu 10 institutori și institutoare, cu un buget anual de Lei 10.920.

Una biserică cu un preot, cântăreț și paracliser cu un buget anual de Lei 1.440 plus Lei 2.540 pentru chirii și întrețineri.

In Bulgaria.

Una școală primară și una comercială elementară la Sofia, cu un buget anual de Lei 34.880.

Una școală primară și 1 biserică la Giurmaia de Sus cu un buget anual de Lei 4.800.

Așa dar în anul școlar 1914—1915, au fost în toată Peninsula Balcanică, 91 de școli primare de băieți și fete cu 111 institutori, 76 institutoare, 53 de preoți cu un buget anual de Lei 315.228; apoi un liceu, două școli comerciale, una școala normală profesională de fete.

Intregul buget pe anul școlar 1914—1915, s'a ridicat la suma de Lei aur 744.000, iar numărul elevilor trece de 5 500.

II-a Chestiunea Bisericească și Iradeaua.

Din punctul de vedere religios, Aromânii dela creștinizarea lor ²⁾ și până în 1204, în timpul Impăratului Ioanițiu depindeau de Biserica Ortodoxă din Constantinopol sub erarhia Mitropoliților și Episcopilor respectivi, în afară de Mețova, care depindea direct de Patriarhie având exarhul lor ca șef religios ³⁾

1) A se vedea la capitolul X cum a procedat Albania.

2) A se vedea Cap. II Manuscrisul referitor la viața lui Sf. Dumitru.

3) A se vedea Cap. IV.

Din Bula Impăratului Vasile al II-lea Bulgaroctonul, reese că în 1018, Vlahii din toată Bulgaria și împrejurimi depindeau de Arhiepiscopul din Ohrida ¹⁾).

În ziua de 8 Noembrie 1204, Impăratul Ioanițiu, ordonă ca religiuena Statului său, să fie cea catolică și că toate bisericile Imperiului său să depindă de Roma ²⁾). Faptul acesta nu dură decât câțiva ani (1206), căci din cauza întemnițării Impăratului Latinilor Balduin de Flandra, Papa se supără pe Ioanițiu, ceea ce îl determină să treacă din nou la Biserica Ortodoxă a Patriarhiei de care depinde până azi.

Îndată ce chestiunea bisericească a fost pusă pe tapet de Guvernele României pentru obținerea unui Episcopat Aromânesc, prin trimiterea unei anumite delegațiuni de Aromâni la Patriarhie printre care figurau și răposații: Părintele Balamaci și Dimitrie Atanasescu, Patriarhia simțind că pierde totul în Orient prin redeşeptarea conștiinței naționale la Aromâni, s'a alarmat strigând urbi et orbi că, panhelinismul e în pericol, că Vlahofonii nu sunt Aromâni, neacordând nici odată Aromânilor dreptul de a se ruga lui Dumnezeu în limba românească și de a dobândi un șef spiritual.

Toate demersurile Guvernului Român atât pe lângă Patriarhie, cât și pe lângă Sultan și Sublima Poartă, ca să rezolve chestiunea Episcopatului Român, au eșuat atât în detrimentul Aromânilor, cât și al Turciei, strigându-se în zadar în Parlamentul Țării „Trăiască Sultanul“ cu ocazia cererei recunoașterii Mitropolitului Antim, ca Episcop al Aromânilor.

Când în 1904, s'a reluat chestiunea bisericească și aceea a comunității, furia Patriarhiei ajunsese la paroxism.

Cazasis, pe atunci Președintele Societății „Elinismos“ propagă o cruciadă de exterminare încontra tot ce e românesc.

Se formează bande de antarți, asasinatele se țineau lanț, bieții Aromâni plăteau cu viața lor apărarea Cauzei Naționale.

Atentatele și asasinatele sunt descrise pe larg și în mod oficial în Cartea Verde a României din 1905 sub titlul; „Conflic-tului Româno-Grec“ și Documents Diplomatiques 1903-1905. ³⁾

1) A se vedea Cap. II, Bula în grecește și traducerea în românește.

2) A se vedea Cap. V Imperiul Vlaho-Bulgar.

3) Le Livre Jaune Français 1903-1905 Affaires de Macédoine.

În primăvara anului 1905 surveni conflictul Turco-Român pentru recunoaşterea comunităţilor Aromâneşti şi în care conflict Grecia oficială şi neoficială s'a ridicat în picioare ca să protesteze pe lângă Europa, pentru sprijinul acordat României, după cum reese din raportul Reprezentantului Franţei din Atena către Ministrul de Externe, care sună astfel. ¹⁾.

„M. Le Comte d'Ormesson, Ministre de France à Athenes à M. Delcassé, Ministre des Affaires Etrangères.

Athènes, le 18 Mai 1905.

„Le Ministre des Affaires Etrangères m'a entretenu du „conflit engagé entre le Gouvernement Ottoman et la Légation „de Roumanie à Constantinople. D'après ses informations tous „les Ambassadeurs soutiendraient cette dernière dans sa plainte „contre le Vali de Janina incriminé de manque d'égard vis-à- „vis d'un inspecteur ²⁾ des écoles roumaines et dans sa demande „de reconnaissance de la nationalité roumaine en Epire. Le Gouver- „nement Grec se montre ému de ce concours prêté aux pré- „tentions roumaines en Epire.

(ss) D'Ormesson

Réponse de M. Delcassé au susdit raport ³⁾.

M. Delcassé Ministre des Affaires Etrangères au Comte d'Ormesson Ministre de France à Athènes.

Paris le 19 Mai 1905.

„Il n'est pas exact comme paraît le croire le Ministre des „Affaires Etrangères de Grèce, que nous soyons intervenus dans „le regulment de l'incident particulier de Janina. Nous nous „sommes bornés d'une manière générale à consentir, sur la de- „mande de Roumaine, à nous associer aux autres Puissances „pour appuyer auprès de la Porte la demande de reconnaissance „des communautés Valaques en Turquie d'Europe. Nous ne „faisons en cela d'ailleurs que rester fidèles aux principes que „le Gouvernement de la République a invariablement suivis en

1) Le Livre Jaune Français 1903-1905 Affaires de Macédoine, Pièce 141 page 180.

2) Acel Inspector era Nicolae Tacit, actualmente stabilit în Bucureşti.

3) Le Livre Jaune Français. Ministère des Affaires Etrangères Documents Diplomatiques Affaires de Macédoine 1003-1905 Pièce 142 p. 181. Paris Imprimerie Nationale 1905.

„Orient de ne réclamer aucun privilège, mais des conditions
„tolérables et égales pour toutes les races et pour toutes les
„confessions et à cet égard nous ne saurions faire de distinction
„entre les différentes parties de l'Empire Ottoman. Il n'ya rien
„là de désobligeant pour le Gouvernement Hellénique qui sait
„au contraire, quel concours son pays a toujours trouvé auprès
„dela France, toutes les fois qu'il s'est agi d'améliorer le sort
„des populations grecques.

(ss) Delcassé

Se vede clar cum că, Guvernul grecesc de pe atunci, sa opus din răspuțeri ca, Aromânii să fie recunoscuți ca nație a parte în Orient.

Presa grecească de pe atunci era plină de insulte la adresa României, a Regelui Carol I-iu și a Bărbaților de Stat care luptaseră să obție Iradeaua, care apoi a fost scăldată în sânge aromâneșc.

În urma asasinatelor ținute lanț în anii 1904-1905, Guvernul Român sezizat de plângerile comunităților aromânești, se adresă Sublimei Porți, solicitându-i o iradea pentru recunoașterea lor. Poarta instigată de Patriarhie se opuse, preferind chiar o ruptură diplomatică cu România, decât să nemulțumească Patriarhia, Guvernul Român secundat de unele Puteri Mari ¹⁾ adresă Turcii un Ultimatum, care expiră în ziua de 10—23 Mai 1905, la care cedă Turcia, acordând Iradeaua solicitată ²⁾.

Iată cum sună Iradeaua ³⁾ și ⁴⁾

„Maestatea Sa Imperială Sultanul, care în sentimentele Sale
„de înaltă justiție și îngrijire părintească pentru popoarele sale.
„Își întinde binefacerile și favorurile Sale asupra tuturor supuși-
„lor Săi credincioși, fără deosebire de religiuine nici de rasă,
„luând în considerațiune suplicele supuse în timpul din urmă la
„picioarele Tronului Imperial de către supușii Săi Valahi, a bine-
„voit să ordoane ca, în virtutea drepturilor civile, de care dânșii
„se bucură cu acelaș titlu ca și ceilalți supuși nemuzulmani, co-
„munitățile lor să desemneze pe Mukтари conform cu regula-

1) Le Livre Janue Français deja citat.

2) Textul Iradelei a fost publicat prin comunicat oficial în toate ză-
arele din Constantinopol.

3) Cartea Verde a României Conflictul Greco-Român din 1905. p. XXXI.

4) A se vedea textul în franțuzește la cap. XII Anexe.

„mentele în vigoare; ca după cum se practică pentru celelalte „comunități pentru inspectarea școalelor lor și îndeplinirea formalităților edictate de legile Imperiului pentru deschiderea „noulor stabilimente școlare. Această ordonanță Imperială a „fost comunicată Departamentelor respective pentru execu- „rea ei“.

Pe lângă suszisa Iradeauă, Ministrul de Justiție Otoman printr'o specială Teskerea, ordonă libera întrebuințare a limbei române în biserici și în școli.

Iată cum sună acea Teskerea 1) și 2)

Ministrul Otoman al Justiției și al Cultelor către
Prea Sfinția Sa Patriarhul Ecumenic

„O Inaltă Teskerea Vizirală face cunoscut că, Valahii su- „puși Otomani, spre a-și apăra interesele lor naționale au cerut „autorizația de a face uz de propria lor limbă în stabilimentele „lor școlare; de către preoții lor și în limba lor și aceia de a „alege, ca și celelalte naționalități, acolo unde ei s'ar afla în ma- „joritate, muktarii lor.

„Consiliul de Miniștrii, Considerând că, pe de o parte un „principiu fundamental al Imperiului impune Statului o impar- „țialitate absolută față de diferitele naționalități care trăesc sub „scepstrul Maestății Sale Imperiale Sultanul și că, pe de altă „parte, în cererea de mai sus nu se găsește nici cea mai mică „urmă de vreun prejudiciu adus drepturilor unei alte naționali- „tăți, a hotărât de a însărcina Ministrul de Interne să comunice „Inspectoratului Vilayetelor din Turcia Europeană și Guverna- „torilor Generali respectivi că: cu condițiunea de a nu inova „nimic cu privire la raporturile lor de supunere față de Patri- „arhat Valahii nu vor putea fi împiedicați de a celebra cere- „moniile cultului de către preoții lor și în limba lor națională, „nici nu vor fi împiedicați de a se servi de această limbă în șco- „lile lor; că le va fi permis de a-și numi proprii lor muktari, „conform legilor în vigoare. Că nimeni nu va putea turbura în „exercițiul funcțiunii lor pe înstitutorii și pe inspectorii învăță- „mântului pe care comunitatea valahă i-ar numi, adresându-se „conform regulei stabilite, Ministerului Imperial al Instrucțiunii

1) Cartea Verde a României din 1905 deja citată p. 5 Anexa.

2) A se vedea textul în franțuzește la Cap. XII. Anexe.

„Publice, și că înfine, Valahii vor lua parte la alegerile membrilor Consiliilor Administrative. Această deciziune fiind supusă aprobării Majestății Sale Sultanului, a fost sancționată prin o Iradea Imperială.

„Imi fac dar o datcrie de a aduce aceea ce precede la „cunoștința Sfinției Voastre“.

Ministrul: (ss) Abdurahman

18 Rebi-ul-Evvel 1323—10 Mai 1321 (1905).

Cu ocazia publicării suszisei Iradele, se exprimă astfel Reprezentanții Franței din Constantinopol și București.

M. Constans Ambassadeur dela République Française a Constantinople à M. Delcassé Ministre des Affaires Etrangères ¹⁾.

Constantinople, le 25 Mai 1905

„Le Sultan a publié un Iradé portant reconnaissance à „l'égal des autres nations chrétiennes de la Turquie d'Europe dela „nationalité des Valaques de l'Empire Ottoman, lesquels auront „notamment le droit d'employer leur langue dans l'église et dans „l'école, de nommer des Mouktars dans leurs communautés et „d'être représentés dans les Conseils de Vilayet“.

(ss) Constans

Rapport du Ministre de France de Bucarest transmettant à son Gouvernement les remerciements du Gouvernement Roumain pour l'appui dans la Question de reconnaissance des Valaques ²⁾.

M. Grimault, Chargé d'Affaires de France a Bucarest à M. Delcassé Ministre des affaires Etrangères.

Bucarest, le 26 Mai 1905

„Le Ministre des Affaires Etrangères m'a annoncé aujourd'hui au cours de sa réception diplomatique, que la Roumanie „avait reçu entière satisfaction dans l'incident de Janina et „obtenu la reconnaissance des droits civils des Roumains de „Macédonne. Le Général Lahovary a ajouté qu'il avait chargé „son représentant à Paris de remercier Votre Excellence, qui par „la bienveillance de son attitude générale dans la question Ma-

1) Le Livre Jaune Français p. 181 pièce 143.

2) Le Livre Janne Français p. 182 pièce 144.

„cedo-Roumaine a heureusement contribué au resultat dont se „félicite le Gouvernement du Roi“.

(ss) Grimault.

Proclamarea Iradelei irită și mai mult Patriarhia și Grecia oficială de atunci, care prin Silogurile și Comitetele de teroare începură o goană strașnică contra Aromânilor provocând apoi ruperea relațiilor diplomatice și comerciale între România și Grecia, lucru constatat din Cartea Verde a României¹⁾, provocând măsurile de represalii luate de Guvernul Român în contra supușilor greci, expulzându-se mai mulți din ei, făcând excepție supușii greci-thessalioți de origină aromână.

Suszisa stare de lucruri a durat câți-va ani până la proclamarea Constituției turcești din 1909, când relativ s'au mai potolit prigonirile și asasinatele.

În timpul junilor Turci, chestia școlară și bisericească aromânească din Epir, Macedonia și Albania luă un avânt și mai mare, deși nu s'a putut obține decât un Deputat în persoana Doctorului Filip Mișea din Hrupiste și un Senator în persoana ziaristului Nicolae Bațaria din Crușova.

Dacă s'ar fi stăruit și mai mult, s'ar fi putut căpăta și mai mulți Deputați și Senatori. În această privință, iată cum se exprimă răposatul Take Ionescu într'o scrisoare ce mi-a adresat atunci.

23 Ian. 1909

Vila Negoiu — Sinaia

Iubite Domnule Diamandi,

„*Iți mulțumesc din toată inima pentru urările ce mi-ai trimis. Am urmărit cu mare atenție evenimentele de acolo și „aș fi fericit dacă în adevăr situația a lor noștri s'ar îmbunătăți real. Mi-a părut foarte rău că s'a ales numai unul Deputat²⁾ și mă tem că de aici nu s'a făcut tot ce trebuia să se facă.*

1) Cartea Verde a României. Conflictul Greco-Român din 1905.

Cap. IV Suspendarea relațiilor diplomatice dintre România și Grecia p. 77-93; Cap. V. Denunțarea Convențiunei Comerciale p. 97-104; întocmită de marele patriot N. I. Papiniu, fost Ministru Plenipotențiar.

1) Acel Deputat era Doctorul Filip Mișea, actualmente stabilit în Buzău.

„Urându-ne succes, ne urăm succes la toți,

*„Spune, te rog, la toți că Vă doresc tot binele și mă crede
„te rog“.*

Al D-tale devotat

(ss) Take Ionescu

CAPITOLUL AL X lea

Aromânii și Răsboiul Balcanic

Cu izbucnirea războiului balcanic, Aromânii îndurară din nou nenorociri, deoarece armatele grecești pătrunzând în comunele aromânești uciseră mai mulți frunțași printre care cităm pe Părintele Balamaci din Corița, ciopărțit în bucăți, precum și Dumitru Cicma din Turia.

Mulți ar fi avut aceeași soartă, dacă nu se adăposteau unii în Albania, alții în România. Nu s'ar fi pus capăt acelor asasinat, dacă nu intervenea la timp răposatul Take Ionescu pe lângă Venizelos, care dispuse să se ia măsuri pentru apărarea Aromânilor.

În tratativele urmate la Londra între Balcanici și Turcia, la care a participat și România, s'a discutat și cauza Aromânilor cu atât mai mult, cu cât Cabinetele Europene, discutau dacă România face sau nu face parte din Concertul Balcanic, fiind considerată ca o țară nebalcanică. Faptul însă că, trăesc în Balcani conaționali ei, Aromânii i-au dat dreptul de a se interesa de soarta lor, obținând și o autonomie școlară și bisericească.

Iată părțile principale din actele oficiale tratate între România și Țările beligerante balcanice din 1912-1913 referitoare la Aromâni și cuprinse în Cartea Verde din 1913 ¹⁾.

Din raportul Ministrului Plenipotențiar al României dela Sofia, D-l Ghica, către Ministrul Afacerilor Străine din București din 4/17 Noemvrie 1912.

1) Cartea Verde : Documente Diplomatice : Evenimentele din Peninsula Balcanică. Acțiunea României Septembrie 1912, August 1913. Textul Tratatului de Pace dela București 1913. Editura Minerva.

„Domnul Gheșoff ar fi declarat că, dacă este gata să acor-
„de României toate avantajile posibile (cuprinzând și pe acele pe
„care populația Cuțo-Vlahă din Macedonia crede că le va avea,
„cu toate că de fapt este aproape sigur că Bulgaria nu va stăpâni
„decât cea mai mică parte), trebuie să ținem socoteală că o
„cedare de teritoriu cere, după constituție, aprobarea marelui
„Sobranii dela Târnova, (pag. 15 din Textul Tractatului).

În altă parte zice : „Asupra soartei populațiunei românești
„din Macedonia și chiar pentru acelea pe care marile linii de
„partaj între aliați le face să treacă sub alte dominațiuni de
„cât cea bulgară, cred, că putem trage folos pe lângă Guvernul
„Bulgar, atât din simpatia sa pentru o Albanie autonomă, cât și
„din ruptura adâncă ce s'a produs între Bulgaria și Grecia“,
tot pagina 15.

„După câte am aflat... D-l Gheșoff este foarte neliniștit de
„pretențiunile grecești, pe care le găsește *in petto* exorbitante,
„mai ales comparate cu slabele lor succese militare. Grecii
„înțeleg să aibă Ianina și Epirul întreg cuprinzând și regiuni pur
„Albaneze. Cum de altfel Grecii cred, că li s'ar cuveni ținutul
„din prejurul Monastirului, am putea pretinde Bulgariei să spri-
„jine vederile noastre pentru ca dorințele Cuțo-Vlahilor... să fie
„realizate și ca grupul Românilor din Macedonia, atât dela
„Pind, cât și dela Meglen să fie alăturat pe lângă această Albanie,
„necristalizată încă, pe care va trebui s'o despartă și să-i redea
„autonomia, soluția pe care Bulgaria cu toată solidaritatea ei
„actuală cu aliații, nu poate s'o vadă cu ochi răi deoarece în-
„trevede posibilități realizabile mai târziu...“

Din raportul D-lui Prim Ministru Maiorescu, către M. S.
Regele din București, 26 Noemvrie — 9 Decemvrie 1912.

„Fără a fi început eu să vorbesc de vre-o cerință a Ro-
„mâniei, D-l Daneff a luat însuși inițiativa de a ne propune mai
„întâi: ca Românii Macedoneni să aibă în regiunile anexate de
„Bulgaria după pacea cu Turcia, liberul exercițiu al limbei în
„școalele și bisericile lor și un Episcopat propriu.

„Eu am adăugat că trebuie să fie admisă și subvenționarea
„acestor școli și biserici de către Statul Român.

„D-l Daneff: Se poate, aceasta ar ușura finanțele noastre.,,
p. 16.

Din raportul Ministrului Afacerilor Străine din București, către Ministrul Plenipotențiar al României la Londra din 15/28 Dec. 1912.

„La o eventuală participare a României la reuniunea ambasadurilor veți căuta a apăra mai înainte de toate interesele Aromânilor. În acest sens poate fi vorba de o Macedonie și de o Albanie autonomă, eventual de o Albanie cât de mare. În tratativele D-voastră veți insista ca, Statele balcanice și în deosebi Grecia să respecte școalele și bisericile Aromânilor și să nu stânjenească întru nimic înființarea unui Episcopat al lor“ p. 21.

Tot în suszitul raport zice: „Cât privește pe Români Macedoneni, D-l Daneff ne-a dat asigurarea că, Bulgaria va respecta școalele și bisericile lor din localitățile ocupate și că admite înființarea unui Episcopat pentru Aromânii din Macedonia,

„D-sa n'a făcut obiecțiune în privința subvenționării directe de către Statul Român a instituțiilor de cultură ale Aromânilor“, . . . pag. 22.

„În continuare zice: „Și acum România va fi cu atât mai dispusă a-și exercita influența pe lângă Puteri în sensul dorințelor Bulgariei, cu cât o va ști mai pregătită a ocroti interesele Aromânilor de sub stăpânirea ei și a ne oferi dovezi sincere și spontane de prietenie în privința rectificării de frontieră“. pag. 23.

Din raportul D-lui Prim-Ministru Titu Maiorescu către M. S. Regele din Duminică 28 Decembrie 5 Ianuarie 1912—1913.

„Astăzi, Ministrul Italiei, Baronul Fascioti, mi-a spus că guvernul italian face demersuri și continuă să insiste pe lângă Bulgaria în sensul dorit de România și că, el este de părere că Italia trebuie să se ocupe serios de interesele Cuțo-Vlahilor“. pag. 29.

Din raportul D-lui Prim-Ministru Titu Maiorescu către M. S. Regele din Miercuri 26 Decembrie 8 Ianuarie 1912 - 1913.

„Astăzi a venit Ministrul Rusiei, Domnul Șebeco să-mi comunice pe hârtie oficială datată 26 Decembrie 1912 dar nesemnată următoarele: 1) Autonomia ecleziastică și școlară a Cuțo-Vlahilor în Macedonia“ pag. 34.

Din Protocolul din Londra din 16 - 29 Ianuarie 1913.

Legatiunea Română din Londra.

Ad. No. 612-913.

„1). Subsemnatul delegat al României, iau act de declarația „că, Bulgaria consimte să dea o autonomie școlilor și bisericilor „Aromânilor din Macedonia care se vor afla în viitoarele posesiuni „bulgărești, întru cât acele școli vor fi frecventate de copii a- „români, și să permită înființarea unui Episcopat pentru aceiași „Aromâni, cu facultatea pentru Guvernul Român de a subven- „ționa sub supravegherea Guvernului Bulgar zisele instituțiuni „culturale“. pag. 62.

Din Memoriul Guvernului Român asupra diferendului ro- mâno-bulgar.

București, 15 - 28 Februarie 1913.

„Două interese ale României trebuiau mai cu seamă asi- „gurate după răsturnarea ordinei lucrurile stabilite în 1878“.

„Era, mai întâiu, soarta viitoare a „Românilor“ din Turcia „astfel numiți în art. 4 al Tratatului din Berlin ¹⁾ numiți și Ma- „cedo-Români și Cuțo-Vlahi, puși ei însăși la adăpost de art. 23 „și sortiți acuma să treacă sub altă dominațiune.

„Cu toate că, Sublima Poartă, n'a recurs nici odată la avizul „Comisiunei Europene prevăzută de art. 23, totuși Români din „Turcia se bucurau de fapt, sub regimul otoman de o oarecare „protecțiune a administrației. Comunitățile lor dinstincte au fost „recunoscute în mod oficial, bisericile și școalele lor au fost în- „treținute cu știința Sublimei Porți din bugetul Statului Român. „Dela 1864 chiar, dar mai cu seamă dela independența sa, Ro- „mânia a făcut, an cu an, mari sacrificii pentru consângenii săi „din Turcia și bugetul român pe exercițiul în curs dela 1 - 14 „Aprilie 1912 prevede la art. 13 suma subvențiunilor acordate „școalelor și bisericilor române din Turcia“. pag. 94 - 95.

„In altă parte pag. 99-101 zice: „Rămâne stabilit că partea „luată de armata română la războiul din 1877 - 1878, căreia Bul- „garia îi datorește existența sa, precum și neutralitatea României „care a contribuit foarte mult la succesul armatelor bulgare în „timpul crizei balcanice actuale, au fost factori hotărâtori recu-

1) Brunswick, Le Traité de Berlin din 1878.

„noscuți chiar de cercurile conducătoare actuale ale Bulgariei „fiindcă, înainte ca România să-și formuleze oficial pretențiile „privitoare la situațiunea viitoare a Macedo-Românilor și la rectificarea graniței, numai presiunea împrejurărilor de curând „create și situațiunea pe care România sub domnia Regelui „Carol I. și-a asigurat-o în Europa, au determinat pe Președintele Sobraniei, D-l Danef, ca în drum spre Londra să se „oprească la București. Asistând la 26 Noemvrie 1912, la deschiderea Parlamentului Român, primit în audiență de M. Sa „Regele Carol, D-l Danef a avut mai multe întrevederi cu oamenii „de Stat Român, mai cu seamă cu Președintele Consiliului, Ministru al Afacerilor Străine - fără o formă obligatoare e drept- „întrevederi în care dânsul a deschis mai întâi vorba despre „Chestiunea Macedo-Românilor și despre chestiunea rectificării „de graniță.

„El a constatat puțința unui aranjament lesnicios în ce privește bisericile și școlile Macedo-Românilor, care vor trece sub „stăpânirea bulgară“.

„Chestiunea Macedo-Românilor a găsit, chiar dela începutul „negociațiunilor o soluțiune acceptabilă. O menționăm așa cum „se află consemnată în protocolul semnat la Londra, la 6 - 29 „Ianuarie 1913 între D-nii Mișu și Danef“.

„Subsemnatul, delegat al României, iau act de declarația „că, Bulgaria consimte să dea o autonomie școalelor și bisericilor „Kuțo-Vlahilor din Macedonia care se vor găsi în viitoarele posesiuni bulgare, autonomia care constă în aceia că aceste școli „vor fi frecventate de copiii Kuțo-Vlahilor și se va da voie să „se creeze un Episcopat tot pentru acești Kuțo-Vlahi, Guvernul „Român având facultatea de a subvenționa sub supravegherea „Guvernului Bulgar zisele instituțiuni culturale“.

Din telegrama Ministrului Afacerilor Străine către Ministrul Plenipotențiar al României la Londra.

București, 9 - 23 Martie 1913.

„Vă rog să cereți ca numeroasele comune macedo-române „din Pind între Samarina și Mețova, să fie încorporate la Albania, „Insistați mai ales asupra principiului ca în toate localitățile unde „Românii sunt în majoritate, limba administrativă să fie română,

„tot așa în toate bisericile și școlile românești; principiul general va trebui să fie înscris în Constituția Albaniei“. pag. 122.
(ss) Maiorescu

Din telegrama Ministrului Plenipotențiar al României la Londra (Mișu), către Ministrul Afacerilor Străine.

Londra, 13-26 Martie 1913.

„Astăzi la reuniunea Ambasadorilor, am cerut ca regiunile „dintre Ianina, Mețova, Grebena și muntele Gramos, până la „Koritza cuprinzând 36 de sate și târguri românești cu o populație „de mai mult de 80.000 locuitori să fie încorporate la Albania. „Pentru protecția individualității acestor Români, Marile Puteri „vor trebui să garanteze prin Tratatul care va înlocui Tratatul „dela Berlin și prin Constituția Albaneză autonomia administrativă, „comunală și pe cât posibil politică a acestor Români, întrebându- „ințarea limbei românești în administrație, în școli și biserici; „recunoașterea unui șef spiritual român cu facultatea pentru guvernul român, să întreție, ca în trecut, instituțiunile de cultură „românească, fără nici o restricțiune.

„Primirea făcută explicațiunilor și demonstrațiunilor mele „pe hartă ¹⁾ a fost foarte prevenitoare și am mulțumit în numele „guvernului român pentru atenția și considerația arătată vederilor expuse de către reprezentatul ei“. pag. 123.

Din Pro-Memoriu remis la Foreign-Office în urma cererii lui Sir Edward Grey și semnat de Mișu.

Londra 14/27 Martie 1913.

„Guvernul Român vede cu mulțumire creierea unui Stat „Albanez independent, cu atât mai mult cu cât speră că prin „măsurile pe care Marele Puteri garante vor binevoi să le ia, „individualitatea numeroșilor Români care vor fi încorporați va „fi apărată. În acest scop hotarele viitoare ale Albaniei ar trebui să „fie trasate în așa chip, că nu numai acest Stat să fie la adăpostul oricăror greutăți ulterioare cu vecinii săi, dar ca și populația românească, care este cea mai deasă în Sud-Estul Albaniei, „să fie păstrată neștirbită în hotarele Statului Albanez.

1) Harta pomenită mai sus a fost lucrată de autorul acestei lucrări și înaintată Ministerului Afacerilor Străine din București cu granițele convenite.

„Regiunea cuprinsă între orașele Ianina, Mețova, Grebena și muntele Gramos, este locuită de o populație în majoritate românească, care poate să fie evaluată la mai mult de 80.000 locuitori și care este împărțită în 36 de sate și târgulețe din care cele mai însemnate sunt: Samarina, Avdela, Perivoli, Crania, Lăbănița, Seracu, Laista, Leșnița, Breaza, Turia, Medjidia etc.

„Trebue să observăm că cele două versante ale Pindului dela muntele Gramos până la Agrafa sunt ocupate în majoritate de Români; O parte a acestei populațiuni a fost anexată Greciei după Tractatul de la Berlin. Românii au protestat atunci contra acestei anexări. Ar fi nedrept să se permită din nou despărțirea trunchiului compact românesc și să-l anexeze la alte State decât Albania. România este de părere că individualitatea lor națională va fi mai bine păstrată într'un Stat Albanez independent, sub garanția și controlul Marilor Puteri, ale cărui garanție ar trebui fixate într'un mod nediscutabil, pentru a se evita în aceste ținuturi turburări în viitor.

„Guvernul Român consideră că cele mai bune granițe naturale pentru Albania de Sud, ar fi munții Zagorei (Mitchikeli și Pipingo ¹⁾, valea râului Inahos ²⁾ până la confluența cu râul Arta (Arachtos), până la isvorul acestuia râu la Jug (Zygos): de aci la Mețova și urmând granița actuală a Greciei până la râul Venetico și de aci până la confluența sa cu râul Venetico și de aci până la confluența sa cu râul Bistrița (Aliacmon-Indjé-Cara Su) să urmeze cursul Bistriței spre Darda. Grămoste, Koritza până la lacul Prespa.

„Populațiunea cuprinsă între aceste hotare este în mare parte română, muzulmană (Români-Munteni-Vlahades), albaneză și o minoritate greacă.

„Pentru apărarea individualității naționale a Românilor din aceste ținuturi, care vor fi încorporate la Albania, Marile Puteri vor interveni să înscrie nu numai în Tractatul internațional, care va înlocui Tractatul din Berlin, dar și în Constituția sau Statul organic al Albaniei principiul ca în Administrația tuturor localităților unde majoritatea va fi românească, ca și

1) E greșit notat, se zice Papingo și nu Pipingo.

2) Inachus după Strabon este un afluent al lui Achelous (Asprotam) după Aravandinos ar fi râul Luros. Aravandinos. Op. cit. t. II p. 13—15.

„în toate bisericile și școlile românești, limba întrebuințată să
„fie cea română.

„Noul Stat Albanez va trebui să garanteze o autonomie
„administrativă și comunală și pe cât posibil politică, Români-
„lor din Albania, nepunând nici o piedică funcționarilor șefului re-
„ligios român al ținuturilor locuite de Români.

„Statul Român va putea, ca și în trecut, să subvenționeze
„instituțiunile de cultură românească din Albania fără nici o
„restricție din partea Statului Albanez" p. 123-125.

Ministrul Plenipotenționar al României la Londra (Mișu
către Ministrul Afacerilor Străine la București.

Londra, 14/27 Martie 1913.

Domnule Președinte al Consiliului,

„Am onoare a Vă informa că D-nii Murnu Valaorii și Papa-
„hași delegații macedo-românilor, au sosit la Londra și că în
„urma demersurilor mele, au fost primiți de Sir Edward Grey
„și de toți Ambasadorii, afară de cel al Rusiei, care este bol-
„nav. Au văzut însă la Ambasada Rusiei pe D-l de Etter, con-
„silierul Ambasadei. Peste tot s'a făcut conașionalilor noștri cea
„mai bună primire. Au fost ascultați cu atențiune și li s'au expri-
„mat simpatii pentru nobila cauză ce dumnealor au venit să
„pledeze.

„Toți Ambasadorii le-au pus în vedere că este mai bine
„să încredințeze cauza lor Guvernului Român care este ascultat
„în Consiliul European și este mai în măsură a lua apărarea
„intereselor lor prin prestigiul de care România se bucură și
„prin mijloacele de care Guvernul Regal dispune de a se ocupa
„de soarta conașionalilor săi din Peninsula Balcanică.

„In intervenirile ce am făcut pentru primirea susmențio-
„nașilor domni, am observat totdeauna că misiunea lor nu are
„nici un caracter oficial și că spusele lor nu pot angaja cât
„de puțin Guvernul Român.

„Delegații macedo-români au plecat astăzi din Londra spre
„Berlin, mulțumiți de cele ce au auzit aci (p. 125)".

In delimitarea graniței Cantonului Aromânesc la care vorbește
Nota e trecut râul Inahul în loc de Voidomași afluent al Artei cu conflu-
ența la hanul Balduma.

Telegrama Ministrului Plenipotențiar al României la Londra (Mișu) către Ministrul Afacerilor Străine.

Londra 1/14 Aprilie 1818.

„Chestiunea graniței de Sud a Albaniei este tot în suspensie; Franța și Rusia nu admit râul Kalamos ca frontieră și o fixează cu mult mai la Nord, astfel că un mare număr de sate românești rămân în afară. Italia studiază chestiunea pentru a prezenta cererile definitive. Grecia, sprijinită de Franța, a cerut admiterea ei la Conferință având un reprezentant ca și România. Italia s'a opus pentru că atunci ar trebui admiși și delegații albanezi. Conferința a refuzat, dar a remis Greciei o copie după memoriul meu. Reprezentantul Greciei prepară un contra-memoriu, majoritatea marilor puteri e mai mult favorabilă Grecilor” p. 130—121.

Din Protocolul dela St. Petersburg. 26 Aprilie-9 Mai 1913

„No. 4. Conferința înregistrează declarațiunea făcută de către delegatul Bulgarei și înscrisă în protocolul d. la 16/19 Ianuarie 1913, în termenii căreia Bulgaria consimte să dea autonomia școalelor și bisericilor Kuto-Valahilor care se vor găsi în viitoarele posesiuni bulgare, atât timp cât aceste școli vor fi frecventate de copii Kuto-Vlahilor și să permită înființarea unui Episcopat pentru aceiași Kuto-Vlahi cu facultatea pentru Guvernul Român de a subvenționa sub supravegherea Guvernului bulgar susnumitele instituțiuni culturale” p. 133-134.

(ss) Sazonov; F. Portales; G. W. Buchanan; D. T. Thurn;
A. Carlotti; Delcassé.

Raportat Maiestății Sale Regelui de către D-l Prim Ministru
T. Maiorescu.

București, Joi, 2/15 Mai 1913.

„Astăzi, la ora 11 a. m. a venit la Ministerul de Externe' Ministrul grec, D-l Papadiamantopulos, și mi-a comunicat verbal, după însărcinarea Guvernului său.

„Că Guvernul Elin va da bisericilor și școalelor macedo-române în regiunile ce le va anexa Grecia, deplină libertate a funcționării în limba macedo-română.

„Eu am răspuns că mă așteptam la aceasta, după declara-
rea deja făcută de D-l Tache Ionescu la Londra, dar că eu îl
rog ca acum să-mi dea această declarație, sub o formă oare-
care în scris și să adauge că e bine înțeles că, Statul Român
va subvenționa (ca mai înainte sub Turci) acele biserici și școli
și că, în conformitate cu regulile canonice ortodoxe, biserica
macedo-română va avea și dreptul la un Episcopat.

D-l Papadiamantopolos a mai adăugat:

2) „Că Guvernul Elin întreabă dacă suntem dispuși a în-
cheia o alianță cu Grecia, fiindcă pretențiile Bulgarilor devin
amenințătoare.

„Am răspuns că, asupra unei asemenea Chestii trebuie să
raportez Maiestății Sale Regelui și colegilor mei din Minister
și că deocamdată, impresia mea personală este că trebuie mai
întâiu să terminăm cu rezultatul mediațiunii dela Petersburg
față de Parlamentul nostru și apoi să hotărâm asupra atitudi-
nei României în noua criză balcanică“. (pag. 136 din tratat). ¹⁾

Telegrama Ministrului Plenipotențiar al României la Lon-
dra (Mișu) către Ministrul Afacerilor Străine.

Londra, 2/15 Iunie 1913

„Am fost întrebat dacă nu ar fi chip a accepta ca: Ro-
mânia din Pind să fie mai bine anexată Greciei decât Albaniei,
din momentul ce Grecia oferă garanții pentru păstrarea indi-
vidualității lor am răspuns că n'am primit încă noi instruc-
țiuni și că Excelența Voastră, înainte de a se pronunța așteaptă
rezultatul discuțiilor ce se vor deschide de noul nostru Mi-
nistru la Atena (p. 147. 147 din Tr.).

Telegrama Ministrului Afacerilor Străine (Măiorescu) către
Ministrul Plenipotențiar al României la Londra (Mișu).

București, 4/17 Iunie 1913.

„Instrucțiunile D-Voastre pentru României dela Pind nu pot
fi schimbate. Intre România și Grecia nu sunt discuții în această
privință.

1) Textul Tratatului de Pace dela București 1913, Editura Minerva.

„Incorporarea la Albania este cea mai bună garanție pentru Macedo-Români ¹⁾; dacă constituirea unei Macedonii Autonome este imposibilă. România nu poate să părăsească punctul său de vedere. (p. 150 Trat.).

Ministrul Plenipotențiar al României la Atena (Filodor) către Ministrul Afacerilor Străine (Măiorescu).

Atena 28 Iunie 11 Iulie 1913.

„Primind telegrama de ieri, am crezut de datoria mea a înștiința pe Președintele Consiliului de hotărârea luată. D-l Venizelos s'a arătat foarte mulțumit și n'a încetat de a-mi re-peta, cât este de fericit de acest întâi pas; a deplâns greșelile trecutului între România și Grecia, admitând că Guvernul grecesc avea *o mare parte de răspundere*. D-l Venizelos a admis răspunsul D-Voastră cu privire la subvenție și că ar trebui mai întâiu a pregăti terenul. Am profitat de ocazie pentru a-i sugera, în mod cu totul amical, conform instrucțiunilor conținute în scrisoarea D-lui Crețeanu, idea Circulării de adresat Preșefților cu privire la situația Românilor din Macedonia. Președintele Consiliului a promis să o facă și m'a rugat să aduc la cunoștința sa personală actele arbitrare ce voi afla. Mi-a mai spus în mod confidențial că ieri Ministrul Rusiei a făcut demersuri oficiale, probabil în urma cererei Bulgariei, pentru încheerea Armistițiului; că a răspuns că trebuia să se înțeleagă cu Serbia, dar că nu era de părere să admită această propunere nevoind să lase pe Bulgari a-și restabili situația; preliminările păcei a adăugat, trebuiau să se încheie pe câmpul de bătaie și este treaba aliaților“. (p. 206 din Trat.).

Telegrama Ministrului Plenipotențiar al României la Londra (Mișu) către Ministrul Afacerilor Străine (Măiorescu).

Londra, 5/18 Iunie 1913.

„La ultima întrunire a ambasadorilor, Chestiunea intervenției Marilor Puteri în războiul actual n'a fost discutată. Ambasadorii aprobă opinia Guvernului englez asupra neintervenției. Chestiunea graniței Albaniei este staționară. Pentru a eși

1) Câtă deziluzie față de actuala atitudine a Guv. Albaniez!

„din impas, Ministrul Afacerilor Străine al Angliei, stăruiește „pentru trimiterea unei Comisiuni mixte în scopul de a examina la fața locului starea etnografică a populațiilor. Ca „compensația a concesiunilor grecești la Sud-Vest, Marile Puteri „ar vrea să se arate mai darnice la est și să înglobeze în teritoriul grecesc o parte din România dela Pind“. (p. 221—222 din Tratat).

Telegrama Ministrului Plenipotențiar al României la Belgrad (Filality), Către Ministrul Afacerilor Străine (Maiorescu).

Belgrad, 8/21 Iulie 1913.

„D-nii Papricoff, Ivancioff și Topalicicoff, fost atașat militar „la Constantinopol, însoțiți de Atașatul militar rus la Sofia, au „sosit ieri la Niș ca plenipotențiarul Ministrul Rusiei de aici a „asigurat pe D-l Pasici, că sunt prevăzuți cu depline puteri în „regulă. Președintele Consiliului pe care l'am văzut acum, roagă „cu insistență pe Exceleța Voastră să desemneze cât mai curând posibil plenipotențiarul român și să accepte Niș ca loc de „intrunire, căci crede și el ca și D-l Venizelos, că e mai bine „a fi departe de reprezentanții Marilor Puteri. Acest lucru trebuie făcut cât mai curând posibil pentru a împiedica orice intervenție străină. El a adăugat: Spuneți D-lui Maiorescu că „suntem gata a-i da toate garanțiile ce va dori, și că vom „merge chiar mai departe decât dorințele sale pentru România „din Macedonia, care se vor afla în posesiunile noastre“. (p. 229—230 Tratat).

Raportul Consulului General al României la Salonic (S. Constantinescu), către Ministrul Afacerilor Străine (Maiorescu).

Salonic, 1 August 1913.

Domnule Președinte al Consiliului,

„M. S. Regele Greciei a sosit astăzi de dimineață în Salonic. Primirea făcută Suveranului a fost din cele mai entuziaste. La ora 9 jum. Regele a asistat la un Te-Deum oficiat „în Biserica S-ta Sofia și la ora 10 și trei sferturi a primit la „palat (Casa Modiano), Corpul Consular, autoritățile Civile „și militare și delegațiunile diferitelor Comunități din Salonic

„și interior. In câteva cuvinte, pe care a binevoit să mi le adreseze, Regele Constantin a ținut încă o dată să mă asigure că, deacum înainte lucrurile vor merge altfel cu Kușovlahii; aceștia nu vor mai avea să se plângă de oarecari asupriri; că ordine formale au fost date pretutindeni în favoarea lor și pedepsirea celor ce se vor fi făcut vinovați față de dânșii; că în această privință a telegrafiat și Maiestății Sale Regelui „Carol”. (p. 258—259 *Trat.*).

Cu ocazia încheierei păcii dela București, Guvernul Român sezizat de întreaga suflare aromânească din Balcani și Pindobținuu în mod oficial recunoașterea Autonomiei școlare și bisericești, care deja fusese recunoscută și la Londra schimbându-se scrisori reciproce, care sună astfel ¹⁾.

Son Excellence Monsieur Toncheff, Premier Délégué du Gouvernement Royal Bulgare à la Conference de Bucarest.

No. 17.058

Bucarest, le 22 Juillet (4 Août) 1913

Monsieur le Ministre.

„Ainsi qu'il a été convenu au cours de nos pourparlers. en vue d'un état de paix durable à établir entre nos deux pays, j'ai l'honneur de prier Votre Excellence devouloir bien me confirmer, en réponse à ma présente note que :

„Conformement à la déclaration que la Bulgarie a faite dans le Protocole signé à Londres la 16/29 Janvier 1913 et à l'article 4 du Protocole de la Conférence de St. Pétersburg du 26 Avril (9 Mai) de la même année, la Bulgarie Consent à donner L'Autonomie aux écoles et aux églises des Koutzovaques avec la faculté pour le Gouvernement Roumain de subventionner sous la surveillance du Gouvernement Bulgare les dites institutions culturelles présentes et à venir“.

Veillez agréer, etc.

(ss) *T. Maioresco.*

Son Excellence Monsieur T. Maioresco, Président du Conseil, Ministre des Affaires Étrangères.

Bucarest. le 22 Juillet 1913

„En réponse à la note de Votre Excelence en date du 22 Juillet 1913. j'ai l'honneur de Voux confirmer que :

1) La anexe traducerea in românește a scrisorilor.

„Conformément à la déclaration que la Bulgarie a faite dans le Protocole signé à Londres le 16 | 29 Janvier 1913 et à l'article 4 du Protocole de la Conférence de St. Petersburg au 26 Avril (9 Mai) de la même année, la Bulgarie consent à donner L'Autonomie aux écoles et aux églises des Koutzo-Valaques se trouvant dans les futures possessions bulgares et à permettre la création d'un Episcopat pour ces mêmes Koutzo-Valaques, avec la faculté pour le Gouvernement Roumain de subventionner, sous la surveillance du Gouvernement Bulgare, les dites institutions culturelles présentes et à venir“.

„Veuillez agréer, etc“.

(ss) Toneheff.

Son Excellence E. Vénizelos, Président du Conseil des Ministres de Grèce. Premier délégué du Gouvernement Royal Hellénique a la Conférence de Bucarest.

No. 17.277

Bucarest, le 23 Juillet (5 Août), 1913

Monsieur le Président du Conseil.

„Ainsi qu'il a été convenu au cours de nos pourparlers, j'ai l'honneur de prier Votre Excellence de vouloir bien me confirmer en réponse à la présente note que :

„La Grèce consent à donner L'Autonomie aux écoles et aux églises des Koutzo-Valaques se trouvant dans les futures possessions grecques et à permettre la création d'un Episcopat pour ces mêmes Koutzo-Valaques avec la faculté pour le Gouvernement Roumain de subventionner, sous la surveillance du Gouvernement Hellénique, les dites institutions culturelles présentes et à venir“.

„Veuillez agréer etc“.

(ss) T. Maiorescu

Son Excellence Monsieur T. Maiorescu, Président du Conseil des Ministres, Ministre des Affaires Etrangères de Roumaine.

Bucarest, le 23 Juillet (4 Août) 1913

Monsieur le Président du Conseil

„En réponse à la note, en date de ce jour, que Votre Excellence a bien voulu me remettre. J'ai l'honneur de confirmer à Votre Excellence que :

„La Grèce consent à donner l'autonomie aux écoles et aux „églises des Koutzo-Valaques se trouvant dans les futures possessions grecques et à permettre la création d'un Episcopat pour „ces mêmes Koutzo-Valaques avec la faculté pour le Gouvernement Roumain de subventionner, sous la surveillance du „Gouvernement Hellénique, les dites institutions culturelles présentes et à venir“.

„Veuillez agréer etc.“

(ss) E. K. Venizélos.

Son Excellence Monsieur N. Pachitch, Président du Conseil des Ministres de Serbie, Premier Délégué du Gouvernement Royal de Serbie à la Conférence de Bucarest.

No. 17.276

Bucarest, le 23 Juillet (5 Août), 1913

Monsieur le Président du Conseil

„Ainsi qu'il a été convenu au cours de nos pourparlers, j'ai „l'honneur de Vous prier Votre Excellence de vouboir bien me „confirmer en réponse à la présente note que :

„La Serbie consent à donner l'autonomie aux écoles et aux „églises des Koutzo-Valaques se trouvant dans les futures possessions Serbes et à permettre la création d'un Episcopat pour „ces mêmes Koutzo-Valaques, avec la faculté pour le Gouvernement Roumain de subventionner sous la surveillance du Gouvernement serbe, les dites institutions culturelles présentes et à venir, „Veuillez agréer etc“.

(ss) T. Maioresco.

Son Excellence Monsieur T. Maioresco, Président du Conseil des Ministres, Ministre des Affaires Etrangères de Roumanie.

Bucarest, le 25 Juillet 1913

Monsieur le Président du Conseil

„En réponse à la note que Votre Excellence a bien voulu „m'adresser en date du 23 courant No. 17276, j'ai l'honneur de „vous informer que la Serbie consent à donner l'autonomie aux „écoles et aux églises de Kautzo-Valaques se trouvant dans les „futures possessions serbes et à permettre la création d'un Epis-

„copat pour ces même Koutzo-Valaques, avec la faculté pour le „Gouvernement Roumain de subventionner, sous la surveillance „du Gouvernement Serbe, les dites institutions culturelles pré-sentes et à venir.

„Veuillez agréer, etc.“

(ss) *Nik. P. Pachitch*

După încheierea păcii dela București și obținerea Autonomiei școlare și bisericești, s'au redeschis toate școalele și bisericile românești din ținuturile încorporate; Greciei, Serbiei, Bulgariei și Albaniei, după cum le destinase soarta printr'o fictivă și nepotrivită împărțire. Nu s'a ținut seamă de autodeterminarea drepturilor naționalităților ce locuiau acele ținuturi, ci numai după bunul plac și după interesul învingătorilor și după ambiția Diplomației, Cu drept cuvânt, Max Choublier, a definit în renumita sa lucrare „La Question d'Orient“, que: „La Diplomatie c'est l'ennemie des Peuples“.

Școalele și bisericile s'au menținut până la intrarea României în marele războiu mondial, când s'au închis; iar populația, dascălimea și preoțimea au fost deportate din Macedonia sârbească în Bulgaria, iar comunele românești predate, pustiite și distruse.

După încheierea păcii generale, s'au redeschis numai școalele și bisericile din Grecia, care a respectat și respectă Tratatul dela București din 1913.

Serbia deși aliata României, totuși a desconsiderat și desconsideră încă, Tratatul din București, considerându-l caduc; fapt pentru care nu permite redeschiderea școalelor, desconsiderând astfel și Dreptul Minorităților; în timp ce Diplomația și Liga Națiunilor, închide ochii, ca și cum nu le-ar conveni.

Cât privește Albania, pentru a cărei creațiune a contribuit foarte mult România și în care, chiar Aromânii își puseseră mari speranțe în 1913, când voiau să formeze în Pindul Aromânesc un Canton¹⁾, anexat la Albania, s'a arătat ingrătă etatizând pe nedrept învățământul românesc din ținuturile ei locuite exclusivamente de Aromâni.

În Bulgaria nu au rămas decât două școli; în Sofia și în Giurmaia.

1) Cartea Verde a României la Anexe.

Pe când Turcia, deși nu era creștină, totuși era tolerantă; în timp ce Statele Creștine, moștenitoare Turciei Europene, nu vor să auză de toleranță, neținând cont că totul se schimbă în lume, că nimic nu e statornic, că nimic nu rămâne nepedepsit cum zice Genialul Clemenceau în remarcabila sa lucrare¹⁾ „Moi aujourd' hui, toi demain“.

Desfășurarea viitoarelor evenimente balcanice, vor orienta și pe Aromâni în calea câștigării drepturilor lor etnice, impunând individualitatea lor etnică ca și în trecut.

1) Clémenceau: *Grandeurs et Misères d'une Victoire* pag. 251 Paris 1930

CAPITOLUL AL XI-lea

TABLOURI STATISTICE

Primul Tablou Statistic

Al Școalelor și Bisericelor române din Peninsula Balcanică, care au funcționat până la intrarea României în războiu.

A. Circumscripția Bitolia (Serbia)

<i>1. Bitolia</i>	<i>6. Târnova</i>
Liceul de băeți	Școala primară mixtă
Școala normală de fete	
„ profesională de fete	<i>7. Rezna</i>
Școala primară de băeți	Școala primară mixtă
„ „ „ fete	
Grădina de copii	<i>8. Iancovăț</i>
	Școala primară mixtă
<i>2. Gopeși</i>	
Școala primară de băeți	<i>9. Ochrida</i>
„ „ „ fete	Școala primară mixtă
<i>3. Moloviște</i>	<i>10. Perlepe</i>
Școala primară de băeți	Școala primară mixtă
„ „ „ fete	
<i>4. Nijopole</i>	<i>11. Beala de Sus</i>
Școala primară de băeți	Școala primară mixtă
„ „ „ fete	
<i>5. Magarova</i>	<i>12. Crușova</i>
Școala primară mixtă	Școala primară de băeți
	„ „ „ fete
	„ „ mixtă

13. *Scopia (Uscüb)*

Școala primară mixtă.

14. *Cumanova*

Școala primară mixtă

15. *Coceani*

Școala primară mixtă

16. *Ghevgheli*

Școala primară mixtă

17. *Huma*

Școala primară mixtă

18. *Palanca*

Școala primară mixtă

19. *Tetova*

Școala primară mixtă

20. *Veleş*

Școala primară mixtă

GRECIA

A. **Circumscripția Salonic**

1. *Salonic*

Școala Superioară de Comerț

Școala primară mixtă

2. *Veria*

Școala primară de băeți

" " " fete

3. *Doliani*

Școala primară de băeți

Școala primară de fete

4. *Xirolivadi*

Școala primară mixtă

5. *Selia*

Școala primară mixtă

6. *Vodena*

Școala primară de băeți

" " " fete

7. *Gramaticova*

Școala primară mixtă

8. *Paticina*

Școala primară mixtă

9. *Cândrova*

Școala primară mixtă

10. *Păpădia*

Școala primară mixtă

11. *Belcamen*

Școala primară mixtă

12. *Nevesca*

Școala primară mixtă

13. *Vlaho-Clisura*

Școala primară mixtă

14. *Poroj*

Școala primară mixtă

15. *Hrupistea*

Școala primară mixtă

B. Circumscripția Meglenia

1. Birislav

Școala primară mixtă

2. Cupa

Școala primară mixtă

3. Livezi

Școala primară de băeți

" " " fete

4. Liumnița

Școala primară mixtă

5. Lugunța

Școala primară mixtă

6. Oșani

Școala primară mixtă

**C. Circumscripția
Grebena-Grecia**

1. Ianina

Școala Comercială Elementară

" primară mixtă

2. Abela

Școala primară mixtă

3. Samarina

Școala primară mixtă

4. Perivole

Școala primară de băeți

" " " fete

5. Turia

Școala primară de băeți

" " " fete

6. Grebena

Un Gimnaziu

Școala primară de băeți

" " " fete

7. Băiasa

Școala primară de băeți

" " " fete

8. Breaza

Școala primară mixtă

9. Paleohori

Școala primară mixtă

10. Meșova

Școala primară mixtă

ALBANIA

A. Circumscripția Corița

1. Corița

Școala primară de băeți

" " " fete

2. Pleasa

Școala primară de băeți

" " " fete

3. Moscopole

Școala primară de băeți

" " " fete

4. *Lânca*

Școala primară mixtă

5. *Nicea*

Școala primară mixtă

6. *Bitcutki*

Școala primară mixtă

7. *Șipsca*

Școala primară mixtă

B. Circumscripția Berat

1. *Berat*

Școala primară mixtă

2. *Elbasan*

Școala primară mixtă

3. *Ferica*

Școala primară mixtă

4. *Grabova*

Școala primară mixtă

5. *Lusnia-Carbonara*

Școala primară mixtă

AL 2-LEA TABLOU STATISTIC

al școalelor, elevilor și elevelor pe semestrul 1 Septembrie —
1 Ianuarie 1923 din Grecia. — Invățământul Primar

No. de ordine	Localitatea	FELUL ȘCOALEI	No. elevilor	No. elevelor	Totalul	Observațiuni
1	Belcamen	Școală mixtă	20	20	40	
2	Cândrova	" "	43	25	68	
3	Doliani	" de băeți și fete	51	46	97	
4	Gramaticova	" mixtă	68	46	114	
5	Hrupiștea	" "	28	25	53	
6	Lugunța	" "	12	3	15	
7	Livezi	" "	51	5	56	
8	Nevesca	" de băeți și fete	8	1	9	
9	Osani	" mixtă	1	5	6	
10	Păpădia	" "	26	—	26	
11	Paticina	" "	47	32	79	
12	Poroi	" "	14	6	20	
13	Salonic	" de băeți și fete	29	14	43	
14	Vlaho-Clisura	" mixtă	17	4	21	
15	Veria	" de băeți și fete	114	152	266	
16	Vodena	" mixtă	47	41	88	
17	Perivoli	" de băeți și fete	60	35	95	
18	Abela	" " " " "	51	22	73	
19	Samarina	" " " " "	42	21	63	
20	Dămași	" mixtă	—	—	45	
21	Vlaho-Iani	" "	—	—	38	
22	Turia	" "	—	—	61	
23	Băeasa	" "	—	—	48	
24	Iamîna	" "	—	—	14	
25	Breaza	" "	—	—	12	
26	Grebena	" "	—	—	65	
		Total	729	503	1515	

LISTA DE SUBSCRIȚIE

Pentru clădirea bisericii române din Salonic, din inițiativa marelui patriot Colonel C. Livezeanu în luna lui Iunie 1920

1. Colonel C. Livezeanu	Lei 2000	30. Fanca Licea Cristovici	
2. Traian Duma	„ 1000	Napol. aur	5
3. Nicolae Slaftovici	„ 500	31. Costică Mihai	Lei 500
4. Locot. D. Rădulescu	„ 500	32. Naum Ghica	„ 1000
5. Artistul Cocos	„ 500	33. Eugenia Capidan	Drah. 25
6. Vasile Diamandi	„ 1000	34. Beca Goj Instit.	Lei 500
7. Zaharia V. Diamandi	„ 500	35. Solia Cațuleanu	Drah. 25
8. Cocea G. Bela	„ 1000	36. Maria Bușulenga	Lei 600
9. Dumitru Caramuzi	„ 800	37. Eleni Tărărescu Inst.	„ 300
10. Constantin Panu	Drah. 100	38. Gheorghe Boga Inst.	„ 500
11. Filip Goj	Lei 1000	39. Sterie Hagigogu	„ 1000
12. Cazangi	Drah. 500	40. Olga Baliu	„ 500
13. Sterie Papahagi	Lei 300	41. Vasile Christea	„ 50
14. George Geogea	„ 1000	42. Nicea Nicolae	„ 500
15. Maestru Georgescu	„ 100	43. Zaman George	„ 1000
16. „ Apostolescu	„ 100	44. George Cușu din	
17. „ Crăciunescu	„ 100	Gramaticova	600
18. Serg. Const. Alexe	„ 50	45. Bușa Caranica	Drah. 35
19. Caporal Oprea Const.	„ 50	46. Nicu Șarapci	Lei 200
20. „ „ „		47. Cațuleanu	Drah. 30
p. fratele său mort	„ 50	48. Nicolae Muzaca Prof.	Lei 2000
21. Caporal Pascu Petre	„ 50	49. Sofocle Vafiades	Drah. 5
22. Soldatul Jilava Florea	„ 50	50. Marica Tărărescu	Lei 100
23. „ Codruța Pascu	„ 50	51. Iancu Cionga	„ 1000
24. „ Vasile Marin	„ 50	52. Stavre Capidan	„ 1500
25. „ Văcaru Mihai	„ 50	53. Dumitru Pastramă	Drah. 25
26. D-ra Eudoxia Muzaca	„ 200	54. Nicolae Babu Elev	„ 25
27. Tănase Tărărescu	Drah. 25	55. Preotul D. Brindu	„ 25
28. Croitor Const. Tănase	Lei 200	56. Christache Iuța Elev	„ 25
29. Nicolae Zarif	„ 300	57. Mena Tănăsescu	„ 50

58. Zilca Tănăsescu	„	50		fuseseră depuși la Banca de Comerț & Depozit din Salonic, azi închisă
59. Pandeli Ciari	Lei	100		transformați apoi în
60. Popescu din Paticina Victor	„	100		
61. Tase Take Elev	„	200	Drahme 18000.	
62. Costică Nicolau Elev	„	100	„ 40000	obținuți dela Guvernul Grec pentru despăgubirea terenului ars declarat teren public.
Total General	Lei	23.800		
Tot pentru clădirea Bisericei există următorul fond :				
800	Napoleoni aur			
200	„ „ rețrași			
	de Consulul G. C. Ionescu pentru Cimitir.		Drahme 58000	totalul de azi
<u>Rest</u> 600	Napoleoni aur, care		Drahme 995,	Napoleoni 5.

AL 3-LEA TABLOU STATISTIC

Al școalelor, elevilor și elevelor din Grecia pe exercițiul școlar
1924—1925. — Învățământul Primar.

No. de ordine	LOCALITATEA	FELUL ȘCOALEI	No. insti- tut. și ins- titoare	No. elevi- lor și ele- velor	Observațiuni
1	Salonic	Școala mixtă	3	54	
2	Poroî	" "	2	35	
3	Veria	Șc. băeți și fete	11	330	
4	Vodena	Școala mixtă	3	70	
5	Gramaticova	" "	3	80	
6	Paticina	" "	3	80	
7	Cândrova	" "	3	80	
8	Papadia	" "	1	20	
9	Nevesca	" de băeți	2	25	
10	"	" " fete	1	15	
11	Belcamen	" mixtă	2	35	
12	Vlaho-Clisura	" "	2	20	
13	Hrupistea	" de băeți	2	35	
14	"	" " fete	2		
15	Doliani	" mixtă	3	100	
16	Selia	" "	2	45	Școală de vară
17	Fetița	" "	1	25	" " "
18	Xirolivada	" "	2	45	" " "
19	Grebena	" de băeți	3	85	
20	"	" " fete	2		
21	Turia	" mixtă	4	45	
22	Băeasa	" "	2	32	
23	Breaza	" "	1	12	
24	Ianina	" "	1	13	
25	Dămași	" "	—	28	Școala de iarnă
26	Vlaho-Iani	" "	—	35	" " "
27	Perivoli	" "	4	120	" " vară
28	Abela	" "	4	45	" " "
29	Samarina	" "	2	40	" " "
		Total parțial	71	1549	
	<i>Meglenia</i>				
1	Livăzi	Școala mixtă	4	80	Șc. de vară și iarnă Drinova
2	Osani	" "	1	20	
3	Lugunța	" "	1	20	
4	Cupa	" "	1	15	
		Total general	78	1684	

AL 4-LEA TABLOU STATISTIC

Al școalelor, elevilor din Grecia pe exercițiul școlar 1924—1925
 Invățământul Secundar.

No. de ordine	Localitatea	Felul școalei	No. profesorilor	No. elevilor	Observațiuni
1	Salonic	Școala superioară de Comerț și cu secția de Gimnaziu	15	138	
2	Ianina				
3	Grebena	„	9	48	

CAPITOLUL AL XII-lea

ANEXE

Extracte din Bula Impăratului Andronic cel Bătrân¹⁾ din anul 1321, luna Iunie dinpă Aravandinos²⁾,

Intr'o parte a Bulei glăsuește astfel :

„Ἐτερον σιγιλάτικιον τὸ στάσιον τοῦ Ἡλία, στίχοι Βλάχων οἱ Μουτζάδες, Κολονιάτης Βλάχος μετὰ τῶν συστίχων αὐτοῦ, στίχοι τρεῖς Βλάχων τοῦ Χαλκία,“

In altă parte zice așa :

„Βλάχων καπνοὶ εἴκοσι σὺν τῷ Βησσωτᾶ καὶ τῷ λιγερώ.“

Bula se termină astfel :

„Διορίζεται ἡ βασιλεία μου, ἵνα καὶ πάλιν κατέχη ἡ αὐτὴ ἀγιω-
τὰτη ἐκκλησία τὸ δηλωθεν χωρίον τὴν Σουχὰν ἀνενοχλήτως καὶ ἀδια-
σειστως μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ ἀστρατεύτων Βλάχων καθὼς κατείχετο καὶ
„πρότερον.“

Aminceanul Grigore H. Grandea într'o conferință ținută pe timpul studiilor sale asupra Românilor din Peninsula Balcanică, începe astfel:³⁾

„Nu e decât iubirea ce am către acel milion de Români „demni de strămoșii noștri, către patria părintelui meu, cu a „cărei descriere și istorie de mic copil mi-au legănat mintea și „inima; acestea sunt care m'au făcut să infrunt tot, să calc în „picioare modestia cuvenită juneței, să es din cercul atribuțiilor

1) Bula se referă la Mítropolía Ianinei.

2) Aravandinos: Op. Cit. t. II, pag. 309, 310, 311.

3) Albina Pindului No. 4 din 1 August 1868 pag. 87.

„mele de școlar, să viu aci și să ridic vocea mea în favorul „Românilor de peste Dunăre“.

Grandeza însuși declară că, își trage originea din Aminciu¹⁾ „prin următoarea dedicație făcută poeziei sale „Macedoneanul“: ²⁾ „Bătrânului meu amic D. Casacovici, Veteranul armatei române, „Român dela Pind, compatriotul tatălui meu; pentru stima, iubirea și administrația ce am către el“.

Iată ce zice Grandeza în articolul: Școalele Macedonene³⁾.

„Pe când mă aflam secretar la Comisia Documentară, am calculat numai din documentele Mănăstirilor închinat ce am avut la îndemână, proprietăți donate de Macedoneni bisericilor și instituțiilor de binefacere din țară în cifra de 17 milioane lei vechi și pentru cele din Macedonia și locurile vecine peste 67 milioane lei vechi.

„Prin urmare susținerea școlii Macedonene din București și a câtor-va școli primare din Macedonia, ai căror învățători cu chiu și vai se plătesc încă, nu era o milă aruncată unor frați înstrăinați, ci o parte foarte neînsemnată din ceea ce este „al lor“.

„Școala macedoneană s'a desființat sub cuvânt de economie“.

„Scopul pentru care a înființat-o Cuza Vodă a rămas neatins. Cele 4 sau 5 școli din Macedonia există încă, dar existența lor materială, pe lângă a școalelor grecești și turcești este o „deridere.

„Guvernul nostru este liber să serve interesele românilor cum crede mai nimerit. Nu avem dreptul a'i imputa.

„Să ne permitem însă o observație. S'au secularizat mănăstirile închinat pentru că ele nu îndeplineau condiția d'a distribui aci câte-va milioane pentru școli și binefaceri. Dar când Guvernul Român refuză Macedoniei nu milioane, ci câte-va mii precum vedeți, o parte mizerabilă din ceea ce i se cuvine după testamente, care mai este scuza secularizării?

„Dacă Guvernul nu cunoaște condițiile la care, sine quo non s'a supus prin secularizare într'o zi justiția țării i le va spune,

1) Aminciu zis și Meșova este un însemnat centru aromânesc din Pind (Epir), denumit de Victor Bérard în lucrările sale: Metropola Românismului din Pind“.

2) Albina Pindului No. 13 din 15 Decembrie 1868 pag. 317.

3) Albina Pindului. Anul IV din 15 Aprilie 1875. pag. 2 și 3.

„Vorbim cam aspru, căci cerem pentru Macedonia nu milă „ci câte-va picături din ceea ce este al ei“.

„Pentru Guvern aci nu este o chestie de patriotism sau „naționalitate, ci o chestie de dreptate și prudență; să nu expună „țara la urmări cari ar cauza inevitabil un dezastru în finan- „țele ei“.

„Il consiliăm din tot sufletul să nu se întemeze pe ideea „că secularizarea este un fapt împlinit. Dar chestia fiind foarte „delicată atât pentru România cât și pentru Macedonia care este „așa de mizerabil răsplătită, acum când am atras atenția, cred „că, este mai bine să tăcem până la momentul oportum“.

Iată cum se exprimă genialul poet Mihail Eminescu într'un articol publicat în Curierul de Iași din 1 Decembrie 1876, sub titlului: „Românii din a dreapta Dunărei“: Guvernul Român ar „trebui să ia pe Macedoneni sub ocrotirea lui și să îi apere de „dușmani. Avidității grecești, sârbești și bulgărești trebuie să i „se pună stăvilire, hotărându-se pentru această provincie poli- „glotă o egală îndreptățire a limbilor și a confesiunilor“.

„Datoria Guvernului nostru e de a asigura libertatea bise- „ricească și scolastică pentru toți Românii din dreapta Dunării, „scăpându-i astfel de sub presiunea spirituală a națiunilor incon- „jurătoare. Pentru dobândirea dreptului lor, Românii Macedoneni „își pun nădejdea în noi. „Să ne arătăm demni de încrederea „lor“.

Suszisul Pasaj se află atât în lucrarea lui I. Scurtul intitulată: „Scrieri Politice și Literare (1870—1877) pag. 172 București (Minerva) 1905; cât și în lucrarea D-lui D. Murărașu intitulată „Naționalismul lui Eminescu Cap. I.“ Dragostea de Neam și Țară pag. 60. București 1932.

Piese referitoare la situația Corpului Didactic din Peninsula Balcanică.

NORME¹⁾

Pentru fixarea ajutoarelor sub forma de pensuni ce se pot acorda foștilor membri ai corpului didactic și bisericesc.

Cei în drept poate să acorde ajutoare lunare, sub forma de pensiuine după mijloacele bugetare de care dispune, foștilor

1) Înainte de legea de Asimilare a Corpului Didactic.

membrii ai corpului didactic sau ai celui bisericesc român din Macedonia, cu toate că nu se fac rețineri în acest scop, din subvențiile ce le se plătesc după următoarele norme:

Art. 1. — Unui Membru ai Corpului Didactic sau al celui preoțesc îi se poate servi un ajutor lunar ca pensie când a împlinit 35 ani de serviciu sau mai înainte de acel termen dacă nu mai e în stare de a munci, din cauză de infirmitate sau boală grea incurabilă, în acest din urmă caz se va servi pensie numai acelor care vor fi împlinit cel puțin 15 ani de serviciu.

Art. 2. — Funcționari prevăzuți la art. 1, care au împlinit 35 de ani de serviciu, vor primi ca pensie jumătate din salariul lunar ce au avut în cursul ultimului an de serviciu.

Art. 3. — Funcționarul scos la pensie din cauză de infirmitate sau boală grea incurabilă, cu 15—20 ani inclusiv de serviciu, va primi ca pensie $\frac{1}{3}$ din salariul lunar, ce a avut în anul din urmă.

Art. 4. — Acel care va fi nevoit să iasă la pensie din aceleași motive ca la art. 3, cu 21—30 ani inclusiv de serviciu, va primi o pensie egală cu $\frac{1}{3}$ din salariul său plus lei 10 lunar iar cei cu 31—35 ani de serviciu vor primi pensia prevăzută la art. 2.

Art. 5. — În caz de moarte a funcționarului de care se vorbește la art. 2, 3 și 4 în timpul funcțiunii, se va servi pensiunile respective moștenitorilor lor și anume: soție, copii minori după regulile următoare:

a) Soția cu copii minori va primi pensia întreagă cuvenită soțului, conform dispozițiilor din art. 1, precedent, ajungând copii la majorat se va reduce $\frac{1}{4}$ din pensie.

b) Soția rămasă singură, fără copii va primi pensia cuvenită soțului mai puțin $\frac{1}{4}$; în caz de măritiş pierde dreptul la pensie.

c) Rămânând copii minori fără mamă, li se va plăti pensia cuvenită tatălui conform art. 2, până la majorat dacă sunt cel puțin 2 copii, dacă este numai un copil, îi se va plăti până la majorat numai $\frac{1}{2}$ din pensia cuvenită tatălui.

Art. 6. — Dacă soțul și soția au fost funcționari, nu se va plăti pensia de cât bărbatului, asupra acestel pensuni soția are drepturile prevăzute în normele de față.

Art. 7. Constatarea pentru scoaterea la pensiuine se va face de autoritatea superioară ajutată de comunități și de Eforia Centrală, observându-se normele de mai sus.

Art. 8. — Majoratul pentru băeți și fete începe la vârsta de 21 de ani. În caz de căsătorie înainte de această vârstă, copiii se socotesc majori.

Art. 9. — Cântăreții, Paracliserii, servitorii etc. orice persoană care nu face parte din corpul didactic sau preoțesc nu au dreptul de pensiuine.

Art. 10. — Fixarea pensiunelor pentru foști și actuali funcționari se va calcula după subvenția stabilită conform normelor fixate la 1 Aprilie 1911 fără a se scoate și îndemnizarea de reședința.

Art. 11. — Se mențin cu pensiunile stabilite la 1 Aprilie 1911 cu excepție față de normele de mai sus următorii pensionari. (Urmează o listă, considerând-o de prisos a o reproduce).

ADUNAREA DEPUTAȚILOR
Sesiunea Extraordinară 1920.

EXPUNERE DE MOTIVE ¹⁾

Sunt mai bine de 50 de ani de când recunoscându-se importanța culturală și mai ales politică a elementului românesc din Peninsula Balcanică, s'a pus temelia învățământului național din Macedonia, înființându-se prima școală românească la Tarnova și înscriindu-se în bugetul Statului român suma de 14.000 lei pentru școale și biserici.

De atunci și până astăzi, grație solitudinii guvernelor române și grație unor inimi generoase ce s'au găsit printre românii din Macedonia, școala a luat un avânt mare și s'au făcut progrese reale, cu toate piedicile puse mai ales de greci, care vedeau în propaganda culturală românească o stavilă împotriva realizării ideilor lor panelenice și cu toată opoziția cercurilor turcești care nu-și dedeau seama că adevăratele lor interese coincideau cu interesele Statului român.

Astfel, numărul școalelor din Macedonia s'a ridicat înainte de războiul balcanic la 105 școale primare, în diferitele târguri și sate, un liceu cu șapte clase și cu secție pedagogică la Bit-

1) Prezentată Senatului.

lia, o școală normală profesională de fete la Bitolia, o școală comercială superioară la Salonic, o școală comercială la Ianina și un gimnaziu la Berat.

Numărul membrilor corpului didactic a ajuns la un total de 244 persoane dintre cari 184 institutori și 60 profesori, iar numărul preoților s'a ridicat la cifra de 45 la cele 35 biserici și paraclisuri.

Bugetul școalelor din Macedonia, în ultimul timp a fost de 780.000 lei.

Caracterul școalelor din Macedonia a fost și va fi încă multă vreme diferit de caracterul școalelor din Regat. Având să lupte în primul rând cu propagarea ideilor naționale, profesorii și învățătorii din Macedonia au de îndeplinit mai mult un rol de apostoli ai culturii naționale.

Privită activitatea corpului didactic macedonean sub acest raport, trebuie să constatăm că în trecut el n'a fost obligat să observe în totul legile și regulamentele din țară. Alegerea profesorilor și institutorilor s'a făcut nu atât după criteriul examenelor, cât mai ales după rezultatele ce dedea propaganda lor. Și această propagandă a dat fără îndoială, bune rezultate, căci după un răstimp de aproape de o jumătate de secol s'au prefăcut cu totul aspectul satelor aromânești și s'au produs generații întregi de profesori, medici, avocați, ingineri, etc.

Până astăzi școlile din Macedonia s'au condus numai prin deciziune ministerială și prin dispozițiuni bugetare. O lege care să fixeze drepturile și datoriile corpului didactic macedonean până astăzi nu există. Din această cauză și situațiunea profesorilor și institutorilor a fost din cele mai precare, iar în ultimul timp această situațiune a devenit însuportabilă.

De aproape 8 ani de zile, de când a început războiul balcanic, viața acestor apostoli ai neamului s'a prefăcut în viață de martir. Li s'a închis școlile. li s'au confiscat averile, li s'au măcelărit rudele și s'au comis asupra lor tot felul de atrocități. Motivele pentru toate acestea au fost fie împrejurările de război, fie încăpățânarea lor nobilă a nu-și părăsi opera căreia i s'au devotat.

Evident că România întregită nu poate părăsi cauza Macedoniei.

Dacă împrejurări mai grele, cu un buget mai restrâns și cu mijloace mai puține școala și biserica din Macedonia a funcționat și a făcut progrese reale, cu atât mai vârtos astăzi când, pe lângă interesul național și de Stat, se mai adaugă și sentimentul de recunoștință pentru patria lui Șaguna și a lui Gojdu, cari desigur au grăbit actul Unirii, chestiunea culturii românești din Peninsula Balcanică, va avea să fie una din preocupările de competenție ale ministerului de instrucție și de culte.

România nu poate să se dezintereseze de ceea ce se petrece în Balcani, ea nu poate să renunțe la rolul său precumpănitor pe care îl dictează nu numai netăgăduita-i superioritate de rasă și număr, dar și marile sale interese materiale și politice și trecutul său în destinul Balcanului. Macedonia constituie pentru Statul român și o rezervă politică care și-a avut importanța ei în războiul balcanic cu ocazia lichidării Turciei Europene și care va fi prețioasă în viitor.

De altfel necesitatea expansiunii românești, spre Orient, spre Peninsula Balcanică, cu care România are nenumărate legături străvechi și organice, ne împune să ne preocupăm de cultura românească dela frații pe care nu-i cuprinde granițele Regatului. Această preocupare este cu atât mai justificată astăzi, când s'au luat măsuri internaționale pentru ocrotirea minorităților etnice.

Pentru această expansiune elementul aromân din Balcani, care este înzestrat cu înalte calități morale și intelectuale și mai presus de toate cu calități de ordin practic poate să fie de un real folos, mai ales din punctul de vedere al naționalizării industriei și comerțului nostru în Orient.

Personalul didactic al școalelor din Macedonia s'a recrutat după aceleași norme ca și personalul didactic din Regat înainte de legea din 1893, pentru învățământul primar, și înainte de legea din 1879, pentru învățământul secundar. După cum în Regat, în baza legii din 1864, profesorilor și învățătorilor li se cerea cel puțin studii echivalente cu cele pe cari aveau să le profeseze tot astfel și în Macedonia recrutarea Corpului didactic se făcea după trebuințele locale, fără să i se impună condițiuni de capacitate prevăzute de legile din Regat.

Stările de fapt s'au prefăcut cu timpul în stări de drept, iar astăzi aceste stări aștepta o legiferare.

Imprejurările din timpul războiului au făcut să se suspende în mare parte viața școlară din Macedonia. O mulțime de învățători și profesori au fost siliți să se refugieze în Regat. Cei cari au venit după războiul balcanic au fost primiți în învățământ și plasați mai ales în Cadrilaterul Dobrogei. O lege, apărută în 22 Decembrie 1913, le-a regulat situațiunea în învățământ. Cei cari au venit în timpul din urmă au fost primiți unii în școlile din Regat sau din țările româno-surori, alți au rămas la dispozițiunea Statului Român, spre a-i trimite pe la catedrele lor. Un decret-lege din 5 Februarie 1919, a venit să le reguleze și acestora situațiunea, asimilându-i în grad și drepturi cu colegii lor din Regat.

Spre a pune capăt situațiunii nesigure a profesorilor și institutorilor macedoneni veniți în Țară și spre a îndruma spre învățământ elementele pregătite anume pentru propagaanda culturală din Macedonia și, în sfârșit, spre a intensifica această propagaanda, asigurând situațiunea materială a membrilor corpului didactic din Peninsula Balcanică, subscrisul am alcătuit proiectul de lege, ¹⁾ pe care am onoare a-l supune deliberărilor D-voastră.

Ministrul Instrucțiunii Publice, (ss) P. P. NEGULESCU

L E G E ²⁾

pentru

Asimilarea corpului didactic român din Peninsula Balcanică cu cel din Regat

Art. 1. — Membrii corpului didactic de origină român, de toate categoriile și de toate gradele, dela școlile române din Peninsula balcanică, subvenționate de Statul român, cari au funcționat sau funcționează la promulgarea acestei legi, fie în Peninsula Balcanică, fie în școlile din Țară, se asimilează categoriilor respective din învățământul public al Regatului în condițiunile următoare :

Art. 2. — Profesorii și maeștrii din învățământul secundar din Peninsula Balcanică, doctori sau licențiați sau diplomați ai

1) Susținut cu mare căldură de aromânul Doctor George Papagoga, pe atunci (1920) Deputat.

2) Promulgată în Monitorul Oficial No. 234 din 27 Ianuarie 1921.

unei școli de arte frumoase, ai unui conservator de muzică sau a unei școli comerciale superioare, se asimilează cu profesorii și măștrii respectivi din regat cu titlul definitiv, numai dacă au vechimea de cel puțin 5 ani serviți efectiv în aceste școli.

Profesorii și măștrii din învățământul secundar fără titluri universitare, dar absolvenți de liceu sau a unei școli normale se asimilează cu titlu definitiv numai dacă au 10 ani serviți efectiv în aceste școli.

Profesorii și măștrii din învățământul de grad secundar cari n'au titluri prevăzute în articolele precedente, se asimilează cu cei din Regat după o vechime de 15 ani serviți efectiv.

Prin ani efectivi se înțelege anii de funcționare atât în școlile din Peninsula Balcanică cât și cei din Regat.

Art. 3. — Membrii corpului didactic primar absolvenți de liceu sau a unei școli normale, se asimilează cu institutorii rurali din Regat dacă au 5 ani serviți efectiv în acel învățământ.

Membrii corpului didactic primar, absolvenți a patru clase gimnaziale sau a unei școli special inferioare, se asimilează cu învățătorii din Regat dacă au 5 ani serviți efectiv în învățământul primar, iar dacă au 10 ani serviți efectiv se asimilează cu învățătorii înaintați pe loc din Regat.

Cei ce nu îndeplinesc condițiunile din acest articol se vor asimila cu învățătorii din Regat dacă au stagiul de cel puțin 15 ani în învățământ.

Art. 4. — Membrii corpului didactic, cari se găsesc în funcțiune în momentul promulgării acestei legi și cari nu îndeplinesc condițiile de stagiul prevăzute în precedentele articole, vor putea fi asimilați numai după ce își vor fi completat stagiul legal, funcționând în învățământul din peninsula Balcanică.

Art. 5. — Se va ține seamă de timpul servit în administrația școlară (ca secretar, revizor, inspector, administrator, etc.), în calculul stagiului cerut de art. 2, 3, 4, și se vor asimila cu diferitele categorii de mai sus în baza titlurilor lor.

Art. 6. — Toți membrii corpului didactic dela școlile din Peninsula Balcanică, pe care îi asimilează legea din 22 Decembrie 1913, vor rămâne cu drepturile câștigate prin acea lege; cei neasimilați se vor putea asimila după prezenta lege.

Art. 7. — Asimilarea din prezenta lege dă dreptul celor asimilați la inamovibilitate, salarii și gradațiile categoriilor din țară

Termenele de gradații se socotesc din momentul numirii în învățământ; dreptul însă la salariul mărit cu gradațiile cuvenite va curge cu începere dela 1 Aprilie 1920.

Art. 8. — În ceea ce privește pensiunile, membrii corpului didactic dela școlile din Peninsula Balcanică vor beneficia de dispozițiunile art. 22 din legea pensiunilor din 1912.

Termenele menționate în acest articol vor fi socotite cu începere dela data punerii în aplicare a acestei legi.

Art. 9. — Toți membrii corpului didactic, cari au funcționat la aceste școli și cari se găsesc în funcțiune în regat, vor fi considerați ca făcând parte din corpul didactic din Peninsula Balcanică și detașați în învățământul din Regat. Pe viitor orice detașare se va face numai cu consimțământul prealabil al autorităților școlare respective.

Indată după deschiderea școlilor românești din Peninsula Balcanică, toți membrii corpului didactic de mai sus vor fi datori să meargă la acele școli. În caz contrariu ei vor pierde dreptul la asimilare și la avantajele ce decurg din prezenta lege afară de cazul când școala se va desființa.

Art. 10. — Asimilarea făcută, în baza decretului-lege din 5 Februarie 1919, va fi revizuită după normele prezentei legi. Cele confirmate în urma acestei revizuirii vor fi considerate ca valabile dela data numirii făcută pe baza decretului-lege.

Art. 11. — Toate legile, decretele și regulamentele contrarii acestei legi sunt și rămân abrogate.

Această lege s'a votat de Adunarea deputaților în ședința dela 25 August anul 1920 și s'a adoptat cu unanimitate de una sută douăzeci voturi.

Președinte, *Duliu Zamfirescu*

(L. S. A. D.)

Secretar, *N. P. Tomovici-Ploșor*

EXTRAS

din

Legea ¹⁾ *pentru modificarea unor articole din legea generală de pensiuni cu privire la membrii corpului didactic din Peninsula Balcanică.*

1) Promulgată în Monitorul Oficial No. 177 din August 1931.

Art. 4 — Membriilor corpului didactic, de origină română din Peninsula Balcanică, care deși au fost plătiți de Statul Român, totuși nu au făcut declarațiile și nu au depus reținerile de 10 la sută pentru pensie în termenele prevăzute de decretul-lege cu No. 538 din 5 Februarie din 1919 și legea publicată în Monitorul Oficial No. 234 din 27 Iulie 1921 și nu au vărsat reținerile până la 27 Ianuarie 1926, prin derogare dela dispozițiunile art. 22 din legea pensiunilor din 1912, li se acordă un ultim termen de 6 luni de zile dela data punerii în aplicare a acestei legi, în care termen vor trebui să înainteze Casei Generale de Pensiuni o cerere, însoțită de actele necesare care înțeleg să beneficieze de dreptul de a li se face reținerile legale.

Vărsarea reținerilor stabilite de Casa Generală de Pensiuni se va face în cel mult un an dela data punerii în aplicare a prezentei legi, iar pensiile ce se vor stabili vor curge cu începere dela 1 Ianuarie 1932. ¹⁾

EXTRAS

din

Legea ²⁾ pentru acordarea unui nou termen pentru depunerea, declarațiunilor și vărsarea reținerilor Casei Generale de Pensiuni de către membrii corpului didactic de origine română din Peninsula Balcanică.

Art. Unic: — Foștilor membri ai corpului didactic din Peninsula Balcanică, aflători în Țară, cari au putut beneficia de termenul acordat prin art. 4 din Legea pentru modificarea unor articole din Legea generală de Pensiuni, publicată în Monitorul Oficial No. 177 din 3 August 1931, prin derogare dela dispozițiunile art. 22 din legea din 1912 pentru stabilirea și varsarea reținerilor, la Casa Pensiilor li se acordă un nou termen de șase luni dela promulgarea Legii de față înăuntrul căruia vor trebui să înainteze Casei Generale de Pensiuni o cerere însoțită de actele necesare că înțeleg să beneficieze de dreptul de a li se face reținerile legale pentru anii serviți în Peninsula Balcanică.

1) Suszisa Lege, mântuitoarea multor Dascăli Aromâni, se datorește exclusiv înimosului Doctor Petre Topa, Președintele Societății de Cultură Macedo-Română, pe atunci (1936) Vice-Președintele Camerei Deputaților.

2) Monitorul Oficial No. 101 din 4 Mai 1936.

Vărsarea reținerilor stabilite de Casa G-lă de Pensiuni, se va face înăuntrul aceluiaș termen iar pensiunile ce se vor stabili prin derogarea art. 4 din legea dela 3 August 1931, vor curge pentru anii serviți atât în Peninsula Balcanică cât și în Țara dela data înaintării cererilor către Casa G-lă de Pensiuni direct sau dela data sezișării Casei G-le de Pensiuni de către Autoritățile de Stat, care i-au pensionat pe baza Legei de organizare a ministerilor publicată în Monitorul Oficial din 2 August 1929.

T A B L O U

Referitor la sumele bugetare alocate școalelor din Balcani¹⁾.

<u>Anul</u>	<u>Suma aloc. în buget</u>	<u>Ministerul de Instrucție</u>
1864	14.000 lei	D. Bolintineanu
1878	21.000 „	G. Chițu, I. Brătianu
1879	32.000 „	G. Cantili
1881	72.000 „	V. Conta
1882	80.000 „	V. Ureche
1886	144.000 „	D. Sturza
1890	180.000 „	{ T. Malorescu Dem. Teodorescu, P. Poni
1891	250.000 „	Tache Ionescu
1892	450.000 „	„ „
1893	525.000 „	„ „
1899	725.000 „ (525.000+200.000)	„ „
1901	300.000 „	C. C. Arion
1903	935.000 „ (335.000+600.000)	Sp. Haret
1904	400.000 „	„ „
1905	600.000 „	M. Vlădescu
1914	815.000 „	Ministerul de Externe.
1921	7.101.732 „	{ Gh. Mironescu (Președinte de Consiliu, Tache Ionescu
1922	8.527.347 „	Dr. C. Angelescu
1924	25.878.659 „	„ „ „
1927	32,199.268 „	„ „ „
1929	35.345.529 „	N. Costăchescu

1) Dr. S. Țovaru. Problema școalei românești din Balcani Cap. II pag. 34. București 1934.

1930	30.975.503 lei	N. Costăchescu
1931	26.818.500 "	" "
1932	21.215.010 "	N. Iorga
1933	21.000.000 "	D. Gusti

M É M O R A N D U M

Sur la question des Greco-Valaques adressé par Le Patriarcat Oecuménique aux Représentants des Puissances à Constantinople.

Du plus loin de leur existence historique, les Greco-Valaques ou Kutzo-Valaques, de la Turquie d'Europe, n'ont jamais cessé de se déclarer grecs à l'heure qu'il est encore les neuf-dixièmes d'entre eux ne pensent pas autrement. Ils n'admettent pas qu'une ligne de démarcation quelconque puisse en réalité les isoler des autres Grecs, des frères aux quels ils sont attachés par le lien tout puissant que crée l'unité et la foi orthodoxe, l'unité de la langue grecque. langue de leurs églises et de temples ; et cette langue que nulle violence pourtant n'avait imposée aux Greco-Valaques, était encore celle qu'ils étudiaient dans leurs écoles. Comment dès lors, eût-il été possible que leurs titres à leur nationalité grecque, qu'ils ont de tout temps revendiquée, ne leur eussent pas semblé suffisamment établis ? Ils ne pouvaient certe pas imaginer qu'un jour la possession d'état des Grecs leur serait contestée, que des hommes allaient venir du dehors qui se livreraient à un travail absurde inouï, pour semer la discorde entre frères, pour essayer de transformer les Greco-Valaques¹⁾ en race soi-disant distincte que l'on tenterait enfin de détacher du tronc grec un rameau pour le placer dans des conditions nouvelles d'existence, pour lui faire désormais puiser la vie à des ondes qui ont leur source dans une contrée éloignée dont nous séparent.

„Et montes umbrosi et mare tumultusum“.

Car est-il besoin de le dire il existe une propagande qui n'est par fait scrupule de passer les frontières pour venir annoncer chez nous un nouvel Evangile phylétique aux Greco-

1) Seulement le Patriarcat Oecuménique peut faire dans notre siècle de tels extraordinaires miracles !

Valaques et qui a consacré à cette oeuvre gigantesque les sommes considérables que la confiscation sacrilège d'une fortune étrangère lui a fournies.

Voilà quarante ans en effet, que cette propagande d'haut de là du Danube dépense annuellement plus d'un million de francs que la plus impie des spoliations lui a livrés. Et c'est par l'éloquence d'arguments de cette nature qu'elle tente de convertir les Greco-Valaques au nouvel Évangile phylétique forgé à leur intention.

Au prêtre besogneux ou naïf elle servira une grasse pension à laquelle il n'aurait jamais osé rêver; elle remuera les couches inférieures de la Société, elle abusera de leur crédulité; elle accordera des subsides mensuels à des travailleurs qui loin de soupçonner que c'est à leurs consciences qu'on en veut, et ignorant du danger qui les entoure, croiront éprouver les bienfaits désintéressés de la Charité et de la solidarité évangéliques¹⁾.

À vrai dire pourtant les résultats de ce trafic des consciences, que la propagande roumaine poursuit depuis quarante ans ont été jusqu'ici plutôt décevants. C'est à peine si le nombre des prosélytes de toute catégorie que son or lui a procurés et dont cet or entretient la fidélité, s'élève à une dizaine de milliers encore se trouvent-ils disséminés sur tout un vaste territoire. À supposer donc que la propagande a dépensé jusqu'ici un million par an au bas mot on sera amené à conclure que son bilan est peu encourageant et qu'il n'autorise guère les illusions. Au milieu de ce déchainement d'appétit matériels, que'est une des caractéristiques de la Société contemporaine dépenser quarante millions de francs pour n'arriver enfin de compte, qu'à avoir raison des scrupules de quelques milliers d'individus à la conscience large prêts à deserter dès demain si leur intérêt les y pousse.

Voilà sans doute qui ne saurait constituer qu'un succès relatif.

C'est sur ces bases, à plus d'un titre fragile, que s'appuie cependant la propagande, lorsque exaspérée par l'impuissance de ses efforts elle réclame néanmoins pour ses convertis la

1) Ce sont de pures inventions tendancieuses du Patriarcat Oecuménique, qui n'a pas honte de fabriquer de tels grossiers mensonges.

formation d'une Communauté nationale autonome et indépendante dans l'Administration de ses écoles et des institutions analogues; d'une Communauté qui, régie ouvertement et de loin par les Agents de la propagande ne conserverait plus avec l'Eglise de Constantinople, qu'un lien moral des plus subtils. Il ne nous appartient en aucune manière de porter un jugement sur cette intervention singulière et flagrante dans la politique et dans l'Administration d'un Etat voisin et ami; mais les partisans de la propagande toléreraient-ils que ce dernier s'avisât d'aller à son tour exercer chez les autres, ne fût-ce que le centième partie des droits que l'on prétend s'arroger chez lui?

Les convictions nationales des quatre Vingt dix mille Greco-Valaques ¹⁾ dont nous avons parlé plus haut, ont su admirablement déjouer les machinations tramées par étrangers sur un sol étranger. Opposant aux sollicitations et aux appels des émissaires chargés de gagner leurs coeurs à l'erreur nationale roumaine, le mépris le plus méritoire, les Greco-Valaques persistent au cours de combat, qu'ils soutiennent contre la propagande à se proclamer de toutes leurs forces, avec une énergie sans cesse renaissante et une opiniâtreté que rien ne saura vaincre non pas roumains mais Grecs de race. Ils n'ont jamais demandé quoique ce fût à la propagande et n'ont jamais hésité à décliner les offres que leur ont été faites.

Les piteux échecs de ses entreprises a eu naturellement par conséquence d'irriter la propagande d'au delà du Danube. Aussi se repand elle en incriminations contre l'Eglise de Constantinople, qui répugne à ces théories qui n'accède pas à ces désirs, et qui se refuse à aliéner en faveur de la propagande ses droits spirituels les plus précieux et à restreindre le domaine sacré de son autorité.

La grande Eglise de Constantinople ne saurait jamais souscrire à un partage quelconque de sa juridiction spirituelle elle ne saurait non plus se départir de la ligne de conduite que lui tracent et ses propres saints Canons et les Firmans impériaux. Organisée suivant la constitution même que dérive de sa doctrine, investie plus tard dès les origines de la dynastie

1) Le Patriarcat Oecuménique dans son aveugle fanatisme de race commet un grave mensonge sur la Statistique de la population Valaque de la P. Balkanique, ou imite l'Antruche.

Ottomane, en vertu de lois ecclésiastiques et civiles de l'Administration spirituelle des territoires en question, administration qu'elle exerce par ses évêques, elle aurait bien peu le sens des responsabilités qui lui incombent, si elle ne plaçait pas la conservation de ses privilèges au premier rang de ses devoirs les plus sacrés avec lesquels une transaction n'est possible que dans le cas ou des événements historiques d'un caractère exceptionnel viendraient modifier cet état de Choses par des conventions internationales et par des actes solennellement ratifiés,

Le fait de penser, de s'exprimer ou d'agir, suivant ces principes ne saurait attirer sur le Patriarcat le reproche d'une lésion des droits d'autrui; la défense de privilèges légalement détenus ne pouvant jamais ni impliquer une attaque dirigée contre des tiers, ni être imputée à blâme. Irrévocablement la Grande Eglise de Constantinople se doit de ne reculer devant aucune éventualité,

Les familiers de la propagande font valoir des considérations tirées de la linguistique; mais ce sont là, à y regarder de près de bien misérables arguments. Est-il logiquement permis d'établir une relation quelconque entre le mélange corrompu de mots latins grecs et autres, dont certains Greco-Valaques font usage, et l'origine nationale ou le sentiment national de ces mêmes Greco-Valaques? Il existe de populations grecques qui se servent habituellement de la langue turque¹⁾ et d'autres parlent arménien ou tel autre idiome, que pourrait-on inférer de là?

Même absence de bonne foi dans les allégations touchant les écoles les églises et le clergé des campagnes: ce ne sont là que des prétextes hypocrites servant à masquer le vrai but. A quel moment la grande Eglise de Constantinople a-t-elle donc cherché à faire échec à la réalisation des vœux que les populations placées sous sa juridiction ont manifestés au sujet de leurs affaires ecclésiastiques, scolaires ou communales, lorsque bien entendu ces vœux avaient leur point de départ dans la volonté libre et indépendante de ces populations et non point c'est ici le cas dans les suggestions d'une propagande politiques. Toute l'histoire, tout le passé de la Grande Eglise disposent ici éloquemment en sa faveur.

1) Quelle absurde comparaison!

Telle est la vérité sur cette soi disant question roumaine en Turquie d'Europe, Créée de toutes espèces et entretenue avec soin par la propagande roumaine, elle est sans rapport avec les sentiments des Greco-Valaques.

Que si l'on objecte que la question se rapportant aux Greco-Valaques égarés, ou plutôt que les prétentions que la propagande roumaine formule en faveur de ceux-ci n'en subsistent pas moins, nous répondrons que ce sont là des points litigieux d'ordre purement religieux et ecclésiastique sur lesquels l'accord ne peut se faire que par la voie ecclésiastique: sinon les neophytes que leurs parrains se sont plu à décorer du nom de Roumains, n'obtiendront aucune satisfaction.

C'est ainsi que, fermement établie sur les assises ecclésiastiques et canoniques qui assurent son existence, la grande Église orthodoxe de Constantinople saura se montrer inébranlable et s'y maintenir éternellement.

Le texte de l'Iradé publié le 10/23 Mai 1905 dans tous les Journaux de Constantinople ¹⁾.

„La Majesté Impériale Le Sultan, qui dans les sentiments „de haute justice et dans la sollicitude paternelle pour les peuples, étend ses bienfaits et ses faveurs à tous ses sujets fidèles sans distinction de race ni de religion prenant en „considération les suppliques soumises dernièrement au pied du „Trône-Impérial par Les sujets Valaques a daigné ordonner „qu'en vertu des droits civils dont ils jouissent au même titre „que les autres sujets non. Musulmans, leurs communautés désignent des mouktars conformément aux règlements en vigueur, qu'à l'instar de ce qui se pratique pour les autres communautés, des membres Valaques soient également admis suivant la règle dans les Conseils administratifs et que des facultés soient accordées par les Autorités Impériales aux professeurs nommés par les dites Communautés pour l'inspection de „leurs écoles et pour l'accomplissement des formalités édictées „par les Lois de l'Empire en vue de l'ouverture de nouveaux „établissements scolaires. Cette ordonnance Impériale a été communiquée aux Départements compétents pour exécution.

1) Textul Iradelei în românește la Cap, IX p, II Chestiunea Bisericească.

TEZKÉRÉ MINISTERIEL 1)

Ministre de la Justice et des Cultes à Sa Sainteté Le Patriarche Oecuménique.

Un haut Tezkéré grand viziriel fait savoir que les Valaques, sujets Ottomans à l'effet de sauvegarder leurs intérêts nationaux ont demandé l'autorisation de faire usage de leur propre langue dans leurs établissements scolaires; celles de célébrer les cérémonies du Culte dans leurs propres églises par leurs propres prêtres et dans leur propre langue et celle d'élire à l'instar des autres nationalités là où ils setrouveraient en majorite leurs propres mouktars.

Le Conseil des Ministres, considerant que d'une part un principe fondamental de l'Empire, impose à l'Etat une impartialité absolue à l'égard des differentes nationalités qui vivent sous le sceptre de Sa Majesté Impériale et que d'autre dans la requête en question on ne saurait découvrir la moindre trace d'une atteinte portée aux droits d'une autre nationalité a décidé de charger le Ministère de l'Intérieur de communiquer à l'Inspecteur des Vilayets de la Turquie d'Europe et aux Gouverneurs Généraux intéressés que, à la condition de ne rien innover touchant la subordination des Valaques au Patriarcat Oecuménique, ces derniers ne seront pas empêchés de célébrer les cérémonies du culte par leurs propres prêtres et dans leur langue nationale; ni ne seront pas compêches de se servir de cette langue dans l'enseignement; qu'il leur sera permis de nommer leurs propres mouktars, conformément aux Lois envigueur que nul ne pourra troubler dans l'exercice de leurs fonctions les instituteurs et les inspecturs de l'Enseignement que la Communauté Valaques nommerait en s'adressant selon la règle établie à leur sujet au Ministère de l'Instruction Publique et qu'en fin les Valaques prendront part aux élections des membres des Conseils administratifs.

Cette decision soumise à Sa Majestaté Impériale Le Sultan a été sanctionnée par Iradé Impérial.

En conséquence, je me fais un devoir de porter ce qui précède à la connaissance de Votre Sainteté.

Le 18 Nebioulevel 1323=le 10 Mai 1905.

Le Ministre
(ss) Abdourrahman

1) Textul în românește e cuprins în capitolul al IX-lea partea II Chestia Bisericească.

TAKRIR

Adressé par S. S. Le Patriarche Oecuménique à S. A. Le
Ministre de la Justice et des Cultes

Altesse

J'ai l'honneur de porter à la connaissance de Votre Altesse' que le Saint Seynode des Métropolitains siégeant auprès de Nous, a été saisi du haut Tezkéré qu'elle a bien voulu nous faire parvenir sous No. 28 en date de 10 Mai 1905, et qui reproduit une décision rendue en conseils des Ministres, à la réquête des Valaques, sujets Ottomans, sanctionnée par Iradé Impérial, la décision en question a été communiquée au Ministère de l'Intérieur et par celui-ci à L'Inspecteur Général, des Vilayets de la Turquie d'Europe et au Gouverneurs Généraux intéressés.

Aux termes de ce document à l'effet, y est-il dit de sauvegarder les intérêts nationaux des Valaques, ceux-ci sont autorisés à faire usage de leur propre langue dans l'enseignement, à célébrer les cérémonies du Culte dans leurs propres églises, par leurs propres prêtres et dans leur propre langue; et se conformant aux lois qui régissent cette matière, à élire là où ils se trouveraient en majorité leurs propres mouktars à l'instar des autres nationalités; nul ne pourra troubler dans l'exercice de leurs fonctions, les instituteurs et les inspecteurs de l'enseignement que les Valaque nommeraient; mais ici eneor leur communauté devra suivre la règle établie en s'adressant pour eux au Ministère Impérial de l'Instruction publique; les Valaques prendront également part aux élections des membres des Conseils administratifs. La décision ajoute que les dispositions ainsi arrêteés ont leur origine dans un principe fondamental de l'Empire, principe qui impose à L'Etat une impartialité absolue à l'égard des différentes nationalités, que dans la requête en question on ne saurait de'couvrir la moindre trace d'une atteinte portée aux droits d'une autre nationalité; enfin que la tout est assujette à la contition que rien ne sera innové touihaut la subordination des Valaques au Patriarcat Oecuménique.

Telle est la teneur du Haut Tezkéré.

En réponse à ses points qui ont très sérieusement retenu notre attention, nous nous faisons avant tout un devoir de relever

la haute disposition impériale d'après laquelle rien ne sera innové concernant la subordination des Valaques au Patriarcat, en bien que nous ignorions quels peuvent être les Valaques qui se sont adressés au Gourvenement Impérial et en faveur desquels on, é.é prises les décisions qui viennent de nous être communiquéest c'est avec reconnaissance que nous nous empressons de prendre acte de cette disposition d'après laquelle rien ne viendra modéfier leur subordination au Patriarcat, nous sentons tous le prix de cette disposition et nous disposons à ce sujet, l'expression de notre profonde gratitude aux pieds du trône de Sa Majesté Impériale Le Sultan.

Mais, encore que la subordination au Patriarcat de ces Valaques, dont nous ignorons l'existence, soit proclamée et reconnue comme indispensable, leur dépendance spirituelle, recevront ainsi une confirmation nouvelle, nous ne saurions cependant nous empêcher de faire observer que le Patriarcat se voit en même temps privé tacitement d'une grande partie des droits qu'il exerçait sur ces mêmes Valaques droits séculaires, fondés sur des règles religieuses immuables et sur les Berats, les Firmans et autres textes légéslatifs imperiaux qui sout venus apporter l'autorité d'une consécration formelle de l'ancien état de choses ecclésiastiques.

Parmi les dispositions que la décision ministérielle prend au sujet de ces Valaques, dont l'existence nous est inconnue la règle relative à l'emploi d'un langue étrangère dans les écoles et surtout dans les églises où viendraient l'introduire des prêtres égarés par l'appât que la propagande roumaine leur présente, cette règle disons nous est considérée par le Patriarcat comme préjudiciable au premier chef à la clause de subordination mentionnée plus haut. La détermination de l'usage d'une langue dans les écoles et plus particulièrement dans les églises, constitue en effet un droit de l'Autorité spiriuelle, seule compétente dans l'appréciation des efets nécessaires qu'implique l'usage de cette langue étrangère et des modalités intrinsèques ou extrinsèque qui accompagnent cet usage et parmi lesquelles une place préponderante est réservée à la religion et à ses prescriptions morales.

Le principe relatif à l'introduction d'une langue étrangère vient de l'étrangèr et ce sont des étrangèrs qui en préconisent

l'application; mais le Patriarcat. L'Eglise ne saurait l'admettre sans risquer, d'ébranler et de compromettre en matière scolaire et l'écclésiastique un état de choses très ancien que la religion a consacré, et que les droits que confèrent à l'Eglise les privilèges dont elle jouit sont venus confirmer. Sans peine de faillir à ses devoirs les plus sacrés, l'Eglise doit se prémunir contre tout envahissement de ses privilèges, ne point souffrir leur amoindrissement et les défendre avec la dernière énergie. Est-il d'ailleurs permis de supposer que la clause relative à la subordination des Valaques au Patriarcat sera observée par des prêtres désobéissants et irrévérencieux qui, ouvertement révoltés contre lui, foulent aux pieds les lois le plus saintes d'une religion dont ils trafiquent.

Aux termes de la décisions, les communes sont autorisés à procéder à la nomination d'instituteurs, d'institutrices et d'inspecteurs des écoles sauf en référer. dans les cas prévus par la loi au Ministère de l'Instruction Publique. Ici encore le préjudice porté aux droits du Patriarcat et à la clause de subordination des Valaques est manifeste. Dans tout établissement scolaire, l'enseignement de la religion et de la morale sont les plus importants et c'est pourquoi ces cours se donnent sous la surveillance et sous la direction des Evêques; or il faut croire que dans le cas actuel, c'est la conception contraire qui a prévalu. Du plus loin de leur existence, ces Greco-Valaques qui répandus dans la Turquie d'Europe s'élèvent aujourd'hui d'après les recensements les plus dignes de foi, à environ cent mille âmes¹⁾ n'ont jamais admis qu'une distinction quelconque fut possible entre eux et les Grecs; ils ne l'admettent pas d'avantage à l'heure actuelle; ils sont Grecs et le disent hautement. L'emploi exclusif de la langue grecque dans leurs familles est un fait indéniable; il est rare de rencontrer parmi eux, même dans les classes les moins aisées, un homme ou une femme ignorant le grec,

Le malheur a voulu qu'une propagande instituée il y a de cela 40 ans en Roumaine ait pris à tâche de faire éclore dans la conscience des Greco-Valaques un sentiment national roumain. Elle est venue leur enseigner qu'ils sont Roumains, qu'ils ne

1) Le Patriarcat se dedit lui-même, car dans son Mémorandum, ci dessus annexé il ne chiffre la population Valaque qu'à peine quatre-vingt-dix mille.

font qui un avec les Roumains de l'autre côté du Danube, qu'ils n'ont rien du grec et qu'ils doivent, au contraire chercher, en se détachant des grecs à former une race distincte dont ils revendiqueraient les droits. A cette lutte ingrate la propagande d'au delà du Danube a consacré de grands efforts et des sommes importantes. Les moyens mis en oeuvre lui ont permis de circonvenir au bout de ce long temps quelques dix mille individus dispersés dans la Turquie d'Europe.

Les adeptes ne forment pas un groupement compact ; ils ne se trouvent pas rassemblés sur un espace limité. Dans les bourgs et dans les villages de toute cette région où se rencontrent de Greco-Valaques la propagande en a capté quelques uns, les plus faciles à en trainer. Mais la grande majorité reste fidèle à ses vieilles traditions ; elle échappe à la prise des intrigues roumaines, ourdies à l'étranger ; elle les repousse avec indignation et recement encore elle a eru devoir manifester en toute spontanéité ces sentiments inalterables dans des adresses au Gouvernement Impérial et au Patriarcat. L'or de la propagande a pu corrompre quelques prêtres ; il a pu faire pousser quelques instituteurs et quelques écoles ; il a pu servir à l'entretien de mouktars ou autres agents communaux ; tout cela n'est au fond, que bien naturel, mais que ce ressort tout puissant vieune à disparaître, et l'on verra alors s'évanouir aussi sur place cette nationalité roumaine qu'ila contribué a fonder.

Forts de la haute assurance qui vient de nous être donnée et d'après laquelle la subordination des Valaques au Patriarcat sera maintenue intacte, considérant, d'autre part, que les privilèges octroyés à l'Eglise ont suivi partout l'esprit des lois et des usages religieux, nous nous croyons fondés à déclarer en toute loyauté que la dite décision est attentatoire aux droits du Patriarcat, attendu notamment que la clause de la dépendance des Valaques dénuée de toute efficacité réelle doit être tenue pour inoperante.

En présence de la situation qui lui est faite /soucleux des Intérêts dont il a la garde, le Patriarcat repousse toute innovation, qui viendrait porter atteinte au Statu Quo religieux, fondé sur ses privilèges et qui irait même jusqu'a blesser les sentiments les plus respectables des Chrétiens en question.

Profondement pénétré de la Justice de sa cause, il trouve dans cette certitude assez de franchise pour prier instamment le haut Gouvernement Impérial de vouloir bien rafermir et de protéger les privilèges immémoriaux de l'Eglise, de garantir la tranquillité des paisibles Greco-Valaques sujets fidèles de S. M. I. Le Sultan d'écarter toute immixtion étrangère et de restaurer par là le vieil ordre de choses momentanément ébranlé.

Scrisoarea Domnului Ioan Lahovari.

București, 7 Iulie 1903

Onorate Domnule Diamandi,

Scuzați, Vă rog, marea întârziere a răspunsului meu la carta postală ce mi-ați trimis reprezentând școla noastră de comerț la Salonic.

Acea carte s'a rătăcit între numeroasele mele hârtii și abia azi o găsii, și am rămas foarte surprins văzând că atâta vreme nu Vă mulțumisem încă pentru amabila D-V. atențiune, care m'a mișcat foarte mult, văzând că Vă aduceți aminte de ce am putut face atât pentru D-V.¹⁾ cât și pentru școlile noastre în timpul guvernului conservator dela 99.²⁾ Văzui cu plăcere că elevii școlei D-V. sânt bine îmbrăcați, au figuri deștepte și simpatice. Ați trecut prin grósnice emoțiuni primăvara asta cu atentatele bulgarilor, am văzut cu fericire în jurnalele care relatau evenimentele, că nici o nenorocire nu atinsese școla noastră.

Dorindu-Vă din suflet prosperitate și propășire, Vă rog, să primiți asigurarea osebitei mele stime.

Al D-V. devotat

(s) Ion N. Lahovari

Scrisoarea Baronului v. d. Goltz-Pașa.

Gen. d. Inf. Frh. v. d. Goltz
Königsberg 1 Pr.

*Königsberg en Prusse
le 24 Mars 1904*

*A. Monsieur Basele Diamandi Professeur-Salonique
Cher Monsieur Diamandi*

Veillez bien me pardonner que je n'ai pas répondu à votre lettre du 24 décembre de l'année passée et à votre félicita-

1) În chestiunea procesului avut cu Valiul Osman Pașa tătarul.

2) În anul 1899, fiind la cârma Țării Guvernul Conservator, s'au deschis cele mai multe școli, în special școala comercială din Salonic.

tion pour le nouvel an. Nous autres Commandants de Corps d'armée en Prusse sont ordinairement bien occupés de notre service militaire et nous manquons du loisir de nous acquiter des devoirs de Correspondance privée.

Je suis bien content des bonnes nouvelles que Vous me donnez au sujet des progrès que Votre nationalité a faits sous les auspices de votre sage et magnanime Souverain et de Mr. Stourza Prochainement je publierai une étude sur la question des nationalités en Macédoine. Je vous prie de vouloir bien me donner dans l'intérêt de cette publication un bref renseignement sur la confession des Valaques en Turquie. Quelle fraction du nombre total de vos compatriotes environ appartient à l'église latine? Où se trouvent les principales communautés latines. Dans le temps il y en avait près de Goeridje. Mais je ne saurais dire si elles existent encore aujourd'hui. Votre information me serait précieuse à ce sujet.

En espérant que votre école de commerce fleurisse et fasse les progrès voulus, je vous salue, cher Monsieur Diamandi, avec empressement en Vous assurant de ma parfaite considération.

Votre dévoué

(s) *Baron v. d. Goltz*

Scrisoarea marelui patriot thessaliot, Sotir Hagigachi, ca răspuns felicitărilor adresate cu ocazia luptelor electorale din ținutul Triccala, pentru care ziarul grecesc Scrip scria: Emfi-leos polemos en Tressalia, metaxi Vlahon che Caragunidon",

Ἀξιότιμε Φίλε

Τὴν ὑμετέραν συγχαρητήριον ἐπιστολὴν ἐπὶ τῇ ἐκλογικῇ νίκῃ τοῦ ἡμετέρου συνδιασμοῦ ἔλαβον μετὰ μεγάλῃς μου εὐχαριστήσεως Σᾶς εὐχαριστῶ ἐγκαρδίως καὶ σας παρακαλῶ νὰ δεχθῆτε τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ἰδιαζούσης πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεως.

Διατελῶ δλωῶ πρόθυμος

(s) Σ. Χατζηγάκης

Τρίκκαλα, 28 Φεβρουαρίου 1905.

SOCIETATEA
GEOGRAFICĂ ROMÂNĂ

Mai 1905

Stimate Domnule,

Am primit foarte interesanta dare de seamă ce ne-ați trimis asupra: „Statisticiei populațiunei Românești din Turcia" și Harta ce o însoțește.

Vom publicà amândouă cu deosebită plăcere în Buletinul Societăței noastre. Am dori însă ca — prin culori — să fie indicate teritoriile locuite de Români, cât și despărțirile administrative. De acea V'am rugă, să binevoiți, a ne trimite o asemenea hartă în timpul cel mai scurt, ca să poată fi intercalată în numărul cel mai apropiat al Buletinului. Văzind cât va costa tirajul, vom căută a dispune, ca să vi se tragă numărul de exemplare ce cereți gratuit.

Primiți, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.

Secretarul General

(s) G. Lahovari

Reproduc numai anumite părți atât din declarația fostului Ministru Plenipotențiar, inimosul și patriotul Diplomat Al. Em. Lahovari, cât și din scrisoarea răposatului fost Ministru Spiru Haret, cel care a pus regulă și ordine în Administrația școlară din Macedonia, Epir și Albania, publicate în ziarul „Le Temps” din 19 Ianuarie 1905, sub iscălitura lui Georges Villiers cu titlul de: *Propos Diplomatiques*“. Roumains et Grecs en Macédoine. L'Opinion de M. Alexandre Em. Lahovari, Ministre de Roumanie à Constantinople. Une lettre de M. Haret, Ancien Ministre de l'Instruction Publique du Cabinet Stourdza.

„L'élément roumain, m'a dit le ministre (Lahovari), est „dans la question macédonienne, un élément pacifique. Nos revendications ne portent que sur la religion, la langue et la „culture. Elles n'ont pas de caractère politique. Et c'est pourquoi „nous estimons qu'elles devraient être les premières accueillies“.

Iată și o parte din cele scrise de Haret:

„M. Delyani affirme encore que dans mon rapport j'aurais „parlé de 124.000 Roumains en Macédoine. Ici Son Excellence „se trompe. Le chiffre qu'il cite ne figure nulle part dans mon „rapport, et pour la bonne raison que, en dépit, des statistiques „informes et intéressées qui seules existent l'on a assez d'élé- „ments d'appréciations pour pouvoir affirmer, avec le célèbre „homme d'État et Diplomate Rangabé, qui représentait la Grèce „en 1878 au Congrès de Berlin, que le nombre de Koutzo-Vala- „ques dépassait, il y a 50 ans, 600.000 et nous avons des raisons „de croire qu'actuellement il n'est pas bien loin du million. Nous

„sommes donc très loin du compte et l'on comprend que la „Roumanie s'impose dans l'avenir des sacrifices encore plus „grands que ceux du passé, pour ne pas laisser disparaître de „la carte des nations un groupe assez considérable de frères „qui parlent sa langue. On s'explique moins l'acharnement que „la Grèce met à empêcher les Koutzo-Valaques de se servir de „leur langue, s'il est vrai comme M. Delyanni le dit, que leur „nombre ne dépasse pas 12.000“.

Declarațiunea Legațiunei Române din Paris publicată în ziarul Le Temps din 13 Oct. 1905.

„Ou il y a des Roumains en Macédoine et alors il est lègi- „time que nous prenions souci de leurs droits et de leurs „intérêts ; ou il n'y en a pas, et alors qu'est-ce que ces efforts „surhumains pour les contenir et les réduire ; qu'est-ce que cette „émotion formidable devant un danger inexistant ?

„Au lieu de s'obstiner au paradoxe, de nier notre existence „tout en nous persecutant qu'on prouve en cessant de nous „opprimer que nous n'existons point ; ou si nous existans, qu'on „renonce à nous opprimer“.

ASSOCIATION DES ETUDIANTS
ROUMAINS

à Paris „Liga“ No. 25

Paris, le 1 Mars 1906

Monsieur le Directeur de

L'Association des Etudiants Roumains à Paris, vous prie de bien vouloir publier dans votre journal l'article qui suit.

Agréez, Monsieur le Directeur, l'expression de nos sentiments les plus distingués.

Pour l'Association

Le Secrétaire

(s) C. Nedelco

„L'Association des Etudiants Roumains à Paris, ayant „pris connaissance d'une déclaration de M. A. Valsamaky pu- „bliée dans le Gaulois de Mardi, 27 Fevrier, où le Gouverne- „ment Roumain est attaque comme, ayant procédé injustement „à son égard et à l'égard des autres expulsés Grecs de Rou- „manie, proteste contre ces faux témoignages ayant comme ar- „gument, irréfutable la participation de ces Grecs expulsés a

„un vaste complot dirigé contre la vie de nos frères roumains
„de la Turquie.

Paris, le 1 Mars 1906.

Le Comité

Pour l'Association des Etudiants
„Roumains à Paris (L. S.) Liga“

Prima scrisoare a eruditului N. Vaschide.

Domnule Diamandi,

Afectuoasa amintire din partea unui compatriot care din
nenorocire nu-și mai amintește de limba dela noi.

Paris, 17.I.906.

(s) N. Vaschide

A doua scrisoare a d-lui N. Vaschide.

Scumpul meu Compatriot,

Te aștept cu drag Marți seară pe la 9, vom sta câteva
minute de vorbă și vom hotărî în cece privesce proiecțiunile.
Se vor trimite la adresele ce binevoesci a-mi indica invitații p. vii-
torul Dineu român.

Multe complimente prietenului¹⁾ D-tale.

Credemă, te rog, devotatul D-tale.

Paris 62. N. D. des Champs.

N. Vaschide

Duminică seară

Scrisoarea Domnului D. A. Stolojan.

Stimate și Iubite Domnule Diamandi,

Imi pare rău de tot că n'am norocul să pot asista la con-
ferința de astă seară²⁾ ce o țineți la Alliance Française. Am însă
o împedicare de căpetenie. In orice caz Vă urez tot succesul
ce-l merită un Român cu atâta lepădare de sine și dragoste
de Țară.

Paris, 11 Rue de la Planche.

Al D-tale prieten

Dim. Anastase Stolojan

1) Prietenul de care pomenește în scrisoare era Spiru Dimonie care
era atunci ca student la Paris, actualmente comerciant de cereale cu reșe-
dința la Bazargic în Cadriater.

2) Conferința a avut loc în seara zilei de 16 Iulie 1906.

Scrisoarea Prințului C. Brâncoveanu-Basarab,

Scumpe Domnule Diamandi,

Aș fi primit cu mare plăcere propunerea D-tale și cu toată inima aș fi luptat pentru a organiza și a face ca să reușească o întrunire în favoarea fraților noștri din Macedonia. Viu deci cu cea mai adâncă părere de rău s'îți anunț că abia de o săptămână am părăsit Parisul și că n'am să fiu întors în Franța decât peste o lună de zile.

Primesce, te rog, prietenii mele cele mai bune.

București, 25 Maiu 1906.

(s) *Brâncoveanu*
22 strada Scaune

Scrisoarea Domnului Al. C. Orescu.

Scumpe Domnule Diamandi,

*Am pierdut în seara conferinței harta Macedoniei¹⁾ pe care am avut plăcerea să o primesc dela D-ta. Cum am de dat până Joi un important articol asupra Românilor Macedoneni la *Revue Politique et Parlementaire* și cum Harta cea îmi poate servi, te rog prea mult, trimiteți-mi un alt exemplar. Vă mulțumesc dinainte și Vă rog să credeți în simțămintele mele cele mai deseamă.*

(s) *Al. C. Orescu*

Prima scrisoare a D-lui Profesor M. Roques.

UNIVERSITÉ DE PARIS
Faculté des Lettres

Paris, le 17 Juillet 1906

Cher Monsieur,

J'ai vivement regretté de ne pouvoir assister à votre conférence d'hier soir, mais votre amable lettre m'est parvenue un peu tard, et d'ailleurs la nécessité, de sortir le moins possible pour laisser guérir une légère entorse dont je souffre encore un peu m'aurait de toute façon retenu à la maison.

1) Harta Macedoniei figurează în text.

J'ai fait un petit compte rendu de vos Renseignements Statistiques pour la Roumanie et un autre pour les Notes Critiques.

*Avec mes meilleurs sentiments
(s) M. Roques*

Paris, 12.VIII.1908

Cher Monsieur Diamandi (à Janina),

Permettez-moi de recourir encore à Vous pour une question de langue Macedo-Roumaine. Je lis dans le Dict. de Dalametra et dans celui de Mihăileanu un verbe aliciri, qu'ils traduisent très différemment et de plus Mihăileanu donne (peut-être par une faute d'impression) la forme alicire (Merlu). Pouvez-Vous me dire avec exemples si possible.

1) Si la forme aliciri existe bien. où et avec quel sens Mihăileanu donne aliciră merlu și flamura pe casă.

2) Quels sont vraiment les sens de alicire (Dalametra donne a prinde, a se prinde — Mihăileanu a sui, a se pomeni, a se arăta). Où est la Verité ?

Avez-Vous une idée de l'origine des mots ?

Est-ce que alicire et alicire s'emploient indifféremment ?

Tout ce que Vous pouvez me dire me sera précieux.

Vous voyez que je continue à m'intéresser à Votre pays : Ne s'y publie-t-il plus rien que puisse Vous intéresser ?

Merci pour les timbres.

Votre tout dévoué

(s) M. Roques¹⁾

TRATATUL DIN BUCUREȘTI 1913

— Autonomia Școlară și Bisericească —

Textul scrisorilor în românește²⁾

Excelenței Sale Domnului Toncheff, Primul Delegat al Guvernului Regal Bulgar la Conferința din București.

1) D-l M. Roques, profesor la Sorbona de limbele romanice cunoaște bine atât limba română, cât și dialectul aromânesc; fiind în acelaș timp un mare filo-aromân.

2) Textul în franțuzește la Cap. X.

No. 17.058.

București, 22 Iulie (4 Aug.) 1913

Domnule Ministru,

Astfel cum s'a convenit în cursul tratativilor noastre în vederea unei stări de păci durabile de stabilire între ambele noastre țări, am onoarea de a ruga pe Excelența Voastră, de a binevoi a-mi confirma, ca răspuns prezentei mele, că:

Conform declarațiunei pe care Bulgaria a făcut-o în Protocolul semnat la Londra în 16/20 Ianuarie 1913 și pe baza articolului 4 din Protocolul Conferinței dela St. Petersburg din 26 Aprilie (9 Maiu) al uceluiaș an, Bulgaria consimte să dea Autonomia școalelor și bisericilor Kuto-Vlahilor, aflători în viitoarele posesiuni bulgare și permițând crearea unui Episcopat pentru aceeași Kuțo-Valahi, cu facultatea pentru Guvernul Român să subvenționeze sub supravegherea Guvernului Bulgar suszisele instituțiuni prezente și viitoare.

Primiți Vă rog...

(ss) T. Maiorescu

*Excelenței Sale Domnului T. Maiorescu, Președintele Consiliului,
Ministrul Afacerilor Străine.*

București, 22 Iulie 1913

Ca răspuns Notei Excelenței Voastre cu data de 22 Iulie 1913, am onoarea de a Vă confirma că:

Conform declarațiunei pe care Bulgaria a făcut-o în Protocolul semnat la Londra în 19/29 Ianuarie 1913 și la articolul 4 din Protocolul conferințat dela S-t Petersburg din 26 Aprilie (9 Mai) al aceluiași an, Bulgaria consimte să dea Autonomia școalelor și bisericilor Kuțo-Valahilor găsindu-se în viitoarele posesiuni bulgare și permițând crearea unui Episcopat pentru aceeași Kuțo-Valahi, cu facultatea pentru Guvernul Român să subvenționeze sub supravegherea Guvernului Bulgar suszisele instituțiuni prezente și viitoare.

Primiți, Vă rog...

(ss) Toncheff

*Excelenței Sale Domnului E. Venizelos, Președintele Consiliului
de Miniștrii al Greciei, Primul Delegat al Guvernului
Regal Elenic la Conferința din București.*

No. 17.277

București 23 Iulie (5 Aug.) 1913

Astfel cum s'a convenit în cursul tratativilor noastre am onoarea de a ruga pe Excelența Voastră de a binevoi a-mi confirma ca răspuns prezentei mele notă că :

Grecia consimte să dea Autonomia școalelor și bisericilor Kufo-Valahilor aflători în viitoarele posesiuni grecești și permițând crearea unui Episcopat pentru aceiași Kufo-Valahi cu facultatea pentru Guvernul Român să subvenționeze sub supravegherea Guvernului Elenic suszisele instituțiuni culturale prezente și viitoare.

Primiți, Vă rog etc.

(ss) T. Maiorescu

Excelenței Sale Domnului T Maiorescu, Președintele Consiliului de Miniștrii, Ministrul Afacerilor Străine .

București 23 Iulie (5 August) 1913

Domnule Președinte de Consiliu

Ca răspuns Notei, cu data de azi pe care Excelența Voastră a binevoit să mi-o remită, am onoarea să confirm Excelenței Voastre :

Grecia consimte să dea Autonomia școalelor și bisericilor Kufo-Valahilor aflători în viitoarele posesiuni grecești și permițând crearea unui Episcopat pentru aceiași Kufo-Valahi, cu facultatea pentru Guvernul Român să subvenționeze sub supravegherea Guvernului Elenic suszisele instituțiuni culturale prezente și viitoare.

Primiți, Vă rog...

(ss) E. K. Véniselos

Excelenței Sale Domnului N. Pașici, Președintele Consiliului de Miniștrii al Serbiei, Primul Delegat al Guvernului Regal al Serbiei la Conferința dela București

No. 17.276

București, 23 Iulie (5 August) 1913

Domnule Președinte al Consiliului

Astfel după înțelegerea avută în cursul tratativilor noastre, am onoarea de a Va ruga pe Excelența Voastră, să binevoiască a-mi confirma ca răspuns prezentei note, că :

Serbia consimte să dea Autonomia școalelor și bisericilor Kuțo-Vlahilor, care se găsesc în viitoarele posesiuni sârbești și permițând crearea unui Episcopat pentru aceiași Kuțovlahi, cu facultatea pentru Guvernul Român, să subvenționeze sub supravegherea Guvernului Sârbesc suszisele instituțiuni culturale prezente și viitoare.

Primiți Vă rog etc.

(ss) T. Maiorescu

Ex celenței Sale Domnului T. Maiorescu, Președintele Consiliului de Miniștri, Ministrul Afacerilor Străine al României

București, 25 Iulie 1913

Domnule Președinte al Consiliului

Ca răspuns Notei pe care Excelența Voastră a binevoit să mi-o adreseze cu data de 23 curent No. 17.276, am onoarea să Vă informez că Serbia consimte să dea Autonomia școalelor și bisericilor Kuțo-Vlahilor, aflători în viitoarele posesiuni sârbești și să parmită crearea unui Episcopat pentru acești Kuțo-Vlahi, cu facultatea pentru Guvernul Român ca să subvenționeze sub supravegherea Guvernului Sârbesc, suszisele instituțiuni culturale prezente și viitoare.

Primiți Vă rog...

(ss) Nik. P. Pachitch

NUMELE MARTIRILOR AROMÂNI

Numărul martirilor aromâni căzuți eroicește jertfă pe altarul Idealului național, nu este și nici nu poate fi cunoscut cu precizie din cauză că mulți au dispărut fără să se dea de urma lor, iar unii au fost trecuți în lista oficială turcească drept bulgari prin faptul că, s'au găsit cadavrele lor amestecate cu altele străine.

Regiunea Veria-Xirolivad-Doliani-Selia

Preotul Papanacea, Cola Cutroni, Gula Cucutegu, Bebi Mocanu, Iani Apala, Toli Carafoli, Mișu Paciaura, Iani Dzima, Tușu Vrana, Gheorghe Cutova, Iani Țițimeau, Gheorghe Blaciotti, Anastase Cealera, Țiți Blaciotti, Apostol Iani Ceamitru, Gheorghe Caraiani, Gheorghe Hundruantoni, Gheorghe D. Caranica, D. Adamaca, G. Dalametra, Nicola Prapa, G. Anastase Gachi, Sterie Buzbuchi, Sterie Furchiotti, Dumitru Furchiotti, Cola Furchiotti, Iani Greca, Cutula Bâba, Gh. I. Mustaca, Dimitrie Ziseca, Nicola Ceamitru, Costa Hliaha, Piti Tamuiani, Iani Bufa, Piti Soldatu Tamuiani, Gh. Șulă, Iani Vani, Hristu Bandi, Dimitrie Hagțcu, Gheorghe Jacachi, Panaiotti Bagiuiani, Tușa Galaiți, Hrista Cuțitaru, Gheorghe Murgui, Gheorghe Fruxilia, Bușu Bușulenga, Cola Becia, Nicolae Cutroni Ceamitru, Alexe Cuturecu, Gula Cuturicu, Constantin Cacioiani, Dzima Agorasti, Gușa Bitârnă, Dumitru Cuțuiani, Miltiade Papari, Nicola Zarcada, Nicola Avgheru, Ioan Blicușu, Tanase Caranașu, Sterie Gota, Sterie Blaciotti, Tanase Caratana, Nicola Papastere Pepciu, Mihali Mahera, Ioan Ceamitru, Zicu Adamicu, Alexe Avgheru, Dumitru Huleva, Gheorghii Gherasi și soția lui, Vasile Jacachi, Tușa

Juguliana, Guşa Juguliana, Gheorghî Hasapi, Dina Caranica, Gheorghe Varsami, Apostol Cataruiani, Apostol Ceara, Guşa Luca, Gheorghî Rusu, Gheorghe Carafola, Nicola Cufuioti, Hristu Huleva, Dimitre Vlahodimu, Hrista Aruveti, Iani Lago, Sterie Plastiri, Cola Daufa, Tuşa Faca, Cola Gableşa, Nicola Luru, Guşa Ioţi, Costa Mişaca, Nastase Prapa, Iani Cotova, Gheorghe Cotova, Iani Mocani, Joġa Manciu, Dică Mitra, C. Caranica, D. Jacachi, Ioan Cuturicu Sterie Zarcadi, Ioan Dascalicu, Ioan Hristacu, Gheorghe Hristacu, Guşa Sumbaru, Petre Buşulenga, Ioan St. Cealera, Atanase Misarli, Iani Gula, Gula Cucutegu, Buzica Tanase Zisi, Guta Colcu, Cutuliapu, Costa Ciahtani, Dumitru Gheorghe, Gheorghe Şula, Panaioti Caranica; Fărşeroţii: Dina Bacali, Tegu Butachi, Panaioti Fani, Sterie Andrei, Dina Gari balda, Zisi Farmachi.

Regiunea Meglenia

a) *Liumniţa*

Vani Cheia, Avram Jara, Nicu Şusca, Tuci Diedi, Tanase Migea, Petre T. Jara, Stoe Ciotti, Ghiuşu Ciuli, Preutul Papaġona, Tanase Manicu, Gheorghe, T. Vlaicu, Vlaicu Mingara, Prosa Batangiu, Dumitru Joġu Toti, Tuci Cacaran, Stoe Papa Stoe, Tanciu Giambazi, Duma Rusi, Tănase Ţaţa, Gheorghe Gâba, Vani Some, Decu Cordon, Duma Gócsi, Tanciu Chiose, Stoe Covaci, Dimitrie Meciu, Taşa Monzi, Petru Lolou, Dima Ţipi, Gheorghe Ghiurce. Dumitru Zlati.

b) *Oşani*

Hristu Pampor, Taşcu Pampor, Peni Ciumpeleac, Nuci Moscu, Roscu Pupea, Mihai Argintaru, Dia Tănase, Vani Iofu, Tănase Terzi, Tane Baicios, Dumitru Surla, Hristu Şirca, Hristu Bicicu, Gheorghe Pazu, Peni Noti, Tănase Terzi. Stol Cuiciu, Manole Papa Manciu, Dumitru Tufecsi, Hristu Aba, Ioan Runtea, Gheorghe Geagea, Egumenul Papa Mihail, Sima Bursi, Dumitru Gheorghe, Petcu Tufecşi, Constantin Vlaicu, Gheorghe Cioncea.

c) *Cupa*

Constantin Papazarcadea, Traian Ciupa, Dima Stonia, Dumitru Tr. Ciupa, Vaciu Prondi, Sebu Prondi, Vasile Papazarcada,

Toti Paca, Peiu Maji, Pona Balosu, Ghina Saraf, Vani Ghiociu Hristu Iani.

d) *Lugunța*

Nicolae Balea, Dumitru Moraru, Anghel Terzioe, Peciu Ceoca, Gheorghe Giagu, Gheorghe Peciu, Duca Papa Noe, Noe Dumitru.

Din Birislav : Dumitru Tava. Din Huma : Reza Vani și Lazar Ripa, Din Cernareca : Traian Palan, Moti Todi și Vani Papa Dimitrie.

e) *Livezi*

A. D. Canacheu, Const. St. Canachi, D. I. Budera, Gh. F. Guli, Tascu C. Mangichi, Toli C. Chiose, N. M. Nedi, St. Beca, St. Sotiri, Tușu C. Farini, Nachi Rucă, Cușu I. Limona, Ioan Gh. Farini, Nicolae Hristu, D. Papa Constantin M. G. Guli, Nașu Caraniciu, Tascu Caragheorgu, Gh. N. Mișu, Foti Vrana, Gh. D. Bocea, N. D. Bocea, Nacu Bapca, Gh. Nașu Picu, Nachi Gh. Lesni, Hrista Farini, G. S. Hrisicu, Gh. D. Bica, Ioan St. Abrazi, N. St. Abrazi, N. D. Beli, G. S. Sauli, M. C. Trandafil, C. St. Colerda, St. D. Sivi, Tica Gapa, C. Saramandu, Maria N. Saramandu, M. Guli Saramandu, Mărușă C. Saramandu, Oani C. Saramandu, M. D. Cucuda, C. D. Cucuda, N. Curculescu, N. I. Lepure, D. G. Barza, Sotir D. Barza, Cotula D. Barza, N. Neșă, N. Mața, Nasi Screba, Gh. D. Gherani, Tașu D. Gherani, Unci Ath. Bola, Costa Chichemu, Iancu Barboșca, Tușu N. Papanastasi Gh. Papanastasi, Gh. Taușani, Iana Dona Piceava, M. Gh. Ghizari, St. N. Gheorghiu, Costa Ciota, Gh. T. Mavrecapa, Gh. Peanci, N. D. Nagnosti, N. Ath. Farini, Dina Trandafili, Apostol N. Condu, Tașu I. Boza, Sterie Tegă Kita, Sterie Manguschi, Nicolae St. Manguschi, Sterie Psanu, Zisu Tabaci, Tașu Pasica, Foti Pașota, Dina Pașota, Toti D. Geoga, Stama D. Budera, Kîtu Tolica, Sterie M. Brova, Nachi Babagianu, Nicolae Capsu, Tașcu Costică G. Pociu.

Regiunea Macedoniei

Gramaticova

Ghiță Celea, Hristu Celea, Dumitru Nasta, Cola Petre, Hristu Anton Balamaci, Vangheli Purichea, Hristu Tugiaru, Hristu

Preșa, Dumitru Dica, Nicolae Mitrușu, Costa Sarati, Dumitru Sarati, Dinu Cole, Gheorghe Lolu, Nicolae Iociu Anastase Iorgachi, Kendra Iorgachi,

Paticina

Costarela și fiul său Costa Mușatu, Lolea Gheorghe, Sofia Tase, Mihali Jujea, Nicolae Roșu ars in casă, Mihali Kendra Dina, Haida Costa Mușatu, Chita Gachi, Ioan Ionescu, Chita Mușatu.

Papadia.

Gheorghe Gachi, Ion Ionescu, Hristu Gachi, Vasile Gachi, Ianachi Doğa, Zicu Ioceu, iar Gachi Muși numai rănit.

Vodena.

Mihail Duca, Bajdechi.

Belcamen.

Niculeanu Vangheli.

Negovani. .

Thomaidi, Preuții Theodor Papagheorghe și Papa Hristu Ciobanul Naca Șuma.

Pisoderi.

Dumitru Duca.

Hrupiștea.

Dicea Gușu, N. Petcu și Mitacu.

Nevesca.

Foti Basă, Nanu cu soția lui.

Nijopole.

Gușu Marcu Nijopoleanul institutor.

Vlaho-Clisura.

Revizorul școlar Ghica Constantin, Nicolae Tegu și Gheorghe Nasla.

Cruşova.

Naşcu Constantin, Taşcu Darja, Vanalie şi Nicola Toma Tasi.

Caterina.

În iarna anului 1906, moşiile celnicului Zega sunt devastate, magaziile de cereale, grajdurile pline cu cirezi de vaci, cu turme de oi şi capre sunt incendiate, toate vitele ce încercau să scape sunt măcelărite. ¹⁾

Gopesi.

Alexandru Coşca, Gheorghe Şuniţa, Mitru Pasu Ghega, Gheorgachi Doti.

Magarova şi Târnova.

Toma Pavle, Maria Globalaru, Dida Mihail Ianachi de 75 ani, Eforul Gheorghe Nazari de 80 de ani, Piha Bongiu şi fata ei Constantina, Sterie Semu, M. Anduci, Anton Chilipur, Traian Dafin, M. Carancea, I. Dimitri, Caranciu T.

Movilişte.

Ştefan Bargiu, Tascu Begu, Dimitrie Şoptia, Gheorghe Gaşu, Nicola C. Ciomu Zisi Chisca, Hristu Bambula, Dola Spiru, S. Ciomu, Fonciu Papagheorghe.

În comuna Avdimirovţi din Bulgaria au fost omorâţi următorii Molovişteni în mod sălbatec de Bulgari fiind tăiaţi şi arşi cu gaz: Fraţii Macavea, Dumitru Barju, iar Spiru Ţapu în comuna Cepence.

Huma.

Anastase Stolin de 12 ani, Avram Cristea de 5 ani, Avram Gozan şi Dinu Tănase.

Regiunea Pindului

Turia.

Vestitul patriot Dimitrie Cicma Institutator-Director, Gheorghe Cicma, Anastase Cicma, Nicolae Duca, Gheorghe Mihadaş,

1) Hagigogu. T. Sterie; Emigrarea Aromânilor şi colonizarea Cadrilaterului p. 11, Bucurest 1927.

Sotir Furchuoti, Eftimie Carapuliu, Zisi Bugica, Costi Bargiuma, Spiru Caratase și Guli Giufeta.

Abela.

Toli Papa și fiul său Sterie, fiul preotului Pericle Pueareu, Gheorghe Pupi, Nicola Cațohi.

Din Băeasa : Dumitru Șumba Institutator-Director.

Din Furca : Furceanu și Sotir.

Perivoli.

Nola Apostolina Mlioru, Iorgu Perdichi, Pitu Zdrula, Bătrânul Fusca, Gheorghe Fusca, Manuș Leon Constantinescu, Iorgu Guși, Tolica Apostolina, Cușa Papa Theodor.

Regiunea Albania

Corița

Venerabilul și patriotul preot Haralambie Balamaci, Sotir Balamaci, Vasile Fați, Vasile Talabacu, Andrei Babaiana, copilul lui Babu, soția lui Marcu Talabacu, Butași, incendiată și distrusă casa lui Cicani.

Atentate Neisbutite.

Renumitul Inspector școlar Apostol Margarit din Abela Venerabilul preot Dumitru Constantinescu din Perivole; Vice-Consulul Lazăr Duma din Pisoderi; Georgescu Consulul General al României la Salonic; Vice-Consulul Petre Trifon și fratele său Doctorul Tașcu Trifon din Moloviște; Gheorghe Magiari Președintele Comunității din Perlepe; Doctorul Pericle Pucerea din Perlepe pe atunci fosi Director al Liceului din Bitolia; Protoereul Popa Todî Constantin preotul bisericii din Bitolia; Gheorghe Christigiu din Bitolia; Pictorul Costache Școdreanu din Bitolia; Profesorul Miu Dafin din Ohrida; *N. Petrașincu Președintele Comunității din Crușova; Gheorghe Bela Gopeșanu Președintele Comunității din Magarova; Institutorul Nicolae Buia, Ianachi Borana și Tașcu Târpa din Magarova; Maza din Bitolia; Bașcalfa, Constantin Panu, Vanghele și Toma Anastase din Salonic; Venerabilul preot Popa Sotir, Mihail Zugrafu, Ianachi Cordula și

Vânciu din Crușova; Cuviosul preot Papazisi din Samarina; Gheorghe Globaru din Târnova; Institutorul Nicu Balamoti din Baeasa; Țața Fârșerotul; Costa Chiose; Vasile Hasanci; Institutori Ioan Peaha, Iani Papahagi, marele celnic Vasile Zarma, Panaioti Șasamuti, Dumitru Cutuplea, toți din Abela; Mătușu din Grebena; Preotul Papa Nicola Nance și Olga Nance din Gopeși; Vasile Dinu din Hrupiștea; Nicu Iogu din Vlaho-Clisura. Din Veria sunt următorii:

Toli Hagigogu, celnic de frunte, patriot înflăcărat și Președintele Comunității a suferit două atentate din fericire neisbutite; Profesorul Gheorghe Cionga; Sterie Dulica; Adamaca Adam; Toli Mocanu Apala; Apostol Cutova; Preotul Papa Gheorghe; D. Palicaria; Hristea Cealera; Tănase Tanasoca; Gheorghe Repidon; Gheorghe Bucovala; Cola Ciuca; Gheorghe Dalamitru; Hristulea Mamaculi; Hristea Ciomi; Gușu Misca; Gheorghe Iorganda; Vangheli Rosu și Muși Gachi din Paticina precum și Mihail Zdru.

Atentate neisbutite la Sofia din Bulgaria.

În timpul faimosului terorist Boris Sarafoff, în anul 1900, luna Iunie 10, o ceată de comitații bulgari sub comanda lui Vangheli Ceolocof năpustiră în prăvălia bunilor aromâni Gachi Trifon, Alexandru Trifon și Theodor M. Craja, slobozind 5 focuri de revolver din care 4 nimeriră în piept pe Theodor Craja, rănindu-l aproape mortal, iar al 5-lea glonte isbi casa de fer. Theodor Craja vindecându-se de răni, părăsi Sofia, adăpostindu-se în Țară, unde prin muncă cinstită își făuri o frumoasă situație comercială, participând și încurajând în acelaș timp orice acțiune patriotică, naționalistă și culturală, făcând cinste comunei sale natale Molovistea.

Tot la Sofia fu bătut și rănit înflăcăratul patriot Nicola Papagheorghe din renumita comună Gopeși, cuibul atâtor distinși intelectuali și înfocați naționaliști.

LISTA ARMATOLELOR

Din timpul Antartismului (1903 -- 1908).

Printre Armatoții care s'au luptat cu bărbăție în contra Antartșilor în ținuturile: Veria, Vodena, Bitolia, Crușova, Murihova

și Pind citez pe: Ioan Pentifunda ca șef în anul 1907, împreună cu tovarășii lui: Nicola Nicea, Miha Zdru, Chicea Roșu, Gheorghe Mucitani zis și Casaplu care deveni apoi șeful bandei, Mihail Handuri și el șef, Gachi Dodu Molovișteanul, Nachi Costă Biju, Tache ale Tince, Cole Macri, Hristea Ciomu, Uncea Dimășu Gopeșeanul.

În luna Mai 1908 devine Căpitan de Armatoli bravul și patriotul Nicola Nicea din Veria, fost elev al școlii comerciale din Salonic, actualmente stabilit în Bazargic. El avea ca tovarăși pe Toli Apala, Guli Cavachi și Mușa Barlaiani.

În luna Iunie 1908, devine Căpitan de Armatoli bravul și entuziastul patriot Toli Hagigogu, scoborător al cunoscutei familii Hagigogu din Veria, actualmente publicist în Țară, fost Director Fundator al Revistei Peninsula Balcanică. El avea ca tovarăș pe Gheorghe Ceara, și pe cei notați mai sus toți din ținutul Veria-Vodena.

Menționez pe faimosul luptător Miha Zugrafu Crușoveanul, Tașcu Begu Molovișteanul, Apostol Cuciconă din Corița, Dumitru Nachi, Apostol și Pufca din ținuturile Bitolia - Ohrida.

În regiunea Pindului s'au distins ca armatoli: Bravul și mândrul Căpitan Mihali Teguiani din Perivole netemutul institutor Nicu Balamoti din Băeasa, Leon Constantinescu, Mihail Fusca, Sterie Apostolina, Apostolache, Nacu Mlioru, Sterie Nibi, Nuli și Gheorghe Șamanicu toți din renumita comună Perivole. Avem apoi pe Fârșeroții: Cota, Gheorghe și Vasile Butași, Zicu și Gheorghe Țata, Scuprei și atâția alții care s'au luptat vitejește pentru Neam și Limbă.

BIBLIOGRAFIA

CAPITOLUL AL XIII-lea

BIBLIOGRAFIE

PARTEA I-a

Autorii citați și consultați

- About Edmond: *La Grèce Contemporaine*, Paris, 1858.
„ „ *Le Roi de Montagne*. Paris, 1858.
Acropolit: *Cronicar Bizantin*. Ediția Niebuhr, Bonn.
Adam: *Antiquités Romaines*. Paris, 1825.
Adamantios I. Adamantiu: *I. Vizantini Thessalonichi*.
Atena, 1914.
Adler M. N: *Benjamin de Tudela* (în englezește)
Londra, 1907.
Allgemeine Encyclopedie Brokhaus. Lipsca, 1867.
Almanachul de Gotha: Gotha, 1904.
Amantos K: *Practicatia Academiaston Athinon*. Atena, 1927.
„ *Anecdota Engrafa peri Riga Veleštenli*.
Atena, 1930.
Amantos K: *Riga Veleštenli in Revista Elliniki*: an. V. fasc. I.
Atena, 1932.
Ami Bouié: *La Turquie d'Europe*. Paris, 1840.
Analele Academiei Române secția istorică și literară. București.
Anarghiros Spețiotica: *Siloghi Engrafon che Ipomnimonon verit
tis Ellinikis Epanastaseos*. Atena, 1861.
Anarghiros Spețiotica: *Mémoires du Prince Nicola Ipsilanti
d'après le Miss No. 2144 dela Bibliothèque Nationale
d'Athènes*.

- Anarghiros Spețiotica: *Loghi is Ighimona Mihail Șuțu*. Atena, 1864.
- Ancel J: *Manuel Historique de la Question d'Orient*. Paris, 1923.
- „ *Peuples et Nations des Balkans* Paris, 1925.
- „ *Les Balkans face à l'Italie*. Paris, 1928.
- „ *La Macèdoine*. Paris, 1930.
- Ancien Diplomate en Orient: *Les Grecs à toutes les Epoques*. Paris 1870.
- Andrea Morosini: *Cronica*. Veneția 1627.
- „ „ *L'Acquisto che la Republica di Venezia conjerato con Principi Francesi faci dell'Imperio di Constantinopole*. Veneția 1627.
- Anne Comnène: *Cronica*. Ediția Schopenus
- Anonyme: *Chronique d'Achaïe*. Paris, 1840.
- Anonyme: *Turquie, Serbie, Roumanie, Montenegro* în Biblioteca Mazarin No. A. 11192. Paris.
- Aragonnae A. Nicola Cardinali: Ediția Muratori t. III.
- Aravandinos P.: *Hronografia tis Ipiru*. Atena 1856.
- Aravandinos Spiridon și Constantin: *Silloghi dimoticom Asmaton tis Ipiru*. Atena 1886.
- Aravandinoc Spiridon și Constantin: *Istoria tu Ali Pașa Tepeleli*. Atena 1896.
- Aravandinos Spiridon și Constantin: *Istoricon Glossarton*. Atena 1909.
- Aravandinos Spiridon și Constantin: *Monografia peri Cuțovlahon* Atena 1915.
- Arbanère: *Histoire Romaine*. Paris, 1834.
- Archia tis Ellinichis Epanastastos t. 2. Atena.
- Archives des Missions scientifiq̄ues littéraires. Paris. 1887.
- Arhion Agoniston. *Diafora Fachela peri Armatolon*. Atena.
- Armatoli che Klefte*. Ediția Keravnos.
- Arriani: *Tactica et Mauricii Artis Militari*. Upsala, 1664.
- Artaria: *Harta Peninsulei Balcanice în foi*. Viena.
- Artus·Thomas: *Histoire des Turcs*, trad. Blaise de Vigenaire. Paris, 1662.
- Atanase Diacu: Ediția Keravnos. Atena.
- Ascher: *The Itinerary of Rabbi Benjamin of Tudela*. Londra, 1846.
- Aurel M. Iliescu: *Despre Tache Ionescu*. București. 1929.

- Auteurs Latins: Ediția Nisard. Paris, 1877.
- Băcilă I. C.: *Tipuri, Costume și Vederi dela Româniî din Pen. Balcanică.*
- Bader: *La femme grecque.* Paris, 1877.
- „ „ „ *romaine.* „
- Baedeker: *Nea Ellas*, tradus în grecește de Evangelids. Atna 1913.
- Bajdarov: *La Questione Macedone.* Roma, 1922.
- Baker James: *La Turquie*, trad. par Caters. Paris
- Balby: *Geografia*, trad. din nemțește în grecește de Kuma. Viena, 1869.
- Baldaci Antonio: *L'Albania.* Roma.
- Baluzius: *Epistolarum Inocentius III.* Paris, 1682.
- Baratier: *Benjamin of Tudela*, Amsterdam, 1734.
- Baron Felix de Beaujour: *Voyage militaire dans l'Empire Ottoman.* Paris 1829.
- Barbu Lăzăreanu: *Diminuțvele și Rîma lui Dimitrte Bolintineanu.* Buc., 1936.
- Batiffol P.: *Les Manuscrits grecs de Berat d'Albanie et le Codix Purpureus dans les Archives des missions scientifiques et littéraires*, III-e serie, t. XIII. Paris. 1887.
- Benedeto de Luca: *Gli Albanesiei Macedo-Rumeni.*
- Bérard. V.: *La Turquie et l'Hellénisme Contemporain.* Paris, 1893.
- „ *La Macedoine.* Paris, 1900.
- „ *Pro Macedonia.* Paris, 1904.
- Berkhard Diamand: *Zur Rumänischen Moderlehrein Denkschriften Phil. Cl.* Lipsca, 1909.
- Bernardachis: *Le Présent et l'Avenir de la Grèce.* Bibl. Marasly.
- Bertrand Bareilles: *Les Turcs.* Paris, 1917.
- Bianconi F.: *Ethnografies et Statistique de la Turquie d'Europe et de la Grèce.* Paris, 1877.
- Bicas Vas: *Ethima para tis Vlahofones.* Atena. 1917.
- Biderman: *Die Romanen u. Ihre Verbreitung in Oesterreich.* Gratz, 1877.
- Bikelas: *La Grèce Bizantine et Moderne.* Paris, 1896.
- „ *La Grèce au Mogen Age.* Paris, 1895.

- Bizerea: *Românii din Banatul Jugoslav.* București.
- Blancard J: *Le Grec Moderne. L'Épire et la Thessalie.*
Paris 1882.
- Blanchet: *La Grèce depuis la prise de Constantinople.*
- Boëking: *La Notia Dignitatum Utriusque Imperi.*
- Bojan: *Les Bulgares et le Patriarce Oecuménique.*
Paris, 1905.
- Bouillet: *Dictionnaire géographique-historique.* Paris.
- Brancoff: *La Macédoine et sa population chrétienne.*
Paris, 1905.
- Braniște Dr. Valeriu: *Baron de Șaguna.* Bucur. 1925.
- Bran V. și Stan R: *Tache Ionescu* Bucur. 1916.
- Bratter: *Die Kutzovlahische Frage.* Hamburg, 1907.
- Brătianu G. I: *Une Enigme et un Miracle Historique Le Peuple Roumain.* București, 1937.
- Brunsvik Benoit: *Le Traite de Berlin.* Paris, 1878.
- Buchon: *Toutes ses Oeuvres sur l'Orient comme Livre de la Conquête; Recherches sur la Principauté franque de Morée: Recherches et Matériaux pour servir à une Histoire de la domination française en Orient; La Grèce Continentale et la Morée.* Paris.
- Brândza M. Dr. sub pseudonimul de un Conservator: *Liberalii și Mecedonia.* București.
- Bucuță: *Românii dintre Vidin și Timoc.* București.
„ *Românii din Jugoslavia.* București.
„ *Românii din Bulgaria.* București.
- Buletinul Societății Geografice Române Anul XXV.* Buc. 1905.
Bulletin de Correspondance Hellénique. Paris, 1888-1889.
Bulletin de la Section Historique de l'Académie Roumaine
Buc. 1913-1916.
- Burileanu C.: *Dela Româniș din Albania.* Bucur. 1906.
„ „ *I. Romeni d'Albania.* Roma, 1912.
- Bursian: *Geographie von Grichenland.* Lipsca, 1868.
- Buruy: *Hist. of the Later Roman Empire from Arcadius to Irène.* Londra, 1889.
- Buruy: *Ediția Gibbon revăzută in 7 volume.* Londra, 1896.
„ *Chronique of Morée.* Londra, 1904.
- Buruy: *Hist. of the Eastern Roman Empire (802-867).* Londra, 1912.

- Buruy: *Hist. of Greece*. Londra.
- Busbek Augeri Gisleni: *Legationis Turcicae Epistolae*
Paris, 1589.
- Byzantinische Zeitschrift*. Lipsca, 1892.
- Caciandoni și Veli Ghéga: *Ediția Keraonos*. Atena.
- Cafari: *Annuali Genneni*.
- Cahuet: *La Question d'Orient*. Paris, 1905.
- Cantacuzène: *Cronica Bizantină*, Ediția din Paris 1645.
- Cantu Cesar: *Histoire Universelle 19 tomuri*. Paris, 1847.
- Cariè: *Histoire des Grecs Modernes*. Paris, 1829.
- Cartea Verde a României: *Conflictul greco-român*. Bucur. 1905.
- ” ” ” *Documente Diplomatice. Evenimen-*
tele din P. Balcanică. Acțiunea României din Sept.
1912-August 1913. București, 1913.
- Cartea de Aur: *Ediția Casa Școalelor*. București, 1913.
- Cedrenu: *Cronica Bizantină* Ediția Niebuhr. Bonn, 1838.
- César J: *Commentaire de la guerre civile trad. française*. Paris.
- Chalandon: *Essai sur le Règne d'Alexis I-er Comnène*
Paris 1900.
- Chalandon: *Jean II Comnène et Manuel Comnène*. Paris, 1912.
- Chalcocondylae: *Cronica Bizantină*. Ed. NNiebuhr. Bonn, 1839.
- Chasiotis: *Instruction Publique chez les Grecs depuis la prise*
de Constantinople jusqu'à nos jours.
- Chasiotis: *Siloghi dimoticon Asmatontis Iptu*.
- Chateaubriand: *Itinéraire de Paris à Jérusalem*. Paris.
- Cheradame: *La Question d'Orient* Paris.
- Chopin et Ubcini: *Univers Pitoresque*. Paris.
- Cinami: *Cronica Bizantină*. Ediția Niebuhr. Bonn.
- Codinus: *Cronica Bizantină*. Ediția Niebuhr. Bonn.
- Codex Theresianus*.
- Codex Foscarini*.
- Collection des Historiens des Croisades par l'Acad. des Ins-*
criptions. Paris.
- Colectia Hurmuzache: *Documente privitoare la Ist. Românilor*.
București.
- Colcotroni: *Düghisis simvanton zls Ellinikis Filis*. Atena 1846.
- Coëffeteau: *Histoire Romaine*. Veneția.
- Commemoriali Veneziani*.
- Cons: *La Province Romaine de Dalmatie*. Paris 1882.

- Constantinescu N. A: *Revoluția lui Tudor Vladimirescu*. București, 1921.
- Cordescu M. V: *Istoricul școalelor române din Turcia*. București, 1906.
- Cordescu M. V: *Geografia României*. București.
- Coridaleu Theofilos Atenianu: *Peri Epistolton t̄pon*. Moscopole, 1624.
- Corpus Inscriptionum Latinarum et Graecarum*. Berlin.
- „ *Scriptorum Historia Byzantina*. Ed. Niebuhr, în 49 tom.
- Cosmulei D: *Datine, Credințe și Superstiții la Aromâni*. Buc. 1909.
- Cousinery: *Voyage dans la Macédoine*. Paris, 1831.
- Crevier: *Histoire Romaine*. Paris, 1757.
- Curtius: *Histoire Romaine*.
- „ et Droysen: *Histoire Grecque*, în 6 volume.
- Cuțunica L.: *Istoria tis Elliniks Epanastasio*. Atena.
- Cvijici: *La Péninsule Balkanique*. Paris, 1918.
- Dachselt Paul: *Erster Jahresbericht d. Inst. für Rum. Sprache*. Lipsca, 1894.
- Danduli Andreac: *Cronicon*. Ediția Muratorit, t. XII.
- Daremberg et Saglio: *Dictionnaire des Antiquités grecques et romaines*. Paris.
- Dozon: *Manuel de la langue Schipe ou Albanaise*. Paris, 1879.
- Degand: *Souvenirs de la Haute Albanie*. Paris, 1879.
- Denkschriften der Kaiserlichen Ak. der Wissenschaften*. Viena 1862—1909.
- Densușianu N. și Fr. Damé: *Les Roumains du Sud*. Buc. 1877.
- Densușianu Ov.: *Histoire de la Langue Roumaine*. Paris, 1912.
- De Rebus Epiri Fragmentum*. Bonn 1849.
- Desdevises du Dezert: *L'Etat au IV-e Siécle*. Paris
- Desdevises du Dezert: *Géographie ancienne de la Macédoine*. Paris, 1904.
- Desprez. Hyp: *Les Peuples de l'Autriche et de la Turquie*. *Deutsche Rundschau* cu artic. Baronului v d. Goltz Pașa, t. VIII. Berlin, 1904.
- Dictionarum Latino-Epiroticus par Congrégation de Propag. Fide*. Roma, 1635.
- Diehl Charles: *L'Origine des Thèmes dans l'Empire Byzantin* Paris, 1896.

- Diehl Charles: *Iustinien et la Civilisation Byzantine au VI-e Siècle*. Paris, 1901.
- Diehl Charles: *Etudes Byzantines*. Paris, 1905.
- „ „ *Theodora Impératrice de Byzance*. Paris.
- „ „ *Byzance: Grandeur et Décadence* Paris, 1919.
- „ „ *Histoire de l'Empire Byzantin*. Paris, 1924.
- „ „ *Salonique*. Paris,
- Dimitriacopulos: *Viograjta Zalocosta*. Atena, 1903.
- Dimitza: *I. Arhea Gheograjta Makedonias*. Paris, 1870.
- Diodore de Sicile: *Histoire*, trad. française par Hoefler. Paris, 1863.
- Dion Cassius, trad. française, Ed. Nisard. Paris.
- Diplomate: *Les Capitulations*. Paris, 1898.
- Diouvouniotu E: *Anecdoti Çatihisistu Mitropolitu Athinon Mhail Acominatu, pomenind de Spiru Lambru în Neon Ellinomnimon*, t. XXI, p. 420, Atena, 1928.
- Don Fray Johan Fernandez de Heredia: *Libro de los Fechos et Conquestas del Princiado de la Morea*. trad. A. M. Fatio, Genève, 1885.
- Dora d'Istria: *Excursion en Roumelie*.
- Dorotheos: *Vivlion Istortcon*. Venetia, 1780.
- Douschian Pantelici: *Poghivniia Righe ne Feret*. Belgrad, 1931.
- Draganoff: *La Macédoine et les Rejormes*. Paris, 1906.
- Dragomir Silviu: *Origina Colonilor românești din Istria*. Buc. 1924.
- Drgaumi Ion: *Apoton Vion che ta Erga tu Riga*. Atena, 1913.
- Drapeyron: *Les Origines et la Formation de l'Empire Byzantin*. Paris, 1872.
- Drapeyron: *L'Empereur Heraclius et l'Empire Bizantin au VII-e Siècle*. Paris, 1894.
- Driault: *La Question d'Orient depuis les Origines jusqu'a nos jours, 1-ère Edition en 1898 (1-ème Edition en 1912)*. Paris.
- Driault: *La Grande Idée. La Renaissance de l'Hellénisme*. Paris, 1920.
- Droyer: *La Débâcle Bulgare*. Paris, 1921.
- Droysen: *Histoire grecque*. Paris.
- „ *Histoire de l'Hellénisme*. Paris, 1884.

- Ducange: *Historia Byzantina, duplici commentario illustrata.* Paris, 1680.
- Ducange: *L'Albanie.* Paris.
- Duca I. G: *Politica noastră Externă.* București.
- Dujardin: *La Table de Peutinger.* Paris, 1849.
- Dumont: *Histoire Romaine.* Paris, 1833.
- Dumont: *Le Pachilicat d'Epire et l'Hellénisme en Turquie.* Paris, 1872.
- Dumont Albert: *Raport sur un Voyage Archéologique en Thrace dans les Archives des Missions II-e Serie t. IV.* Paris, 1871.
- Dumont Albert: *Le Balkan et l'Adriatique.* Paris, 1874.
- Duruy V: *Histoire des Romains în 2 tomuri.* Paris, 1843.
- „ „ *Histoire Romaine în 7 tomuri.* Paris, 1881.
- „ „ *Histoire Générale* Paris, 1883.
- „ „ *Histoire des Grecs.* Paris, 1885.
- Doline: *La Macédoine. Revistă.* Paris, 1905-1906.
- Dominici Marii Negri Veneti: *Geographiae.* Veneția. 1557.
- Da Vettor Sandi: *Principi di Storia Civile de la Republica di Venezia.* Veneția, 1755.
- Echard: *Histoire Romaine.* Amsterdam, 1754.
- Eckel: *Doctrina Numorum Veterum.* Vindobonae, 1732.
- Economu: *Istoria tis Ellinikis Palleghinisias.* Atena, 1873.
- Edmonds: *Rhigas Phereus.* Londra, 1890.
- Emerson: *Tableau dela Grèce en 1825.* Paris, 1826.
- Eminescu: *Curierul de Iași,* 1 Dec. 1876.
- Encyclopedia Britanică în 24 Volume.* Edinburg, 1888.
- Encyclopedie (La Grande) par Lamirault în 31 de volume.* Paris, 1902.
- Enchiclopedia Lexicon Eleftherodaki.* Atena, 1930.
- Engel: *Geschichte der Moldau und Walachien.* Halle, 1804.
- „ *Die Origene Walachorum.*
- Engelhard: *La Question Macédonienne.* Paris, 1906.
- Enyalis Lambros: *Ethnichi Pūsis ton Vlahomakedonon în Revista Ellinismos.* t. XIV. Atena, 1911-1912.
- Ephraemius: *Cronicar Bizantin Ed. Niebuhr.* Bonn.
- Epirote: *Epire et la Question grecque.* Paris, 1881.
- Erbiceanu: *Discurs la serbarea școlară din Iași.* Iași, 1885.
- „ *Cronicarii Greci.* Bucur. 1890.

- Erbiceanu: *Priviri istorice și literare as. Epocii Fanariote*
Bucur. 1901.
- Erbiceanu: *Bărbați culti greci și români, profesori la Academiiile din Iași și București din Epoca zisă Fanariotă*
(1650-1821). Buc. 1905.
- Erbiceanu: *Două acte oficiale necunoscute de pe timpul Impăratului Bizantin Isaac al II-lea Angel spre sfârșitul sec. XII-lea.* Buc. 1905.
- Erotocriton de Vicenzo Cornaro.* Veneția, 1758.
- Eutrope: *Ediția Nisard.* Paris.
- Estournelle: *La Vie de Province dans la Grèce Contemporaine*
Paris.
- Evanghelidi: *Istoria tu Ali Pașa.* Atena.
„ *Istoria Ioanu Căpodistria.* Atena.
- Expédition Scientifique de Morée par Hillaire în 7 tomuri.*
Paris, 1835.
- Evloghie Dirila Lavriotu: *I. Moshopolis che I. Academia aștis.*
- Fabricü: *Biblioteca Greaca.* Hamburg, 1718.
- Facatzeli E. A: *Ipiroticon Vima.* Atena, 1928.
- Fallmerayer: *Fragmente ausdem Orient.* Stutgard, 1877.
- Faltaitz K.: *Ellas che Alvania.* Atena, 1923.
„ *I. Planodi Ipirole tehnite in Elliniki Epithiorises Etos K.* Atena, 1927.
- Fani Mihalopuli: *Riga Velestendi (1757—1798).* Atena, 1930.
„ „ *Ta Ianina chei Neoelliniki Anaghenisis (1648—1820).* Atena, 1930
- Fauriel: *Chonts populaires de la Grèce Moderne.* Paris, 1824.
- Filadelfios I.: *I. Iroi tis Ellinikis Epanastaseos.* Atena, 1913.
- Filimon: *Dokimon Istoricon perî Filichis Eterias.* Nauplia, 1834.
„ *Dokimon Istoricon peri tis Ellinikis Epanastaseos.*
Nauplia, 1860.
- Filipescu Th. *Colonile Române din Bosna.* Buc. 1906.
- Filitti I. C. *Așezământul cultural al Mitropolitului Dosîței Filitti.* Buc. 1910.
„ *Darea de seamă as. Așezământului Cultural al Mitropolitului Dosîței Filitti.* București.
- Finlay: *aHistory of Greece from its Conquest by the Romans to the present time* Oxford, 1877.
„ *History of the Greeck Revolution.* Londra.

- Florus: *Histoire Romaine* tr. Ceëffetau. Paris, 1632.
- Fotiadu D. *Imnos tis protomartyros Rēga tu Fereu meta sintoma Viografia tu*. Atena, 1870.
- Frantzi: *Epitomē tis Ellēnikis Epanastasios*. Atena.
- Gabriel Destunis: *Istoricon Comninu che proto Monahu perī diaforon Despotaton tis Ipīru*.
- Gafēzezit I. M.: *Historye Ali Pasché Tepelenēs*.
- Gasquet: *L'Empire Byzantin et la Monarchie Franque*. Paris, 1888.
- Gaston Deschamps: *La Grèce d'aujourd'hui*. Paris, 1901.
- Gaston de Paris: *Revue Romania*, t. I. Paris, 1872.
- Gaston Routier: *La Macédoine*. Paris.
- „ „ *La Grèce d'aujourd'hui*. Paris, 1901.
- Gaulis: *La Question d'Orient*. Paris, 1905.
- Gazeta Buciumui: Bucur. 1863.
- Geblescu C. R.: *La Question d'Orient*. Paris, 1904.
- Ghenadios: *La Grèce Moderne et la Grèce de l'Indépendance*. Paris, 1887.
- Gervinus: *Insurrection et Régénération de la Grèce*. Paris, 1869.
- „ *Insurrection et Régénération de la Grèce*, tradus în grecește de Pesvanoglu.
- Gherasim Smirnachis: *To Aghion Oros*. Atena, 1903.
- Ghermanos: *Ipomnimata*. Atena,
- Gibbon: *History of the decline and fall of the Roman Empire* tradusă în franțuzește de Leclerc. Paris 1789.
- Ghica Ioan: *Opere complete*, Ediția Haneș. București.
- „ „ *Opere complete*, Biblioteca pentru toți. București.
- Gion I.: *Istoria Bucurescilor*. București, 1899.
- Giurescu C.: *Istoria Românilor*. București, 1935.
- Glückk: *Albanien und Makedonien*. Lipsca, 1892.
- Goltz (Baron) Pașa: *Ein Ausflag nach Makedonien*. Berlin, 1894.
- Gopcevic: *Ethnographische Karte. v. Ait Serbien Makedonien*. Viena, 1889.
- Gordon: *History of the Greek Revolution*. Londra.
- Grădișteanu I.: *Discurs rostit la 15 Decembrie 1912*. București, 1912.
- Grenier: *L'Empire Byzantin*. Paris, 1904.
- Grotte: *Histoire de la Grèce, tradus de Sadoux*. Paris, 1860.

- Gubernatis: *Bulletin de la Société Géographique d'Italie sur l'Épire t. VIII.* Roma, 1872.
- Gudas: *Vii paraleli tipografija Peridu.* Atena, 1876.
- Guide Isambert: *Itinéraire de l'Orient.* Paris.
- Guizot: *Mémoires sur la Grèce.* Paris.
- Guide Joanne: *Etat du Danube et des Balkans.* Paris.
- Guldencrone Le Baron: *L'Achaïe Féodale.* Paris 1881.
- Hadjidakis: *Du caractère hellénique des Anciens Macédoniens.* Atena, 1816.
- Hagi G. D. Pelereu: *Thanasis Vaïas*, în ziarul Ipiros. Ianina Decemb. 1922.
- Hagi G. D. Pelereu: *Palea Ianina*, în ziarul Ipiros. Ianina, Noem., 1922.
- Hagi G. D. Pelereu: *Ipirotica Sizitisis.* Ianina, 1928.
- Hagi Chiriacu G.: *Peri Moshopoleos*, în ziarul Thessalia. Volo, 14 Iulie 1913.
- Hagi Vasile: *Anecdota Engrafa per Riga Velestenli.* Atena, 1836.
- „ „ *Apomnimonevmata Polemica.* Atena, 1836.
- Hahn I. G.: *Albanesische Studien.* Yena, 1854.
- Hahn I.: *Reise von Belgrad nach Salonik.* Viena, 1868.
- Halgan: *De l'Administration des Provinces Sénatoriales.* Paris, 1898.
- Hammer: *Histoire de l'Empire Ottoman*, tr. par Hellert, în 7 tomuri. Paris, 1835.
- Handatlas.
- Haret Spiru: *Raport adresat M. S. Regelui Carol I asupra stării actuale a situațiunei școalelor și bisericelor române din străinătate.* 1901.
- Haritachi G.: *Catalogos ton dimosievmaton Spiru Lambrou ta meta thanaton evritlicata.* Atena.
- Hasdeu P.: *Etimologicum Magnum Romane, sau Strat și Substrat, sau Genealogia Popoarelor Balcanice.* Bucur. 1892.
- Hașdeu P.: *Cine sunt Albanezii.* Bucur. 1901.
- Harvé: *History of the Greek Revolution.* Londra.
- Havelas: *Istoria tis Ipiru che Alvania.* Atena, 1909.
- Hecquard Hyacinthe: *Histoire et Descriptum de la Haute Albanie.* Paris, 1853.

- Hertzberg: *Geschichte der Byzantiner u. d. Osmanischen Reiche bis gegen Ende des XVI. SI* Berlin, 1883.
- Hertzberg: *Histoire de la Grèce sous la Domination Romaine*. Paris, 1887.
- Hesseling: *Essai sur la Cèvilesation Byzantine*. Paris, 1907.
- Heuzey L: *Le Mont Olympe et l'Acarmanie*. Paris, 1860.
- „ „ *Les Couvents des Météores en Thessalie dans la Revue Archéologique*. Paris, 1864.
- Heuzey L: *Les Opérations Militaires de Jules César*. Paris, 1886.
- Heuzey L: *Excursion dans la Thessalie Turque en 1858 apărută* Paris, 1927.
- Heuzey et Daumet: *Mission Archéologique de Macédoine*. Paris, 1876.
- Hopf Carolus: *De Historiae Ducatus Atheniensis*. Bonn, 1852.
- Hopf: *Geschichte Griechenland*. Lipsca 1870.
- „ *Chroniques Greco-Romaines*. Berlin, 1873.
- Hovelaque Abel: *Langues, Races, Nationalités*. Paris, 1875.
- Hrisohoos Mih.: *Vlachii che Kušovlachii meta dio gheogr. pinacon*. Atena, 1909.
- Hyperion: *Tache Ionescu*. București.
- Iacob Mitropolitul Dirachiului: *To Iroicon telos muàistorikis poleos tis Moshopoleos in Christianicon Imerologhion*. Atena, 1926.
- Iancovici: *Tache Ionescu*. Paris, 1818.
- Iken Carol: *Leucothea*. Lipsca, 1825.
- Iliopulos: *Ioani Coletti*. Atena.
- Immanuel Lt. Colonel: *La Guerre des Balkans de 1912*. Paris, 1913.
- Ioan Heliade Rădulescu: *Souvenirs et Impression d'un proscrit*. Bucur.
- Ionescu Eugeniu: *Cauza românească și culturală în Grecia*. Buc. 1916.
- Ionescu G: *Influența culturai grecești în Muntenia și în Moldova*. Buc. 1916.
- Iorga N: *Istoria Românilor*. București.
- „ „ *The Byzantine Empire*. Londra, 1907.
- „ „ *Geschichte d. Osmanischen Reichs*. Gotha, 1908-1909.
- „ „ *Două tradiții istorice în Balcani a Italiei și a Româ-*

- nilor în Notele unui Istoric cu privire la evenimentele din Balcani.* Buc. 1913.
- „ „ *Fundațiunile Domnilor Români în Epir.* Buc. 1913.
- „ „ *Fundațiunile Religioase ale Domnilor Români în Orient.* Buc. 1914.
- „ „ *Iordache Olimpiotul.* Buc., 1916.
- „ „ *Histoire des Roumains de la Péninsule des Balkans.* Buc., 1919.
- „ „ *Istoria Românilor din Peninsula Balcanică.* Buc., 1919.
- „ „ *Istoria Războiului Balcanic.* Buc.
- „ „ *Histoire des Etats Balkaniques.* Buc., 1925.
- „ „ *Istoria Românilor, partea I-a, Strămoșii înainte de Romani.* Buc., 1936.
- „ „ *Istoria Românilor, partea II-a, Oamenii Pământului.* Buc., 1936.
- Iorghiades: *I. Tesalia.* Atena, 1880.
- Isambert: *L'Indépendance grecque.* Paris.
- Istrate Doctor C. I.: *Călătoriile la Români din Macedonia.* Buc. 1911.
- Iusul Arapi: *Ediția Keravnos.* Atena.
- Ivanoff: *La Question Macedonienne.* Paris, 1920.
- Jacob: *Ellas et la Question d'Orient.*
- Jahresberichte der Inst. für Rumanische Sprache.* Lipsca.
- Jirecek: *Geschichte der Bulgaren.* Praga, 1876.
- „ *Die Romanen in den Städten Dalmatiens während des Mittelalters in Denkschriften Phil. Hist. Classe.* Viena, 1904.
- „ *Geschichte der Serben.* Gotha, 1911.
- Jonquière V-te: *Histoire de l'Empire Ottoman.* Paris, 1897.
- Journal Officiel de l'Empire Français, 12 Janvier 1870.* Paris, 1870.
- Journal du Ministère de l'Instruction Publique Russe, Juillet 1881.* St. Peters.
- Julenville (Le Petit de): *Histoire grecque.* Paris.
- Jung: *Die Romanischen Landschaften des Roemischen Reiches.* Insbruck, 1881.
- Jung: *Roemer und Romanen in den Donauländern.* Insbrük, 1887.
- Kalopathakis: *Rigas Fereu.* Atena, 1886.

- Kalostipis: *I Macedonia*. Atena,
Kalimahu :*Peri Moshopoleos in ziarul Acropolis din Fevruarie,*
1913. Atena, 1913.
- Kamburoglu: *RigasFereu. o Andriàs*. Atena, 1873.
- Kandeloru: *I. Filiki Eterià*. Atena.
- Kandler: *Sur les Rumeri d'Istrie*.
- Kanitz: *Rumenische Studien in Serbien*.
- Kanitz F: *La Bulgarie Danubienne et le Balkan*. Paris, 1882.
- Kanitz: *Revue de Géographie*. Paris, 1881.
- Karolides: *L'Hellenisme en Turquie in ziarul Acropolis*. Atena,
1897.
- Kâsaitis: *La Macédoine et les Roumains*.
- Kazasis N: *L'Hellénisme et la Macédoine*. Paris, 1903.
- „ „ *La Macédoine et les Roumains*. Paris, 1907.
- Kekavmenos (Cecaumeni): *Cronica reprodusă de bizantologul
rus Vasilievsky*. St. Petersburg.
- Keravnos: *Armatoli che Klefti*. Atena.
- Kiepert H: *Zur Ethnographie von Epirus*. Berlin, 1878.
- Kiepert: *Manuel de Géographie Ancienne*. Paris, 1887.
- Kiepert: *Carte de l'Épire et de la Thessalie*.
- Kiriacu Hagi: *Peri Moshopoleos in ziarul Thessalia*. Volo,
1913-1915.
- Kiriachides Ep: *Istoria tu Sinkronu Ellinismu*. Atena, 1892.
- Kiciu și Lazei în Editura Keravnos. Atena, 1892.
- Kopernick: *Sur la conformation des Crânes burgares*.
- Kordatu Iani K.: *Riga Fereu che i Ipoki tu*. Atena, 1931.
- „ „ *Neoelliniki Politiki Istoria*. Atena.
- Kotsios: *I. Ellinovlahü i Kušovlahü in Revista Ellinismos*. Ate-
na, 1909.
- Krey: *Histoire Chronologique* Paris 1851.
- Krumbacher: *Geschichte der Byzant. Litteratur*. München 1897.
- Kubitschek: *Imp. Romanum Trib. Descrip.* Lipsca 1884.
- Kurila Evloghiu: *To Kušovlahicon Zitima che icatagoghiton Al-
vanon*. Atena 1923.
- Kurila Evloghiu: *I. Moni tu Osiu Naum chei Ahris in ziarul
Embros*. Aten. 1925.
- Keza Simonis: *Gestis Hungariorum după Pertz*, t. XXIX.
- Lahovari Al. Em: *Amintiri Diplomatice in Revista Fund. Regale ;
apărute și în broșuri*.

- Lahovari C.: *Completul bulgar cu Ștefan Mihăileanu* București 1900.
- Lamartine: *Nouvelles Méditations Poétiques în 2 tomuri*. Paris 1858.
- Lambridu I.: *Peritonen Ipiru Agathoerghimata*. Atena 1880.
- Lambridu I.: *Ipirotica Melitimata în 5 broșuri*. Atena 1888.
- Lamouche Colonel: *La Bulgarie dans le Pâssé et le Présent*. Paris 1892.
- Lamouche Colonel: *La Peninsule Balkanique*. Paris 1899.
- Lamouche Colonel: *Quinze ans d'histoire Balkanique (1904—1918)*. Paris 1928.
- Larcher C-dt.: *La Grande Guerre dans les Balkans*. Paris 1929.
- Larousse: *Le Grand Dictionnaire Universelle du XIX-e Siecle* Paris 1869.
- Latin (Un) *Une Confédération Orientale*. Paris 1905.
- Latrie: *Le Prince de Morée*. Veneția 1882.
- Launay L.: *Chez les Grecs de Turquie*. Paris.
- Lavallé: *Histoire de l'Empire Ottoman*. Paris 1855.
- Laveleye: *La Péninsule des Balkans*. Paris 1886.
- Lavardin: *Histoire de Georges Castrioti*.
- Lavie et Legrand: *Documents Inédits*. Paris.
- Lavisse et Rambaud: *Histoire Générale*. Paris 1893.
- Lazăr Victor: *Die Südrumänen*.
- Leake A. M.: *Researches in Greece*. Londra 1814.
- Leake A. M.: *Travels in Northerne Greece*. Londra 1835.
- Lebeau: *Histoire du Bas Empere 21 volume*. Paris 1757—1786.
- Leger: *Méthode et Cyrille*. Paris 1868.
- „ *La Bulgarie à la fin du XVIII-e Siecle*.
- „ *Le Monde slave*.
- „ *La Save, le Danube et le Balkan*.
- Legrand: *Bibliothèque grecque vulgaire et Ephemerides*. Paris.
- „ *Bibliographie Hellénique au XV-e Siècle*. Paris, 1885.
- „ *Anecdota Engrafa peri tu Riga Velestonli*. Paris, 1891.
- „ *Documents Inédits concernant Riga Fereu*. Paris, 1892.
- „ *Recueil des Chants populaires grecs*. Paris.
- Legrand Emile: *Bibliographie hellénique t. I*. Paris, 1918.
- Lenormant: *Etudes sur 'a Grande Valachie*. Paris
- Le Quien: *L'Orient chrétien(Oriens Christianus)*. Paris.

- Leroy: *La Question Balkanique*. Paris.
- Lesure: *Annuaire Historique*. Paris, 1845.
- Livre jaune français: *Affaire de Macédoine (1902-1905)*. Paris, 1906.
- Lombard: *Byzance*. Paris, 1901.
- „ *Constantin V. Empereur des Romains*. Paris, 1902.
- Lucü: *De Regno Dalmatiae et Croatiae*. Amsterdam, 1668.
- Luitprand: *Histoire*.
- Lupaş Dr. I: *Şaguna în Conv. Lit. No. 12 din 1908 și No. 8 din Aug. 1911*. Bucur.
- Lupaş Dr. I: *Mitropolitul Şaguna*.
- „ „ „ *Viaţa și Faptele Mitropolitului Andrei Şaguna în Bibl. Steaua*. Buc.
- Lupaş Dr. I: *Anastasia Şaguna (Din Lumea Largă No. 38.)*. Buc.
- „ „ „ *Mitropolitul A. Şaguna I-a Ediție în 1908; a II-a Ediție în 1911*. Sibiu.
- Lupaş Dr. I: *Mitropolitul A. Şaguna în Biblioteca Şaguna*.
- „ „ „ *Şaguna și Eötvös*. Arad 1913.
- „ „ „ *Sufletul lui Şaguna în Anuarul Inst. de Istorie Națională*. Cluj.
- Lupaş Dr. I: *Biografia Mitropolitului Andrei Şaguna*. Sibiu, 1921.
- Lupaş Dr. I. A. *Şaguna și Conducătorii As. Transilvane (1861-1922)*. Bucur.
- Maior Petru: *Istoria pentru începutul Românilor din Dacia*. 1812.
- Maiorescu T. *Discurs la 4 Octombrie 1913*. București, 1913.
- Mantegazza Vico: *La Macedonia*. Milano, 1903.
- Manuel de Géographie de l'Empire Ottoman par J, C.* Constantinopole, 1887.
- Marcelus: *Chants du peuple en Grèce*. Paris, 1851
- „ *Souvenirs d'Orient*.
- Margariti K. *Sintomatina Apomnimevmata tis Istorias tis Anaghennisthisis Ellados apo 1821—1833*. Atena 1853.
- Marinescu: *Ilirii, Macedo-Românii și Albanezii*. Bucur., 1909.
- Marino Sanudo: *I. Diaris*. Veneția, 1459.
- Marinus Sanuti Torseii: *Bongars Gesta Dei per. Francos*. Hanovra, 1611.

- Marrast: *Vie Byzantine au VI-e Siècle*. Paris, 1881.
Marquard: *Organisation de l'Empire Romain*. Paris, 1889.
Martone: *Histoire grecque*. Paris.
Matheau: *La Turquie et ses différents peuples*.
Massimu: *Rapeda Idee de Gramatica Macedo-Românească*. Buc. 1862.
Max-Choublier: *La Question d'Orient*. Paris, 1899.
Matzuca: *Apoton Vionché ta Erga tu Riga*. Atena.
Megali Elliniki Enchiclopedia. Atena, 1934.
Meindre: *Histoire Romaine*. Paris, 1865.
„ *Histoire Grecque*. Paris, 1865.
Mela Pomponiu Ediția Nisard. Paris.
Meletiu: *Geografia paleà che nea I-a Ed. în 1724; II-a Ed. în 1728*. Veneția.
Melerrytos Kiriacos: *Hronologhia Istoriki*. Odesa, 1838.
Mentel: *Istoriatis Ellados tradusă de Vlahu*. Atena.
Mexi H: *Turcia pe marginea prăpăstii*. Buc. 1909.
„ „ *Turcia și transformarea ei*. Buc. 1910.
Meyers Conversation Lexicon. Lipsca, 1896.
Mezières: *Mémoires sur Pelton et Ossa Thessalie*. Paris.
Mihaelis Le Quiert: *Oriens Christianus*. Paris, 1740.
Micheff: *Les Koutzo-Valaques*. Sofia, 1913.
Michelet: *Histoire Romaine*. Paris.
Migne: *Patrologie grecque*. Paris, 1891.
Miklosich D. F: *Die Slavischen Elemente im Rumuntchen*. Viena, 1860-1862.
Miklosich D. F: *Istrou. Macedo-Rumänische Sprache Denkmaler*. Viena, 1881.
Miklosich D. F: *Monumenta Serbica*.
Miklosich și Müller: *Acta et Diplomata graeca Medü Aeir Sanctat et Profana*. Vindobonnae, 1860.
Miklosich și Müller: *Lexicon Paleoslovenico graeco-latinum*. Vindobonnae, 1865.
Miller W: *Franco-cratia en Elladi trad. de Spiru Lambru*. Atena, 1909.
Miller W: *Turchia catareusa trad. de Spiru Lambru*. Atena, 1914.
Miller: *Recueil des Historiens des Croisades*. Paris, 1881.
Millet: *La Colection chretienne et Byzantine*.

- Miliarakis Ant: *Istoria tu Vasiliu tis Nîkeas che tu Despotatu tis Ipiru (1204-1261)*. Atena, 1898.
- Ministère de la Guerre de France: *Macédoine et les territoires environants*. Paris, 1916.
- Mnimologhicon Vasilicon*.
- Mommsen: *Corpus Inscriptorum Latinorum*. Berlin 1861 și 1889.
- „ *Histoire Romaine. trad. par Alexander*. Paris, 1863.
- Monemvasià: *Vivlion Istoricon*. Venetia, 1814.
- Monitorul Oficial No. 179 din 1869*. București.
- „ „ „ 234 din 27 Ianuarie 1921. București.
- „ „ „ 177 din 3 August 1931. București.
- „ „ „ 101 din 4 Mai 1936. București.
- Moreas: *Voyage en Grèce*.
- Moshopulu Nic: *I. Romaniki propaganda is ta Valcanica*. Atena, 1923.
- Moshopulu Nic: *Chepalin to Kušovlachicon în ziarul Embros din 20 Mai 1923*.
- Mouzour Ibrahim Efendi: *Mémoire sur la Grèce et l'Albanie*.
- Müller: *Historische Denkmäler*.
- „ *Der Rigierung Monfredi im Epirus*.
- Mumuia: *Renașterea Greciei*.
- Muralt: *Essai de Chronographie Byzantine*. St. Petersburg, 1879.
- Muratori: *Rerum Italicorum Scriptores*.
- Murray: *Handbook for travels in Greece*.
- Murgoci: *România și Țările locuite de Români*.
- Mustoxidi: *Peritinon ponimaton anaferomeni is tin istoria tis Ipiru în Ellinoninimon din 1843-1846*. Atena.
- Muzet A: *Le Monde Ealkaniq ie*. Paris, 1917.
- Mihail Nepota Duca: *Historia Epiri*. Ediția Bonn.
- Nacio N. N: *Viitorul Românilor în Balcani*. București, 1903.
- Nenițescu: *De la Români în Turcia Europeană*. București, 1895.
- Nerval Gerard: *Voyage en Orient*. Paris, 1889.
- Nestor: *Chronique trad. par Leger*. Paris, 1889.
- Nerulos Rizo: *Cours de la Littérature grecque moderne*. Genève, 1828.
- Nerulos Rizo: *Histoire Moderne de la Grèce*. Genève, 1828.
- Nicarussis: *Peri tu Riga în Deltio tis Ell. Eteria tis Elladoș*. Atena, 1920.
- Nicefor Gregoras: *Cronicar Byzantin Ed. Niebuhr*. Bonn.

- Niceta Choniatu: *Cronicar Byzantin Ed. Niebuhr.* Bonn.
- Nicolaides: *Makedonien.* Berlin, 1903.
- Nicolaïdi: *Les Turcs et la Turquie Contemporaine.*
- Nicolaïdeş K: *Etimologhicon Lexicon tis Kuřovlahikis Glosis.* Atena, 1909.
- Nicolopulos: *Notices sur la Vie et les Ecrits de Riga Fereu.*
- Nirvana: *Aristotel Valarioti.* Atena, 1916.
- Nisard: *Auteurs Latins.* Paris, 1877.
- Nistor Ion: *Bisericile și Școala Greco-Română din Viena în Memoriile Sec. Istorice al Ac. Române seria III. t. XIII. Mem. 3.* București, 1932.
- Nomismatische Zeitschrift.*
- Nouveau Larousse Illustré în 7 Volume.* Paris.
- Obedenaru: *Texte Macedo-Române.* Bucur. 1891.
- Odobescu: *Scrieri Literare și Istorice în 3 tomuri.* Bucur. 1887.
- Oesterreich Gymn. Zeitschrift.* Viena, 1877.
- Ofeicoff: *La Macédoine.* Philippople, 1887.
- Olsen Orjan: *La Conquête de la Terre (Libr. Payot).* Paris, 1933.
- Olănescu: *Rămășițe Traco-Dace.* București.
- Onciul: *Tradiția Istorică în chestia originet române.* București, 1907.
- Onciul: *Din Istoria României.* București, 1908.
- „ *Din Istoria Românilor.* București, 1914.
- Orfanidi T. O: *O Protomartys Rigas che i Elliniki Epanastasis.* Atena, 1892.
- Paceli N: *Coletti în Revista Ipirotica Hronica.* Ianina, 1931.
- Pachymeris: *De Mihaei Paleologo. Ed. Niebuhr.* Bonn.
- Palama: *Crystali.* Atena, 1917.
- Palat (General): *La Guerre des Balkans.* Paris, 1915.
- Paliuriti Gr: *Epitomi Istoria tis Ellados.* Veneția, 1815.
- Pandora: *Revistă grecească.* Atena, 1856-1857.
- Pangosmion Politicon che Istoricon Lexicon.* Salonik, 1934.
- Paparigopulos: *Histoire de la Civilisation Hellénique.* Paris. 1878.
- „ *Istoriatu Ellinicu Ethnos.* Atena, 1888.
- Papa Eftimiu Vasile: *Istoria Sinoptiki tis Ellados.* Viena, 1807.
- Paranica Matheu: *Shediasma.* Constantinople, 1867.
- Pascu G.: *Sufixele Macedo și Megleno Române.*

- Pascu Gh.: *Dictionnaire Etymologique Macedo-Roumain*. 1925.
- Pătărlăgeanu C. Radu: *Călătorii în Macedonia, Thessalia Muntele Athos*, etc. Ploești, 1884.
- Parmantier: *Voyage dans la Turquie d'Europe*. Paris, 1890.
- Pauckouk: *Bibliothèque Latine-Française*. Paris.
- Pauli Rhamnusi: *De Bello Constantinopolitano*. Veneția, 1609.
- Pausanias: *Description de la Grèce*, trad. par M. Clavier. Paris, 1814.
- „ *Descriptio Graeciae*. Paris, 1845.
- Pellegrini Battista: *Verso la Guerra*. Roma, 1906.
- Pencovici Al.: *Românii din Macedonia și Muntele Athos*. București, 1885.
- Pernot Maurice: *Balkans Nouveaux*. Paris, 1929.
- Perraeos: *Apomnimonevmata Polemica*. Atena, 1836.
- „ *Sintomos Viografia tu Riga Ferbu*. Atena, 1860.
- „ *Istoria tu Sului*.
- „ *Istoria tis Pargas*.
- Person: *Essai sur l'Administration des Provinces Romaines sous la République*. Paris, 1877.
- Pertz: *Monumenta Germaniae Historica Scriptorum*. Hanovra 1869—1872.
- Peucker C.: *Harta Peninsulei Balcanice*. Viena.
- Petrescu C.: *Siluate, Tache Ionescu*. București.
- Peutinger: *Tabula Peutengeriană*. Ratisbone.
- Pheilschefter: *Die Balkan Frage in der Kirchengeschichte*. Freiburg, 1913.
- Philipide: *Origina Românilor în 2 tomuri*.
- Pihlipson: *Thessalien und Epirus*. Berlin, 1897.
- Philipson: *Reise Griechenland*.
- Philipson: *La Grèce et sa position en Orient*. Lipsca, 1887.
- Phrantzes: *Cronicar Bizantin*, Ediția Niebuhr. Bonn.
- Picot. E.: *Les Roumains de la Macédoine*. Paris, 1875.
- Pinennbrun: *La Guerre des Balkans*. Paris, 1914.
- Pliniu: *Ediția Nisard*. Paris.
- Plutarque: *Vie des hommes illustres de la Grèce et de Rome*. Paris.
- Poincaré: *Les Balkans en Feu*. Paris, 1925.
- Polianu: *Disertație asupra Istoriei Epirului*. Iași, 1820.
- Polibus: *Histoire Générale*, trad. française. Paris.

- Politis N. G.: *Gnosti Püté Dimoticon Asmaton*. Atena, 1916.
- Politis Folios: *Despre Spiru Lambru* în Revista Politica. Atena, 1920.
- Politis: *Riga Fereu* în Revista Estia, t. K. Atena, 1885.
- Porphirogenitu: *Cronicar Bizantin*. Ediția Niebuhr. Bonn.
- Poujade: *Chrétiens et Turcs*. Paris, 1859.
- Pouqueville: *Voyage en Morée, à Constantinople, en Albanie*. Paris, 1805.
- Pouqueville: *Mémoire sur la puissance et la Vie d'Ali Pacha*. Paris, 1820.
- Pouqueville: *Voyage de la Grèce, I-a Ediție*. Paris, 1821.
- „ *Histoire de la Régénération de la Grèce (1740—1824)*. Paris, 1824.
- „ *Voyage de la Grèce, II-a Ediție*. Paris, 1826.
- „ *Chronique d'Epire*. Paris.
- Pipini Francisco: *Cronicon*. Ediția Muraton, t. IX.
- Procopiu: *Cronicar Bizantin*. Ed. Niebuhr. Bonn.
- Provelenghiu A.: *Rigas o Fereos*. Atena, 1888.
- Ptolomeu: *Geografie tradusă de Leonardo Cernoti*. Veneția, 1598.
- „ *Geografie Ediția Mulerus*. Paris, 1883.
- Puaux René: *La Malheureuse Epire*. Paris, 1914.
- „ „ *Le Déclin de l'Hellénisme*. Paris, 1916.
- „ „ *La Grèce*. Paris, 1920.
- „ „ *Constantinople et la Question d'Orient*. Paris, 1920.
- Puaux René: *Pour les Chrétiens d'Orient*. Paris, 1920.
- „ „ *La Grande pitié des Chrétiens d'Orient*. Paris, 1922.
- Puaux René: *Revenons en Grèce*. Paris, 1932.
- Pușcariu: *Etudes de Linguistique Roumaine*. Cluj-București, 1937.
- Pyrru Ghiànopolu: *Alvania*. Atena.
- Raffenel: *Histoire des Grecs Modernes depuis la prise de Constantinople jusqu'à nos jours*. Paris, 1825.
- Rambaud A.: *L'Empire grec au X-e Siecle*. Paris, 1870.
- „ *Empereurs et Imperatrices d'Orient*. Paris, 1891.
- „ *Constantin Porphirogénète*. Paris,
- „ *Hellènes et Bulgares ou la Guerre des Races au*

X-e Siècle dans la Revue des Deux Mondes 15 Sept. 1900. Paris, 1900.

Rimbaud A.: *Etudes sur l'Histoire Byzantine.* Paris, 1922.

Ramfu: *Caciandoni.* Atena, 1920.

Ramon Muntaner: *Cronique.* Ediția Buchon. Paris.

Rangalbé A. R.: *Românii din Elada, Mcedonia Epir și Thessalia,* în Revista „Pandora” din 1856. Atena, 1856.

Rangabé: *Die Franken in Pelopones.* Lipsca, 1856.

Rangabé: *Livre d'Or de la Noblesse Phanariote.*

Rappaport: *Au Pays des Martyrs.* Paris, 1927.

Rășcanu: *Istoria Românilor.*

Rauseo di Don Mauro Orbini: *Il Regno degli Șlavi.* Pesara, 1601.

Reclus E. *Nouvelle Géographie Universelle.* Paris, 1887.

Reinach: *Voyage en Orient.* Paris.

Reinach S. *Le Mirage Oriental.* Paris.

René Pinon: *L'Europe et l'Empire Ottoman.* Paris, 1913.

Reviste Românești: *Istoria și Archeologia București*

„ „ *Revista Idealistă Anul III t. I. No. 3.* București, 1906.

„ „ *Convorbiri Literare. Colecția întreagă.* București.

„ „ *Revista Nouă,* București

„ „ *Vremea; Frățilea.* București.

„ „ *Biserica Ortodoxă.* București.

„ „ *Revistă Theologică Anul IV.* București.

„ „ *Revistă Graiul Românesc.* București.

„ „ *Revistă Arta și Archeologia.* București.

Reviste Grecești: *Ermis o Loghios.* Viena, 1817.

„ „ *Clio din Lipsca.* Lipsca.

„ „ *Vizantidi.* Atena.

„ „ *Neon Ellinomnimon.* Atena.

„ „ *Evdomas.* Atena.

„ „ *Ethnicon Imerolôghion din 1914.* Atena.

„ „ *Loghios Ermis.* Atena.

„ „ *Parnasos che Parthenon.* Atena.

„ „ *Chrysalis che Estia.* Atena.

„ „ *Loghi che Arthra.* Atena.

„ „ *Iconografiementis Ellados.* Atena.

- Reviste Grecești: *Loghi che Anamnisīs ec tu Vora*. Atena.
„ „ *Pandora; Apanta*. Atena.
„ „ *Bucheto*
„ „ *Icoghena*.
„ „ *Ellinismos*.
„ „ *Ipirițica Hronica*. Ianina.
„ „ *Grigorios Palamas*. Salonic.
- Reviste Străine: *Anthropologique No. 7—9 Jaillet—Sept. 1928*
Paris. 1928.
„ „ *Archeologique (1864—1877)*. Paris.
„ „ *Revue des Deux-Mondes 1842, 1866, 1872,*
1874, 1879, 1901.
„ „ „ *des Etudes Géographiques t. v.* Paris.
„ „ „ *de Géographie (1881)*. Paris.
„ „ „ *Géographique française*. Paris.
„ „ „ *Historique (1877, 1891, 1901)*. Paris.
„ „ „ *Numismatique, (1861, 1864, 1868, 1869,*
1870). Paris.
„ „ „ *Orientale et Americaine (1864)*. Paris.
„ „ *Grande Revue No. 4 Avril 1916*. Paris.
„ „ *L'Hellenisme (1909)*. Paris.
„ „ *Revue de l'Orient Chrétien (1900—1903)*. Pa-
ris.
„ „ *Revue de l'Orient Latin (1897—1901)*. Paris.
„ „ „ *Romania (Colectia)*. Paris.
„ „ „ *Notes Critiques (1906)*. Paris.
„ „ „ *Echo d'Orient (1928)*. Paris.
„ „ „ *Conferencia*. Paris.
„ „ *Annales de l'Histoire d'Etudes Catalans cu*
articolul lui A. Rubio y Lluch despre Spiru
Lambru. Paris 1925.
„ „ *Byzantinische Zeitschrift*. München 1920.
„ „ *Jarbuch der Bayer. Ac. Wissenschaften* 1920.
„ „ *Byzantinische Neugrichischen. Jah.*
„ „ *The English Historical Review despre Spiru*
Lambru. Londra 1924.
- Richard Mach: *Les Ecoles chrétiennes dans la Turquie d'Europe*
Actuelle în Petermans Mith de Gotha. Mai 1899.
- Robert de Clary: *Chronique*. Paris.

- Robert Cyprien: *Les Slaves de Turquie*. Paris, 1844.
- Roesler: *Rumaenische Studien*. Lipsca 1874.
- Roesler: *Dacien und Romanen*. Viena 1866.
- Roidi: *Peri Sinhronu Ellin'is Piiseos*. Atena 1877.
- Romanos: *Istoria tu Despotatu tis Ipiru*. Corfu 1879.
- Romanu I. A.: *Gratianis Jorgi*. Atena 1870.
- Rosetti Al.: *Cercetări as. graiului Românilor din Albania* București 1930.
- Rosny L.: *Les Roumains d'Orient*. Paris 1885.
- Rubin: *Les Roumains de Macèdoine*. București 1913.
- Raybaud: *Mémoires sur la Grèce*. Paris 1825.
- Săbăreanu Arh.: *Drepturile Românilor din Macedonia*. București 1906.
- Saint-Vincent: *Expédition scientifique de Morée*. Paris 1836.
- Sachelaridu K.: *Moscopole in Revista Pandora*. Atena 1858.
- Sachelaropulos: *Vizantion che Vizantinos Politismos ipo Es-seling*. Atena.
- Sarou: *La Jeune Turquie et la Révolution*. Paris 1912.
- Sathas: *Ellinica Anecdota*. Atena, 1867.
- Sathas: *Neoeilniki Filologhia*. Paris, 1868.
- Sathas: *Turco Cratumeni Ellas*. Atena 1869.
- Sathas: *Bibliotheca Graeca Medii Aevi (1871—1894)*. Paris.
- Sathas: *Documents inédits relatifs à l'Hist. de la Grèce au Moyen Age* Paris 1880.
- Scufu: *Sinoptiki Istoria tis Ellinikis Filologhias tradusă din limba franceză după Schoell*. Viena, 1816.
- Seignobos: *Histoire Politique de l'Europe Contemporaine*. Paris.
- Seignobos: *Histoire du Peuple Romain*. Paris.
- Sicardi Episcopi: *Cronicon*. Ediția Muratori t. VII.
- Scordelis B.: *I. Gonis tis Riga*, Atena 1884.
- Sitzungsberichte der Akdd der Wissenschaften*. Viena, 1868.
- Skia A: *Spiru Lambru*. Atena
- Sofiano: *Sur les Rumeri d'Istrie*
- Sommerard: *Anne Comnène*. Paris 1907.
- Sorel: *La Question d'Orient au XVIII-e Siècle*. Paris, 1889.
- Spencer: *Travels in European Turkei*. Londra, 1850.
- Spiliadi: *Apomnimonevmata Ellinikis Epanastaseos*. Atena.
- Skenderi: *Istoria Moshopolis*. Librăria Triandafilu. Salonic.
- Spiliotopulos: *La Macèdoine et l'Hellénisme*. Atena, 1909.

- Spineli: *Cronica Neapoli*.
- Staghiritis: *Ipirotica iti Gheografia tis Ipiru paleà che nea*.
Viena, 1819.
- Staicu: *Roumains et Bulgares*.
- Staford: *Carte Ethnographique de la Turquie et de la Grèce*.
Paris, 1877.
- Stefanos Clon: *La Grèce au point de vue géographique, ethnographique historique etc.* Paris.
- Stefanopol: *Le facteur grec dans le problème Oriental*. Atena,
1894.
- Stoicu A: *Viografia Riga tu Veledenli în Revista Promytheas t*.
7. Volo, 1895.
- Strabon: *Géographie trad. par Tardieu în 4 tomuri*. Paris, 1894.
- Stuart: *The Wlaks of Mont Pindus*. Londra, 1868.
- Sturza A. C: *La Terre et la Race Roumaine*. Paris, 1909.
- Sturza Dimitrie și Spîru Haret: *Discurs in Cameră asupra școalelor din Macedonia*. Imprimeria Statuluț. Buc.
1902.
- Suetone: *Les Douze Césars*. Ed. Nisard. Paris.
- Sulzer: *Geschichte d. Transalpinischen Daciens*. Viena, 1781.
- Synceli: *Cronicar Bizantin*. Ed. Niebuhr. Bonn.
- Synvet: *Les Grecs de l'Empire Ottoman* Constantinople, 1878.
- „ *Traité de Géographie générale de la Turquie*. Cons-
pole, 1870.
- Seșanu Romulus: *Take Ionescu*. Ediția Universul. Buc. 1930.
- Șăineanu: *Istoria Filologiei Române*. Buc. 1892.
- „ *Autorii Români*. Buc.
- „ *L: Dicționar Universal al Limbei Române*. Buc. 1914.
- Schafarick: *Slavische Alter thümer*. Lipsca, 1842-1844.
- „ *Acta Arhivii Veneti*. Belgrad, 1858.
- „ *Geschichte d. Serbischen Schriften*. Praga, 1865.
- Schlegel: *Histoire Romaine*.
- Schlumberger G: *Les Principautés franques du Levant*. Paris,
1877.
- Schlumberger G: *Numismatique de l'Orient Latin*. Paris, 1878.
- „ „ *Sigilographie de l'Empire Byzantin*. Paris,
1884.
- Schlumberger G: *Thèmes Byzantines*. Paris.
- „ „ *Nicéphore Phocas*. Paris, 1890.

- Schlumberger G.: *Basile II Le Tueur des Bulgares*. Paris, 1900.
„ „ *L'Épopée Byzantine à la fin du X-e Siècle*.
Paris, 1905.
- Schlumberger G.: *Le Siège, La Prise et Le Sac de Constantinople*. Paris, 1915.
- Schneder: *Les Pélasges et leurs descendants*. Paris,
Schrader: *Géographie d'Europe*. Paris.
- Şincai: *Cronica Românilor*.
- Tafel Th. L. Fr.: *Historia Thessalonicae*. Tübingae, 1835,
„ *De Thessalonica yusque agro*. Berlin, 1839.
„ *De Via militari Romanorum Egnatia, que Illyricum, Macedonia et Thracia iungebantur Pars Occidentalis*.
Tübingae, 1841.
- Tufel und Thomas: *Urkunden zur Alteren Handels und Staatsgeschichte der Republick Venedig*. Viena, 1856,
- Tafrafi O: *Thessalonique des Origines au XIV-e Siècle*. Paris, 1919.
- Tafrafi O: *Thessalonique au XIV-e Siècle*. Paris, 1913.
„ „ *Topographie de Thessalonique*. Paris, 1913.
- Theodosiani Libri*. Berlin, 1905.
- Theofilu G: *Viografia Riga tu Fereu*. Larissa, 1886.
- Theotokis M. Spiridonos: *I. Teleftei Heretismu tu Riga*. Atena, 1931.
- Terşetin: *Ta Apomnimonevmata tu Theodor Colcotroni in Mineos Neos Cosmos*. Atena, 1934.
- Textul Tratatului de Pace dela Bucureşti din 1913 Ed. Minerva-Buc*. 1913.
- Theiner A: *Vetera Monumenta Slavorum Meridionalum*. Roma, 1863.
- Theophanes: *Cronicar Bizantin*. Ed. Niebuhr. Bonn.
- Theophilacte Simocata: *Cronicar Bizantin*. Ed. Niebuhr. Bonn.
- Thouvenel: *La Grèce du Roi Othon*. Paris.
- Thunmann: *Unters über die Geschichte d. Oest-Europ. Völker*. Lipsca, 1774.
- Thunmann: *Vocabulaire Valaque*. Lipsca, 1773.
- Tomaschek: *Zeitschrift für die Oest. Gymn*. Viena, 1875. 1876-1877.
- Tomaschek: *Brumalia und Russalia*.
„ *Zur Kunder d. Hämus Halbinsel*. Viena, 1881.

- Tricupi: *Istoria tis Ellinikis Epanastaseos in 4 tom. I-a Ediție.* Londra, 1860.
- Tricupi: *Istoria tis Ellinikis Epanastaseos in 4 tom. II-a Ediție.* Atena, 1888.
- Typaldu Iuliu: *Rigas Fereu.* Zachint, 1856.
- Topotos D. K.: *Ghi che Gheorgos tis Thessalija cata tin Turco-cratian.* Volo, 1912.
- Ubicini: *La Grande Carte de la Grèce par Rhigas.* Paris.
- „ *Lettres sur la Turquie.* Paris, 1853.
- „ *La Question d'Orient devant l'Europe.* Paris, 1854.
- „ *Etudes historiques sur les populations chrétiennes de la Turquie.* Paris.
- „ *Tableau présent de l'Empire Ottoman.*
- „ *Les Origines de l'Histoire Roumaine redit par Ben-gesco.* Paris, 1886.
- „ *Valachie et Moldavie.*
- „ *La Constitution Ottomane expliquée et annotée.* Paris.
- Un latin: *Une Confédération Orientale.* Paris.
- Ureche A. V.: *Album Macedo-Român.* Buc.
- Valamutopulos: *Riga o Fereos prototipos Monografia.* Atena, 1891.
- Valancienne H.: *Histoire de l'Empereur Henri Ed. Natalia de Wailly.* Paris, 1872.
- Vártoldi M.: *Istoria tis Ellinikis Epanastasio.* Atena.
- Vasile Băcăoanul: *Aromânii.* București, 1919.
- Vassiliewsky: *Journal du Ministère de l'Instruction Publique Russe din luna Iunie 1881.* St. Petersburg, 1881.
- Vasiliev A. A.: *Histoire de l'Empire Byzantin, traduit du Russe par P. Brodin et A. Bourguina préface de Charles Diehl, Ed. Picard.* Paris, 1932.
- Veis Nicola: *Servica che Vizantica Gramata Meteoru.* Atena.
- Velianiti Th.: *Coletti in Messenger d'Athènes.* Atena, 1916.
- Velianiti Th.: *Moscopole in Enchiclopedia Eleftherodaki.* Atena.
- Velianiti Th.: *Academia Moscopoleon in Enchiclopedia Eleftherodaki.* Atena.
- Velianiti Th.: *Mian exafanistisa polis Moshopoleos in Imerologhion. M. Ellados.* Atena, 1921.
- Venizelos E.: *Memoriul la Congresul Păcei din Paris in ziarul Ethnos din Bucur.* 1919.

- Ville-Hardouin: *Conquête de Constantinople*. Ed. Natalis de Wailly. Paris, 1872.
- Viller: *Orientalia Christiana Libri recentioris pentru Spiru Lambru*. 1927.
- Viquesnel: *Voyage dans la Turquie d'Europe*. Paris, 1868.
- Vogué: *La Thessalie in Revue des Deux Mondes*, t. 31. Paris, 1879.
- „ *Une Vie Orientale*. Paris, 1877.
- Voinov: *La Question d'Orient*. Paris, 1905.
- „ *La Question Macédonienne*. Paris, 1905.
- Vorțela Ioanu G.: *Ftiotis*. Atena, 1907
- Vretos M.: *Les Valaques du Pinde*. Paris, 1856.
- Vretos P.: *Nea Elliniki Filologhia*. Atena, 1845 și 1857.
- Vretos P.: *La Bulgarie Ancienne et Moderne*. St. Petersburg, 1856.
- Wace et Thomson: *The Nomads of the Balkans*. Londra, 1914.
- Weigand G.: *Erster Jahresbericht*. Lipsca, 1894.
- „ „ *Die Aromunen*. Lipsca, 1895.
- „ „ *Aromânii în Albania de Nord în Revista Convorbiri Literare*, t. XLIV. București, 1910.
- Weigand G.: *Jahrbuche des Rumänischen Seminars*. Lipsca.
- „ „ *Rumänen und Aromunen in Bulgarien*. Lipsca, 1907.
- Xenopol: *L'Empire Valacho-Bulgare in Ravue Historique*. Paris, 1891.
- „ *Les Roumains au Moyen-Age*. Paris, 1885.
- „ *Histoire des Roumains de la Dacie-Trajan*. Paris, 1896.
- „ *Istoria Românilor din Dacia Traiană în 12 volume*. București.
- Xeni C.: *Tache Ionescu*. București, 1932.
- X *Les Valaques du Pinde*.
- X *Les Roumains Macédoniens*.
- X *La Grèce devant le Congrès de Berlin en 1878*.
- X *Spiru Haret Calomniator*. Bucur. 1905.
- Yemenez: *Grèce Moderne*. Paris.
- Zaloni: *Fanarioții*. București.
- Zambelus: *Etudes Byzantines*. Atena, 1857.
- Zambeliu Ioanu: *Rigas Thessalos*. Atena, 1832 și 1840.

- Zavira G. *Nea Ellas sau Ellinikon Theatron*. Atena, 1872.
Zeitschrift für die Oesterreichischen Gymn. Viena, 1872—1877.
Zeler: *Entretiens sur l'Histoire du Moyen-Age*. Paris, 1884.
Zervu I.: *Ta pūmata tu Costa Krystali*. Atena, 1916.
Zimkeiser: *Geschichte Griechenlands*. Lipsca, 1832.
Zonara: *Cronicar Bizantin*. Ed. Niebuhr .Bonn.
Zosime: *Cronicar Bizantin*. Ed. Niebuhr .Bonn.
Zumpt: *Corpus Inscriptionum Latinorum*.
Ziarul Buciumul .București, 1863.
Ziarul Universal: In amintirea lui Tache Ionescu. București, 1925.
- Ziare Străine: *Courier d'Orient*. Constantinople.
„ „ *Courrier Européen*. Paris, 1906.
„ „ *Le Temps*. Paris, 1905-1906.
„ „ *Le Gaulois*. Paris, 1906.
- Ziare Grecești: *Anaghenisis ton Triccalon*, No. 503, Triccala 20 Martie 1904.
„ „ *Faros din Salonic*, No. 910, Salonic 6 Martie 1904.
„ „ *Efimeris ton Triccalon* .Triccala, 1904.
„ „ *Efimeris*. Viena, 1790-1797.
„ „ *L'Ami du Peuple*. Atena, 1840.
„ „ *Nea Efimeris*. Atena, 1878.
„ „ *Estia*. Atena, 1881-1888.
„ „ *Scrip cu articolul intitulat: „Emfilios Polemos en Thessalia metaxi Vlahon che Garagunidon*. Atena, 1904.
„ „ *Acropole dni 2 Fevr. despre Moscopole*. Atena, 1913.
„ „ *Nea Imera din Triest*, No. 1304 din 27 Dec. 1899 și din 22 Mai 1916.
„ „ *Nea Ellas* din 21 Ianuarie 1916. Atena, 1916.
„ „ *Le Messenger d'Athènes*. Atena.
„ „ *Ipiros* din Ianina. Ianina.
„ „ *Kirix* din Ianina, *despre Coletti* din 22 Iunie și 16-17 Iulie 1930. Ianina, 1930.
„ „ *Elefteria* din Ianina din 16 Iulie 1930, despre *Coletti*. Ianina, 1930.
„ „ *Elefteron Vima* cu articolul profesorului Russo din București despre *Filiki Eterja din 1821*. Atena, 1928.

P A R T E A II-a

Scriitorii de origine aromânească și publicațiile lor

- Abeleanu D.*: Aritmetica pentru Divizia I-a și a II rurală
" " " " " I-a și a II urbană
" " Geografia și Harta județului Vlașca
" " Geografia și Harta Turciei Europene Buc., 1905.
" " Constantinopol și vecinătățile sale
" " Neamul Aromânesc din Macedonia București, 1916,
" " Albania București, 1928.
- Adam I. Moscopoleanul*: Farmaceologia D-rului David Maday Halles, 1772
- Almanahul Macedo-Român Anii I-IV București, 1903.
- Apostolaca Ahile Aminceanul*: Catalogue des monnaies antiques du Musée d'Athènes Paris, 1872.
- Apostolaca Ahile Aminceanul*: Catalogos Arheon Nomismaton Atena 1880.
- Apostol Mărgărit*: Comunele române din Dacia Aureliană și școalele române de peste Dunăre în Revista Convorbiri Literare t. II București 1879.
- Apostol Mărgărit*: pseud. Valaque Epirote: Réfutation d'une brochure greque.
- Apostol Mărgărit*: Mémoire présenté par les Délégués Valaques d'Épire et de Thessalie aux Ambassadeurs à Constantinople le 8 Juin 1881 Paris, 1881.
- Apostol Mărgărit*: pseud. Valaque Epirote: Études historiques sur les Valaque du Pinde. Constantinople. 1880.
- Apostol Mărgărit*: pseudonim Un Valaque du Pinde: Les Grecs, les Valaques et les Albanais de l'Empire Ottoman Bruxelles. 1886.

- Apostol Mărgărit*: Diferite Articole în diferite Reviste și ziare.
- Arginteanu D. Ion*: Istoria Românilor Macedoneni Buc., 1904,
- „ „ Intuneric și Lumină. (piesă în dialect 3 acte)
București, 1906.
- Arginteanu D. Ion*: Un raport despre activitatea Asociației
Corpului Didactic și Bisericesc din Imperiul Otoman
București, 1906.
- Arginteanu D. Ion*: Pagini de glorie din Istoria Neamului Silistra,
1920.
- Arginteanu D. Ion*: Pe ruinele Durostorului Silistra, 1920.
- „ „ Istoria României p. cl. IV-a sec. Buc. 1922,
- „ „ „ „ extras de Al. Ceara, A. Do-
mide și O. Hulea Odorhei, 1923.
- Arginteanu D. Ion*: Diferite publicații periodice apărute în revis-
tele: Gazeta Macedoniei, Peninsula Balcanică, Orientul
European, Lumina în anii 1905-1906, București.
- Bagav Andrei*: Carte de alegere scrisă în dialectul Macedo-
Român 1 Vol. în 8°. București, 1887.
- Balamaci Foti G.*: Libre per te Deumte Kiskes Orthodhokse,
Buc. 1916.
- Barta Triandafil Aminceanul*: Anamnis Filopatridos, tip. Ha-
vard, Paris 1861.
- Barta Triandafil Aminceanul*: Peri Epicon Romeonen Elladi,
tipografia Rădulescu, București 1878.
- Batzaria Nicolae*: Sărmana Leola (roman) București.
- „ „ Sufilete de Viteji „ „
- „ „ Unchiul meu Adam „ „
- „ „ Răpirea celor două fete (roman) București.
- „ „ Păpușica „ „
- „ „ Lir și Tibișir „ „
- „ „ Șerban și Urgean în avion „ „
- „ „ Copilul crescut în peșteră (Adaptări) „
- „ „ Inelul pierdut „ „
- „ „ Jertfa Lilianeii „ „
- „ „ Colina îndrăgostiților (Schite și Nuvele) „
- „ „ Spovedanii de Cadine „ „ „
- „ „ Turcoaicele „ „ „
- „ „ Prima turcoaică „ „ „
- „ „ Nu tot ce zboară se mănâncă „ „

<i>Batzaria Nicolae:</i>	Dela frații de departe-Oradea	"	"
"	"	In tinerețe sau la bătrânețe	" "
"	"	Turcia Junilor Turci (Memorii și amintiri)	Buc.
"	"	In închisorile turcești	" "
"	"	România văzută de departe	" "
"	"	Haplea în versuri	(Povestiri) "
"	"	Haplea la București	(vers) " "
"	"	Haplea în străinătate	" "
"	"	Haplea în școală	" "
"	"	Alte pățanii ale lui Haplea (vers)	(Povestiri) "
"	"	Haplea (proză), București.	"
"	"	Coana Frosa la București	(Povestiri) Buc
"	"	Comoara cu povești	" "
"	"	Omul întors din raiu	" "
"	"	Clopotul fermecat	" "
"	"	Of și Țipeluş	" "
"	"	Rilă și Iepurilă	" "
"	"	Călin și Sorin	" "
"	"	Istorie pentru Puiu	" "
"	"	Bucuria copiilor	" Craiova
"	"	Michi Macis în Țara viselor	" București
"	"	Inchisoarea de flori (trad. din lb. germ.)	" "
"	"	Fluerul năzdrăvan (" " " rusă)	" "
"	"	Plajele râului de aur (" " " engleză)	" "
"	"	Doctorul Mititelu (" " " ")	" "
"	"	Martinică și Puki (Adaptări)	" "
"	"	Părăvulii în 3 volume	București, 1922.
<i>Belimace C. Molovișteanul:</i>	Poezii în dialect		București
<i>Beza Marcu:</i>	Pe Drumuri (Nuvele)	Ed. Cartea Românească	"
"	"	O Viață (roman)	Ed. Vechea Minervă. "
"	"	Din Anglia. Impresiile unui Literat.	Ed. Alcalay "
"	"	Romantismul Englez. (Studii)	Ed. C. Rom. "
"	"	Roman Englez Contemporan	C. Românească "
"	"	Din alte Țări (Studii și Impresii)	Ed. Univ. "
"	"	Ruva și între două lumi (roman)	" "
"	"	Pe Țărâmuri Biblice (Impresii)	" " "
"	"	Calea Destinului (Roman)	Ed. Cartea Rom. "
"	"	Urme Românești în Răsăritul Ortodox	" "

Beza Marcu: Papers on the Roumanian People and Literature
Londra

"	"	Roumanian Proverbs	Londra.
"	"	Doda	"
"	"	Rays of Memory	"
"	"	Paganism in Roumanian	"
"	"	Shakespeare in Roumania	"
"	"	Lands Many Religions	"
"	"	Biblioteci Mănăstirești în Palestina, Chipru și
Muntele Sinai în Mem. Sect. Literare ale Academiei
Romane t. VII, Buc.	
"	"	Bibl. Mănăst. în Muntele Athos t. VII, "	1934
"	"	" " în Epir, Rodos și Paros VII, "	1936
"	"	" " în Patmos t. VII. "	1936
"	"	" " în Siria, Atena și Hios VII, "	1936
"	"	Trei Săbii moldovenești din vremea lui Ștefan cel
cel Mare în Mem. Sect. Lit. ale Ac. Române Buc.
Sfântul a biruit piesă teatr. în 2 acte și 7 tabl. Buc.	1938

Boga Leon: Români din Serbia și Bulgaria București 1912.
" " Români din Macedonia, Epir și Albania " 1913.
" " Populația Basarabiei, Etnogr. și Stat. Chișinău 1925.
" " Foi de zestre " 1928.
" " Scrisori și Răvașe " 1929.
" " Testamente și Danii " 1929.
" " Hrisoave și Cărți Domnești (8 Colecții) " 1929-30.
" " A două ocupație rusească a Țărilor Române
Chișinău 1930.

Boiagi: Gramatica românească sau Macedo-Vlahă Viena 1813.

Bolinteanu D.: Călătorii la Români din Macedonia și Muntele
Athos București 1868.

Bolinteanu D.: Călătorii în Palestina, în Egipt, în Bulgaria, pe
Dunăre în Moldova etc.

Bolinteanu D.: Colecție din poeziile lui: Cântece și plângeri;
Poezii noi și vechi; Melodii române; Legende noi;
Poezii cunoscute și inedite și din tinerețe nepublicate.

Bolinteanu D.: Romane ca: Manoil și Elena.

Bolinteanu D.: Teatru: Mihai Viteazul condamnat la moarte;
Conrad; Ștefan Vodă cel brebant; Alexandru Lăpuș-
neanu; Ștefan Gheorghe Vodă; Mihnea Vodă care își

taie boierii; Postelnicul Const. Cantacuzino; Sorin etc. *Istorie: Les Principautés Roumaines; Bătăliile Românilor; Viețile lui Mihai Viteazul; Ștefan cel Mare; Vlad Țepeș; Mircea cel Bătrân; Vizita Domnitorului Principatelor Unite la Constantinopol; Viața lui Cuza; Viața lui Traian August; Ziare ca: Poporul Suveran; Junimea Română; Dâmbovița; Calendar Istoric și Literar.*

Bozani Branos ¹⁾ *din Grebenici; Teza de Doctorat dela Universitate din Halle; cu titlu: I cath' Omiron Palas Athini Atena 1873.*

Burada Theodor: Gramatica românească de note pentru tot fundamentul Chitarei Iași 1829.

Burada Theodor: Cercetări despre școalele românești din Turcia București 1890.

Burada Theodor: Cântecul lui Mihai Viteazul la Românii din Macedonia în Rev. Conv. Literare t. XXV București.

Burada Theodor: Obiceiuri la nașterea copiilor poporului român din Macedonia în Rev. Conv. Literare t. XXVI Buc.

Burada Theodor: Românii din Asia Mică. Relațiune de călătorie în Analele Ac. Rom. t. XV, Desbateri București.

Burada Theodor: Scrierile muzicale ale lui Dimitrie Cantemir Domnitorul Moldovei în Analele Academiei Române Secția Literară t. XXXII, București.

Caciona T.: Poezii în dialect.

Caciuli Partenie Aminceanul: Apanthismata aghion Pateron che Filosofon tip, Glichy Ianiotul Veneția 1728.

Capidan Theodor: Flexion d. Substativus u. Verbumb in Codex Dimonie, Lipsca, 1906.

Capidan Theodor: Constantin Ucuta în Rev. Conv. t. X. București, 1909.

Capidan Theodor: Die Aromunische Sprache u. die Aromunischen Sprachdenkmäler. Lipsca 1907.

Capidan Theodor: Die Nominalischen Suffixe in Aromunischen in Jahresbericht. Lipsca, 1908.

Capidan Theodor: Réponse Critique au Dictionnaire d'Efymologie Koutzovalaque de Const. Nicolaidi. Salonique, 1909.

1) Biografia lui de V. Diamandi în Revista Dimândarea în No. 3 și 4 din August-Septembrie 1937 București.

- Capidan Teodor*: Despre școalele din Imperiul Turcesc în Conv. Lit. t. XLIV. București, 1910.
- Capidan Theodor*: Despre Meglenoromânii în Conv. Literare t. XLIV. București, 1910.
- Capidan Theodor*: Originea Vocativului în Daco-romania.
" " Calqueslinguistiques în Daco-romania.
" " Raporturile lingvistice albano-române în Daco-romania.
- Capidan Theodor*: Elementul slav în dialectul aromân Buc. 1925,
" " Meglenoromâni, Istoria și graiul lor în 3 vol. București. 1925—1926.
- Capidan Theodor*: Aromânismele din dialectul aromân în Junimea Literară.
- Capidan Theodor*: Petru Maior și aromâni în Junimea Literară.
" " Românii Nomazi. Studiu din viața Românilor din Sudul P. Balcan. Cluj.
- Capidan Theodor*: Sărăcăcenii din Peninsula Balcanică în An. Inst. de Istorie Națională. Cluj.
- Capidan Theodor*: Românismul Balcanic în Revista Filologică,
" " Macedoromânii și însemnătatea lor istorică în Penin. Balcanică în Anuarul Inst. de Istorie Națională din Cluj.
- Capidan Theodor*: Elementele albaneze în dialectul aromân în Rev. Filologică.
- Capidan Theodor*: Meglenoromâni în literatura populară meglenaromână. București 1928.
- Capidan Theodor*: Scrierile lui Dimitrie Bolintineanu d. Macedonia. București, 1927.
- Capidan Theodor*: Din vechile raporturi lingvistice slavo-române în Rev. Macedo-Română.
- Capidan Theodor*: Ideile lui Heliade Rădulescu despre dialectul aromân în Revista Macedo-Română.
- Capidan Theodor*: Fârșeroșii. Studiu lingvistic as. Românilor din Peninsula Balcanică. Cluj, 1932.
- Capidan Theodor*: Raporturile lingvistice slavo-române în Daco-romania.
- Capidan Theodor*: Mihail Muscopoleanu în Omagiu lui N. Iorga.
" " Aromâni, Dialectul aromân. București, 1932.
" " Bilinguismul și rolul femeiei în limbă în Familia No. 8 din 1933.

- Capidan Theodor*: Le jeu aux osselets chez les Roumains, les Slaves, les albanais în Revue Internationale des Etudes Balkaniques.
- Capidan Theodor*: Meglenoromânii. Dicționar Meglenoromân 1935.
- " " Romanitatea Balcanică, discurs de recepție la Academia Română. București, 1936.
- Capidan Theodor*: Un sufixe albanaiseen roumain în Rev. Inst. des Etudes Balkaniques 1936.
- Capidan Theodor*: Bogdan Petriceicu Hașdeu ca indoeuropenist linguist și filolog, comunicare făcută la Academia Română în 27 Noembrie 1936.
- Capidan Theodor*: Les Macedo-roumains. Brève histoire des Roumains de la Péninsule des Balkans. Bucarest, 1937.
- Capidan Theodor*: Etimologia, articole mai mici și recenzii în diferite reviste românești și străine.
- Caracostea D.*: Personalitatea lui Eminescu. București.
- " " Poetul Brătescu Voinești. "
- " " Isoarele lui G. Asachi. "
- " " Două basme necunoscute din isoarele lui Eminescu.
- Caracostea D.*: În colaborare cu Forțu Gr. și Mazilu D.
- " " Carte de Limba Română pentru clasele I, II, III și IV secundară.
- Carafoli Apostol*: Pirașana. Piesă de teatru în manuscris.
- " " Furlî. " " " " "
- Carafoli Elie*: Aérodynamique des ailes d'Avion. Paris.
- " " Recherches expérimentales sur les ailes monoplanes. Paris.
- Carafoli Elie*: Influence des ailerons sur les propriétés aérodynamiques des surfaces sustentatrices. Paris.
- Carafoli Elie*: Théorie et Tracés des profils d'ailes sustentatrices. Paris.
- Carafoli Elie*: Diferite Note și Comunicări apărute în Analele Academiei de Științe din Paris în tomurile 182 și 183 din 1926; tomul 185 din 1927; tomul 186 din 1928.
- Carafoli Elie*: Note la Academia Nazionale dei Lincei. Roma 1930.
- " " Comunicare la Congrese Internaționale din Stockholm în 1930 și Zurich în 1926.

- Carafoli Elie*: Confrontation des Théories Aérodynamique modernes avec les lois de la Mécanique rationnelle 1927.
- Carafoli Elie*: Sur la stabilité statique longitudinale et le centrage des Avions 1930.
- Carafoli Elie*: Sur le Calcul des avions détermination des forces extérieures 1930.
- Carafoli Elie*: Calcul des performances d'un avion.
- " " Caractéristique aérodynamiques des profils empiriques minces 1928.
- Carafoli Elie*: Le choix du profil des ailes sustentatrices. 1927.
- " " Etude sur les pertes de charges dans les ajustages de Ventri. 1928.
- Caragiani I.*: Studii istorice asupra Românilor din Peninsula Balcanică, București 1887.
- Caragiani I.*: Aceași lucrare prelucrată de Pericle Papahagi București, 1929.
- Caragiani I.*: Români din Macedonia și poezia lor în Conv. Literare t. II București.
- Caragiani I.*: Boceturi populare în Rev. Conv. Literare t. XII București.
- Caranica Ioan*: 130 melodii populare aromânești. Buc. 1937.
- Caranica I. N.*: Problema Aromânilor în Arhiva Armatolilor. București.
- Cavalioti Theodor Anastase*: Isagoghi ista octo meri tu logu Ediția I-a la Moscopole în 1760; Ediția II-a la Veneția în 1774.
- Cavalioti Theodor Anastase*: Protopiria in Tipografia Antonio Vortoli, Veneția, 1770.
- Cavalioti Theodor Anastase*: Lexicon Ellinicon aplun, Vlahicon che Alvanicon ¹⁾.
- Cavalioti Theodor Anastase*: Epi pros ton Exarhicos en Moshopoli epidimisanta Ioanichion Halchidonos en eti 1750 Maiu 2 exedothisan en Moshopoli met'alon epon diafaron didascalon ²⁾.
- Cavalioti Theodor Anastase*: Peri tis en Moshopoli Acadimias ³⁾.
- " " " Metafrasis alvanichi tis chinis Diathikis ⁴⁾.

1) Sathas: Neoelliniki Filologia pag. 495. Atena, 1868.

2) Zavera G: Nea Ellas sau Ellinicon Theatron. Atena, 1872.

3) Sathas: Op. Cit. pag. 495. Atena, 1868.

4) Hahn: Albanesische Studien: Yena, 1854.

- Ceara G.*: Proză și Poezii. București,
- Cicma Nicola*: Abecedar intuitiv în manuscris. Turia.
- Cionga G. Emil*: Recherches sur la valeriane officinale, teză de Doctorat dela Facultatea de Științe din Paris la 9 Iulie 1936.
- Cionga G. Emil*: Présence de la perryll-a-méthyl cétone dans la valériane stabilisée. C-tes Rendus. Ac. Sciences Paris, 1935.
- Cionga G. Emil*: Sur un acide ester contenu dans la racine de valériane officinale în Comptes rendus Acad. Sciences. Paris, 1935.
- Cionga et P. P. Janot*: Dosage de la pyrryl-a-méthyl cétone principe actif de la valériane à l'état de 2. 4. dimittrophenyl hydrozone în Bull. Sc. Pharm. Paris, 1935.
- Christu Vasile*: Ohrida în secolul al XX-lea. București, 1930.
- „ „ Diferite lucrări publicate în Revistele: Peninsula Balcanica Anul VIII și în Graiul Românesc anul IV și V, București.
- Coculescu Nicolae*¹⁾ (*tatăl*): Sur les expressions approchées des termes d'ordre élevé dans le développement de de la fonction perturbatrice. Journal des Mathématiques t. I. Paris, 1895.
- Coculescu Nicolae*: Sur un cas particulier du problème des trois corps. Note à l'Académie des Sciences C. R.
- Coculescu Nicolae*: Teoria Refracției Astronomice.
- „ „ Tratat elementar de Astronomie.
- „ „ Curs de Astronomie teoretică.
- „ „ Diferite lucrări apărute în Reviste.
- Coculescu (fiul) sub pseudonimul de Pius Servien*: Clepsidra. Paris.
- Coculescu (fiul) Pius Servien*: Essai sur les Rythmes tonique du Français, Paris.
- Coculescu (fiul) Pius Servien*: Les Deux rimes. Paris, 1927.
- „ „ „ „ Introduction à une manière d'être Paris.
- Coculescu (fiul) Pius Servien*: Sur les méthodes de critique textuelle du type Lachman, Paris.

1) Eminentul Profesor Universitar Coculescu, e originar din mareașă comună Vlaho-Clisura din Macedonia.

- Constante C.*: Și eu sunt român (și eu hiu armân), episod din timpul lui Vodă Alex. Cuza în Rev. Vreamea. Buc. 1934.
- Constante C.*: Amintiri din Macedonia ; în Revista Libertatea ; Un Pașă binevoitor (1935) ; Unchiul meu Țița (1936) Enigma turcească ; Domiciliul Forțat (1937) ; In drum cu chirigii (1938).
- Constante C.*: Vrearea unei dade Nuvela în dialect în Revista Pindul. București, 1898.
- Constante C.*: Ndeasă Ndreu, Ndeasa în dialect Rev. Frățilea. București, 1903.
- Constantin Economu Moscopolitu*: Peri Ecporefseos tu aghiu Pnevmatos peri tu protu tu Papa che tis romaichis avlis che tis Metalipseos, Moscopole. 1746
- Cosmescu Costică*: Poezii aromânești, București, 1893.
- „ „ Trei cuvântări. Chestiuni de învățământ, București, 1901.
- Cosmescu Costică*: Școala veche ică Dascălu Șbuta, Buc., 1902.
- „ „ Dimitrie Cazacovici și Aromânismul „ 1903.
- „ „ Biografia învățătorului Cosmescu „ 1912.
- Cristoforidi K.*: Lexicon tis Alvanikis Glosis, Atena, 1901.
- Dalametra D.*: Dicționarul Macedo-Român, București, 1906.
- Daniil Mihail Adam Hagi Moscopoleanu*: Isagoghiki Didascaliala periehusa lexicon tetragloson ton tessaron chinon dialécton iti tis aplis romaichis, tis on Misia vlahichis, tis vulgarichis che tis alvanichis, Moscopole, 1802.
- Darvari D. N. Clisureanul*: Micra Catihisis itis sintomos christianichis didascaliala, tip. Carol Schouender, Ed. I-a, 1801. Ed. II-a, 1819, Viena.
- Darvari D. N. Clisureanul*: Acoluthia tis thias ieras Liturghias che tom Aghion Mistirion tis Ecclesias, tip. Vendoti, Viena 1803.
- Darvari D. N. Clisureanul*: Epitomi tis ieras istorias tis Ecclesias tis paleas che tis neas diathichis, tip. George Vendoti, Viena 1803.
- Darvari D. N. Clisureanul*: Megali Catihisis itis Orthodoxos Christianichi Didascaliala tis Anatolichis Ecclesias, tradus din rusește, tip. Vendoti, Viena 1805.
- Darvari D. N. Clisureanul*: Proparaschevi is tin Theognosias dia tis theorias ton Onton, 1807.

- Diamandi Sterie (fiul)*: Contribuția Aromânilor la literatura greacă modernă. Comentarii în *Messenger d'Athènes* din Octomvrie-Noemvrie 1923.
- Diamandi Sterie (fiul)*: Câteva cuvinte as. Românilor Macedoneni, Iași 1928.
- Diamandi Sterie (fiul)*: Galeria oamenilor iluștri, București, 1935.
- " " " Eroi Revoluției Ruse " 1937.
- " " " Abecedar, partea I pentru școalele primare, Craiova.
- Diamandi Vasile (tatăl)*: Harta și Statistica comunelor aromânești din Peninsula Balcanică în *Buletinul Societății Geografice Române*, Anul XXV, București, 1905.
- Diamandi Vasile (tatăl)*: Harta Turciei Europene cu comunele aromânești, Ed. I-a 1905. Ed. II-a 1913.
- Diamandi Vasile (tatăl)*: Renseignements Statistiques sur la population roumaine dela Peninsule des Balkans. Editura Cornély & C-ie, Paris 1906.
- Diamandi Vasile (tatăl)*: Românii din Peninsula Balcanică, conferință ținută în franțuzește la Paris în 1906 și publicată în *Revista Idialistă*. Anul IV, t. I, No. 3, București 1906.
- Diamandi Vasile (tatăl)*: Aminceanul Flocă în *Rev. Conv, Literar*, t. II, No. 4, București, 1910.
- Diamandi Vasile (tatăl)*: Riga Fereu în *Adevărul Literar*, No. 26 din 22 Aprilie, București, 1923.
- Diamandi Vasile (tatăl)*: L. Coletti în *Universul Literar* No. 235 din 21 Ianuarie, București, 1923 și No. 5 din 11 Februarie 1923.
- Diamandi Vasile (tatăl)*: Megali Vlahia (o parte) în *Rev. Conv. Liter.*, Ian., Fevr. și Iulie-Aug. 1926.
- Diamandi Vasile (tatăl)*: Monografia Mețovei (o parte) în *Rev. Peninsula Balcanică 1925—1930* București.
- Diamandi Vasile (tatăl)*: Les Aroumouni ou Valaques dela Peninsule des Balkans în *Revue Anthropologique* No. 7—9 Juillet-Sept, Paris, 1928.
- Diamandi Vasile (tatăl)*: Imperiul Româno-Bulgar în *Rev. Flam-bura Pindului*, No. 2, 3, 4, București, 1929.
- Diamandi Vasile (tatăl)*: Spiru Lambru, Metova și moștenirea Averof. în ziarul „Apărarea”, 1931.

- Diamandi Vasile (tatăl)*: Riga Fereu și epoca lui în ziarul „Gra-
iul”, București, 1932.
- Diamandi Vasile (tatăl)*: Riga Fereu și Harta lui intitulată:
„Nea Harta tis Vlahias che meros tis Transilvanlas“
tipărită la Viena în 1797, publicat în ziarul „Curentul”,
Anul IX, No. 3135 din 24 Octomvrie 1936 sub
titlul: „O întâmpinare și o lămurire, București.
- Diamandi Vasile (tatăl)*: Triandafil Giuvara în ziarul „Porunca
Vremii” din 9 Ianuarie, București, 1936.
- Diamandi Vasile (tatăl)*: Din durerile Pindului, „România de
azi, No. 3 din 1 Fevr., București, 1937.
- Diamandi Vasile (tatăl)*: Recenzie as. Aromânilor de Hâciu,
„România de azi”, No. 5—6 din 1 Martie, Buc. 1937.
- Diamandi Vasile (tatăl)*: Aristotel Valaoriti; Branu Bozani în
Revista „Dimândarea”, No. 1, 2, 3, 4 Gh. Zalocosta,
No. 6 și 7, București 1937—1938.
- Diathichi Megalu Ethnicu Everghetu Gheorghiu, Averof sintah-
tisa idiohiros ip'aftu Pericopi aforosa tinchinotita Me-
țovu, Tricala, 1902.
- Djuvara Tr. G.*: Traités, Conventions et Arrangements interna-
tionaux de la Roumanie Paris, 1888.
- Djuvara Tr. G.*: Les Juifs de la Roumanie Paris, 1880.
- „ „ „ Étude sur les négociatons commerciales de la
Roumanie Bucarest 1886.
- Djuvara Tr. G.*: Les droits de propriété littéraire et artistique
des étrangers en Roumanie Paris, 1901.
- Djuvara Tr. G.*: Les droits de propriété littéraire et artistique
reconnus par la justice en Roumanie București, 1906.
- Djuvara Tr. G.*: Edgar Quinet, philo-roumain Paris, 1906.
- „ „ „ Essai sur la Littérature Roumaine Paris, 1883.
- „ „ „ Cent projets de partage de la Turquie (1281-1913
Paris, 1914.
- Djuvara Tr. G.*: Un péril national.
- „ „ „ La Roumanie et la Guerre.
- „ „ „ Istria, Dalmația și Friul
- „ „ „ Coarde sparte București, 1884.
- „ „ Superstițiuni la Români și la diferite popoare
București, 1885.

- Djuvara Tr. G.*: Bibliografia cestiunei naționale București, 1895.
" " " C. Exarcu București, 1900.
" " " Conflictul vamal cu Turcia București, 1900.
" " " Poezii de Șerbănescu București, 1903.
" " " Poezia lui Șerbănescu București, 1903.
" " " Dreptul de autor al străinilor în Rom. Buc., 1907.
" " " Diverse rapoarte.
" " " Anuarul Ateneului Român.
" " " Aderarea României la Convențiunea din Berna.
Dimitrius G. N.: Comunism, Iudaism, Francmasonerie Buc., 1937.
Dissescu G. C.:¹⁾ De la puissance du mari sur la personne et les biens de la femme. Paris, 1878.
Dissescu G. C.: Părerere asupra reformei execuțiilor silite și reorganizării judecătorești. București, 1881.
Dissescu G. C.: Originea și condițiunea proprietății în România București, 1889.
Dissescu G. C.: Curs de Drept Public Român în 2 vol. Buc. 1890-91.
" " " " " " " " Rom. Drept Adm. " 1891
" " " Dacă persoanele morale străine au de drept ființă în România București, 1895.
Dissescu G. C.: Legea Minelor București, 1895.
" " " Les Origines du Droit Roumain Paris, 1899.
" " " și Dumitrescu M.: Istoria Dreptului Public Român București, 1903.
Dissescu G. C.: și Dumitrescu M.: Istoria și princip. Dreptului Public vol. I Drept Constituțional București, 1903.
Dissescu G. C.: Condiția juridică a dreptului de farmacie în România. București, 1909.
Dissescu G. C.: Ideia de Drept și fundamentul ei. Introducere la studiul Dreptului Constituțional. București, 1911.
Dissescu G. C.: Ce este Enciclopedia Dreptului Buc. 1915.
" " " Curs de drept Constituțional. Buc. 1915.
Editura Tipografii Moscopolene: I. Acoluthia tu Aghiu Haralambu. Moscopole, 1734.
Editura Tipografii Moscopolene: Acoluthia tu Aghiu Haralambu de Grigorie Ieromonahu. Moscopole, 1736.

1) Marele și distinsul Jurisconsult Dissescu, își trage originea din comuna curat românească Clinova, din Thessalia, altă dată Megali Vlahia.

Editura Tipografii Moscopolene: I. Acoluthia tu Aghiu Serafim. Moscopole, 1740.

Editura Tipografii Moscopolene: I. Acoluthia tu Aghiu Climentos de Gr. Ieromonahu. Moscopole, 1742.

Editura Tipografii Moscopolene: I. Acoluthia tu Aghiu Visarion de Gr. Ieromonahu. Moscopole, 1744.

Foti Ion: Cântece și îndouă isticurii aleapte. București, 1912.

„ Poeme păgâne. București, 1919.

„ Poezii persane: Divanul Iubirii. București, 1922.

„ Spre necunoscut (poezii și poeme). București, 1923.

„ Prometheu și Perșii lui Eschil (traduceri). București, 1923.

„ Vis și Realitate (roman). București, 1927.

„ Daphnis și Cloe (roman). București, 1928.

„ Costa Belimace. București, 1936.

„ Concepția Eroică a Rasei. București, 1936.

„ Diferite lucrări publicate în Rev. „Propilee Literare“, Lumina, Lițcea Pindului, Revista Balcanică; în ziarele: Viitorul, Ordinea, Universul, Universul Literar, România Nouă, Dimândarea.

„ Infrângerea Rușilor în Galiția. București, 1915.

„ Rubayatul lui Omar Kaiam. București, 1927.

„ Iphigenia în Taurida de Goethe. București.

„ Amurguri de toamnă.

Filipide Dimitrie din Ameru. Geografia României. Lipsca, 1816.

Geagea H.: Erweichung und Verhärtung im Rumänischen, apărută în XVII Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache zu Leipzig. Lipsca, 1910.

„ Elementul grec în dialectul aromân în Buletinul Institutului de Istorie și Limbă dela Universitatea din Cernăuți.

„ Codrul Cosminului VII. 1931.

„ Studii și articole în diferite Reviste.

Gehanis Constantin Moscopoleanul: Enhiridion arithmiticon iti sintomos, efcolos che acrivis tu orthu logarismu erminia is Kinin ofelian ton arharion etc. Halle din Magdeburg, 1769.

Gehanis Constantin Moscopoleanul: Epos iroeleghion pros Eca-terinin B. Lugdum Batavium, 1776.

- Gehanis Constantin Moscopoleanul*: Piima saphicon iston elloghímótaton Ke evghenéstaton Scarlaton ton Sturzan. Viena 15 Iulie, 1771.
- Gehanis Constantin Moscopoleanul*: Epigramma irocleghion iston en ieromonahus elloghimotaton chetis en Vienni adelotitos sevasmion efimerion Anthimon ton ektis Elasonon ieras monis.
- Gehanis Constantin Moscopoleanul*: Epos iroeleghion iston Filippidden catehorithi meta dio allon en arhitis ecdotihis grammatichis tu Moscopulu en eti 1773.
- Gehanis Constantin Moscopoleanul*: Epos iroeleghion is Vichention Ioannovici ton Temesvariu, Episcopon 25 Fevruarius 1772.
- Gehanis Constantin Moscopoleanul*: Epos iston comita Frankiskon Kollarion 15 Aprilie, 1772.
- Gehanis Constantin Moscopoleanul*: Epos saphicon istin ghnethlion imeran tu vasileos ton Prósson Fredericu B.
- Gehanis Constantin Moscopoleanul*: Dio Epigrammata proston Ighimona Ipsilantin exedóthisan men allon en Lipsiá.
- Gehanis Constantin Moscopoleanul*: Proghimnasma gheometricon iti nea theoria tu tragonismu tu chiclu. 24 Iannuariu 1774.
- Gehanis Constantin Moscopoleanul*: Biografia a lui Gheorghe Kastriotu, tradusă în grecește.
- Gehanis Constantin Moscopoleanul*: Gramatica a lui Reniu, tradusă din latinește.
- Gehanis Constantin Moscopoleanul*: Tin Catihisin tu Platon che ton canona tu orthu chetimiuviu ec tu ghermanicu ¹⁾,
- Gherasi Tului*: Un Ministru Român București, 1889.
- Ghiulamila I. (Doctor)* ²⁾: Observații și Reflexii din campania anului 1913 asupra organizării și funcționării Crucii Roșii a României. București 1914.
- „ Organizarea și punerea în funcțiune a posturilor radiologice ale spitalelor de campanie ale Crucii Roșii a României în Războiul cel Mare. București, 1916.

1) *Zavira G.*: Nea Ellas sau Ellinicon Theatron, Atena1, 1872.

2) Originar din renumita comună aromânească Gopeși din Macedonia Sârbească.

- Ghiulamila I*: Opera de asistență și Reeducație a Invalizilor de Război în România 1917—1924. București, 1924.
- „ Statistica Medicală și Socială a Invalizilor din Război ai României. București, 1920.
- „ Statistique Médicale et Sociales des Invalides de la Guerre de Roumanie. București 1920.
- „ Statistique Générale des Invalides de la guerre de Roumanie, București. 1923.
- „ Problema Invalizilor de război în România. București, 1929.
- „ Situația Invalizilor noștrii de război și a operei pentru ajutorarea lor în cursul anului 1932. București, 1933.
- „ Mutilații noștrii de război și Protezele necesare lor, studiu tehnic, medical și social. București, 1932.
- „ Un Proiect de reorganizare a Ofic. Naț. I. O. V. București, 1932.
- „ 17 ani de activitate în folosul Invalizilor noștri din război. București, 1933.
- „ Dărilor de seamă anuale asupra activității Soc. Invalizii din război 1917—1934. București, 1934.
- „ Organizarea și Funcționarea Protezelor 1917—1935, București.
- „ Opera de Asistență și Reeducație a Invalizilor din război ai României 1917—1935. București. 1935.
- Ghiulamila I*: O Carieră Medicală. Amintiri. Fapte și Indrumări din 30 de ani de activitate Ortopedică și Medico-Socială 1905-1935. București, 1936.
- Ghiulamila I*: Lucrări în curs de publicare ¹⁾
- „ „ Organizarea, Funcționarea și Rezultatele Posturilor.
- „ „ Radiologice ale Spitalelor Mobile ale Crucii Roșii în Războiul Mare.
- Ghiulamila I*: Organizarea și Funcționarea Spitalului No. 143 de Fracturi din Capitală în timpul Războiului.
- Ghiulamila I*: Monografia comunei sale natale Gopeși.
- Gogiaman Haralambie din Berat*: Memoriu privitor la Gimnaziul și școalele primare din Albania. București, 1892.

1) Neapărute în urma survenirii pe neașteptate a morții sale din vara anului 1936.

- Goschin Ion* : Principii în Artă. Tip. Bucovina. București 1932.
" " Miniaturi, Publicație lunară pentru literatură, artă,
știință. Tip. Fântâna Darurilor. București, 1933-1938,
Goschin Ion : Diverse articole Publicate în Revistele ; „Peninsula
Balcanică“, „Macedonia“, „Graiul Românesc“, „Ecolul
Pindului“, „Cele trei Criuri“, „Armatoli“, „Timocul“,
etc.
Granda H. Grigore Aminceanul : Miosotis. Preludiile lui, pre-
fața de G. Sion. București, 1862.
Granda H. Grigore Aminceanul ; Miosotis, poezii Buc. 1865.
" " " și *Lerescu Ion C.* : Dorințele a doua Ro-
mâni și mediile de a le vedea realizate. Liège 1866.
Granda H. Grigore : Poezii Noi. București. 1873.
" " " Fulga. " 1875.
" " " Miosotis. Legende și Episoade (1856-1864).
București, 1884.
Granda H. Grigore : Fulga sau Ideal și Real. Nuvele. Buc. 1885.
Granda H. Grigore : Miosotis Poezii Ediția III. " 1885.
Granda H. Grigore : Nostalgia, Poezii. " 1885.
Granda H. Grigore Aminc. : Vlasia sau Ciocoi Noi " 1887.
" " " " Marcu Boceri (Biografie), Va-
siliklia șcené din Haremul Albanes de Dora D. Istria,
Atanase Diacu.
Granda H. Grigore Aminceanul : Prefață la Amintiri de călă-
torie a lui G. Cârlova. București 1896.
Granda H. Grigore Aminceanul : Fulga sau Ideal și Real. Bibl.
p. Toți 552. București 1909
Granda H. Grigore Aminceanul : Danțul Morții București, 1918.
" " " " Revistele :
" " " " Albina Pindului „ 1868-1871
" " " " " „ Craiova 1875-1876
" " " " Topuzul. București, 1884
Hâciu Anastase : Aromânii, Comerț, Industrie, Arte, Expansiune,
Civilizație. Focșani, 1936.
Hagiade S. : Cercetări despre Românii de dincolo de Dunăre.
Craiova, 1867.
Hagigogu T. Sterie : Emigrarea Aromânilor și Colonizarea Ca-
drilaterului București, 1927.
Hagigogu Toli : România și Grecia (broșură) București, 1923.

- Hagigogu Toli*: Romanus-Valachus (sub tipar) „ 1938.
„ „ Articole în ziarele: Aromânul, Dacia, Aurora, și în Revista Peninsula Balcanică, referitoare la Chestiunea Aromânească, probleme externe, filologice și literatură dialectală.
- Ion Nicolae*: Istoria Antică p. cl. I-a sec. Ediția Ciornu Buc.
„ „ „ „ Medie și Modernă p. cl. II-a sec. „ „
„ „ „ „ Modernă și Contimporană p. cl. III-a sec. „ „
„ „ „ „ Românelor p. cl. IV-a sec. „ „
- Krystali Costa din Seracu*: Skiè tu Adu (poezie) Ianina, 1886.
„ „ „ „ O Calogherostis Clisuras tu Mesolonghiu (poezie) Atena, 1889.
- Krystali Costa din Seracu*: Ta Agrotica (poezie) Atena, 1891.
„ „ „ „ O Tragudistis tu Horiuche tis Stanes (Poezie) 1893.
- Krystali Costa din Seracu*: Pezografimata Atena, 1894.
„ „ „ „ Ta Apanta în 2 tomuri Atena, 1912.
„ „ „ „ Ta Pismata. Ediția Fexi Atena 1916
- Lambru Paul (tatăl)*: Siloghi Dimoticon Asmaton Atena, 1850.
„ „ Despre orașul Moscopole în Rev. Chrysalis At. 1865.
„ „ Piimata tu Artstoteli Valaoritii în 3 tomuri At. 1868.
„ „ O. Apoheritismos tu Cleftu, poezie în Revista Athine Atena, 1916.
- Lambru Spiru (fiul)*: Intreaga colecție a lucrărilor sale se află publicată atât în Revista Ipirotica Hronica din Ianina Anul III-lea din 1928 și tom. V fasc. A și B din 1930, cât și în Catalogul publicat de Haritachi G. intitulat astfel: Catalogos ton dimosievmaton P. Lambru și Spiru P. Lambru ta metathanaton evrethicata. Putem menționa în special următoarele lucrări: Gheorghe Zalacosta (1868); Apocalipsis peri tu martiriu Riga (1891 și 1894); Riga, Vilara și Hristopulu (1915); Peri C. Krystali (1894); Peri G. Averof (1899; 1901, 1909); Peri Ipiru che Makedonia (1913-1914), Peri Seracu che Calariti în Revista Loghi che Arthra (1881); I. Epanastasis en Ipiru tu (1821); I. Moshopolis che i Icoghenia Sina; Peri Moshopoleos în Neos Ellinomomonimon (1904-1928); Simiomata peri Rigas che Perraeos (1898); I. Patris tu Riga în Neos Ellinom-

- nimon; Ec. Vienis o Rigas che I. Elliniki parichia; Istoria Greciei în 6 tomuri Atena, 1886-1908.
- Lambru Spiru (fiul) și Legrand: Anecdota Engrafa peri Riga Velestenli.*
- Leonte Dr. Misail și Pupa: 25 de ani de luptă în chestia Macedo-Română București, 1904.*
- Mageari Grigore și N. Lungu: Cărți de Muzică cl. I-VII București, 1934.*
- Martinovici Ignatie: Impunerea și Teoria Fiscalității Viena, 1785.*
- Mekiu din Seracu: Istoria tis Ipiru Cair, (Egipt) 1909.*
- Memoriul Corp. Didactic din Macedonia către Primul Ministru Titu Maiorescu București, 1913.*
- Memoriul Studenților Macedo-Români București, 1913.*
- Mihăileanu Ștefan: Studiu as. Românilor din Macedonia Buc.*
" " Dicționar Macedo-Român București 1901.
- Murnu (tatăl) Preotul: Apostolul în dialect București, 1912.*
- Murnu George: (fiul): Studiu asupra elementului grec antifanariot în limba română. Premiată de Univ. Buc. 1898.*
- Murnu George (fiul): Gânduri și Vise Poezii Iași.*
" " Istoria revoluției fraților Petru și Asan până la înființarea Statului Româno-Bulgar. Extras din Analele Academiei Române s. II t. XXVIII, 1906.
- Murnu George (fiul): Rumänische Lehnwörter im Neugriechischen (teză de doctorat) Studiu filologic as. cuvintelor românești impr. în Neogreaca München, 1902.*
- Murnu George (fiul): Monumente antice din Roma Buc. 1908.*
" " Arheologia Clasică Buc., 1908.
" " Vase pictate grecești (din Muzeul din Buc. „ 1910.
" " Istoria Românilor din Pind Vlahia-Mare (980-1259) București, 1913.
- Murnu George (fiul): Basilica-cisternă. Studiu arheologic asupra monumentelor din cetatea dela Adamclisi în Analele Academiei Române.*
- Murnu George (fiul) Noi săpături în cetatea Tropaeum-Adamclisi București, 1910.*
- Murnu George (fiul): Monumente de piatră dela Muzeul din Adamclisi București, 1913.*
- Murnu George (fiul): Portretul elin, studiu la iconografia antică București.*

- Murnu George (fiul)*: Ruinele Atenei.
- „ „ Iliada lui Homer în românește, premiată cu premiul cel mai mare al Academiei Române mai multe Ediții. București.
- Murnu George (fiul)*: Odiseia lui Homer în românește premiată de Acad. Română. Ediție strălucită editată de Cultura Națională București.
- Murnu George (fiul)*: Sofocle, Electra, tragedie tradusă în rom.
- „ „ Alme Sol, poezii originale (epuizat) București.
- Murnu George*¹⁾ *(fiul)*: Părerii și Sugestii. Articole și Conferințe, București.
- Murnu George (fiul)*: Poeme străine, antologie de poezie antică și modernă, București.
- Murnu George (fiul)*: Cele mai frumoase doine (unele traduse și în dialect, București.
- Murnu George (fiul)*: Bair de cântec armânescu (ritmuri macedonene, București, 1932.
- Murnu George (fiul)*: Altare și Ritual pentru tine, două volume de poezii lirice, București.
- Murnu George (fiul)*: Cântecul plaiurilor noastre (în parte inspirate din viața Românilor din Pind (volum în manuscris gata de tipar).
- Murnu George (fiul)*: România și Elada în Memoriile Acad. Rom., seria III, tom. VII, București, 1935.
- Murnu George (fiul)*: L'Origine de Comnènes (Originea românească a marelui dinastii bizantine Comnenii) Conferință ținută la Congresul de bizantologie în 1924. Vezi N. Iorga, Bulletin de la section historique; Academia Română, tom. XI, București 1924.
- Murnu George (fiul)*: Goethe Egmont“, tragedie tradusă în românește pentru Teatrul Național (în manuscris).
- Murnu George (fiul)*: Sofocle „Edip Rege“, tragedie tradusă în românește (manuscris).
- Murnu George (fiul)*: Studii Istorice: „Relațiile dintre Români balcanici și Bulgarii în Evul Mediu“. Conferința ținută la Academia Română.

1) Valorosul poet și distins profesor universitar Gheorghe Murnu, își trage originea din falnicul ținut aromânesc Veria.

- Murnu George (fiul)*: Iliada lui Homer în Ediția școlară.
" " " Blahava în Revista Convorbiri Literare, t. XXXIX, București
- Murnu George (fiul)*: Chita și Bură.
- Muși Vasile*: Un Deceniu de Colonizare, București, 1935.
- Niculescu Dimitrie din Târnova*: Istoria Sultanilor Imp. Otoman, tradusă din grecește după Avram Vaporide, Buc., 1899.
- Nicolaescu Stoica*: Românii Macedoneni, Conferință. Buc., 1899.
" " Vlah, Cuțovlah, Țântar și Bârzovlah. " 1900.
" " Un Hrisov al Radului Vodă dela Afumați, R. Conv. Lit. 1902.
- Nicolaescu Stoica*: Ajutoare bănești date la Sf. Munte. R. Conv. Lit., tom. XXXVI, 1902.
- Nicolaescu Stoica*: Despre Cnejii Români, București, 1902.
" " Înțelesul câtorva cuvinte slavone. Conv. Lit. XXXVI, 1902.
- Nicolaescu Stoica*: Documente slavo-române cu priv. la relațiile Țării Românești și Moldovei cu Ardealul în sec. XV și XVI, premiată de Academia Română. Bucur. 1905.
- Nicolaescu Stoica*: Diata Ilincăi, fiica lui Nicolae Pătrașcu Voevod, București, 1907.
- Nicolaescu Stoica*: Zapisul Ilincăi, fiica lui Nicolae Pătrașcu Voevod, București, 1907.
- Nicolaescu Stoica*: Radu Negru Vodă și urmașii săi, Buc., 1908.
" " Două hrisoave dela Alexandru Aldea 1431—1435, Iași, 1907.
- Nicolaescu Stoica*: Un prețios hrisov cu privire la Radu-Vodă cel Viteaz, București, 1907.
- Nicolaescu Stoica*: Casa Muzeu Regele Carol I din satul Poradin, tr. din bulgărește, București, 1908.
- Nicolaescu Stoica*: Documente istorice cu privire la Radu-Vodă dela Afumați sau Radu-Vodă cel Viteaz (1522—1529), București, 1909.
- Nicolaescu Stoica*: Diaconul Coresi și familia sa, București, 1909.
" " Hrisovul Țarului bulgar 10 Caliman Asen din 2 Februarie 1243, București, 1910.
- Nicolaescu Stoica*: Onomastica Principelui Mircea al României București, 1910.
- Nicolaescu Stoica*: Letopisețul Țării Românești București 1909

- Nicolaescu Stoica* : Portrete istorice, Domnița Florica, fiica lui Mihai Vodă Viteazul București 1912
- Nicolaescu Stoica* : Petru Vodă cel Tânăr și Petru Vodă Schiopul București 1915.
- Nicolaescu Stoica* : O lămurire istorică București 1912.
- " " Sfântul Munte Athos " 1913
- " " Mănăstirea Cutlumușul din Sfântul Munte Athos București 1913.
- Nicolaescu Stoica* : Documente dela Mihai Vodă Vit. ca Domn al Țării Românești al Mold. și al Ardeal. Buc. 1916
- Nicolaescu Stoica* : De cine a fost adus în țară capul lui Mihai Vodă Viteazul București 1919.
- Nicolaescu Stoica* : O lucrare slavistică sui generis „ 1920
- Nicolaescu St.* : Discuții filologice a numirilor slave date uneltelor de plugărie în limba română. București, 1921.
- Nicolaescu St.* : Stăpânirile lui Mihai Vodă Viteazul din Jud' Romanați. București, 1921.
- Nicolaescu St.* : Domnia lui Alexandru Vodă Aldea, fiul lui Mircea Vodă cel Bătrân 1433 - 1435. București, 1922.
- Nicolaescu St.* : Adevărul a importantelor descoperiri Arh. dela Curtea de Argeș. București, 1923.
- Nicolaescu St.* : Domnia lui Neagoe Basarab Voevod 1512 - 1521. București, 1924.
- Nicolaescu St.* : Sf. Munte și importanța lui pentru România. București, 1925.
- Nicolaescu St.* : Canonizarea Sf. Filoteia și întemeierea Princ' Muntenei. București, 1929.
- Nicolaescu St.* : Din trecutul Țării. Importante documente istorice. București, 1931.
- Nicolaescu St.* : Importanța descoperirilor arheologice dela „Castelul Doamnei Neaga” din Buda-Cislău. București, 1932.
- Nicolaescu St.* : Noi descoperiri arheologice la Biserica Mihai Vodă. București, 1932.
- Nicolaescu St.* : Un prețios chivot dela Neagoe Basarab Voevod din 1512 - 1521 în Mănăstirea Dionisiu din Sf. Munte Athos, București, 1933.
- Nicolaescu St.* : Revoluția dela 1848 - 1849. O medalie bătută de Ruși „pentru pacificarea Ungariei și Transilvaniei 1849”. București, 1934.

- Nicolaescu St.*: Recenzii istorice. București, 1934.
- „ Noui descoperiri istorice române. Cercetările la Muntele Sinai și Ierusalim. București, 1935.
- Nicolaescu St.*: Mănăstirea Simon Petru din Sf. Munte și metohul său Mihai Vodă. București, 1935.
- Nicolaescu St.*: Documente cu privire la istoricul Bucureștilor. București, 1935.
- Nicolaescu St.*: Mănăstirea Xiropotamu din Sf. Munte Athos și metohul său Plumbuța din București. București, 1935.
- Nicolaescu St.*: Vechimea Mănăstirii Snagov. București, 1935.
- „ Lămurirea unei enigme istorice Vladislav Voevod și Doamna Neacșa 1488. București, 1935.
- Nicolaescu St.*: Descoperiri arheologice în Biserica Patriarhiei. București, 1935.
- Nicolaescu St.*: Vechimea Bisericii Sf. Dumitru din București București, 1936.
- Nicolaescu St.*: Filiațiunea lui Mihai Viteazul pe bază documentară. București, 1936.
- Nicolaescu St.*: Mănăstirea Vieroș din Jud. Muscel. Buc. 1936.
- „ Domnia lui Vlad Ventilă Vodă dela Slatina 1532 - 1535. Craiova, 1936.
- Nicolaescu St.*: Cum a murit Mihai Viteazul. Noui contribuțiuni istorice cu privire la soarta osemintelor sale. București.
- Nicolaescu St.*: Păstorirea Mitropolitului primat al Ungrovlahiei Hariton 1373 - 1381. București.
- Nicolaescu St.*: Doamna Calinichia, soția lui Radu Vodă cel Înțelept 1376 - 1384. București.
- Nicolaescu St.*: Documente inedite dela Mircea cel Bătrân 1386 - 1418. București.
- Nicolaescu St.*: Isvorul legendei despre origina eroului dela Călugăreni, ctitorul Mănăstirii Mihai Vodă din București. București.
- Nicolaescu St.*: Date noi despre filiațiunea lui Petru Vodă Șchiopul Domnul Țării Moldovei 1574 - 1579; 1582 - 1591; și tratatul comercial din 27 August 1588, încheiat cu Elisabeta regina Angliei. București, 1937.
- Nicolaescu St.*: Din daniile lui Ștefan cel Mare făcute Mănăstirii Zografu dela Sf. Munte Athos. București, 1938

- Nicolaescu St.*: Canonizarea Sf. Filotea și întemeierea Munteniei în Adevărul din 16 Ianuarie 1929.
- Nicolaescu St.*: Un acoperământ de porfiră și aur dăruit Mănăstirii Rilă din Bulgaria de Bogdan Voevod Domnul Țării Moldovei în 10 Martie 1511. Iași, 1935.
- Nicolaescu St.*: Mănăstirea Snagov și ușa de stejar cu sculpturi de sfinți a Bisericii Buna Vestire, Ctitoria lui Vladislav Voevod în anul 1453 publicată în Rev. București Anul III 1938.
- Nicolescu C.*: Publicații în Buletinurile Academiei Române despre:
- „ Contribution à la géologie de l'Épire București, 1914.
 - „ „ Sur les traces de glaciation dans le massif Smolca București, 1915.
 - „ „ Note sur la présence du Miocène dans la vallée de la Voyoussa 1915.
 - „ „ Note sur l'Hélvétion de la dépression de Grébéna București, 1915.
 - „ „ Contribution à la géologie du système montagneux du Pinde épirote București, 1915.
 - „ „ Publicații în dărrile de seamă ale Inst. Geologic despre:
 - „ „ Asupra geologiei sistemului catenelor ionice din Epirul de Sud Vol. VI București, 1916.
 - „ „ Asupra Senonianului și Numuliticului din Platforma Prebalcanică București, 1913.
 - „ „ Cercetări geologice în Epir București, 1922.
 - „ „ Notă preliminară asupra constituțiunii geologice a regiunii văii superioare a râului Calamas București, 1931.
 - „ „ Sur la géologie de la Haute Vallée du Calama (Épire Méridionale) în Annuaire de l'Université de Thessalonique. Thessalonique, 1937.
 - „ „ Harta Geologică a Epirului (sub presă).
- Nușci Branislav Crușoveanu*: A scris în sârbește peste 40 de piese de teatru, în majoritate comedii.
- Nuși Tului*; File rupte din viața Aromânilor. Chișinău. 1919
- „ „ Tragedia unei Idile București
 - „ „ Poezii Macedo-Române „
 - „ „ Poezii Lirico-Eroice „

- Nuși Tului*: Murminți fără cruți „
- „ „ In Munții Pindului (roman) București
- „ „ Calvarul neamului (roman) București
- Pantazi Dimitrie Crușoveanul*: Ieras che Ellinicas Istorias Atena.
- „ „ „ Mithologhian Atena.
- „ „ „ Ghenikin Istorian Atena.
- „ „ „ Arheologhicon Lexicon tradus din nemțește după Smith Atena.
- Pantazi Dimitre Crușoveanul*: Parerga apărută după moartea lui Atena 1885.
- Pantazi Dimitrie Crușoveanul*; Articole în Almanahuri și Rev. Periodice.
- Pantazidi Ioani Amniceanul*: Peri Apocatastaseos tu chimenu Mihail tu Pselu.
- Pantazidi Ioani Amniceanul*: Omericon Lexicon după Krusiu și Seiler Atena 1874.
- Pantazidi Ioani Amniceanul*: Ghimnasiakin Pedageghikin At. 1889.
- „ „ „ Istorian tu M. Alexandru și Istorian ton Diadohon după Droysen. Editura Marasly Atena.
- Pantazidi Ioani Amniceanul*: Anavasın tu Xenofontos cu comentarii critice și explicative în Bibl. Zografui Atena.
- Papacostea Gușu Goga (tatăl)*: In zilele redeșteptării Macedo-Române București, 1927.
- Papacostea Cezar (fiul) și Hildebrand*: Manual de l, Latină Buc. 1916.
- „ „ Tălmăciri din Platon „ 1919.
- „ „ Textul latin al Comentariilor lui Caesar „ 1921.
- „ „ Cercetări pedagogice și sociale „ 1925.
- „ „ Problema destinului în tragedia greacă „ 1925.
- „ „ Evoluția gândirei la Greci „ 1927.
- „ „ Gândirea epică Elină „ 1929.
- „ „ Filosofia antică în opera lui Eminescu „ 1930.
- „ „ Specificul roman în Georgice „ 1930.
- „ „ Platon. Viața, opera, filosofia „ 1931.
- „ „ Sofistu în antichitatea greacă „ 1934.
- „ „ Istoria literaturii elene în lecturi „
- „ „ Antichități religioase și romane „
- „ „ Traduceri: Homer Odysea I-XII „
- „ „ „ din Platon: Apologia, Eutyphron, Criton Banchetul, Phaidon București.

- Papacostea Cezar (fiul)*: Texte greco-latine Caesar de Bello Galico, Ciceronis, Platon, Lucian, Xenofon. București.
- Papacostea Victor (fiul)*: Papa Piu VII și Francisc Ferreri, Episcop de Nicopole și Administrator al Munteniei. București, 1925.
- Papacostea Victor (fiul)*: Trecerea Românilor din cauza Silistrei sub Exarhatul Bulgariei în Graiul Românesc II No. 8 București, 1928.
- Papacostea Victor (fiul)*: Despre Români desnaționalizați dintre Ruscusc și Silistra în „Graiul Românesc” III No. 1 București, 1929.
- Papacostea Victor (fiul)*: Insemnările lui Ioan Șomu-Tomescu cu privire la Arhimandritul Averhie în Rev. Aromânească t. I No. 1 București, 1929.
- Papacostea Victor (fiul)*: Conflict Aromâno-Bulgar la Veles, relatat de un Diplomat Austriac în Rev. Aromânească t. I No. 1 București, 1929.
- Papacostea Victor (fiul)*: Documente Aromânești 1860-1870 t. I No. 1 București, 1929.
- Papacostea Victor (fiul)*: O narațiune bulgară despre Aromâni din regiunea Ohrida Monastir în Rev. Aromânească t. I N. 1 București, 1929.
- Papacostea Victor (fiul)*: Aromâni la Kraguievatz Rev. Aromânească t. I No. 1. București, 1929.
- Papacostea Victor (fiul)*: Revoluția din 1821 privită de un misionar catolic în Rev. Istorică XV. București, 1929
- Papacostea Victor (fiul)*: O listă de întemnițați Olteni (1823) Buc, 1929.
- Papacostea Victor (fiul)*: Vocabularul Convențional al D-lui Hr. Șuli București, 1930.
- Papacostea Victor (fiul)*: Câteva Note asupra familiei Sina. Rev. Macedo-Română București, 1930.
- Papacostea Victor (fiul)*: Cuza Vodă către Baron Sina Scrisoare Macedo-Română București, 1930.
- Papacostea Victor (fiul)*: Căpitan Aromân în Eterie în Rev. Macedo-Română t. II București 1930.
- Papacostea Victor (fiul)*: Știri polone despre Andrei Șaguna Revista Macedo-Română t. II București, 1930.

- Papacostea Victor (fiul)*: Memoriul Macedo-Românilor către Napoleon III în Revista Macedo-Română vol. III București, 1931.
- Papacosta Victor (fiul)*: Theodor Anastasie Cavaloti. Trei manuscrise inedite în Revista Istorică Română vol. I. București, 1931-32.
- Papacostea Victor (fiul)*: Viețile Sultanilor. Scriere inedită a lui Dionisie Fotino Extras din Rev. Istorică Română t. IV. București, 1935.
- Papacostea Victor (fiul)*: O Istorie a Turcilor în românește R. Istoria Românilor t. V, București.
- Papacostea Victor (fiul)* Balcania București, 1936.
- " " povestea unei Cărți. Protopiria lui Cavalidi 1937.
- Papageorges Calaritul*: Peri Vlahofonon i Kuțovlahon. At. 1908.
- Papahași Nicolae*: La Question Macédonienne București, 1901.
- " " și J. Brun: Moșneagul dela Munte Buc. 1904.
- " " Les Roumains de Turquie, București, 1905.
- Papahași Pericle*: Jocuri copilărești culese dela Români din Macedonia București, 1893,
- Papahași Pericle*: Notițe Etimologice București, 1897.
- " " Mégleno-Români partea I-ia și a II-a Buc. 1902.
- " " Români din Meglenia " 1903.
- " " Graie Aromâne " 1905.
- " " Gramatica Macedo-Română " "
- " " Numiri Etnice la Aromâni " 1925.
- " " Chestiunea Aromânească Brașov, 1906.
- " " Scriitorii Aromâni în secolul al XVIII Buc. 1909.
- " " Din trecutul cultural al Aromânilor Buc. 1912.
- " " Literatura poporană a Aromânilor " "
- " " Poezia înstrăinării la Aromâni " "
- " " Basmе Aromâne " "
- Papahași Tache*: Aromâni din punctul de vedere istoric, cultural și politic București, 1915.
- Papahași Tache*: La Români din Albania. București, 1920.
- " " Antologia Aromânească. " 1922.
- " " Din folklorul romanic și cel latin. " 1923.
- " " O problemă de romanitate Sud-Ilirică " 1923.
- " " Din epoca de formațiune a limbei române București, 1924.

- Papahagi Tache* : Cercetări în Munții Apuseni. București, 1925.
" " Graiul și Folklorul Maramureșului " 1925.
" " Creațiunea poetică populară " 1926.
" " Biblioteca națională a Aromânilor vol. I. poeziile lui Nuși Tului 1926.
- Papahagi Tache* : Dispariții și suprapuneri lexicale p. I-a București, 1927.
- Papahagi Tache* : Macedo-Românii sau Aromânii Buc. 1927.
" " Etnografie Linguistică Română " 1927
" " Basilica Eclesia " 1927.
" " Images d'Ethnographie Roumaine p. I-a București, 1928.
- Papahagi Tache* : Dispariții și suprapuneri lexicale p. II-a București, 1929.
- Papahagi Tache* : Folklor român comparat București, 1929.
" " Introducere în filologie romanică " 1930.
" " Originea Muloviștenilor și Gopeșenilor în lumina unor texte 1930.
- Papahagi Tache* : Images d'Ethnographie Roumaine p. II-a București, 1930.
- Papahagi Tache* : Biblioteca Națională a Aromânilor vol. II poezii Z. A. Araia și T. Caciona București, 1932.
- Papahagi Tache* : Aromânii : grai, folklor, etnografie etc. Buc. 1932.
" " Images d'Ethnographie Roumaine. Banat Oltenie p. III 1934.
- Papahagi Tache* : Biblioteca Națională a Aromânilor p. III Bațaria-Anecdote 1935.
- Papahagi Tache* : Prin munții și valea Cernei Superioare Craiova, 1935.
- Papahagi Tache* : Flori din Lirica populară București, 1936.
" " Din Morfologia Limbei Române " 1937.
" " Studii Mărunte : note, etimologii, recenzii, articole, cultural-naționale indif. publicațiuni și în Rev. Grai, și Suflet 1937.
- Papahagi Valeriu* : Les Roumains de l'Albanie et le commerce venitien aux XVII-e et XVIII-e siècle Paris 1931.
- Papahagi Valeriu* : Familia Șaguna în documente venețiene sec. XVIII București 1932.
- Papahagi Valeriu* : Aromânii din Moliviștea ,, " sec. XVIII București, 1933.

- Papahagi Valeriu*: Știri relative la relațiile Aromânilor moscopoleni cu negustorii și armatorii din Raguza în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea în Rev. Istorică București 1932.
- Papahagi Valeriu*: Aromânii moscopoleni și comerțul venețian în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea. Buc. 1935.
- Papahagi Valeriu*: Originea geografică Aromânilor (Revista Aromânească, I, p. 56—66).
- Papahagi Valeriu*: Aromânii după călătoriile apusenii din secolul al XIX-lea. (Revista Aromânească, I, p. 148—161).
- Papahagi Valeriu*: O scrisoare a lui Alexandru Mavrocordat către ambasadorul venețian Lorenzo Soranzo (Revista Istorică, 1930, XVI p. 211—212).
- Papahagi Valeriu*: Une lettres inédites de Chrysanthe Notaras. (Académie Roumaine, Bulletin de la Section Historique, 1930, tome XVII, p. 90—92).
- Papahagi Valeriu*: Une information vénitienne concernant Constantin Brâncoveanu, prince de Valachie (Académie Roumaine, Bulletin de la Section Historique, 1930, tome XVII, p. 93—95).
- Papahagi Valeriu*: Corespondența inedită a lui Constantin Brâncoveanu cu bailul Ascanio Giustiniani (Revista Istorică, 1931, XVII, p. 169—176).
- Papahagi Valeriu*: Informații venețiene relative la războiul rusoturc din 1711, la Carol al XII-lea, regele Suediei, și la intenția Turcilor de a recuceri Moreia (Revista Istorică, 1932, XVIII, p. 107—132).
- Papahagi Valeriu*: Moscopole, centru aromânesc în secolele XVII și XVIII (Graiul Românesc 1932, VI, p. 127—137).
- Papahagi Valeriu*: Contribuții la istoria relațiilor comerciale ale Munteniei cu Peninsula Balcanică și cu Veneția în secolele al XVII-lea și al XVIII (Revista Istorică, 1933 XIX, pag. 119—126).
- Papahagi Valeriu*: Οι Μοσχολίται και τὸ μετὰ τῆς Βενετίας ἐμπόριον κατὰ τὸν 18 ον αἰῶνα (in Ἑπειρωτικὰ χρονικά, Iannina, 1934, p. 125—139).
- Papahagi Valeriu*: Când s'a recunoscut latinitatea Românilor? (rev. „Extemporal“ a lic. Mihail Eminescu din București, 1935, I, 2, pag. 6—9).

- Papahagi Valeriu*: Relațiile dintre Aromâni și Daco-Români în trecut (rev. „Extemporal“ a lic. Mihail Eminescu din București, 1936, I, 2, p. 7—11).
- Papahagi Valeriu*: Relațiile Aromânilor din Moscopole cu reprezentanții Republicii Veneției la Constantinopol în sec. al XVIII-lea (Rev. Istor. 1936, XXII, p. 300-311).
- Papahagi Valeriu*: Locul Aromânilor în Istoria Neamului nostru (Lumina, rev. lic. r. Grebena-Grecia, 1936, I, 3, p. 4-7).
- Papahagi Valeriu*: Dimitrie Procopiu Pamperi un Aromân secretar, profesor și medic la Curtea domnească din București în sec. al XVIII-lea și colaborator al lui L.-S. Fabricius (Cartea Românească, 1937, 17 pagini).
- Papahagi Valeriu*: Când a recunoscut știința apuseană latinitatea Aromânilor? (Lumina, rev. lic. rom. Grebena-Grecia, 1937, II, 2—3, pag. 3—8).
- Papahagi Valeriu*: Cum s'a format conștiința latinității la Aromâni? (Revista Istorică, 1938, XXIV, p. 43—49).
- Papahagi Valeriu*: Contribuțiuni la istoria cărăvăneritului la Aromâni Lumina, rev. lic. român Grebena-Grecia, II, 1937—1938, 4 p. 2—10).
- Papahagi Valeriu*: Aromâni și rolul lor economic în trecut București 1935.
- Papahagi Valeriu*: O încercare de ascensiune în balon a unor Aromâni din comuna Seracu în timpul lui Ali Pașa în Revista Istorică București, 1936
- Papahagi Valeriu*: Constantin Hagî Gheorghiu Gehani. Rev. Ist. București, 1937.
- Papaiani I.*: Le nouveau calendrier oecumenique. Buc. 1909.
- Patzoula Michel Etienne de Cleisoura en Macédoine*: ¹⁾ Grammaire française et grecque dédiée à Ali Pacha Tébélin imprimée à Vienne en 1815. La dedicace porte: «Τῷ ὑψηλοτάτῳ, Γαληνοτάτῳ καὶ Κραταιοτάτῳ Δοβλέτῃ Βεζήρ Ἀλῆ Πασσά.»
- Petrescu Birina*: Abecedar Macedo-Român București 1900.
- Petrescu Vanghele*: Mostre de dialect Macedo-Român „ 1880.
- Pihitu Nicola Amineanul sub pseudonimul de Αιάκου Πυρρίδου* a publicat lucrarea intitulată: Αισθητικὴ τῆς Πίνδου ἤτοι Ἡ Εὐφροσύνη τῶν Ὀρέων. Atena 1923.

¹⁾ Pouqueville: Histoire de la Régénération de la Grèce t, II Cartea III cap. I. p. 5. Paris 1824.

- Pindea Iani din Băeasa*: Floghera (vucolica tragudia) „ 1936.
Proect de Regulament pentru Administrația școalelor și bisericilor române din Turcia București.
- Pineta Achile*: Regimul bunurilor imobiliare rurale în Dobrogea Nouă. Bazargic 1922.
- Pineta Achile*: Regimurile Otoman, Bulgar și Român, Legislație. Jurisprudentă și Doctrina, Bazargic 1923.
- Pineta Achile*: Legiuiri pentru imobilele rurale din Dobrogea Nouă Bazargic 1924.
- Pineta Achile*: Chestiuni Dobrogene: Cetățenia în Dobrogea Nouă; Regularea proprietății rurale pe baza lucrărilor Comisiunilor, Imobilele urbane supuse verificării etc. Bazargic 1925.
- Pineta Achile*: Proprietar, Director și Redactor al gazetei „Dreptatea“ în dialectul aromân. Salonic 1911-1912.
- Plastara George* 1): Libertés et Patrimoines, Paris.
- „ „ La notion juridique du patrimoine. Paris, 1903.
- „ „ Légalaritarisme de J. J. Rousseau. Buc. 1905.
- „ „ Incercări asupra regulamentării muncii în România. București. 1905.
- Plastara George*: Enciclopedia juridică. București, 1905.
- „ „ Nouvelles tendances dans les droit, libertés et patrimoines. Paris, 1912.
- Plastara George*: Du droit de réduction des conventions et dispositions excessives. Paris, 1914.
- Plastara George*: Cours de drept civil român I—V volume. București.
- Plastara George*: Cours de drept civil român pus la curent cu legislația postbelică vol. VI—X. București.
- Plastara George*: Manual de drept internațional public în curent cu noile tratate și convențiuni internaționale. București. 1927.
- Plastara George*: Principii de drept internațional. Buc. 1927.
- „ „ Cours elementar de economie politică în 2 vol.
- Poppilian N.*: Românii din Peninsula Balcanică, Cercetări în Tipografia Thiel & Weiss, București, 1885.

1) Eminenul profesor Universitar Plastara, își trage originea din Pindul aromănesc.

- Procopiu D. Pamperi Moscopoleanul*: Aparitmisiss ton Loghion Grecon ¹⁾. București, 1720.
- Procopiu D. Pamperi Moscopoleanul*: Dio Ecotontadon Ellinicon Istorion.
- Procopiu D. Pamperi Moscopoleanul*: Diferite Scrisori ²⁾. Răspuns la scrisoarea lui Apostol Margarit despre școalele din Macedonia. București, 1896.
- Recata Basile Aminceanul*: L'État actuel du Bilinguisme chez les Macédo-Roumains du Pinde et le role de la Femme dans le Langage. Libr. E, Droz. Paris, 1934.
- Recata Basile Aminceanul*: La matière, l'esprit et l'intellect-vivant, essai de vulgarisation philosophique. Paris 1932.
- Recata Basili Aminceanul*: La vigne des origines à nos jours. Châteaudun 1932.
- Recata Basile Aminceanul*: Humanisme à venir, ou vers une religion de l'homme, 1933.
- Recata Basile Aminceanul*: Contribution à la préhistoire locale. Bul. Soc. Dunoise Janvier, 1934.
- Regulamentul Școlii Normale-Profesionale de fete din Bitolia. Salonic 1914.
- Regulamentul Liceului Român din Bitolia. Bitolia 1914.
- „ Școlii Comerciale Superioare a României din Salonic. Salonic, 1914.
- Reviste*: Albano Română, Albina-Pindului, Aromânească, Flambura Pindului, Frățile, Graiul Bun, Graiul Românesc, Lumina, Macedonia, Macedo-Română; Ovidiu, Peninsula Balcanică, Pindul, Tribuna, Calendarul Aromânesc, Dimândarea, Țara Nouă, Aromânia Liberă.
- Riga Fereu Veleštenli Thetalu*: Fisichi Apantisma. tip. Tratner. Viena, 1790.
- Riga Fereu Veleštenli Thetalu*: Dimocraticon Prochirixis. Lipsca, 1793.
- Riga Fereu Veleštenli Thetalu*: Dimocraticon Prochirixis retipărită la Viena in 1000 de exemplare în tipografia Săcișteanului Marchizu Puliu.

1) Publicată de Fabriciu cu o introducere în latinește în Bibliotheca Graeca XI p. 769. 804. 805. 808. Hamburg, 1740.

2) Zavira în Nea Ellas, ne spune că, a văzut unele din acele scrisori adresate lui Gheorghe Trapezuntul.

- Riga Fereu Velenštenli Thetalu*: Latra. Viena, 1796.
" " " " Imnuri. Viena 1797.
" " " " Harta cu Peninsula Balcanică,
Asia Mică. Ediția Miller. Viena, 1797.
Riga Fereu Velenštenli Thetalu: Nea Harta tis Vlahias che merus
tis Transilvanias ecdothisa harin ton Ellinon che
Fillelinon eharahthi para tu Fransua Miller. Viena, 1798.
Riga Fereu Velenštenli Thetalu: Tu Neu Anaharsidos. Viena,
" " " " Ton Ithicon Tripoda ta Olimpia
tradus în dialectul comun și cu poezia Voscopula ton
Alpeon după Marmontel.
Riga Fereu Velenštenli Thetalu: Oprotos naftis tradus din nem-
țește după Gesmer.
Roza Constantin Gheorghe: Untersuchungen über die Romanier
oder sogenannten Wlachen, welche jenseits der Donau
wohnen. Buda-Pesta, 1808.
Roza Constantin Gheorghe: Măestria ghiovăsirii românești cu
litere lătinești care sunt literele Românilor ceale vechi
Buda-Pesta, 1809.
Samarineanu M. Gh.: Poezii în memoria lui Andrei Baron de
Șaguna.
Samarineanu M. G.: Șoapta clipelor trăite (poezii). Brașov, 1929.
" Tablouri din Pind (poezii). Oradia.
" Romanță fără note (roman). Oradia, 1934.
" Kyazim, roman din preajma revoluției Ju-
nilor turci. Oradia.
Samarineanu M. G.: Clara, roman sub presă.
Saru Sava și Preotul C. Grigore.: Comentariu asupra Sfintei
Evanghelii după Matei tradus din grecește după Zi-
gaben în tipografia Cozia dela Râmnicul Vâlci în două
volume cuprinzând ambele volume 14 capitole cu 750
pagini. Volumul I-iu a apărut în 1931, volumul al
II-lea în 1933. Sub tipar încă două volume.
Societatea Sprijinul Frățesc: Statutul. București, 1903.
" *Pindul*: Statutul București, 1906.
" *de Cultură Macedo-Română*: Către Aromâni Bucu-
rești, 1905.
Societatea de Cultură Macedo-Română: Statutul și Regulamentul.
București, 1907.

Societatea de Cultură Macedo-Română: Macedonia Macedonenilor. București, 1912.

Societatea de Cultură Macedo-Română: La Question des Macédo-Roumains. 1919.

Societatea de Cultură Macedo-Română: Statutul și Regulamentul. București, 1916.

Societatea de Cultură Macedo-Română: Statutul și Regulamentul. București, 1934.

Societatea Moloviște: Statutul. București, 1932.

Staca G.:¹⁾ A tradus în limba cehă următoarele piese care s'au jucat atât la teatrul național din Praga, cât și la teatrele din provincie: *Scrisoarea pierdută de Caragiale*; *Omul care a văzut moartea de Victor Eftimiu*; *Omul cu mârtoaga de Ciprian Gh.*; *Patima Roșie de Sorbul*; *Năpasta de Caragiale*; *Conu Leonida și reacțiunea de Caragiale*.

Staca G.: Publicații în diferite ziare și reviste ca: *Rodica și Plugarii de Alexandri*; *La noi, de Octavian Goga*; *Noi vrem pământ, de Coșbuc*; *Un fragment din Cântarea României, de Al. Russo*; *Hagi Tudose și Milogul, de Delavrancea*; *De-a baba oarba, de Vlăhuță*; *Un om și un cal, de Sadoveanu*; *Blana lui Isaia de Brătescu Voinești*; *Trandafirii, de Gala Galaction*.

Staca G.: Un manual practic de limba română în colaborare cu Dr. Zd'arski.

Staca G.: Un manual intitulat: „Cech mezi Rumuny”, cuprinzând: gramatică, vocabular și conversație în Editura Orbis din Praga.

Staca G.: „Rumunske Novely” tradus în limba cehă *Nuvele de Gane* într'un volum în Biblioteca Universală „Svetova Knihovna” din Praga, în colaborare cu profesorul Krecam.

Staca G.: Conferințe despre România politică, economică, tu-

1) Domnul Gheorghe Staca, actualmente docent de limbele romanice (Româna, Italiana și Spaniola) la Academia de Inalte Studii Comerciale și Industriale din Praga. Este originar din pitoreasca comună aromânească Samarina din Pind, unde învățații Englezi Wace și Thomson. au învățat foarte bine dialectul aromânesc, stând multă vreme acolo, îmbrăcându-se chiar în costumul național sămărnitesc. Lucrarea lor de mare valoare e intitulată: *The Nomads of the Balkans* apărută la Londra în 1914.

ristică, socială, culturală, balneară ținute în orașele Boemiei, Moravei și Slovaciei.

Staca G.: Teza de abilitațiune intitulată: „Intrebuințarea sintactică a Conjunctivului în dialectul Macedo-Român.

Stamu Ioan Aminceanul: Istoria Vizantidos, tradusă din grecește în dialectul comun. 6 Volume, tip. D. Theodosie. Veneția, 1767.

Statutul Asociației Corpului Didactic și Bisericesc din Turcia. București, 1904.

Statutul Comunității Aromânești din Gopeși. București, 1920.

„ „ „ din Moloviște. București, 1930

Stiria Athanase Moscopolitul: Diafora Epigramata.

Stoicescu, Naum și Birina: Abecedar Macedo-Român. Buc. 1906.

Stoicescu V.: Românii din Macedonia. București, 1892.

Tache Ionescu: Revista Junimea, tip. Greceanu. București, 1875.

„ „ De la cession des créances. Paris, 1878.

„ „ De condition de l'enfant naturel dans la Legislation roumaine. Paris, 1881.

Tache Ionescu: De la recherche de la filiation naturelle Paris, 1881.

„ „ Divorțurile noastre. București, 1883.

„ „ Discursuri parlamentare. București, 1887.

„ „ La politique étrangère de la Roumanie. Buc. 1891.

„ „ Legea Clerului. București 1893.

„ „ Proiect de lege p. învățământul secundar și sup. București, 1895.

Tache Ionescu: Chestiunea Macedoneană. București, 1897.

„ „ Discursuri politice publicate în 4 vol. de Ch. S. Negoescu, 1902.

Tache Ionescu: Deux ans de finances roumaines. Buc. 1902.

„ „ La Question des Balkans. București, 1903.

„ „ Les Origines de la guerre. Paris, 1915.

„ „ Souvenirs. Paris, 1919.

„ „ Discursuri de război 1915—1917 p. România Mare, 1919.

Tache Ionescu: Politica externă a României și chestiunea Bănățului. 1920.

Tache Ionescu: La Petite Entente în Rev. de France 1 Noembrie 1921. Paris, 1921.

Tache Ionescu: Amintiri traduse în românește de N. B. București, 1923.

- Tacit Nicolae*: Regulamentul Capitulațiilor din Imperiul Sultani-
lor. București 1903.
- Tărărescu A. Constantin*: Mercantilism și Neomercantilism mo-
netar București 1936.
- Tărărescu A. Constantin*: Evoluția Interdependenței dintre Bu-
get și Fenomenele Monetare între 1918-1936 Buc. 1937.
- Tărărescu A. Constantin*: Imprumuturile Forțate în Epoca de
după Război 1918—1936. București 1938.
- Terpu Nectarie Moscopolitul*: Pistis I-a Ediție tip. A Vartoli
Veneția, 1755.
- Terpu Nectarie Moscopolitul*: Pistis II-a Ediție, tip. Ianiotul.
N. Gliki, Veneția, 1779.
- Trifon Tașcu (Doctor)*: Congresul Românilor Otomani. București.
1909.
- Tuliu N.*: Un Ministru Român. București, 1889.
- Tușița Sterie Aminceanu!*: Sinoptiki Pragmatia peri tis ec cliro-
dotimaton che eteron sinisforon shimatisthisis che is
diafora meri evriscomenis periusias tis chinotifos
Mešovu che peri tis epofelesteras aftis diatheseos
tipografia Kariofilii. Atena, 1868.
- Țovaru S. (Doctor)*: Un ilustru doctor vienez de origină grămos-
tean primul sifilograf român Ion Nicolide din Pind în
Revista Macedo-Română din 1931. București, 1931.
- „ Medic Aromân în trecutul Țărilor Române în Revista
Tribuna românilor de peste hotare No. 7—8. Buc. 1925.
- „ Problema școalelor românești din Balcani. Buc. 1934.
- „ Une page macedo-roumaine concernant les debuts de
la vaccination anti-variologique en Europe în Revue
des Balkans 1938.
- Ucuta Constantin Moscopolitu*: Nea Pedagoghia iti Alfavitarion
efcolon tu mathinta neapedeăta romano-vlahica gra-
mata is chinin hrisin ton Romano-Vlahon în tipografia
Săcișteanului Marchides Pului. Viena 1797.
- Un Roumain de Macédoine*: Les Roumains Macédoniens et les
intrigues étrangères. Buc. 1892.
- Valaoriti Aristotel*¹⁾: Mericas aftografus che anecdotus Epistolas
Atena.

1) *Revista Bucheto*: No. 313 din 3 Aprilie 1930. Atena, 1930.
Revista Dimândarea No. 1 și 2 din Iunie și Iulie 1937. București, 1937.
Biografia lui de V. Diamandi.

- Valaoriti Aristotel*: Stihurghimata (poezie). Atena 1862.
" " Athanase Diaco. Atena. 1866.
" " To Mnimosino. Atena, 1867.
" " Astropoghiano. Atena.
" " Ptoho Hormoviti, poezie armatolicească pierdută în Mare.
- Valaoriti Aristotel*: Piimata ecdedomenaipo S. Lambru în 3 V. Atena 1867—1868.
- Valaoriti Aristotel*: Kira Frosini che to Simantron. Atena 1869.
" " S'apocaliptiria tu andriantos tu Patriarhu Grigoriu tu E (v), Atena 1871.
- Valaoriti Aristoteli*: Viografia ipo Nirvana. Atena, 1916.
" " Erga. Proologos ipo Ar. Kambani, Atena.
" " Kritikè Melete ipo Palama Atena.
" " ipo Roïdis. Em, Atena.
" " ipo Palama (1824—1924). Atena.
- Valaoriti I.*: Istoria tis Ellinikis Trapezis tis Ellados. Atena, 1902.
- Valaori Iuliu (Jules) Moscopoleanul*: Christomatie greacă. Buc.
" " " " " Disertație as. uncr vocabule grecești din Homer. Berlin, 1902.
- Valaori Iuliu Jules Moscopoleanul*: Texte grecești cu adnotări din Sf. Ion Chrystom, din Justin din Grigorie Teologul, din Sf. Vasile cel Mare. București.
- Valaori Iuliu (Jules) Moscopoleanul*: Pronunțarea greacă. Buc.
" " " " " Observațiuni referitoare la scriitorii clasici greci și latini în Analele Acad. Române. București 1905.
- Valaori Iuliu (Jules) Moscopoleanul*: Caracterul limbei grecești și ideile străine culturii elenice din noul Testament.
- Valaori Iuliu (Jules) Moscopoleanul*: Elemente de lingvistică indo-europeană. București, 1924.
- Valaori Iuliu (Jules) Moscopoleanul*: Texte elene adnotate din Platon (Criton) din Lucian (dialogul morților) din Xenofon (Expedițiile lui Cyrus) din Esop (fabule).
- Valaori Iuliu (Jules) Moscopoleanul*: Texte latine cu explicațiuni românești ca: De Bello gallico ale lui Cesar; Metamorfozele ale lui Ovidiu; De Amiciția; in Catilinam și pro Aretia de Cicero; Narationes de T. Luru; Georgica de Virgiliu.

Valaori Iuliu (Jules) Moscopoleanul: Versificațiunea latină și antichitățile religioase toate în colaborare cu profesorii Cezar Papacostea și Popa Lesseanu.

Valaori Iuliu (Jules) Moscopoleanul: Titu Liviu; Isvoarele de inspirație ale lui Catul Anacreon și imitatorii săi; Antichitatea păgână și Creștinismul Solon și Mimnem; Minunele și în Vechiul Testament toate publicate în Revista Orpheus și în Revista Clasică.

Valaori Iuliu (Jules) Moscopoleanul: Secolul lui August; apoi Teatrul vechiu, Teatrul Modern.

Vardaca Dimitrie Amincencul: Sinaxaria în tipografia Săcișteanului Marchizu Pului. Viena 1797.

Vaschide Nicolae: ¹⁾ Essai sur la psychologie de la main Paris.

„ „ Le Sommeil et les Rêves „

„ „ Les Hallucinations télépathiques „

„ „ et Meunier R: La Pathologie de l'attention Paris.

Vaschide Nicolae: et Meunier R: La Psychologie „

„ „ et Pierson H: De la valeur prophétique du rêve dans la philosophie et dans la Pensée Contemporaine Paris.

Vaschide Nicolae: et Vurpas, C: Psychologie du délire dans les troubles psychologiques Paris.

Vaschide Nicolae: Somnul și Visele traducere de M. Negru Buc-Velo *Molovișteanul*: ²⁾ Cântece Junești și Doine din bana Aromânului București.

Vulcan Petre: ³⁾ Zori (poezie) Craiova 1887.

„ „ Raiana (poezie) Constanța 1892.

„ „ Dragomir (Roman) „ 1895.

„ „ Lilice dela Pind (poezie în delect și în limba română Constanța 1897.

Vulcan Petre: Anecdote și Snoave. Constanța 1898.

„ „ Pontice. „ 1900.

„ „ Fecioara (roman). „ 1900.

1) La anexe reese din însăși scrisorile sale originea sa aromânească.

2) Simpaticul poet Velo s'a născut în comuna aromânească Moloviște, cuib de naționalisti, intelectuali și iscusii negustori.

3) Talentatul și gingașul poet Petre Vulcan s'a născut în renumita comuna aromânească Târnova din ținutul Bitoliei.

- Vulcan Petre*: Duelul (comedie), „ 1900.
 „ „ Asasinarea lui Mihăileanu, piesă de teatru Constanța 1901.
- Vulcan Petre*: Acropolis (piesă de teatru) Constanța 1901.
 „ „ Icoane din viață (roman), „ 1903.
 „ „ Armâna (roman), „ 1909.
 „ „ Liliana (roman), „ 1912.
 „ „ Constantinopolul Semilunei „ 1915.
 „ „ Istoricul Constanței „ „
 „ „ Fârșerotie în manuscris (piesă de teatru) „ 1921.
 „ „ Contra Adventismului la moartea lui I. Bănescu 1921.
- Vulcan Petre*; Prin Rusia Revoluționară, zile de pribegie (manuscris).
- Vulcan Petre*: A fondat Revistele: Ovidiu, Poporul, Columna lui Traian și România Mare.
- Zalocosta George Serachiolul*: ¹⁾ Ta Apanta (poezii), Atena 1903.
 „ „ „ Biografia lui de Spiru Lambru Atena 1868.
 „ „ „ „ „ de Dimitracopulu Atena 1903.
- Zarzuli Nicola Aminceanul*: Aritmetica și Geometria traducere din latinește în grecește după Wolf.
- Zarzuli Nicola Aminceanul*: Fizica după Moshemveine.
 „ „ „ Liturgia Sfântului Nicolae din Aminciu. ²⁾
- Zarzuli Nicola Aminceanul*: Discursuri omagiale pentru Ecaterina II-a Impărăteasa Rusiei.
- Zarzuli Nicola Aminceanul*: Profetia pentru reînvierea Constantinopolului în deacord cu oracolul lui Leon cel Înțelept scrisă în 1767.
- Ziare*: Apărarea, Courier des Balkans, Glasul Victimelor; Gra-

1) Biografia lui de V. Diamandi în Revista Dimândarea în No. 6 și 7 din Noemvrie și Decemvrie 1937 București.

2) Ziarul Fimi din anul III (1888) p. 124 zice: În orașul Triccala (Thesalia) a fost martirizat în 17 Mai 1617 Sfântul Nicolae din Mețova (Aminciu) și care se chiamă Bazdani, Pomenește și Mineul de pe luna Mai, ziua 16 unde zice: Intru această zi sfântul mucenic Nicolae cel din Mețova, carele a martirisit în Triccala la anul una mie șase sute șaptesprezece prin foc s'a săvârșit 16 Mai (Bazdani).

iul, Macedonia, Peninsula Balcanică; Românul dela Pind; Ecoul Macedoniei; Dreptatea;

Zicu Araia: Moartea lui Fulger și Nunta Zamfirei (poezie)

" " Enop Arden (poezie).

Zuca Gheorghe: Istorioare din Epir în Biblioteca Aromânească t. 2, București 1905.

Zuca Gheorghe: Un studiu economic as. Românilor din Epir. București 1906.

Zuca Gheorghe: Articole publicate în Revista Lumina și în dif. Ziare.

NOTĂ: Adaus la martirizarea Sfântului Nicolae din Aminciu după Mineul déjà citat; Stih.

„Ca să scapi de focul ghenei, prea fericite cu adevărat Nicolae, cel „cu cugetări bune, focul ai răbdat“.

— SFÂRȘIT —

Aduc viile mele mulțumiri Onor. Societății de Cultură Macedo-Română în frunte cu Președintele ei Domnul Doctor Petre Toța și a onor. persoane care au binevoit să contribuie cu obolul lor pentru apariția acestei lucrări.

Mulțumesc de asemenea și D-lui Profesor N. Bagdasar și a colaboratorilor D-niei-Sale dela Tipografia „Tiparul Universitar“ care și-au dat toată silința pentru buna reușită a acestei lucrări.

TABLA DE MATERII

	<u>Pagina</u>
<i>Prefața</i>	7
CAPITOLUL I <i>Epoca Romană</i>	9
„ II <i>Epoca Vlahă</i>	21
„ III <i>Impărțirea Imperului Roman de Răsă-</i> <i>sărit :</i>	
Provincii, Diocese și Theme	33
„ IV <i>Timpurile Medievale</i>	40
„ V <i>Imperiul Româno-Bulgar</i>	47
„ VI <i>Timpurile Moderne și principatele Aro-</i> <i>mânești</i>	62
„ VII <i>Moravuri, Datine, Obiceiuri și Ocupațiuni</i>	83
„ VIII <i>Administrația Comunală Aromânească</i>	95
„ IX <i>Redeșteptarea Națională</i>	
Partea I-a <i>Chestia Școlară</i>	100
„ II-a <i>Chestia Bisericească</i>	117
„ X <i>Aromânii și Războiul Balcanic</i>	125
„ XI <i>Tablouri Statistice</i>	142
„ XII <i>Anexe</i>	151
„ XIII <i>Bibliografie</i>	193
<i>Manuscrisul lui Benjamin de Tudela în</i> <i>limba ebraică</i>	
<i>Harta Geografică cu comunele aromâ-</i> <i>nești</i>	

ורבי אלעזר ורבי יצחק ימושם ביהלך יום
 לשיטון סומטמו ובה כמו חמשים יחורים
 לבראשם רבי שלמה ורבי יעקב וחנה
 החלת בלבית שישבים ביהורים והיא
 האומרת הנקראת בלבין והם קלים
 בצבאים יודים מן התרים לשלול ולכו
 אל ארץ יו ואין אדם יכול לעלות אליהם
 למלחמה ואין מלך יכול לשלוט עליהם
 ואינם יחזקים ברח הנוצרים וקוראים
 נבבם ביניהם בשמורת היהודים ויש
 (י) מוויקים?

מבעות

יה

ואומרים שהם יתורים הין וחין קוראים
 ליהודים אחינו ובשימאן אותם בונים
 אותם ואינם חורגים אותם כמו שחורגים
 ליונים ואין להם שם רח

